RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934. Andra kammaren. Nr 46.

Lördagen den 9 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 64, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 237 med förslag till visst tillägg till gällande tulltaxa jämte väckta motioner om tull å ammoniumsulfat; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 2.

Vidare föredrogs bankoutskottets memorial, nr 77, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bankoutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 3.

Härefter föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtanden nr 52 och 53.

§ 4.

Härpå föredrogs herr *Flygs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern ånyo få framställa spörsmål angående den fascistiska och nationalsocialistiska orienteringen bland officerare och underofficerare inom det svenska militärväsendet; och blev ifrågavarande anhållan av kammaren bifallen.

§ 5.

Ang. ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 11 § i de för riksdagen gällande reglementariska föreskrifter.

Uti de inom riksdagen väckta, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 373 i första kammaren av herr *Bjurström* samt nr 650 i andra kammaren av herrar *Fast* och *Björck* i Kristianstad hade föreslagits, att riksdagen måtte antaga i motionerna intaget förslag till ändrad lydelse av § 11 i reglementariska föreskrifter för riksdagen.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Bergman, Larsén, Mellén, Nils A. Andersson, Fast, Andersson* i Malmö, *Lundén* och *Nilsson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner ville antaga följande

Förslag
till
ändrad lydelse av § 11 i reglementariska föreskrifter för riksdagen.

§ 11.

1:o. Skall omröstning enligt riksdagsordningen ske öppet, skola kammarens ledamöter, sedan voteringsproposition efter given varsel upplästs och justerats, intaga sina platser, varefter voteringspropositionen ånyo uppläses. Medan omröstning verkställes, må ingen bliva stående å gången.

2:o. Med undantag för de fall, varom i mom. 3 stadgas, uppmane talmannen därefter först de ledamöter, som vilja rösta för ja-propositionen, att resa sig från sina platser, varefter samma uppmaning riktas till de ledamöter, som vilja rösta för nej-propositionen. Om härvid talmannen finner tvekan kunna råda om omröstningens resultat, eller någon av kammarens ledamöter begär rösträkning, verkställes votering *på sätt i mom. 3 sägs.*

3:o. Omröstning *medelst omröstningsapparat eller, där denna ej kan begagnas,* medelst namnupprop skall omedelbart äga rum, därest talmannen före omröstningens början så beslutar, samt då omröstning skall ske jämlikt 65 § riksdagsordningen. Om vid den slutliga voteringen i visst ärende sist vid voteringspropositionens godkännande begäran *om omröstning medelst omröstningsapparat eller i förekommande fall* om namnupprop framställes av minst $^1/_{10}$ av kammarens ledamöter, skall ock detta *omröstningssätt* omedelbart användas; i detta fall skall jämväl i det tryckta protokollet antecknas, huru varje ledamot röstat.

4:o. *Då omröstning medelst omröstningsapparat ägt rum, böra i vardera kammaren minst två ledamöter, vilka talmannen därom anmodar, taga plats vid talmansbordet, varefter företages fotografering av en tablå, utvisande, huru varje ledamot röstat.*

Då omröstning medelst namnupprop skall äga rum, böra i vardera kammaren minst två ledamöter, vilka talmannen därom anmodar, taga plats vid talmansbordet, för att över omröstningen föra anteckning. Vid uppropet iakttages, att ledamöterna uppropas i den ordning, vari de innehava plats i samlingssalen, dock att vice talmännen först uppropas. Närvarande ledamot avgiver vid uppropet något av följande svar: Ja, Nej, Avstår.

Omedelbart efter det omröstningen avslutats, tillkännagiver talmannen resultatet för kammaren.

5:o. Då i fråga, varom uti 65 § riksdagsordningen förmäles, kamrarna fattat stridiga beslut, och dessa ej på vederbörande utskotts förslag blivit sammanjämkade, åligger det utskottet att uppsätta förslag till voteringspropositioner för den omröstning, som, enligt nämnda §, skall för frågans avgörande i kamrarna äga rum. Sedan sådant förslag blivit godkänt, utsätte talmännen efter överenskommelse dag för omröstning. Vid densamma iakttages, att votering över varje särskild fråga, som blir föremål för omröstning, bör i båda kamrarna samtidigt företagas.

Över var och en sådan omröstning i första kammaren skall protokoll genast därefter uppsättas, justeras och avsändas till andra kammaren, där sammanräkningen av båda kamrarnas ledamöters röster verkställes, varefter utgången

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna.
(Forts.)

av omröstningen ofördröjligen meddelas första kammaren och det utskott, som frågan handlagt.

Sådant ärende skall sättas främst på föredragningslistan för dagen.

Detta stadgande träder i kraft den 10 januari 1935.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Fast:** Herr talman! Det utlåtande, som nu skall av kammaren behandlas, rör icke någon i och för sig stor fråga. Det gäller här endast om man skall kunna göra riksdagsarbetet litet snabbare och ändamålsenligare. Vad som emellertid gjort denna fråga på visst sätt till en pikant fråga, är utskottets eget uppträdande i saken. Jag måste inledningsvis säga, att det förefaller mig, som om utskottsutlåtandet i många stycken är, det måste jag säga, ett rätt besynnerligt utlåtande. Jag kan icke hjälpa, att jag nu måste redogöra för denna frågas historia, därför att den sammanfaller med något, som jag skulle vilja kalla konstitutionsutskottets syndaregister. Den vittnar i varje fall om att utskottet tidigare intagit en annan ståndpunkt och lett riksdagen in på det äventyr, som den nu enligt utskottets mening är färdig att fullborda. Jag vill erinra om att när utskottet år 1920 framlade sitt förslag om en sådan ändring i grundlagen, att den öppna omröstningen skulle kunna genomföras, hade man enligt utskottets egen uttalade mening valt en sådan lagtext, att den vore möjlig att bibehålla, även om man skulle övergå till ett annat omröstningsförfarande. Man tänkte givetvis då på ett elektriskt förfarande. Det hade även väckts en motion om införande av ett elektriskt omröstningsförfarande, vilken motion vid det tillfället avstyrktes av utskottet, men utskottet ville icke vid den tidpunkten taga ståndpunkt till ett eventuellt framtida beslut rörande införande av en dylik elektrisk omröstning. När vi sedan komma fram till 1932, tog konstitutionsutskottet initiativet i denna fråga. Man skrev då till riksdagen och begärde att en utredning skulle verkställas för utrönande, huruvida det vore tekniskt möjligt att införa en sådan omröstningsapparat, som det nu är fråga om. Utskottet anförde då, att en öppen omröstning efter elektriskt system kunde införas, utan att en grundlagsändring företogs, och utskottet fann fördelarna med en dylik apparats införande så stora, att en utredning om möjligheterna därtill borde företagas. Det var icke i något tvångsläge, som utskottet intog denna ståndpunkt, utan det torde klart framgå, att det var utskottet, som sålunda inledde riksdagen på det, som man nu betecknar såsom ett äventyr. En sådan utredning, som då av utskottet begärdes och båda kamrarna biföllo, har sedermera företagits, och man har funnit, att problemet kan tekniskt lätt lösas utan några större svårigheter här, liksom det för resten skett i andra länder.

Vid den tidpunkt, då bankoutskottet fick denna utredning, vände sig bankoutskottet till konstitutionsutskottet med en vördsam förfrågan, huruvida man icke skulle kunna samarbeta i denna fråga. Konstitutionsutskottet hade under sin domvärjo frågan om de reglementariska föreskrifterna, och bankoutskottet hade vården om riksdagshuset och däri befintliga inventarier. Bankoutskottets vädjan eller erbjudande till konstitutionsutskottet föreföll mig för övrigt vara så vördnadsfull, att utskottet icke kunde anses hava på något sätt överskridit sin befogenhet. Emellertid sade konstitutionsutskottets majoritet: Nej tack! — Man ville icke vara med om att bilda ett sammansatt utskott med bankoutskottet. I det läget begick bankoutskottet, jag säger med flit begick, den oförsiktigheten att utan vidare lägga fram för riksdagen för-

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

slag om införande av en elekrisk voteringsmaskin, och riksdagen fann det välbetänkt samt anslog 70,000 kronor för detta ändamål. Jag vill understryka vad jag tidigare sagt, att bankoutskottet enligt mitt förmenande icke på något sätt överskridit sin befogenhet, då bankoutskottet obestridligen har vården om icke blott byggnaden utan även inventarierna. Riksdagen biföll bankoutskottets framställning om ett anslag å 70,000 kronor till införande av en elektrisk omröstningsapparat. När bankoutskottets utlåtande förelåg till behandling, föregicks beslutet icke av någon debatt i denna kammare, men väl i medkammaren. Här inträffade endast, att konstitutionsutskottets vice ordförande, herr Hallén, uppträdde och yrkade bifall till bankoutskottets utlåtande med den ändring däri, att ett beslut skulle fattas under förutsättning, att nödiga ändringar i de reglementariska föreskrifterna blevo vederbörligen företagna. Detta tilläggsyrkande var ett ganska naturligt yrkande, därför att saken egentligen icke kunde på annat sätt genomföras. Om riksdagen utan vidare blott anvisade medel och sedermera ingen ändring skedde i de reglementariska förskrifterna, skulle ju inträffa, att omröstningsapparaten fanns men icke kunde komma till användning. Nu har man emellertid i utskottspresidiet givit den tolkningen åt det yrkande, som ställdes, att båda kamrarna på det sättet uttalat, att riksdagen uppsköt sitt ställningstagande till denna fråga, till dess konstitutionsutskottet i vederbörlig ordning prövat frågan, huruvida de reglementariska föreskrifterna skulle behöva ändras eller icke. Jag måste säga, att detta betraktelsesätt är ganska besynnerligt. Jag tror knappast, att någon i kammaren uppfattat saken på det sättet. Ville man gå på avslag, vad var då naturligare än att man tagit upp en saklig debatt på bankoutskottets utlåtande vid det tillfälle, då medlen anvisades? Ett motsatt förfarande måste enligt mitt förmenande innebära, att riksdagen på skämt anslagit 70,000 kronor och sedan uppskjutit till en senare tidpunkt sitt ställningstagande till huruvida en apparat skulle införas eller icke. Jag kan, herr talman, för min del aldrig påminna mig, att riksdagen brukar handla på det sättet. Till och med när det gäller en utredning, förfar man på det sättet, att man prövar ganska omsorgsfullt, innan man beslutar utredningen. Så mycket större anledning har man till detta, när man samtidigt anvisar medel för ändamålet, och man säger icke sedan efteråt: Vad vi sedan beslutade, hade vi icke någon som helst mening med. Det fanns således tillfälle för de ledamöter, som ville avslå, att taga upp en debatt i denna kammare. Om man verkligen haft den avsikt, som nu kommit till uttryck, hade det varit av hänsyn till andra kammaren i varje fall önskvärt, om man delgivit kammaren den tolkning av denna sak, som man nu ger uttryck åt, ty då hade den debatt, som vi nu få föra i sakfrågan, sannolikt icke uteblivit.

Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en sak, som också spelat en viss roll, nämligen att man sagt, att det var nödvändigt att uppskjuta den sakliga debatten till dess frågan om ändring i de reglementariska föreskrifterna förelåg. I annat fall skulle det nämligen kunnat hända, att den ena kammaren stannat i ett och den andra kammaren i ett annat beslut. Det skulle då vara orimligt att genom gemensam votering framtvinga en ändring i de reglementariska föreskrifterna. Ja, på den punkten kan jag ge kritiken en smula rätt. Det är emellertid icke detta, som nu föreligger, ty kamrarna ha ju stannat i samstämmiga beslut, och således är det icke fråga om något framtvingande av denna anordning genom någon gemensam omröstning. Jag medger gärna, att konstitutionsutskottet har grundlagsenlig rätt och plikt att skilja mellan kamrarna, då de stanna i olika beslut, men det kan icke hjälpas, herr talman, att jag fått den känslan, att här har utskottet

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna.
(Forts.)

upprätt såsom en slags kamrarnas förmyndare, och det kan väl ändå icke vara vare sig tillbörligt eller lämpligt.

Jag skall nu övergå till att säga några ord om utskottets skäl för sitt avslagsyrkande. Det finns då ett skäl, som har anförts, och som jag är tacksam för att utskottet icke har officiellt skrivit ut i sitt betänkande, då det spelade en ganska stor roll vid den första debatten, då bankoutskottets inbjudan till bildande av ett sammansatt utskott förelåg. Det skäl, som man då anförde, var, att det väl icke kunde anses lämpligt att anslå 70,000 kronor för ett riksdagens eget ändamål i tider, då statsfinanserna äro så hårt trängda som de äro. Om detta skäl vill jag blott säga, att i en tid av arbetslöshet, då man går och letar med ljus och lykta efter lämpliga och nödiga arbetstillfällen samt anslår stora summor för att åstadkomma svenskt arbete, det är av den art, att man överhuvud taget icke vidare bör orda något därom. Jag har endast omnämnt det på grund av den roll, som det spelade i utskottet under den första diskussionen. Jag tror alltså, att man utan vidare kan förbigå den saken.

Vidare har det nu ifrågasatts, att denna omröstningsapparat, varom det är fråga, knappast kan genomföras utan en ändring i våra grundlagar. Omröstningen skulle icke vara tillräckligt öppen. I anledning av detta vill jag blott hänvisa till vad utskottet sagt åren 1920 och 1932 samt hänvisa till vad utskottet självt i sitt betänkande anfört, då man nu svävar på målet och egentligen icke vågar vidhålla den uppfattningen, att en grundlagsändring skulle vara nödvändig. Man har vidare sagt, att omröstningen är icke öppen så till vida, att man icke ser, hur den och den personen röstar, framför allt icke från åhörarläktarna och pressläktaren. Jag vill då säga, att vad som för mig och, jag tror, för det stora flertalet är en huvudsak, när det gäller den öppna omröstningen, är, att man med densamma dokumentariskt kan visa, hur de olika ledamöterna röstat, och att svenska folket kan få en bestämd uppfattning om den saken. Detta är något, som således angår icke blott läktarna utan hela svenska folket. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att med detta nya förfaringssätt icke skall tagas bort det nu använda uppresningsförfarandet, utan att den nya metoden kommer att komplettera eller ersätta det öppna upprop, som nu förekommer. Man skall således kunna se, huru de olika kammarledamöterna röstat. Man kan efter ungefär 30 sekunder få resultatet dokumentariskt fastslaget. Det fotografi, som lägges till det skrivna protokollet, fastslår sedermera detta dokumentariskt för eftervärlden. Nu har man sagt — och jag är säker på att utskottets vice ordförande kommer att framhålla det — att dessa tavlor äro för små. Ja, äro de för små, kan man göra dem större, ty det finns utrymme för ändamålet. Jag vill också i detta sammanhang nämna, att det också verkligen är meningen att dessa tavlor skola bli större. Vidare skall för varje ruta vederbörande kammarledamots nummer uppsättas, vilket blir möjligt genom att tavlorna göras större. Jag skall icke underlåta att i detta sammanhang peka på en fördel hos detta omröstningssystem utom den fördelen, att omröstningen kommer att förrättas mycket snabbt. För närvarande är det ju så, att vid uppresning en hel del av kammarens ledamöter sitta och vänta på att man skall begära rösträkning. Vid denna rösträkning sitter man och spekulerar. Man ser, huru den och den röstar o. s. v., men här blir det samtidig röstning av alla ledamöterna, vilket enligt mitt förmenande måste innebära ett visst värde, ett visst uppfostrande värde, som jag icke kan underlåta att i detta sammanhang framhålla.

Man har vidare sagt: Varför skall man nu gå in på små reformer i fråga

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

om riksdagsarbetet, då icke några stora reformer i detta sammanhang föreligga? Detta är ett skäl, som alltid anföres, de obotfärdigas förhinder, som lyser fram: de stora reformerna orka vi icke genomföra, beroende på de olika uppfattningar, som vi ha, och därför vilja vi icke heller genomföra en reform, för vilken det till synes finns en majoritet i svenska riksdagen. — Jag tror, att man, om man skall komma fram till ett ändamålsenligare arbetssätt i riksdagen, får gå fram stegvis och vidtaga de små reformer, som äro möjliga att genomföra.

Så vill jag fästa uppmärksamheten på en annan sak. Utskottet har här sagt, att man icke ingått i prövning av motionens lagtext. Detta är en ganska häpnadsväckande upplysning, herr talman! En motion, som är väckt med hänvisning till ett av kammaren redan fattat beslut, remitteras till ett utskott, och utskottet säger, att utskottet icke funnit någon anledning till att ingå i granskning av lagtexten. Är detta beroende på vad utskottet här i slutet av sitt utlåtande upplyser om, nämligen att man ansett, att tidpunkten varit för sen med hänsyn till riksdagsarbetets nära förestående avslutning, för att utskottet skulle ha kunnat ingå i en saklig prövning av denna fråga, då måste jag säga, herr talman, att det är väl ändå mycket häpnadsväckande. Vid den tidpunkten hade utskottet faktiskt slutat sitt arbete. Detta var den sista fråga som förelåg. Vid den tidpunkten hade, om jag icke missminner mig, statsutskottet ännu icke behandlat, i varje fall icke fattat beslut i de stora arbetslöshetsfrågorna, men konstitutionsutskottet har icke dragit sig för att anföra såsom skäl, att det varit för sent för att överhuvud taget kunna gå in för en saklig prövning av denna fråga. Även om nu utskottet icke önskar denna reform, hade det enligt mitt förmenande varit lojalt, om utskottet sagt, att därest riksdagen vill fatta ett dylikt beslut, anser utskottet, att lagtexten bör ha det och det innehållet. Nu har man valt den vägen, att utan vidare gå på avslag tydligen i den tro, att kammaren skall bli rädd för att gå på bifall till en reservation, vars lagtext icke bygger på annat än en enskild motion. Jag vill i detta sammanhang säga, herr talman, att all den omsorg, som det varit möjligt att nedlägga på lagtexten, har verkligen nedlagts, och jag hänvisar i detta sammanhang även till den sakkännedom och vid många tidigare tillfällen ådagalagda förmåga, som utskottets sekreterare besitter. Denne har tagits i anspråk för detta ändamål. Förfrågningar hos sakkunniga personer ha också ägt rum.

Vid den prövning av lagtexten, som vi reservanter företagit, ha vi egentligen icke gjort mer än en enda ändring, nämligen, att vi utbytt orden »elektrisk voteringsmaskin» mot orden »elektrisk omröstningsapparat». Vi funno, då vi tänkte på det, att det lät litet för enkelt att skriva elektrisk voteringsmaskin, och vi tyckte, att elektrisk omröstningsapparat lät litet förnämare eller rättare sagt litet mera konstitutionellt. Därför använde vi i stället det senare uttrycket. Det är således en förbättring enbart med hänsyn till språket; i sak innebär det ingen förändring. I övrigt har det skett en liten omflyttning men icke heller där någon ändring i ordvalet.

Jag tror således, att denna kammare med den största känsla av trygghet och utan att ge sig in på alltför stora äventyrligheter kan följa reservationen. Den behöver icke riskera, att några olyckor skola inträffa. Jag vill i det sammanhanget också säga, att naturligtvis kunna de ändringar i de reglementariska föreskrifterna, vilka jag hoppas nu skola antagas, också påkalla en mindre, mera formell ändring i kamrarnas arbetsordning, men det är icke nödvändigt att nu företaga den. Förslag till en dylik ändring kan ju läggas fram när som helst, antingen vid denna riksdag eller i början av nästa, och

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna.
(Forts.)

jag är tämligen övertygad om att talmännen mycket väl gå i land med den uppgiften. Den saken behöver nämligen icke remitteras till något utskott.

Jag vill sluta, herr talman, med att säga, att om kammarens ledamöter ha en smula aktning för sina egna beslut och liksom jag ha den uppfattningen, att sakfrågan egentligen avgjordes, då riksdagen anslog medel till den nu ifrågasatta anordningen, så kunna de icke undgå att också nu gå på bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande. Jag ber, herr talman, för mitt vidkommande att få yrka bifall till denna reservation.

Häruti instämde herrar *Vougt*, *Svensson* i Landskrona, *Lovén*, *Andersson* i Malmö, *Paulsen*, *Andersson* i Munkaljungby, *Isacsson*, *Johnsson* i Kalmar, *Andersson* i Löbbo, *Björklund*, *Werner* i Hultsfred, *Nilsson* i Göteborg, *Frankenberg*, *Mårtensson*, *Karlsson* i Munkedal, *Persson* i Tidaholm, *Olsson* i Mellerud, *Bäcklund*, *Gustavson* i Sala, *Lundén*, *Ericsson* i Sörsjön, *Persson* i Undersvik, *Johansson* i Sollefteå och *Norén*.

Herr **Hallén:** Herr talman! Den föregående ärade talaren använde mycken möda för att visa upp, att kammaren egentligen var bunden av sitt tidigare fattade beslut om ett anslag av 70,000 kronor till elektrisk voteringsapparat, och han underströk starkt, att det hade varit opponenternas skyldighet att taga till orda, då den saken behandlades. Om debatt skulle ha förekommit i detta ärende, skulle den emellertid, som kammaren lätt finner, ha kommit på ett mycket sent stadium av det ifrågavarande sammanträdet, då vi ännu levde i den föreställningen, att arbetslöshetsförsäkringen skulle avgöras samma kväll, och vi därför icke önskade då upptaga någon debatt i sakfrågan. Jag är för min del också alltjämt av den uppfattningen, att då ändringarna i de reglementariska föreskrifterna äro det avgörande, så var det fullt på sin plats att uppskjuta det reella avgörandet tills frågan härom förelåg.

I anseende till den sena tid av riksdagen, då nu denna fråga kommit upp, skall jag alldeles avhålla mig från några utläggningar rörande förhållandet mellan bankoutskottet och konstitutionsutskottet och vad som därvidlag förevarit. Så mycket kan jag emellertid få säga, att den naturliga gången av detta ärende hade väl varit den, att någon riksdagsman hade före motionstidens utgång väckt en motion i denna fråga, vilken motion på vanligt sätt hade fått behandlas av konstitutionsutskottet. Hade då motionen tillstyrkts av utskottet och riksdagen bifallit densamma, hade bankoutskottet haft att komma med förslag till finansiering av anordningen i fråga. Alla måste väl erkänna, att detta hade varit den raka och regelrätta vägen. Därom är det emellertid icke nödvändigt att nu tvista.

Herr Fast sade, att då han lämnar en historik över denna fråga, det är detsamma som att draga berättelsen om konstitutionsutskottets syndaregister. Ja, den drar man väl ändå icke så där i en handvändning. Den är väl, som i fråga om alla utskotts syndaregister, ganska stor. Uttrycket varslar för övrigt om att herr Fast redan är anstucken av dessa elektriska tankar. Det är väl fråga om att registrera också våra synder. Det är nog väl, så länge det icke sker på elektrisk väg.

I alla fall måste jag opponera mig en smula mot det enkla betraktelsesätt, varpå herr Fast sökte behandla denna fråga, då han sade, att bankoutskottet handhar ju riksdagshusets inventarier. Ack ja, det är nog så sant, men att söka förenkla denna fråga, även om den är enkel, till att bara vara en fråga om inventarier, som kunna likställas med sopattiraljer och sådant, tycker jag är något väl vårdslöst av en mycket aktad ledamot av detta vårt utskott.

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

Om jag sedan, herr talman, skulle få säga några ord om de många olika motiv, som ha kommit majoriteten att avstyrka frågan, så vill jag gärna först taga upp den sak, som ligger närmast till hands för menige man att tänka på, nämligen den ökade snabbhet i riksdagsarbetet, som man nu ställer i utsikt. Man talar ju om fartens tjusning, och man vill införa en slags elektrisk drift i riksdagsarbetet. Jag kan för min del emellertid först och främst icke förstå, varför det skall vara så rasande bråttom just på den punkten, när eljest i bedrövligt hög grad i hela vårt arbete gäller regeln att skynda långsamt. Äro minuterna så dyrbara, skall man också vara konsekvent och försöka genomföra samma maskinella drift på så många andra områden av riksdagsarbetet som möjligt. Här företagas ju ofta promenader över den långa och stora sammanbindningsbanan i konspirations- eller rådplägningssyfte och det är dyrbara minuter, som där gå till spillo, men ingen vill väl ifrågasätta någon rutschbana eller någon slags anordning, varigenom man såsom ett skott kan fara från den ena delen av huset till den andra, för att nu icke tala om de underjordiska regionerna i detta hus. Man skall väl utnyttja de dyrbara minuterna. Ingen ifrågasätter väl, att man skall slopa de solenna former, varunder vi bege oss till riksdagens högtidliga öppnande, och att vi i stället skola färdas dit i några bussar, vilka liksom ett skott frakta oss upp till slottsvalvet, för att icke de dyrbara minuterna skola gå till spillo. Men på nu förevarande område anses det vara högeligen nödvändigt att spara in tid.

Hur mycket tid är det då, som man egentligen sparar? Har kammaren gjort det klart för sig? I utskottet ha vi låtit verkställa en liten utredning rörande voteringarna under de fyra sista åren. Jag skall för att begränsa mig bara ta det allra sista året, ehuru det finns ett ännu gynnsammare, nämligen år 1932. Det var valår, och då hade vi 110 uppresningar och endast 30 voteringar med namnupprop. För att emellertid ta de allra färskaste uppgifterna, så hade vi i denna kammare intill den 15 maj i år 62 voteringar med uppresning, 10 voteringar med namnupprop på grund av talmannens föranstaltande och 12 voteringar med namnupprop på grund av att enskilda ledamöter begärt det. I 22 fall försiggick alltså voteringen med namnupprop. Man kan ju diskutera, hur lång tid en sådan votering tar. Om man är liberal och tar till, kan man säga, att varje dylik votering tar tio minuter. Det har ägt rum namnupprop på kortare tid. Tiden beror ju på vissa omständigheter. Men säg, att det tar tio minuter, så blir det 220 minuter under riksdagstiden eller 3 timmar 40 minuter. Om man skulle ställa den siffran i relation till det antal timmar, som våra plena försiggå — jag räknar alltså icke det övriga riksdagsarbetet — så kommer man i alla fall ned till en löjligt liten siffra. Är det alltså så, att man vill åstadkomma större fart i riksdagsarbetet och man framhåller, att denna sak är så förtjusande bra, därför att en votering bara skulle ta 30 sekunder, så menar jag, att man silar mygg och sväljer kameler. Vill man verkligen åstadkomma något, måste man ge sig in på andra frågor, som ha betydelse i detta sammanhang. Jag vet väl, att herr Fast kan säga, att det bästa får icke vara fiende till det goda. Även om riksdagen är så konservativ, att den icke vill ändra sina arbetsformer, icke vill ge oss en femte avdelning i statsutskottet och icke vill gå in för tanken att låta kammaren även med mycket kvalificerad majoritet besluta tidsbegränsning på det ändlösa talandet och annat sådant, så säger herr Fast, att allt detta är goda reformer i och för sig, men att då vi icke kunna få igenom dem, detta, som vi nu diskutera, i alla fall kan vara ett litet tuppfjät i rätt riktning.

För min del tycker jag, att inför landet skulle det vara viktigare att visa, att det är de verkligt rationella tidsbesparande anordningarna, som äro de an-

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna.
(Forts.)

gelägna. Därvidlag tror jag verkligen man med rätt kan tala om gammalmodighet, efterblivenhet och opraktiskt förfarande i riksdagsarbetet. Det se vi ju redan därav, att så många av kammarens ledamöter i två, tre veckor gått alldeles sysslolösa med undantag av att de fått läsa de inkommande utlåtandena. De måste vänta på de överansträngda och överbelastade utskotten. Det är hela denna opraktiska arbetsform, som behöver reformeras. Jag menar, att det är där, man skall sätta in stöten, innan man börjar med dessa små detaljspörsmål.

Innan jag slutar, herr talman, skall jag sedan också be att få säga ett ord om den tekniska lösning av frågan, som nu blivit oss förelagd eller offererad, kan man säga, från L. M. Ericsson, bankoutskottet och herr Fast i kompaniskap. Vi ha alla sett denna tablå, av vilken det skulle komma ett tvillingexemplar på andra sidan. Herr Fast tröstade oss med att den kunde bli åtskilligt större. Ja, därom tvista de lärde. Jag har fått den uppgiften, att den skall i alla fall placeras i spegelfältet, och den kan i så fall endast bli ett par decimeter större. Det uppges, att det skall bli en siffra över varje ruta. Det är ju alltid en tröst. Som det nu är, är det ju nästan kusligt. Nu skall man ju hastigt räkna ut, vad den och den svarta fläcken egentligen är för en figur. Även om man tolkar det hela välvilligt och räknar med att det skall bli ett nummer för varje ruta, så förstå vi, utan att behöva skatta åt något billigt skämt med nummerkarlar, att det måste bli bra besvärligt, att ha kammarledamöternas nummer i huvudet. Man får nog sitta med katalogen eller med planen över plenisalen i hand för att hålla reda på ledamöterna. Det blir inte så, som det hittills varit, att man talar om den eller den i Löbbo eller Leabo eller Munkaljungby, utan »lägg märke till hur 58:an röstar» och »såg ni, hur 171 röstade i den voteringen» och sådant. Man måste hålla reda på dessa nummer.

Vad skall vidare publiken på läktaren egentligen ha för glädje av hela härligheten? Ja, säger herr Fast, det behöver man icke tänka på, ty man har ju först det personliga uppresandet, och då kan man orientera sig, hur ledamöterna rösta, och då vet man, hur det går i sista akten. Ja, det är icke alltid sagt. En hel del bruka sitta ned under uppresningsförfarandet, eftersom de vänta på den andra omröstningen, som skall komma efteråt. Vidare ha vi de tillfällen, då $^1/_{10}$ av kammarens ledamöter begärt, att det skall bli votering med anteckning till protokollet och alltså omröstning med namnupprop. Då får man ju icke någon sådan första orienterande bild av hur ledamöterna rösta.

Detta är egentligen, herr talman, ingen oväsentlig fråga, ty jag har åtminstone den uppfattningen, att sedan vi en gång, låt vara att det hos flera skedde med viss tvekan, gingo in för den offentliga omröstningen, så *skall* den också vara offentlig, och dess offentliga karaktär skall icke på något sätt fördunklas. Man kan dock icke bestrida, att detta just skulle bli fallet genom den nu föreslagna anordningen. Jag tycker det hör till demokratiens väsen, att allmänheten skall kunna taga del av omröstningen. Det blir emellertid tekniskt ogörligt åtminstone för en del av läktarpubliken. Hur skola exempelvis de icke oviktiga representanterna för våra tidningar kunna se, hur den ena halvan av kammaren röstar? Det vet jag icke. Någon föreslog i utskottet, att man skulle placera pressreferenterna på någon av de stora läktarna i stället, men jag undrar, om det skulle bli en lycklig anordning.

Då säger man, och jag vill minnas, att man också gjort det i reservationen, att det är icke så angeläget att veta, hur kammarens ledamöter rösta. Det är mycket bättre att bara trycka på knapparna och så få veta resultatet efter-

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

åt. Man skall icke sitta och lurpassa och titta efter, hur stockholmarna eller vissa ledamöter rösta, sägs det. Det är mycket riktigt. Man skall icke överdriva betydelsen av deras röstning. Det vill ingen av oss heller göra, men man skall å andra sidan besinna, att det kan vara en serie av voteringar, där det icke är för sin egen uppfattnings skull man behöver söka råd av hur andra herrar och damer rösta. Där kan behöva ske ett taktiskt avgörande, beroende på hur vissa grupper eller gruppmedlemmar bete sig i en första viktig votering, där man alltså vill ha definitivt och klart besked om hur de olika ledamöterna rösta. Det är möjligt att få med nuvarande förfarande. Det vet man precis. Det kan kanske vara någon eller ett par tiotal medlemmar, som man är osäker om, men som regel kommer man ihåg efter en votering, hur varenda riksdagsman röstat. Det skulle absolut icke bli möjligt med det nya förfaringssätt, som man nu vill införa. Jag menar alltså, att offentligheten vid rösternas avgivande kommer att i viss grad försvagas och fördunklas, och det vill åtminstone jag för min del motsätta mig.

Nu säger man, att allt blir ju klart och tydligt. Talmannen låter en automatisk fotografiapparat taga en bild av en miniatyrtablå. Man får, som det heter, bokstavligen svart på vitt på hur varenda ledamot har röstat. Javisst får man det, även om man måste säga, att det är en ganska konstig procedur, att man skall ordna med ett framkallningsbad efter varenda omröstning med namnupprop, antingen man måste skicka ut plåten till någon affär i staden eller skall ha ett litet kabinett någonstädes där bakom talmannen, där man ordnar upp denna historia. Men det är naturligtvis överkomliga saker för dem, som nu äro hängivna hela detta maskinella tänkesätt. Jag måste dock säga, att den offentlighet över de enskilda riksdagsmännens röstning, som man får, blir en offentlighet, ställd på framtiden. Man får veta saken om ett par timmar. Då hava plåtarna torkat, då är framkallningen klar, och då kan man riktigt få se hur det röstats. Visst blir det känt. Visst kan man i viktiga fall publicera i pressen, hur var och en röstat. Allt detta det är visst sant. Men man ställer hela förfarandet på framtiden. Jag kan icke anse, att detta har något värde.

Jag skall slutligen, herr talman, anföra ett skäl, som jag visserligen vet, att en del kammarledamöter äro alldeles immuna för. Det har i en spirituell tidning också gjorts gyckel däråt. Det skälet är, och jag tycker, att i det demokratiska lagstiftningsarbetet den enskilde riksdagsmannens avgivna votum betecknar liksom kulminationen i lagstiftningsarbetet. Visst kan detta vara lika personligt och värdefullt och betydelsefullt, om man trycker på en knapp. Vi äro visst inte några människor, som, såsom en tidning skrev, leva i några slags hantverksfantasier. Visst kan det vara en lika solenn form. Men för många av oss är det liksom om vår stilkänsla uppreste sig mot att just när man är framme vid det största och högtidligaste arbetet i en frågas avgörande absolut behöva använda denna opersonliga, maskinella anordning. Vi mena, visst kan voteringen ändå vara lika viktig och betydelsefull; det betvivla vi icke, men det ger liksom en större prägel av personligt engagerande i det, som föreligger, då man bevarar denna form av röstavgivning, som vi hittills hava haft.

Jag ber därför, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Törnkvist* i Karlskrona, *Werner* i Höjen, *Hansson* i Rubbestad och *Persson* i Trången.

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna.
(Forts.)

Herr **Lindskog:** Herr talman! Efter den mycket utförliga framställning, som herr Fast hade, är det egentligen icke mycket att tillägga. Jag vill för min del instämma i samtliga de synpunkter, som han lade på frågan. Jag måste finna, att herr Hallén har icke lyckats uti att gendriva hans synpunkter.

Anledningen till att jag här önskat uppträda är, att jag icke hade tillfälle att vara närvarande i konstitutionsutskottet, där jag dock förut hade tillkännagivit min mening inför utskottet. Jag var icke närvarande där, dels därför, att jag var upptagen på annat håll, vid högerns riksstämma, och dels därför, att jag verkligen ansåg, att, såsom saken då låg till, det endast var en formalitet med själva avgörandet. Jag kan icke komma ifrån, att riksdagen fattat sitt beslut i själva sakfrågan, när man anslagit en bestämd summa till ett bestämt ändamål och därtill blott lagt det villkoret, att de reglementariska föreskrifterna dessförinnan skulle godkännas. Då menade jag, att saken var klar. Enligt min mening hade konstitutionsutskottet endast haft som sin uppgift att granska de reglementariska föreskrifterna och föreslå lämpliga ändringar.

När jag hör herr Hallén här yttra sig, så kommer jag nästan att tänka på ett gammalt ord av en grekisk skald, som sade, att mycket underbart finnes, men det underbaraste av allt är människan. När herr Hallén säger: Varför skynda icke herrarna på andra områden; här i riksdagsarbetet är det ju så ofantligt mycket annat, som borde forceras? — så är det naturligtvis alldeles riktigt. Kunna herr Hallén och jag hjälpas åt att få ett slags maskin, som exempelvis kan hindra talflödet på alltför vältaliga ledamöter här i kammaren, skall icke jag vara den, som hindrar en dylik elektrifiering. Men vi få taga de punkter, där den mänskliga tekniken hunnit någon vart och där vi kunna åstadkomma någonting. Och på den punkt, där vi nu äro framme, kunna vi åstadkomma något.

Här är herr Hallén mycket angelägen att visa, att man statistiskt inom utskottet räknat ut, att det är bara så och så många timmar, som kunna inbesparas. Ja, herr Hallén, jag har icke alltid alltför stor respekt för statistik. Jag tycker i stället, att man får vädja till den sunda erfarenheten. Det var icke länge sedan vi här började ett långt arbetsplenum med åtta gemensamma voteringar, som sammanlagt togo mer än två timmar från oss. Sedan skulle vi sitta i stället vid dygnets slut och under nattens sena timmar överlägga med resultat, som kanske icke alltid voro desamma som om man skulle hava överlagt vid klara vätskor. Jag för min del anser, att om man verkligen kan på något sätt minska arbetstiden och därmed få fram ett bättre resultat, så är det verkligen väl använda pengar.

Här talade herr Hallén om, att publiken på läktarna icke genast kan uppfatta, hur den enskilde röstat. Ja, publiken på läktarna hava vi allesammans en oerhörd respekt för. Men det är ändå så, att vi hava ännu större respekt för den hundra- och tusenfaldigt större massa, som utgöres av svenska folket. Svenska folket får ändå ett par timmar efteråt reda på omröstningen i detalj. Jag tycker, att herr Halléns iver för snabbhet egentligen manifesterar sig på speciellt ett område. Han vill hava det omedelbart och ögonblickligen avgjort, hur varenda en röstat. På den punkten är jag mindre snabbhetsälskande av mig. Jag menar, att på den punkten kan man verkligen utan någon som helst risk lugna sig till dess man fått undersöka, hur den eller den röstat. Där äro några timmar icke av något som helst värde, såvitt jag kan förstå.

Om jag granskar de argument, som herr Hallén framförde och som här i utskottsutlåtandet hava fått sin — jag höll på att säga — klassiska utformning, kommer jag först till det argumentet, att det är icke så personlighetsbe-

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

tonat att trycka på en knapp, där det står ja eller nej, som att själv säga ja eller nej. Jag får lov att säga, att man skall verkligen vara fylld av en mycket religiös vördnad för — som herr Hallén nyss kallade det — »den största och högtidligaste akten» i riksdagsarbetet, om man verkligen anser, att det är så stor skillnad mellan det ena och det andra sättet. För min del går jag så långt, att jag anser, att det är en fördel, om verkligen användning av elektrisk voteringsapparat kan införas, just därför att omröstningen blir i verkligheten mera personlighetsbetonad, eftersom varenda en av kammarens ledamöter då kommer att i förväg noggrant sätta sig in i varje ärende, noggrant göra klart för sig hur det ligger till och noggrant tänka igenom skälen för och emot. När så avgörandet skall träffas, kan just detta personlighetsbetonade komma fram. Då måste den röstande vara färdig att trycka på knappen, på den med ja eller den med nej, i stället för att skela åt det ena eller det andra hållet för att höra, hur den eller den röstar. Enligt min mening är detta det starkaste motivet för att införa en dylik maskin.

Sedan säges det här, att det är så sent nu under riksdagsarbetet, som denna fråga kommit fram. Jag menar, att för det första hade herr Fast alldeles rätt i, att det icke varit så sent, att icke konstitutionsutskottet haft grundlig tid på sig att pröva denna fråga. Vi ha haft ledighet nu ett par veckor. För det andra tror jag, att det är mycket lämpligt att just vid slutet av riksdagsarbetet taga fram denna fråga, ty då har man klart dokumenterat, hur ofullkomligt och tidsödande i vissa särskilda fall det nuvarande förfaringssättet är. Därför menar jag, att när vi nu hava dessa erfarenheter att stödja oss på, kunna vi verkligen med gott samvete gå till att votera fram en rationellare ordning på detta område.

Jag är den förste att medgiva, att detta icke är en stor fråga. Men vi syssla icke bara med stora frågor utan även med små. Även de skola avgöras. Enligt min bestämda uppfattning vinna vi verkligen ganska mycket i effektivitet i arbetet, om vi gå in på denna väg.

Vi hava ju erfarenhet från utlandet. Jag har mig alldeles säkert bekant, att man i Finland, där denna metod prövats, är utomordentligt belåten med densamma och icke har en tanke på, att den skulle innebära några av de olägenheter, som här utskottet eller herr Hallén framdragit.

För min del ber jag sålunda, herr talman, att med dessa korta ord och med instämmande i övrigt i vad herr Fast sagt få yrka bifall till reservationen.

Med herr Lindskog förenade sig herrar *Holmdahl*, *Arnemark*, *Nylander*, fru *Eklund* samt herrar *Hagberg* i Malmö, *Sandström*, *Brännström* och *Meyerhöffer*.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde herr Halléns anförande. Jag måste säga, att jag tycker, att det varit ett mycket bra anförande, som han höll, om han hållit det, när vi behandlade bankoutskottets utlåtande. Det var då fråga om, att riksdagen skulle uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av utskottet angivits, i riksdagens båda kamrar anordna voteringsmaskin samt bemyndiga fullmäktige att för ändamålet av förslagsanslaget till riksdagen: övriga omkostnader använda ett belopp av förslagsvis 70,000 kronor. I den debatten hörde herr Halléns betänkligheter hemma. Då borde han ha framfört alla dessa synpunkter, som han framfört i dag mot denna voteringsanordning. Men vad gjorde herr Hallén då? Han yrkade bifall med ett tillägg, som i realiteten icke innebar något annat än att

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

man flyttade in de sista punkterna i bankoutskottets motivering i riksdagens beslut.

Jag får säga, att det är ganska underligt, när man gör, som herr Hallén gjort. Om han vill anföra detta som exempel på, hur man kan förlänga riksdagsarbetet, så är det utmärkt övertygande. Men om det är lämpligt att införa de metoderna överhuvud taget, när vi diskutera viktiga politiska frågor, vet jag inte. Jag tror ej att det är lämpligt.

Det ligger i herr Halléns uppträdande något av vad fransmännen kalla esprit d'escalier: man tänker först, när man kommer ut på trappan. Jag förstår, att om man har benägenhet för sådan esprit, kan man nog hava anledning att vara betänksam mot snabba omröstningar. Men, herr Hallén, då räcker det icke ens med det nuvarande omröstningsförfarandet, om man behöver betänka sig flera veckor, innan man har klart för sig, hur man skall ställa sig i en viktig fråga.

Herr Hallén säger, att det riktiga hade varit, om man inom motionstidens utgång väckt en motion, som gått till konstitutionsutskottet. Men icke hade väl herr Hallén själv rått någon i kammaren att väcka en sådan motion. Det kan jag aldrig tänka mig. Utan herr Hallén hade väl sagt som så: Väck icke motionen, ty här har konstitutionsutskottet tagit initiativet för två år sedan; det var jag med om. Det behöves icke; frågan ligger under utredning. Den har förelagts riksgäldsfullmäktige, och de äro redan färdiga. Det är fullständigt onödigt att i denna fråga väcka en motion. — Jag förmodar, att han hade sagt så. I alla fall hade det varit ganska meningslöst att väcka en sådan motion.

Jag finner det anmärkningsvärt, att herr Hallén alldeles glömmer bort konstitutionsutskottets beslut av 1932. Det är så mycket mera underligt, som herr Hallén var med om det beslutet. Herr Hallén opponerade sig icke då. Naturligtvis kan man bli äldre; det rår man icke för. Men jag trodde aldrig, att man på två år skulle kunna åldras så snabbt, att man skäms för eller glömmer bort den tid, då man var ung och initiativkraftig.

Jag får säga i likhet med herr Fast och även den föregående ärade talaren, att detta av konstitutionsutskottet avgivna betänkande är ganska besynnerligt. Jag skall icke gå in i någon detaljgranskning. Det har gjorts anmärkningar på olika punkter. Det där om personlighetsprincipens hävdande är så djupsinnigt, att man icke kan förstå något annat än att man, när man tänkt en god stund över det, märker, hur oriktigt det är.

Sedan heter det, att uppropet är en förutsättning för att namnanteckning skall kunna äga rum. Det är ungefär lika fiffigt som att säga, att tuppens galande är förutsättningen för att solen skall gå upp.

Herr Hallén hade bekymmer om läktarpubliken och undrade, vad den skulle hava för glädje av denna anordning. Om man ser på andra församlingar, så hava de icke samma fröjdetillställningar som vi. De få reda sig ändå. Jag tror verkligen, herr Hallén, att det vore lämpligare att glädja både läktarpubliken och publiken utanför genom att fatta visa beslut än genom att bibehålla en otymplig voteringsanordning.

Herr Hallén sade, att man vill införa elektrisk drift i riksdagsarbetet. Jag tycker, att konstitutionsutskottet vill utsätta hela riksdagen för drift. Men den är varken elektrisk eller elektriserande.

Jag får säga, att det är något ganska häpnadsväckande, att ett utskott vill på detta sätt skolmästra riksdagen, sedan den efter moget övervägande fattat beslut. Det måste väl ändå göra ett mycket dåligt intryck, om vi 14 dagar efter detta beslut skulle bifalla konstitutionsutskottets förslag och därmed

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

medgiva, att vi handlat så obetänksamt, att det var riktigt av utskottet att giva oss denna bakläxa. Jag hoppas, att denna kammare och även första kammaren icke äro med om att giva vitsord om, att vi så lättfärdigt fatta beslut, att vi gjort oss förtjänta av bakläxa.

Utskotten skola vara riksdagens tjänare. Här hade det varit konstitutionsutskottets uppgift att granska de nödiga ändringarna i de reglementariska föreskrifterna. Ty här var icke fråga om annat än en rent formell uppgift. Jag tror, att det är ganska angeläget att tillbakavisa den tendens, som här framträder. Jag tror icke, att det är nyttigt, att vi få ett obstruktionsutskott. Det är icke som konstitutionsutskott utan som obstruktionsutskott, konstitutionsutskottet i detta fall framträtt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindman:** Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga. Mitt anförande kanske är obehövligt. Men jag kan icke underlåta att uttrycka min stora förvåning över vad konstitutionsutskottet föreslagit. Jag trodde, att sedan riksdagen fattat beslut på grund av bankoutskottets hemställan, att det skulle införas elektrisk voteringsanordning, och anvisat pengar därför, saken skulle vara fullkomligt klar och att det icke kunde vara tal om annat än att ex officio konstitutionsutskottet skulle uppgöra det förslag till reglementariska bestämmelser, som föranleddes av detta av riksdagens båda kamrar fattade beslut.

När jag läser utskottets betänkande, vill det nästan förefalla mig, som om konstitutionsutskottet skulle hava känt sig förnärmat över vad som skett. Konstitutionsutskottet säger, att därigenom att nu frågan om de reglementariska föreskrifterna gått till konstitutionsutskottet, så har själva sakfrågan, såsom vederbort, uppskjutits tills konstitutionsutskottet haft anledning taga ställning till densamma. Det är som om konstitutionsutskottet uttalade en viss förtrytelse över, att det icke haft tillfälle att på ett tidigare stadium pröva denna sak.

Jag får säga, att jag har en utomordentlig vördnad för konstitutionsutskottet, bland annat från alla de gånger det gjort anmärkning på mig, då jag varit statsråd. I dechargedebatterna får man en viss respekt för det, även om det understundom hugger i sten, såsom i detta fall.

Herr Hallén säger, att den rätta gången varit, att det väckts en motion, som gått till konstitutionsutskottet, som då först fått behandla saken. Anslagsfrågan hade då fått prövas i sista hand. Men tänk, om ingen väckt en motion! Varför hade icke herr Hallén väckt den? Det är intet hinder att väcka motioner också för dem, som sitta i konstitutionsutskottet och sedan skola pröva dem. Eller han hade kunnat stöta på en god vän, som gjort det.

Det är icke den vägen, utan vägen är den, som konstitutionsutskottet själv anvisat. Konstitutionsutskottet har enligt de papper jag har i min hand, nämligen enligt bilagan till konstitutionsutskottets utlåtande, själv en gång för två år sedan framställt förslaget, och riksdagen har beslutat i överensstämmelse därmed. I anledning därav har uppdragits åt fullmäktige i riksgäldskontoret att verkställa utredning rörande möjligheterna och kostnaderna för införande av voteringsapparater i riksdagens kamrar. När sedermera riksgäldsfullmäktige kommo in med förslag till riksdagen, så måste ju detta förslag enligt grundlagen gå till bankoutskottet. Bankoutskottet framlägger sitt förslag, och riksdagens båda kamrar fatta beslut utan debatt. Nu klagar herr Hallén över att det icke var debatt. Men varför tog herr Hallén icke upp någon debatt? Jo, säger herr Hallén, det var för sent på kvällen.

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna.
(Forts.)

Det kanske var därför, att vi haft sådana här voteringar med rösträkning förut, som försenat våra överläggningar. I varje fall blev det ingen debatt i sakfrågan. Det händer emellertid ofta, att riksdagen fattar beslut med anledning av ett utskottsbetänkande utan föregående debatt i själva sakfrågan. Jag tycker, att det är underligt, att konstitutionsutskottet skall, jag vågar säga, på detta sätt sabotera ett riksdagsbeslut. Det är väl riksdagens kamrar, som äro de mäktigaste i detta hus, mäktigare till och med än själva konstitutionsutskottet, utom i det fall då konstitutionsutskottet har att avgöra uppkommen tvist mellan kammaren och talmannen.

Sakfrågan har nu ytterligare tagits upp, enligt min mening vid en oriktig tidpunkt och på ett oriktigt ställe. Herr Hallén talar om att omröstningen, såsom den nu verkställes, icke tar så lång tid. Han sade tio minuter. Jag vågar påstå, att en sådan rösträkning tar femton minuter i andra kammaren. Vi skola också komma ihåg, att det är icke summan av dessa kvartar, som kunna läggas ihop till så och så många timmar under hela riksdagstiden, som man har att fästa avseende vid utan summan av de tre, fyra omröstningar, som kunna förekomma på en enda kväll eller under en enda natt. Det kan också vara okynnesvoteringar som på det sättet förekomma.

För min del, herr talman, har jag haft tillfälle att i Finland se en sådan omröstningsapparat fungera samt till och med suttit i en bänk, tryckt på en knapp och sett, huru kulorna fallit. Det är mera primitiva anordningar där än vad det är meningen att det skulle bli här. Man var utomordentligt belåten med resultatet av denna anordning.

Nu säger herr Hallén, att man icke får den omedelbara kunskapen om hur den och den röstar. Ja, ha vi det nu? Då få vi sitta med en lista och skriva upp, om vi vilja ha reda på det, eller ha någon som gör det. Två timmar efteråt är emellertid fotografien färdig och kan anslås i kammaren. Då får herr Hallén reda på, vad han önskar. Men herr Hallén är rädd för att det skall bli något opersonligt över denna utomordentliga kulmen av riksdagsförhandlingarna, som utgöres av röstavgivandet. Ja, herr talman, det opersonliga i det sätt, varpå vi utföra något, som kräver snabbhet, det få vi ändå finna oss i litet var. Här skriva stenograferna ut anförandena med skrivmaskiner. Jag förmodar, att herr Hallén yrkar på att hans anföranden skola utskrivas med penna och att icke maskinella ordningar få användas. Jag har varit i tillfälle att höra predikningar, visserligen icke av herr Hallén, i radio. Det är maskinella anordningar, som tydligen icke borde få förekomma. Det är så mycket, där vi verkligen måste följa med vår tid och icke bara sitta och säga, att det där bry vi oss icke om. Kunna vi, herr talman, få en sådan anordning som denna utan uppgivande, som jag förmenar, av den öppna omröstningen, ty den kommer ju fram genom fotografien, så böra vi försöka oss på den saken.

Sedan talade herr Hallén i ett visst sammanhang om det demokratiska statsskicket. Herr talman, jag frågar mig: är det verkligen demokratiskt att förfara, som konstitutionsutskottet gjort? Är det praktiskt? Är det icke utomordentligt formalistiskt? Konstitutionsutskottet vet, att riksdagens kamrar ha beslutat, att en sådan omröstningsapparat skall införas, men då sätter utskottet en käpp i hjulet och säger, att det få vi icke göra, bara därför att ärendet icke först kommit till konstitutionsutskottet. Jag tycker, att det är odemokratiskt och visar en hög grad av formalism. Därför ansluter jag mig, herr talman, till dem som yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Leffler*, *Wallerius*, *Johansson* i Krogstorp, *Thorell*, *Westerdahl* och *Hilding* samt fröken *Wellin*.

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

Herr **Lindmark:** Herr talman! Herr Fast påstod, att detta ärende faktiskt avgjorts genom att riksdagen anslagit medel till att införa elektriska röstningsapparater. Professor Lindskog säger, att vad som i dag skall beslutas endast är en formalitet och icke innebär en saklig prövning av ärendet. Herr Björck säger, att riksdagen har anslagit medel för ändamålet efter ett moget övervägande. Jag skall be, att dessa nu nämnda herrar behagade läsa igenom protokollet över den diskussion, som hölls i första kammaren, när anslagsfrågan behandlades. Av detsamma framgår tydligt och klart, att det ingalunda var någon saklig prövning av frågan utan att det tvärtom hänvisades till att konstitutionsutskottet senare komme att behandla frågan om ändring i de reglementariska föreskrifterna och att man därefter komme att få tillfälle att sakligt diskutera frågan. Om man sedan ser efter, vad andra kammaren hade att säga vid anslagsfrågans behandling, så finner man, att det var ingenting annat än ett hastigt överfarande av ärendet och en hänvisning till att frågan skulle komma upp på nytt och att den då skulle komma att sakligt behandlas. Jag finner sålunda, att det är giltig anledning, att kammaren i dag sakligt behandlar denna fråga och icke endast hänvisar till att kammaren redan tidigare sakligt behandlat den.

Herr Lindman säger slutligen, att konstitutionsutskottet redan för två år sedan skrev och begärde utredning samt att det därmed tagit ställning till frågan. Ja, detta är givetvis riktigt, men härtill kan anmärkas, att därmed har icke konstitutionsutskottet och icke kamrarna heller frånhänt sig möjligheten att sakligt pröva frågan, när den kommer i utrett skick, ty man kan icke, mina herrar, vara med om vilken form av omröstning som helst. Det måste till sist bli en saklig prövning av huruvida man finner de föreslagna anordningarna tillfredsställande eller icke. Jag skulle i så fall vilja peka på den uppsatta tavlan. Låt vara att den enligt förslaget kommer att något förstoras, men den kommer i alla fall att vara för liten för att lämna ett tydligt, klart och redigt resultat, lätt att avläsa för kammarens ledamöter. Tvärtom kommer det att visa sig vara en tavla, som, särskilt när samtliga lampor bli tända, kommer att verka rörig, och den kommer icke att lämna den ledning för kammarens ledamöter, när det gäller att efterforska, huru den och den röstat, som det vore önskligt att man finge.

Om kammaren nu skulle gå att bifalla utskottets förslag och sålunda avslå förslaget om införande av elektrisk omröstningsapparat, tror jag, att man kunde få fram ett bättre förslag till ett kommande år. Rent principiellt har jag ingenting emot att vi få en elektrisk röstningsapparat, men den bör vara av tillfredsställande beskaffenhet, så att vi för kommande tider kunna ha nöje och tillfredsställelse av densamma.

En del av talarna här ha anmärkt på en passus i utskottsutlåtandet, som talar om, att vi äro vid slutet av riksdagen och att vi icke haft tid att sakligt pröva denna fråga. Det kan ju förefalla egendomligt med denna erinran, då vi nu i dag ha den 9 juni och ett tiotal dagar gått, sedan utskottsutlåtandet undertecknades och avgavs. Jag vill emellertid erinra om att vi, när detta uttalande gjordes av utskottet, icke hade en aning om att riksdagen skulle komma att så kraftigt förlängas, som nu blivit fallet. Vi trodde, att riksdagen skulle avslutas tidigare. När jag under debatten i denna fråga framställde förslag om att vi skulle sakligt behandla motionerna och framlämna ett förslag till ändring i de reglementariska föreskrifterna, gjordes från flera håll just den erinran, att tiden var för knapp för att göra det. Nu håller jag före, att det förslag till ändringar av de reglementariska föreskrifterna, som reservanterna framställt, måhända icke är så väl genomtänkt, som saken kräver.

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

Dessa ändringar ha verkställts av ett fåtal ledamöter och skett hastigt. Det kan därför befaras, att de icke blivit av tillfredsställande art.

Som en slutlig sammanfattning av det hela vill jag säga, att jag tror, att vi skulle vinna på att denna fråga finge vila över till nästa år och då komma upp på nytt. Om frågan bleve föremål för en grundligare behandling, än vad som nu blivit fallet, skulle då ett förslag till elektriska anordningar kunna upptagas till ny omprövning och kunna genomföras i ett bättre skick, än vad förslaget nu innebär.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Johanson* i Huskvarna instämde häruti.

Herr **Hallén:** Ja, herr talman, jag skulle endast vilja säga, att herr Lindman och herr Björck utvecklade en utomordentlig skicklighet i att söka stimulera kammarens självständighetsinstinkt gentemot utskottet. Herr Björck döpte spirituellt om konstitutionsutskottet i en hastig och lustig vändning till obstruktionsutskottet. Det är ingen skam, när man sitter i ett utskott, att man söker hålla på dess legala rättigheter, och ingen skall kunna övertyga mig därom, att det är utskottets skyldighet att gå till väga som ett expeditionsutskott och icke som ett utskott, som sakligt undersöker vilka ändringar i de reglementariska föreskrifterna, som varda erforderliga, kunna framtvingas av det tekniska förfaringssätt, som här föreslås. Vi äro icke utan vidare bundna, därför att det 1932 skrevs och begärdes en undersökning av möjligheterna till en sådan elektrisk votering, att gå med på vilket voteringsaggregat som helst.

Bara för att återkomma ett tag till den tekniska frågan, kan man fråga sig: varför tog icke bankoutskottet och gillrade upp den där tavlan, så att man hade fått se den? Jag tycker, att den är ett ganska avskräckande exempel på hur det icke bör vara. Antag att man fått en verkligt stor tavla med ja- och nejröster förekommande på olika sidor, eller att, som det förekommer i en del främmande parlament, namnen stått upptagna i kolumner, så att de, som röstat ja, kommit på den ena sidan, och de, som röstat nej, på den andra, då hade karaktären av offentlighet blivit stegrad och man hade verkligen fått veta, hur vederbörande röstat. Jag menar, att därför att man har uttalat sig för att undersöka möjligheterna, är man icke blint tvungen att antaga vilket tekniskt förslag som helst i frågan. Jag protesterar absolut emot påståendet, att utskottet icke haft skyldighet att rent sakligt pröva frågan utan att det skulle ha behandlat den som ett vanligt expeditionsärende.

Herr Björck är specialist i att röra sig i det förgångna, icke bara så att hans tankegångar röra sig i det förflutna, utan han är även hävdaforskare på visst särskilt sätt. Det har han visat i dechargedebatten. Han letar gärna i luntorna, och konsten att citera är en konst, om också icke en av de skönare. I alla fall skulle jag vilja säga, att när herr Björck förevitat mig, att jag på två år ändrat uppfattning, och säger: hur kan man komma med en sådan gammalmansuppfattning, då man förut haft ungdomens frejdiga uppfattning — då är det lätt att svara. Man blir icke bara äldre, utan man blir även förståndigare. Herr Björck skakar på huvudet, och jag förstår om han är hopplös vis à vis mig; det är icke mycket att göra åt. Det är emellertid icke ovanligt, att man uttalar sig för en viss lösning av en fråga men, när lösningen föreligger på visst sätt, finner, att den icke är bra och då vägrar att följa med i vändningen.

I det sammanhanget vill jag säga till min vän Fast, att han lanserade en underbar teori, då han förevitade utskottet, att det icke granskat lagtexten.

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

Det borde konstitutionsutskottet gjort, tyckte han. Han var rädd för att kamrarna icke skulle ha respekt för det enskilda hantverk, som reservanterna hade åstadkommit, och tyckte, att utskottet väl kunde ha tittat på texten. Jag vill fråga herr Fast som gammal utskottsrepresentant: var har det varit brukligt, att ett utskott nagelfarit lagtexten i en fråga, som det avstyrkt? Har högern brukat nagelfara våra rösträttsmotioner? Har utskottet ur lagteknisk synpunkt ansett, att det icke vill vara med, så har det icke granskat några texter. Detta är en splitter ny princip.

Jag vill också säga till herr Björck, att han var nog vänlig att, trots sin pessimism i fråga om mig, dock tillerkänna mig en viss esprit d'escalier, d. v. s. sådant förstånd som kommer hux flux efteråt. Herr Björck vet nog, att jag redan i början i utskottet motsatte mig ett samarbete med bankoutskottet, därför att jag tyckte, att den form, som då ifrågasattes, var olycklig och olämplig. Det förståndet är alltså icke så hastigt påkommet.

Till sist ett litet ord till herr Lindskog. Nog är det bra att vara uppriktig, men det får finnas en gräns för uppriktigheten, herr Lindskog. Kammaren lade kanske märke till att han påpekade, hur ytterst ömtåligt det är, att man har sammankomster vid så sena timmar, ty, sade han, då kan man komma att besluta, då man icke är vid riktigt klara vätskor. Ja, vätskor äro alltid en äventyrlig sak eller kunna vara det. Jag vill säga, att skola vi behöva lägga om arbetet, därför att vi icke äro vid sunda och klara vätskor vid sena timmar, då är det ännu riskablare, om man inför elektrisk votering. Hur lätt kan man icke vara fumlig med knapparna!

Herr talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Lindskog,** som yttrade: Herr talman! Med anledning av de sista orden, med vilka herr Hallén vände sig till mig, vill jag blott säga, att uttrycket att vara »vid sunda vätskor» har tydligen herr Hallén fattat en smula mer materiellt än vad det var avsett att vara. Jag talade i bildspråk, och som bevis på att innebörden i detta bildspråk icke alldeles saknar sin betydelse, vill jag blott erinra om hurusom, när vi behandlade en fråga helt nyligen sent en natt, verkligen genom en serie olyckliga kombinationer här fattades ett beslut, som kammaren kanske icke fattat, om det varit något tidigare på dagen. Jag vill icke anmärka mot någon enskild medlem, men det är ju klart, att klockan 2 på natten arbetar icke hjärnan lika klart som mitt på dagen.

När jag nu har ordet, vill jag säga, att då herr Hallén förklarat sig nu vara av annan uppfattning än 1932, skulle jag även kunna visa på att herr Hallén hade motsvarande otur, när det var fråga om statsråden i utskott, i vilken fråga han 1928 hade en annan uppfattning än nu. Han kan försvara sig med gamle Bismarcks ord, att man blir visare för var dag som går. Jag skulle vilja säga, att han i alla händelser icke har den tur, som han lyckönskade mig till här om dagen, icke den turen, att han har stjärnor vid sitt namn, när det gäller justering av utskottsprotokoll.

Härpå anförde

Herr **Hage:** Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett uttalande av herr Lindskog. Jag får säga, att när herr Lindskog gjorde det uttalandet i sitt föregående anförande, så hajade jag till och blev mycket bekymrad över vad, enligt herr Lindskogs mening, ett bifall till reservationen skulle leda till. Herr Lindskog förklarade nämligen, att, om reservationen skulle bifallas, vilket han trodde skulle ske, skulle det leda till, att varje med-

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna.
(Forts.)

lem i denna kammare skulle tvingas att sätta sig in i och bilda sig en personlig uppfattning i varje fråga, som behandlas här i kammaren. Han antydde samtidigt, att nu röstade en del medlemmar i kammaren på det sättet, att de icke satte sig in i frågorna utan togo reda på, hur den och den röstade.

När jag hörde denna passus i herr Lindskogs anförande, kom jag att tänka på flickan, som kom till Zoologiske Have och fick se en giraff. Hon sade: Det är lögn, sådana djur finns inte. Jag vill i det avseendet säga, att det finns icke sådana riksdagsmän, som kunna följa arbetet i kammaren på sådant sätt, att de kunna bilda sig en personlig uppfattning i *varje* fråga. Jag vill taga som exempel en person, som är insatt i ett arbetstyngt ständigt utskott. Den mannen tvingas att läsa ganska mycket, och det är ofta långa sammanträden i utskottet. När det blir fråga om att behandla en viss fråga, som hör till det utskott, i vilket han sitter, nödgas han också förbereda sig, då han anser sig böra gå upp i debatten. Han måste reservera så mycket tid för dessa arbeten, att han tvingas avstå från att åtminstone i detalj sätta sig in i en stor del av de andra frågorna. Följden blir den, att han tvingas att i kammaren vid voteringen rösta på grund av den inställning till frågorna, som den eller den intar, om vilken han vet, att han satt sig in i resp. fråga.

Så ligger saken till. Herr Lindskog sade, att en övergång till detta system som han ivrade för, skulle leda till att varenda en blev tvungen att sätta sig in i varje fråga. Då får jag säga: komma herrarna ihåg hur många frågor vi hade på föredragningslistan här om dagen? Vi hade 57 ärenden. Finns det någon här i denna kammare, som kan stiga upp och säga: innan jag gick upp i kammaren, hade jag satt mig in i och tagit ståndpunkt till alla dessa 57 ärenden? Nej, jag tror icke, att det finns någon som kan göra det. Men jag vill säga, att — just med hänsyn till, att man således icke kan sätta sig in i alla frågor — så måste man i någon utsträckning rösta på det sätt, jag förut antytt. Vi, som sitta på Norrbottensbänken, ha ju särskilt tillfälle att undan för undan höra hur en del andra ledamöter, som man litar på, rösta. Man kan dessutom hinna att som hastigast under röstningen läsa över frågan ävensom samråda med en eller annan kamrat. När man sedan skall rösta, då vet man därför bättre hur man skall rösta, men det vet man icke, om man ögonblickligen tillsammans med alla de andra ledamöterna skall avge sin röst. Jag menar alltså, att den omständighet, som jag nu berört, talar för ett bifall till utskottets förslag, och detta föranleder mig, herr talman, att yrka bifall till detsamma.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Hallén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 23, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning

Angående ändrad lydelse av § 11 i de reglementariska föreskrifterna. (Forts.)

av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 6.

Herr talmannen meddelade, att arbetsplena komme att avhållas tisdagen den 12 och onsdagen den 13 innevarande juni samt att sistnämnda dag gemensamma omröstningar över då godkända voteringspropositioner komme att äga rum.

§ 7.

Om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 december 1933 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 15, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) *Lag*

om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen.

Med ändring av 21 kap. strafflagen förordnas, att överskriften skall lyda som nedan sägs och kapitlet från och med dess 9 § hava följande lydelse:

21 KAP.

Om rån och utpressning.

9 §.

Har någon för delaktighet i brott, som ovan i detta kapitel nämnt är, gjort sig skyldig till straff efter 3 kap. 4 §; då må det straff ej lägre sättas, än till straffarbete i två månader. Om sådan delaktighet i rån, som i 20 kap. 12 § om stöld sägs, vare lag, som där stadgat finnes.

10 §.

Avtvingar man någon, sig eller annan till orättmätig vinning, gods eller penningar eller handling, varom i 5 § förmäles, genom annat hot om brottslig gärning än i 1 § är sagt, eller medelst hot att åtala eller angiva någon för brott eller att om någon lämna meddelande, som är menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst, straffes, där ej gärningen skall såsom stöld anses, för utpressning, med fängelse eller straffarbete i högst fyra år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må tiden för straffarbetet till sex år höjas; äro de synnerligen mildrande, må till böter dömas.

Har någon gjort försök till utpressning utan att brottet till fullbordan kommit, straffes högst med straffarbete i två år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till straffarbete i högst fyra år dömas.

Om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m. (Forts.)

11 §.

Den, som för brott, varom i detta kapitel förmäles, gjort sig förfallen till straffarbete i minst sex månader, skall ock dömas till påföljd enligt 2 kap. 19 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

2) *Lag*

om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning.

Härigenom förordnas som följer:

I mål om ansvar för gärning som avses i 21 kap. 10 § strafflagen må rätten, därest målsäganden det begär eller rätten eljest finner det lämpligt, förordna, att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

I samband med denna proposition hade utskottet förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 62 av herr *Westman m. fl.*, nr 158 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.*, och nr 244 av herr *Branting* samt motionerna i andra kammaren nr 131 av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*, och nr 341 av herr *Lindman m. fl.*

I de likalydande motionerna I: 62 och II: 131 samt i de jämväl sinsemellan likalydande motionerna I: 158 och II: 341 hade yrkats en utvidgning av det straffbara området för utpressning, i huvudsakligt syfte att jämväl vissa företeelser å arbetsmarknaden, vilka icke omfattades av propositionen, borde kriminaliseras.

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

Av herrar *Linnér, S. Erik Anderson, Öhman, Wijkström* och *Nilsson* i Antnäs, vilka hemställt, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herrar *von Heland* och *Gardell* i Stenstu, vilka beträffande punkten B i utskottets hemställan varit av skiljaktig mening samt hemställt, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 62 och II: 131, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t utan avvaktan å en allmän strafflagsreform ville verkställa utredning angående tillskapandet av en sådan lagstiftning, att utpressningsåtgärder av den art, som angivits i motionen I: 62, vilka icke bleve straffbara enligt det i propositionen framlagda lagförslaget och icke heller behandlats i avgivet förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m., komme att föranleda straffpåföljd, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrande:

Herr **Gardell** i Stenstu: Herr talman! I det utlåtande, nr 68 från första lagutskottet, som andra kammaren nu går att behandla, föreslås införande av

Om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m. (Forts.)

straff för utpressning. Kungl. Maj:ts initiativ härutinnan bör hälsas med tillfredsställelse, ty lagen fyller en lucka i vår svenska strafflag. Det kan därför synas egendomligt, att inte utskottsmajoritetens ståndpunkt vunnit en mera allmän anslutning inom utskottet. Detta förhållande beror emellertid därpå, att många inom utskottet ansett lagen vara för snävt tilltagen. Den omfattar bara en viss kategori av utpressare, under det att andra mycket viktiga kategorier lämnats utanför. Det hade nog varit lyckligare, om chefen för justitiedepartementet väntat något för att kunna på en gång framlägga ett lagförslag, som omfattade alla tänkbara former av utpressning. Säkert är i varje fall, att en kungl. proposition i frågan då hade rönt en mera allmän tillslutning än den nu förevarande gjort. Man har emellertid ej velat detta. Man har ansett saken vara så brådskande, att det varit fara med dröjsmål. Nåja, därom tjänar det inte mycket till att diskutera. Var och en har ju sin uppfattning och sin övertygelse. Och det är ju bara bra, blott övertygelsen är ärlig. Men då bör man också respektera dem, som ha en annan uppfattning. Vi reservanter hålla före, att de kategorier av utpressare, som ej kommit med i det föreliggande lagförslaget, äro minst lika farliga som de andra och att lagen alltså bort omfatta även dessa. Det är för att understryka denna vår mening, som vi velat i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om komplettering så fort som möjligt av den nu föreslagna lagen. Man tycker, att detta är en billig begäran, som ej bort stöta på något motstånd. Det skälet, att andra lagutskottets majoritet beslutat föreslå en skrivelse i ett närbesläktat ämne, kan väl inte få vara avgörande för första lagutskottets ståndpunkt, detta så mycket mindre som andra lagutskottets skrivelse ej täcker innehållet i den skrivelse, som här föreslås.

Skillnaden mellan bondeförbundets reservation och högerns är i huvudsak den, att högern nu inte velat tillstyrka någon lag alls angående utpressning utan ansett, att frågan borde lösas i ett vidare sammanhang. Det har dock även från högerhåll inom utskottet framhållits, att intet formellt hinder föreligger att antaga den föreslagna lagen om utpressning redan nu. Då jag har samma uppfattning, vill jag inte motsätta mig detta, men jag vädjar till kammarens ärade ledamöter, att även behjärta de önskemål, som reservanterna framfört, och alltså bifalla den reservation, som avgivits av herr von Heland och mig, till vilken, herr talman, jag ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Westman*.

Herr **Linnér:** Herr talman! Från delvis samma förutsättningar, som den siste ärade talaren har redogjort för, hava de reservanter, som instämt med mig, kommit till ett annat resultat. För att förklara detta måste jag be att i allra största korthet få redogöra för innebörden av den föreliggande propositionen. Den avser att komplettera den svenska strafflagen med en kriminalisering av ett mycket grovt brott, ett utpressningsförfarande, som ofta tar sikte på privata förhållanden, ofta mycket intima förhållanden, och där utpressaren på grund av den kännedom han har om dessa, avtvingar den hotade avsevärda penningsummor och framkallar mycket svåra lidanden för den som är utsatt därför. Det är intet tvivel om att det här rör sig om mycket allvarliga brottskategorier. Det är också i enlighet med denna ståndpunkt som departementschefen har fogat in detta nya brott i ett av strafflagens grövsta brottskomplex, det som avses i 21 kap. strafflagen, nämligen rånsbrotten.

De förutsättningar, som nu uppställas för det nya brottet, äro tre. Det är, om jag går i ordning efter lagtexten, först ett visst slag av syfte — »sig eller annan till orättmätig vinning», som det står; för det andra ett visst sätt för

Om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m. (Forts.)

själva förfarandet — det skall vara hot av ett visst slag, hot med brottslig gärning, som här är beskrivet på ett särskilt sätt i lagrummet; och slutligen skall det vara en viss effekt — det skall leda till ekonomisk vinst för brottslingen. Under dessa tre förutsättningar — jag bortser helt och hållet från försöksbrottet — blir den brottslige straffad med en mycket allvarlig reaktion; den kan uppgå till fyra års straffarbete.

Vad som nu är att fasthålla är framför allt det, att själva förfarandet är beskrivet så, att det skall vara hot med brottslig gärning. Någon närmare beskrivning, så att man har tagit ut vissa slag av brottslig gärning, har icke skett. Departementschefen har varit inne på den frågan, huruvida han skulle göra det, men han yttrar därom på sid. 22 i propositionen, att han anser, »att ett avskiljande av vissa brottskategorier i allt fall synes sakna praktisk betydelse».

Denna proposition föranledde motioner, dels en bondeförbundsmotion, som gick mycket långt och avsåg att införa under utpressningsbrottet även vissa stridsåtgärder på det ekonomiska området utan fordran på rättsstridighet, dels en högermotion, som icke gick så långt utan begränsade den ifrågavarande förutsättningen för utpressningsbrottet till rättsstridiga gärningar. Efter det motionerna avgivits har det emellertid hänt, att den s. k. lindhagenska kommittén har avgivit ett utlåtande med förslag till lag angående ekonomiska stridsåtgärder. Detta förslag innebär, att man kriminaliserar, d. v. s. med straff belägger vissa åtgärder, som förut icke varit straffbelagda. Om detta lindhagenska förslag skulle bli upphöjt till lag samtidigt med att den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen om utpressningsbrottet skulle gälla oförändrad blir följden ofrånkomligen den, att under utpressningsbrottet — alltså detta synnerligen grova brott — skulle komma att hänföras just visst förfarande på det ekonomiska stridsfältet. Det har efter högerreservanternas mening varit ett resultat, som ingalunda kunde anses vara lyckligt och knappast vara avsikten. Departementschefen har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet varit inne på frågan, huruvida de ekonomiska stridsåtgärderna skulle inbegripas i utpressningsbrottet. Han har avvisat denna tanke på skäl, som jag här icke behöver gå in på, men detta avvisande har lett honom just till den bestämning av utpressningsbrottet, som han föreslagit.

Nu föreligger således det nya faktum, att ett lagförslag är framlagt, som innebär en väsentlig utvidgning av brottsområdet i den förut gällande svenska lagen, och att denna utvidgning skulle föra med sig en utvidgning av utpressningsbrottet. Den lindhagenska kommittén har ingalunda förbisett denna följd, utan den framhåller, att det blir nödvändigt, för den händelse dess lagförslag blir antaget, att göra en ändring i den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen om straff för utpressning. Sedermera har andra lagutskottets majoritet, alla borgerliga representanter i andra lagutskottet, uttalat i anledning av den lindhagenska och den förut verkställda bergendalska utredningen, att det är önskligt, »att utredningsarbetet utan dröjsmål bringas till slut och att riksdagen beredes tillfälle att redan före utgången av innevarande år taga under övervägande ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till lagbestämmelser om skydd för tredje man i sådana konflikter, varom här är fråga». Försåvitt detta utlåtande, som är uppfört under nästa punkt på föredragningslistan, godkännes av riksdagen, är det således anledning att förvänta, att en utvidgning av brottsligheten i enlighet med det lindhagenska förslaget mycket snart kommer till stånd. Det har då förefallit oss reservanter vara i hög grad olyckligt och olämpligt, om man nu skulle fatta beslut om en lag, som innebär en felaktig bestämning av utpressningsbrottet, och sedermera, låt oss säga under loppet av innevarande år, fatta

Om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m. (Forts.)

ett nytt beslut om ändring av samma lag. Mera bråttom är det icke med att föra in detta nya brott i den svenska strafflagen än att man kunde avvakta en behandling av bägge dessa frågor under innevarande år samtidigt. Det är detta vi yrkat, och det är på denna grund, herr talman, som jag begär att få yrka bifall till den av mig med flera vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Fröken *Wellin* instämde häruti.

Herr **Lindqvist:** Herr talman! Med det yrkande, som första lagutskottets ärade vice ordförande har gjort, har han inbjudit andra kammaren att vara med om en reservation, i vilken kammaren skulle uttala sig för en urtima riksdag före årets slut. Det är ju en fråga, som kammaren får taga ställning till i nästa på föredragningslistan förekommande ärende, ett utlåtande från andra lagutskottet. Jag har litet svårt att förstå, varför herr vice ordföranden vill att andra kammaren redan nu skall så att säga på en omväg, utan att kanske rent av tänka sig för, göra ett uttalande, som innebär, att kammaren kräver urtima riksdag. Men nog om denna sak.

Den förste ärade talaren, herr Gardell i Stenstu, sade i sitt anförande, att den föreslagna lagen om straff mot utpressning är behövlig, och även herr Linnér gav i sitt anförande ett erkännade åt att lagen är behövlig, men han ansåg, att det icke är någon brådska, utan att man kan vänta tills man får se hur det blir med andra lagstiftningsfrågor. Herr Gardell sade i sitt anförande, att trots det man erkänner, att denna lag är behövlig, är det att märka, att förslaget icke har vunnit någon större anslutning inom första lagutskottet. Det torde väl icke vara riktigt, att anslutningen till detsamma varit ringa, utan det riktiga är att förslaget har, sådant som det utformats, vunnit enhällig anslutning inom första lagutskottet. Herr Gardell och hans medreservant äro färdiga att redan i dag rösta för förslaget. Deras reservation avser en skrivelse och inte lagförslaget, till vilket även de anslutit sig. Högerreservanterna med herr Linnér i spetsen giva ju det erkännandet att emot lagförslaget, sådant det utformats, ingenting finnes att anmärka. Dessa reservanter vilja ju endast, som jag sade, vänta till längre fram och få denna fråga prövad i samband med det s. k. lindhagenska förslaget om »tredje mans rätt».

Vi som utgjort majoriteten inom första lagutskottet ha ju haft denna röda bok framför oss, och vi hava säkert alla försökt att någorlunda tänka oss in i vad Lindhagenskommissionen förslår. Men jag förmodar, att även om man har detta förslag framför sig, så vet man ju icke, huru en proposition kommer att utformas, och ännu mindre, huru en lag på detta område slutligen kommer att se ut. Det finns ju ingen, som vågar säga — det har icke Lindhagenskommissionen och icke heller första lagutskottets ärade vice ordförande sagt — att det skulle vara oriktigt att i dag antaga denna lag mot utpressning utan att man tvunget skulle behöva vänta, tills man får se, huru det andra lagförslaget kommer att utvecklas. Lindhagenskommissionen säger ju, såsom utskottets vice ordförande redogjorde för, att skulle dess lagförslag bliva lag, så bleve det önskvärt, kanske rent av nödvändigt, att göra ett tillägg till det lagförslag, som i dag föreligger. Ett sådant tillägg är ju lätt att göra, och det finns säkert icke tillräcklig anledning att vänta till ett annat år eller en annan riksdag med antagande av detta lagförslag. Riksdagen har ju tidigare uttalat sig för behovet av en lagstiftning mot utpressning. Vi se ju, när vi läsa tidningarna — icke för varje dag men allt som oftast — att det är en brist i vår lagstiftning, att vi icke ha straff emot utpressning.

Om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m. (Forts.)

Mot det förslag, som här föreligger, ha, som sagt, icke gjorts några sakliga erinringar, men tydligt är, att en lag av denna innebörd, liksom en lag i allmänhet, kan skrivas på olika sätt. Jag har icke möjlighet att på samma sätt som en jurist, som herr Linnér, tränga in i alla detaljer och fullt överblicka och bilda mig en bestämd uppfattning om, huru domstolarna skola komma att tillämpa en sådan här lag. Men jag har lagt mig särskild vinn om att söka tränga in i denna fråga, och jag har därvid kommit till den uppfattningen, att man mycket väl kan taga förslaget så, som det föreligger.

I den reservation, som är avgiven av bondeförbundets representanter, göra dessa gällande, att genom antagande av lagförslaget i dag kommer det att bli en lucka mellan denna lag och den s. k. tredje mans rätts-lagen, som man sedan måste fylla. Men det kan man ju icke säga. Man vet icke här, hurudan sistnämnda lag blir, och därför kan man icke nu säga, om det blir någon lucka där eller icke. Det förefaller mig, som om det icke kan vara riktigt, att riksdagen i dag vid antagandet av detta lagförslag också uttalar sig för en skrivelse i denna riktning som reservanterna föreslå. Som ärendet här är föredraget kommer ju först under proposition lagförslaget som sådant, och sedan kommer i andra hand bondeförbundsrepresentanternas förslag om skrivelse. Detta gör ju, att om det skulle vara några utöver de två reservanterna, som anse, att en skrivelse är behövlig, så hava de möjlighet att rösta för detta, sedan lagen är antagen. För min del anser jag dock icke, att det är behövligt att nu skriva till Kungl. Maj:t, som reservanterna föreslå att man skall göra.

Med dessa ord skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Lindqvist förenade sig herr *Björling*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Linnér m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar von Heland och Gardell i Stenstu; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Linnér, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraproposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Linnér m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m.

Vidare förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av väckta motioner angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft åtta inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 150 av herr andre vice talmannen *Nilsson m. fl.*, och nr 151, 152 och 153 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.*, samt motionerna i andra kammaren nr 290 av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*, och nr 337, 338 och 339 av herr *Lindman m. fl.*

I motionerna I: 50 och II: 290, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga lagar angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter i huvudsaklig överensstämmelse med de förslag, som därutinnan av professorn Ragnar Bergendal framlagts i ett av honom såsom inom socialdepartementet tillkallad sakkunnig avgivet betänkande, nämligen dels utkast till lag med vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder, dels utkast till lag om ändring av 11 kap. strafflagen, dels ock utkast till ändringar i tryckfrihetsförordningen. I de likalydande motionerna I: 151 och II: 337 hade yrkats, att riksdagen måtte för sin del antaga nyssnämnda utkast till lag med vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder och till lag om ändring av 11 kap. strafflagen. I motionerna I: 152 och II: 338, vilka jämväl voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen ville för sin del antaga omförmälda utkast till ändringar i tryckfrihetsförordningen. Slutligen hade i de likalydande motionerna I: 153 och II: 339 föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästkommande riksdag av förslag till lagstiftning om blockad samt till ändringar i strafflagen i överensstämmelse med de grunder, som i dessa motioner angivits.

Utskottet, som i sin motivering, bland annat, uttalade, att det vore önskligt, att riksdagen bereddes tillfälle att redan före utgången av innevarande år taga under övervägande ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till lagbestämmelser om skydd för tredje man i sådana konflikter, varom här vore fråga, hemställde,

A) att riksdagen, i anledning av de förevarande motionerna I: 150, I: 151, I: 152 och I: 153 samt II: 290, II: 337, II: 338 och II: 339, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad utskottet i utlåtandet anfört, ville för riksdagen framlägga förslag till lag om tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter samt vid ekonomiska konflikter på hyresmarknaden och inom näringslivet i övrigt;

B) att motionerna I: 150 och II: 290, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionerna I: 151 och I: 152 samt II: 337 och II: 338, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D) att motionerna I: 153 och II: 339, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

av herrar *Magnusson* i Skövde, *Frändén*, *P. Sandström*, *Gustaf Tamm* och *Wallerius*, vilka anfört, bland annat, att de inom utskottet yrkat, att ut-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
skottet skulle i anledning av föreliggande motioner och på grundval av ett den 4 maj 1934 dagtecknat kommissionsbetänkande med förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. utarbeta en lag och förelägga densamma innevarande riksdag till avgörande, men att de, då berörda yrkande av utskottet avvisats och från annat håll framförts yrkande om urtima riksdag för att därigenom möjliggöra lagstiftningens snabbare genomförande än som bleve fallet vid uppskov till nästkommande lagtima riksdag, ansett sig böra i andra hand biträda sistnämnda yrkande; samt

av herrar *Linder*, *Sigfrid Hansson*, *Forslund*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage*, *Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid lämnades på begäran ordet till

Hans excellens, herr statsministern **Hansson**, som anförde: Herr talman! Utskottets föreliggande utlåtande giver icke någon direkt anledning till en sakdiskussion i frågan om lagstiftning till skydd för tredje mans rätt. De allmänna linjer för en sådan lagstiftning, som av utskottet uppdragas, föranleda icke någon erinran från min sida. Jag noterar i stället med tillfredsställelse det klara hävdandet av principen, att lagstiftningen icke får rikta sig mot en viss samhällsklass, utan skall vara rättvist avvägd, fri från ensidighet och avpassad efter ett demokratiskt samhälles rättsordning. Till en demokratisk rättsordning hör icke blott en dominerande ställning för de allmänna intressena utan också rimlig hänsyn till enskildas och gruppers naturliga rörelsefrihet. Det gäller att vid en blivande lagstiftning finna en väg, som tillgodoser samhällsintressena utan att leda till onödigt intrång och tvång. Med hänsyn härtill bör man göra allt för att vid lagstiftningens utformning erhålla positiv medverkan från de grupper och sammanslutningar, som särskilt beröras av ingripandet från statsmakternas sida. Man får vid ärendets beredning icke så förfara, att möjligheterna att vinna sådan medverkan förspillas.

När utskottet ger uttryck för önskemålet, att utredningsarbetet utan dröjsmål bringas till slut, står detta i fullaste samklang med regeringens intentioner. För knappa två veckor sedan gick här i Stockholm av stapeln en av högern arrangerad demonstration mot regeringen och dess politik. Herr Lindman gick i spetsen. Demonstrationen avsåg bland annat att utöva påtryckning för en omedelbar lagstiftning rörande arbetsstrider och därmed sammanhörande företeelser. Möjligheter härför funnes, menade man. »Men regeringen vill eller vågar icke, den söker förhala och förhindra saken», förkunnade man i en pamflett. Jag anser riksdagen vara rätt forum och detta tillfälle naturligt valt för en bestämd gensaga mot dessa sanningslösa beskyllningar och mot den hetspropaganda, som betjänar sig av sådana medel. Regeringen har både offentligen deklarerat och i sin handläggning visat ett positivt intresse i saken. Detta faktum kräva vi, att även våra motståndare erkänna.

Redan under årets remissdebatt berörde jag det förevarande spörsmålet. Jag framhöll därvid, att de anmärkta missförhållandena icke kunde få fortfara, och att en reglering i den ena eller andra ordningen måste komma till stånd. Det s. k. bergendalska förslaget hade strax efter dess överlämnande till regeringen utremitterats, och yttrandena hade vid tidpunkten för remissdebatten icke inkommit. Jag ansåg det naturligt, att med ett närmare angivande av regeringens ståndpunkt finge anstå, till dess prövning i vederbörlig ordning kunnat ske. De sedermera inkomna yttrandena visade, att i själva huvudfrågan knappast delade meningar funnes. Däremot hade avsevärda meningsskiljaktigheter gjort sig gällande beträffande eventuella lagstiftningsåt-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
gärders omfattning och utformning. En ytterligare bearbetning ansågs nödvändig. Vid framläggandet av förslag att uppdraga denna beredning åt en kommission förklarade socialministern i statsrådet sig hysa den uppfattningen, »att en reglering i lag på detta område är av förhållandena påkallad». Såväl socialministern som jag ha sedermera vid olika tillfällen i offentliga uttalanden understrukit, att regeringen eftersträvar ett positivt resultat och följaktligen arbetar med sikte på att förelägga riksdagen förslag. Överarbetningen av det bergendalska förslaget påskyndades genom särskild föreskrift vid kommissionens tillsättande. Med berömvärd snabbhet slutförde också kommissionen sitt uppdrag. Kommissionens förslag innebar högst betydande förändringar av det bergendalska utkastet. Det torde t. o. m. kunna betecknas såsom ett i flera avseenden helt nytt förslag. Med hänsyn härtill blev det nödvändigt att bereda vissa myndigheter och sammanslutningar tillfälle att avgiva yttranden. Utskottet medger, ehuru till synes något motvilligt, att skäl funnits för denna remissåtgärd. För min del kan jag icke förstå annat, än att den var ofrånkomlig. Det skulle med allt fog, både ur sakliga och konstitutionella synpunkter, kunnat riktas anmärkning mot en beredning av ärendet, där de sakkunniga myndigheterna och de berörda organisationerna icke beretts tillfälle till att efter ordentlig granskning avgiva sina omdömen. Anmärkningen skulle ha varit så mycket mera befogad, som det här gäller en lagstiftning av särskilt ömtålig karaktär.

I utskottsutlåtandet framföres tanken på en urtima riksdag i höst för ärendets slutliga behandling. Denna tanke står nu i förgrunden av debatten och undanskymmer i viss mån själva saken. Det är i sin ordning, att jag redan vid början av ärendets behandling här i dag yttrar mig om uppslaget.

Enligt grundlagen tillkommer det Konungen att avgöra om urtima riksdags inkallande. De bestämmelser om sådant inkallande vid särskilda tillfällen, som återfinnas i regeringsformens 91—95 paragrafer, taga alla sikte på utomordentliga förhållanden. Den omständigheten att sedan 1866 urtima riksdag inkallats endast sex gånger understryker ytterligare, att det är en osedvanlig åtgärd, för vars vidtagande synnerliga skäl böra finnas. Jag antar, att utskottet funnit sådana synnerliga skäl föreligga. Jag vill icke fördölja, att jag tillhör kretsen av de många, som icke dela denna uppfattning. På arbetsmarknaden råda just nu inga sådana särskilda förhållanden, som kräva omedelbart inskridande. Vi befinna oss i stället i en av de fredligaste perioderna. Ur denna synpunkt innebär ett avvaktande av nästa års ordinarie riksdag ingen allvarlig olägenhet. Något annat har heller icke av utskottet gjorts gällande. Utskottet har endast hänvisat till den stora betydelse, som en lagstiftning på förevarande område äger för skilda grupper av vårt folk, och till att utredningen pågått under flera år.

Liksom i allt sitt arbete i övrigt önskar regeringen även i denna angelägenhet den bästa kontakt med riksdagen. Därest utskottets föreliggande förslag av riksdagen bifalles, är detta ett betydelsefullt faktum. Regeringen måste emellertid förbehålla åt Kungl. Maj:t full frihet vid den slutliga prövningen. Därvid bör hänsyn tagas icke blott till önskemålet om en snar lösning av sakfrågan utan också till de praktiska omständigheterna. Utredningsarbetet kommer att utan onödigt dröjsmål fullföljas. Någon påtryckning på regeringen är i detta avseende icke behövlig. Regeringen avser icke att lägga ärendet åsido i avvaktan på de infordrade yttrandena utan fortsätter under tiden för egen del granskningen. Först sedan yttrandena inkommit kan emellertid det egentliga utarbetandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen taga sin början, och först sedan ett förslag kunnat föreläggas i konselj kan lagrådets yttrande infordras. Utan kännedom om vad yttran-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
dena kunna komma att innehålla saknar jag möjlighet att nu uttala mig om, vid vilken tidpunkt under detta år det slutliga förslaget kan ligga färdigt. Jag kan alltså heller icke nu slutgiltigt bedöma, vilken tidsvinst, som skulle ernås genom riksdagens förnyade inkallande i år, och vilket råd jag bör giva Konungen. Jag vågar emellertid hoppas, att hos alla intresset för själva saken till sist skall visa sig ha varit det väsentliga.

Vidare yttrade:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Herr statsministern har ju här klargjort regeringens ställning till det föreliggande problemet, och jag har ingen särskild anledning att vända mig emot detta uttalande. I den mån hans excellens begagnade tillfället att i föreliggande fråga göra ett uttalande mot högern, lär det väl närmast ankomma på den direkt utpekade personen att där leverera ett bemötande.

Beträffande den föreliggande sakfrågan har excellensen kanske rätt därutinnan, att den blivit i någon mån undanskymd i diskussionen på grund av att frågan om urtima riksdag har kommit att träda i förgrunden. Jag hoppas, att så icke skall bliva fallet i fortsättningen, liksom jag vågar uttala, att man måste från regeringshåll förstå, att man har anledning att med beklagande se den långa tidrymd, som förflutit under denna frågas beredning, och den icke alltid nöjaktiga skyndsamhet, varmed utredningsarbetet i denna viktiga fråga bedrivits. Och därvid tänker jag icke endast på de närmast tillryggalagda veckorna eller månaderna utan även på föregående tidrymd. Man torde nog därvidlag hava haft befogad anledning ifrågasätta, om icke även regeringens arbete kunnat bedrivas med åtskilligt större skyndsamhet.

Jag skall icke närmare ingå på någon motivering av den ståndpunkt, vi från högerhåll hava intagit i utskottet, då vi yrkat på frågans realbehandling redan vid innevarande riksdag. Det är onödigt att uppehålla tiden med detta. Men då detta yrkande icke var möjligt att genomföra och vi för vår del därför anslöto oss till kravet på en urtima riksdag, så var detta av den anledningen, att vi hava ansett, att det här rör sig om ett spörsmål, som icke blott är grannlaga och ömtåligt — i vilket fall jag delar statsministerns uttalade uppfattning — utan där det även kan ligga en viss fara i dröjsmål.

Utan att närmare ingå på detta spörsmål och vad som ligger där bakom och som även är av i viss mån ömtåligt slag förutsätter jag, att hans excellens statsministern och även regeringen har observerat det förhållandet, att de oregelmässigheter — för att nu använda ett milt uttryck — som förekommit på arbetsmarknaden och som närmast ha rört förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare, ha börjat att sprida sig även till andra områden inom samfunds- och näringslivet och påkalla en skärpt uppmärksamhet och ett påskyndande av lagstiftningsåtgärder. Jag tror, att den angelägenheten är tillräckligt viktig för att böra observeras, och jag tror också, att därmed kan förklaras och försvaras, att man nu med skärpt otålighet påkallat åtgärder, ty dessa bliva givetvis mycket vanskligare både att besluta och att genomföra, sedan missförhållandena nått en storleksordning, större än den föregående, som för övrigt redan den var tillräckligt stor.

Excellensen lämnade icke något bestämt besked beträffande frågan om urtima riksdag, och jag skall för min del personligen erkänna, att man icke har rätt att därvidlag begära något bestämt uttalande, men jag skall för ögonblicket inskränka mig till att med hänvisning till vad jag här har uttalat om vikten utav, att denna betydelsefulla fråga inom en mycket nära framtid når en lösning, understryka behovet utav att regeringen verkligen fullföljer sin utta-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
lade avsikt att komma fram till en lösning snarast möjligt av frågan, lika väl som jag vågar uttala den förhoppningen, att vi därigenom, såvitt det möjligen kan ske, skola kunna få dessa beklagansvärda strider så långt möjligt avlägsnade ur det svenska rättssamhället. Det föreligger fara ur många synpunkter, och det kan icke vara lyckligt att under nuvarande för demokratien och självstyrelsen påfrestande tid det utbreder sig rättslöshet på skilda områden, även sådana, där dylikt tidigare icke har förekommit. Sådant kan medföra oöverskådliga faror för rättssamhället och det demokratiska styrelsesättet, och jag tror, att det även ur den synpunkten är angeläget, att man kommer fram till en snar lösning av det föreliggande spörsmålet.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Carleson:** Herr talman! Jag skall be att få liksom den siste talaren och i anslutning till vad hans excellens statsministern anförde framhålla, att den fråga, som här är före, är en fråga, vars lösning är synnerligen angelägen, och därför är jag en av de första att beklaga, att icke en sådan lösning kunnat vinnas redan nu vid denna lagtima riksdag. Därför kommer jag för min del att biträda den hemställan, som utskottet gjort.

Emellertid kan jag icke helt gilla den motivering, som utskottet anfört till stöd för sin hemställan. På sid. 12 i det stycke, som börjar med: »Emellertid har det utredningsarbete» etc., har utskottet gjort ett uttalande, däri utskottet nämner som önskligt bl. a., att riksdagen beredes tillfälle att redan före utgången av innevarande år taga under övervägande ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till lagbestämmelser i ämnet. Därmed kan, såsom också sagts förut här och tidigare i pressen, icke åsyftas någonting annat än en urtima riksdag. Emot en sådan framställning — framställning blir det, om riksdagen antager utskottets motivering — har jag för min del bestämda invändningar att göra. Rent principiellt sett anser jag det vara ett olyckligt ingrepp i det initiativområde, som tillhör Kungl. Maj:t.

Inkallande av urtima riksdag liksom upplösning av riksdagen bör enligt min mening vara förbehållet åt Kungl. Maj:t. I det fallet ha de uttalanden, som gjorts från regeringsbänken, bekräftat lämpligheten av den praxis, som hittills följts på detta område. En konstitutionell praxis bör brytas med största varsamhet. Iakttages ej detta, leder brytningen av praxis lätteligen till ej önskvärda konsekvenser.

Med min inställning i förevarande avseende borde ett riksdagens beslut, som bekräftade utskottets ordalag på denna punkt, under vanliga förhållanden innebära ett misstroendevotum emot regeringen. Nu är detta ju icke meningen. Det är ju klart både av formuleringen och av vad som eljest framkommit. För övrigt berör det misstroende, som inom parlamentariska kretsar finnes emot regeringens politik, enkannerligen ett annat område, nämligen regeringens ekonomiska politik. Om misstroendet skulle få uttryck i ett bekräftande av utskottets ordalag på denna punkt, skulle det rikta sig emot en förhalning av ärendet. I det avseendet vill jag för min del framhålla några data.

Bergendals betänkande avgavs ju den $^{30}/_{11}$ 1933, gick ut på remiss och anmäldes tillsammans med remisshandlingarna i konselj den $^{9}/_{3}$ 1934. En kommission tillsattes — med anslutning, tror jag, från de allra flesta håll — och denna kommission kom med sitt förslag den $^{4}/_{5}$. Sedermera har detta förslag utremitterats till myndigheter, korporationer m. fl. Även om man som sagt

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
beklagar, att frågan icke har kunnat komma fram till denna riksdag, måste man ju ändå säga, att man här rör sig på ett så ömtåligt och även nytt område — samtidigt som den ifrågasatta lagstiftningen är rätt så ingripande — att det i och för sig är naturligt, att man måste införskaffa all den utredning, som kan erbjudas för ett verkligt väl grundat lagförslag. Någon förhalning synes mig därför icke nu föreligga, och jag finner det förklarligt, att utskottet icke har kunnat godtaga det förslag, som ursprungligen väckts från högerreservanternas sida och ej heller det förslag, som föreligger i form av ett yrkande inom utskottet. Man får ju komma ihåg, att det lagförslag, som utarbetats av kommissionen, är dock till stor del och även principiellt sett mycket avvikande från de bergendalska förslagen eller rättare sagt utkasten, trots att kommissionens förslag naturligtvis bygger på dessa utkast.

Om jag sedan återgår till frågan om min principiella inställning till frågan om urtima riksdag, vill jag framhålla, att det är icke sällan vi här i riksdagen haft exempel på, att riksdagen i sista stund funnit sig nödsakad att i en eller annan form avvisa behandlingen av rätt så stora lagförslag, utan att riksdagen därvid åberopat någon annan orsak än bristande tid och utan att riksdagen uttalat några önskemål om en särskild riksdag för vidare behandling. Man har naturligtvis därvidlag utgått ifrån, att denna behandling borde återupptagas vid en följande lagtima riksdag.

Bryter man denna praxis, som enligt min mening stöder sig på grundlagens anda, så kan man lätteligen komma ut på sådana vägar, som leda till höstsessioner. Man får komma ihåg, att vi allt emellanåt här haft förslag, som medfört, att riksdagen suttit ej så litet utöver den tid, för vilken riksdagsarvodena utgå. Det är ju, som vi alla veta, med ekonomiska uppoffringar, som många här sitta utöver en sådan tid. Det vore inte så märkvärdigt, om man, ifall riksdagen sloge in på en sådan väg, som här är ifrågasatt, skulle kunna få flera höstriksdagar än den nu ifrågasatta.

Efter denna på principiella skäl byggda invändning kommer jag nu in på frågan om den praktiska lämpligheten av att riksdagen skulle sammanträda i höst.

Kommissionsförslaget är ju, som jag sagt och som är allom bekant, ute på remiss till myndigheter, korporationer etc. Yttranden äro att införvänta inom en viss tid, efter vad jag hört sägas senast den 1 september. Såsom från regeringsbänken framhållits, åtgår det ju naturligtvis åtskillig tid, innan vederbörande föredragande inom regeringen hunnit att bereda ärendet med ledning av dels det förslag, som är utarbetat, och dels de yttranden, som avgivits. Sedan har man att höra lagrådet och slutligen att med eventuell justering av förslaget på grund av lagrådets yttrande utarbeta en proposition. Man kan under sådana förhållanden knappast vänta, att ett förslag skall kunna föreligga för riksdagen förrän tidigast i medio av oktober. Om man räknar med att en riksdag då sammanträder, motionstid respekteras och utskottsarbete utföres, kan man väl gå ut ifrån, att man i varje fall icke har ärendet slutbehandlat i riksdagen, förrän en månad gått från riksdagens inkallande.

Nu har av hans excellens statsministern framhållits regeringens intresse för att denna fråga verkligen löses och kommer på riksdagens bord. Om jag rätt förstod det yttrande, som fälldes från regeringsbänken, sades det därvid uttryckligen ifrån, att ärendet kommer att föreligga färdigt från regeringens sida i år, ty statsministern nämnde, att han icke kunde säga vid vilken tidpunkt i år, som det skulle kunna framläggas förslag för en urtima riksdag, men i varje fall förefanns tydligen ej hinder för förslagets färdigställande i år. Sålunda bör detta förslag kunna föreligga färdigt vid riks-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

dagens början år 1935. Vid urtima riksdag skulle beslut från riksdagens sida kunna i bästa fall föreligga i mitten av november. En lagtima riksdag borde kunna vara färdig med frågan senast i mars. Tidsvinsten torde komma att stanna vid c:a fyra månader, om riksdagen nästa år gör vad på den ankommer för att få ärendet skyndsamt behandlat.

I det sammanhanget skulle jag vilja göra en avvikelse från ämnet så till vida, att jag tillåter mig framhålla, hurusom erfarenheten visar, att det utskottsvälde, som råder, icke alltid är till båtnad för riksdagsarbetets fortskyndande. Däremot vill jag visst säga, att utskottsarbetet är till båtnad så till vida, att kvaliteten hålles hög. Men man kan bland annat med hänsyn till det ärende, som man väntar bordlagt i kväll, ett ärende som är bland de största eller det största, som vi ha och haft att behandla i år, säga, att det hade väl icke varit så olämpligt, om ärendet gått till ett särskilt utskott. Jag skulle vilja rekommendera, att man, om det lagförslag, som nu är i fråga, skulle komma icke vid en urtima riksdag utan först vid lagtima riksdagen 1935, toge under övervägande, om icke ett särskilt utskott skulle kunna fortskynda behandlingen och därigenom realiserandet av ett önskemål, som uttalats från så många håll, och som uppbäres av en ganska allmän opinion.

De fyra månader, man skulle vinna genom frågans föreläggande för urtima riksdag, kosta landet minst en halv miljon kronor, och vill det sig illa, d. v. s. tar behandlingen längre tid än jag beräknat, kan det gå upp till dubbla summan. Man kan i betraktande av de utgifter, varmed budgeten balanserar, tycka, att summan är liten, men den är väl ändå så pass stor, att man bör betänka sig, innan man för nämnda tidsvinst vidtar en sådan anordning, som här ifrågasatts.

Jag skulle förresten vilja framhålla, att det man och man emellan uppgivits, att man genom landstingsmannavalen skulle komma att eventuellt få ett ytterligare stöd för lagstiftningen. Men även om landstingsmannavalen kunna sägas i och för sig ge ett uttryck i sådan riktning — vilket ju icke alls är säkert, därför att landstingsmannavalen i stort sett gå efter andra linjer — är det väl ingen, som vill tro, att detta intryck skulle bortsopas under tiden från en eventuell urtima riksdag och till lagtima riksdagens början den 10 januari.

Herr talman! När jag för min del sålunda, som jag i början av mitt anförande antydde, yrkar bifall till utskottets hemställan, så sker det tillika med ett yrkande om ändring av motiveringen i det stycke, som börjar med: »Emellertid har det utredningsarbete» etc. (Det står på sid. 12.) Ändringen avser allenast några ord i den andra punkten i samma stycke. Denna punkt lyder för närvarande så: »Av förut antydda skäl är det önskligt, att utredningsarbetet utan dröjsmål bringas till slut och att riksdagen beredes tillfälle att redan före utgången av innevarande år taga under övervägande ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till lagbestämmelser om skydd för tredje man i sådana konflikter, varom här är fråga.» I det avseendet hemställer jag, att punkten får följande lydelse: »Av förut antydda skäl är det önskligt, att utredningsarbetet utan dröjsmål bringas till slut och att riksdagen beredes tillfälle att genast vid början av nästa års riksdag taga under övervägande ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till lagbestämmelser» etc.

Med herr Carleson förenade sig herrar *Osberg* och *Ekman*.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Efter det anförande, som här hölls av hans excellens statsministern, skall jag fatta mig mycket kort.

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

Jag har i likhet med övriga socialdemokrater inom utskottet anfört en blank reservation, vilken reservation för min del gäller den punkt av utskottets utlåtande, som avser inkallandet av en urtima riksdag i höst. I övriga delar har jag samma mening som utskottet. Det finnes ju, efter vad jag kan förstå, ingen anledning att nu gå in på själva sakfrågan. Tidpunkten för det blivande lagförslagets behandling har, såsom statsministern framhöll, skjutits i förgrunden och är ju det centrala i frågan för dagen.

Så mycket mindre finns det anledning att gå in på själva sakfrågan, som intet yrkande föreligger om antagande av ett lagförslag. Högern inom utskottet har ju fränträtt sin förra uppfattning och anslutit sig till skrivelseförslaget men också till kravet på en urtima. Det kan icke vara god statshushållning att, som här ifrågasättes, inkalla en urtima riksdag med de stora utgifter, som det innebär, bara för att vinna några månader, då det gäller att få denna lagstiftning genomförd.

Det kan ju hända, att detta skulle kunna bli ett system framdeles, när det gäller behandling av vissa frågor. Högern å sin sida anser, att denna fråga är av så utomordentligt stor betydelse för landet, att det motiverar en urtima riksdag. Det kan ju tänkas, att ett annat parti, en annan grupp, framdeles kan framhålla, att den och den frågan är av den utomordentligt stora betydelse för landet, att den motiverar en urtima; och man skulle således kunna tänka sig en utveckling, som säkerligen ingen ville vara med om.

Jag erkänner, att i urtima riksdagstanken kan också ligga en konsekvens, som i och för sig kan vara rätt så vittomfattande och som vi också böra tänka på, när vi taga ståndpunkt till denna fråga.

Det kan icke med fog riktas någon som helst erinran eller anmärkning emot regeringen med avseende å dess arbete med denna fråga. Utskottet har ju också erkänt, att skäl och starka skäl förelegat för ett remissförfarande i anledning av kommissionens utlåtande. De myndigheter, som fått ärendet på remiss, skola väl även beredas tillfälle att i lugn och ro sätta sig in i denna mycket omfattande och ömtåliga fråga. Sedan skall väl möjlighet ges regeringen att pröva frågan och lagrådet att granska ärendet.

Jag misstänker, att den tid, som man genom inkallandet av en urtima riksdag i höst för behandlingen av detta ärende vill vinna, icke är av så synnerligen stort värde. Det synes som att på det håll, där man varmast ivrat för denna lagstiftnings tillkomst, numera är rätt så kyligt inställt till hela frågan, när man väl fått klart för sig innebörden och konsekvensen av en dylik lagstiftning. Det går nämligen icke an att bara sikta på en viss grupp, som skulle omfattas av denna lagstiftning, utan man har nödgats gå in för en rätt så vittomfattande och allsidig lagstiftning, såsom vi ju också i utskottsutlåtandet givit till känna i fråga om grundlinjerna för lagstiftningen. Att under sådana förhållanden så starkt skjuta fram just tidpunkten för frågans behandling förefaller mig därför vara en sak, som icke är så synnerligen starkt motiverad.

Herr talman! Jag skall med det anförda be att få instämma i det yrkande, som herr Carleson gjort, nämligen om uteslutande ur utskottets motivering av de delar, som röra urtima riksdags inkallande, och — gärna för mig — införande i stället av det uttalande, som han här gjorde, nämligen att ett lagförslag skulle föreläggas nästa års lagtima riksdag. Jag skulle ju kunnat göra ett yrkande av innebörd, att man ifrån riksdagens sida snarast möjligt från regeringen emotser förslag till en dylik lagstiftning, men jag kan för all del mycket väl förena mig med herr Carleson i hans yrkande om att denna lagstiftning bör föreläggas nästa års lagtima riksdag.

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

Herr förste vice talmannen gav härpå för kort genmäle ordet till

Herr **Magnusson** i Skövde, som anförde: Herr talman! I den mån herr Magnusson i Kalmar med sitt uttalande om, att man på visst håll, där man tidigare varit som mest ivrig för denna lagstiftning, numera skulle ställa sig rätt så kylig, när man fått klart för sig, att denna lagstiftning icke bara kommer att rikta sig åt ett håll utan måste bli av rätt så omfattande natur, avsåg högern, ber jag endast att få betyga, att man på högerhåll ingalunda ställt sig eller kommer att ställa sig kylig gentemot införandet av den begärda lagstiftningen.

Herr **Carleson**, som jämväl för kort genmäle härefter erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag vill bara, för att mitt yrkande icke skall missförstås, vilket herr Magnusson i Kalmar förefaller ha gjort, fästa uppmärksamheten på, att jag föreslog, att frågan skulle framläggas i början av nästa års riksdag. Herr Magnusson i Kalmar föreslår i stället, att den skall föreläggas riksdagen snarast möjligt, vilket ju skulle kunna innebära, att han trots allt vill ha en urtima riksdag.

Vidare lämnades, likaledes för kort genmäle, ordet till

Herr **Magnusson** i Kalmar, som anförde: Herr talman! För att förtydliga mitt yrkande vill jag framhålla, att när jag använde orden snarast möjligt, avsåg jag därmed ingalunda, att jag ville ha en urtima riksdag. Jag ville därmed bara stryka under, att jag mycket väl kunde instämma i herr Carlesons yrkande, att frågans framläggande borde ske vid nästa lagtima riksdag och då i början av densamma.

Härpå yttrade:

Herr **Lundstedt:** Herr talman! Jag kan i det hela instämma i de synpunkter, som anförts av hans excellens herr statsministern. När jag detta oaktat framhärdar i min begäran om ordet, sker detta därför, att det i herr statsministerns anförande fanns en sak, som av honom endast med lätt hand tangerades, under det att densamma enligt min mening bör särskilt starkt understrykas i kammaren.

Denna frågas behandling från vissa riksdagsmäns och riksdagspartiers sida ger anledning till den farhågan, att icke endast det krassa partinitet utan också ännu undermåligare faktorer skola kunna bli bestämmande för riksdagens beslut i högviktiga frågor. Riksdagen är visserligen en lagstiftande församling, men en självfallen princip för allt verkligt lagstiftningsarbete är att saken, där så erfordras, är vetenskapligt utredd, när riksdagen har att taga befattning med densamma. Det är ett fullkomligt misstag att tro, att en enskild riksdagsman, ett lagutskott eller kamrarna äro att betrakta såsom utredningsinstanser i detta ords egentliga mening. Man trodde, att riksdagens ledamöter allmänneligen förstode detta ganska lättfattliga förhållande. Men detta är tydligtvis icke händelsen.

I en av de mest svårbedömliga lagstiftningsfrågor som överhuvud taget kan tänkas, i ett lagstiftningsämne som i fråga om intrikat natur säkerligen icke kan överträffas kanske icke ens finna sin like, i ett lagstiftningsämne, där nya grundtankar av en räckvidd, som icke kan med full tillförlitlighet överskådas ens av den skarpsinnigaste hjärna, bryta sig mot gamla invanda tänkesätt — i en dylik lagstiftningsfråga har på offentligt uppdrag framlagts ett utkast, vilket enligt sakens hela natur icke kunde betraktas såsom ett defini-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
tivt lagförslag utan endast som en förberedande undersökning, den där tarvar fortsatt utredning, och vilket uttryckligen av sin författare, professor Bergendal, på detta sätt har betecknats. Man ville därför icke tro sina egna ögons vittnesbörd, när man fick se, hur ett par partier skickade fram sina ledare att motionera om, att riksdagen skulle skrida till lagstiftningsåtgärder i ämnet på grundval av denna ännu ofärdiga utredning. Saken blir så mycket mera anmärkningsvärd, som utredningsmannen måst gå utanför de meddelade direktiven och icke begränsat sig till arbetskonflikter utan medtagit frågor, som på ett ganska svårbedömligt sätt beröra även den vanliga civila juridikens principer. Det i början av förra månaden framlagda betänkandet av den s. k. 13-mannakommissionen torde utvisa, hur olyckligt det skulle ha varit för en saklig behandling av detta lagstiftningsärende, därest ett riksdagsbeslut hade forcerats fram på grundval av den bergendalska utredningen. Det ligger, herr talman, i sakens natur, att en lagfråga sådan som denna icke kan frigöras ifrån politiska synpunkter. Men ett förfarande, som *helt och hållet* utlämnar densamma åt det politiska *spelet*, likgiltigt för alla garantier för att lagen blir till nytta och icke leder till oförutsedda, skadliga konsekvenser, ett dylikt förfarande, herr talman, torde få betraktas såsom en i riksdagens hittillsvarande lagstiftningsarbete ny metod, som skänker föga heder åt sina upphovsmän. Med det sagda har jag självfallet icke avsett att rikta det ringaste klander mot professor Bergendals arbete. Såsom förberedande utredning har detta säkerligen varit förträffligt, ehuru det politiska trycket med dess högröstade krav på snabb expedition givetvis icke kan ha varit särskilt välgörande för arbetet.

Högerns meritlista i detta ärende är emellertid icke slut med vad jag nu sagt. Om bristande förståelse för sakens komplicerade natur kanske kunde förklara de förhastade motionerna, så synes en sådan förklaring icke vara möjlig beträffande högerreservanternas första yrkande i utskottet, nämligen att utskottet skulle utarbeta en lag och förelägga densamma till *denna* riksdags avgörande. Detta yrkande — man må ärligt ha menat detsamma eller icke — tvekar jag icke att karakterisera såsom rent oförsvarligt. Reservanterna i fråga kunna väl icke ha undgått att läsa kommissionens betänkande! Finns det väl någon enda ledamot av kommissionen, som verkligen själv är övertygad om utredningens fullständighet i alla väsentliga avseenden? I missivet säges ju uttryckligen, att tiden varit synnerligen knapp, men att man likväl »ansett sig icke böra underlåta att med utnyttjande till det yttersta av berörda tid söka inom densamma åstadkomma ett lagförslag i ämnet». Av de särskilda yttrandena får man vidare den föreställningen, att de flesta ledamöterna av kommissionen icke ens själva helt känna till grunderna för det betänkande, som de ha lämnat ifrån sig. På grundval utav ett sådant betänkande skulle nu riksdagen enligt dessa reservanters mening vara beredd att omedelbart skrida till lagstiftning! Just i denna den kanske svåraste och mest oöverskådliga av alla svåra lagfrågor — där så fullständig kunskap som möjligt från erfarenhetens olika förgreningar måste vara en utomordentligt angelägen sak — just i denna intrikata lagstiftningsfråga skulle det vanliga remissförfarandet, som anses vara erforderligt även i vida smärre frågor, kunna åsidosättas! Att detta remissförfarande skulle ha gjorts överflödigt genom remissen av det bergendalska förslaget, är ju bara ett tomt talesätt. Kommissionens betänkande är i väsentliga avseenden någonting helt annat än det förra utkastet, och det inbjuder genom sina nyss antydda moment till en särskild noggrann erfarenhetsgranskning. Herr talman! Jag frågar rent ut: Har högern alldeles tappat besinningen? Ty det kan väl icke vara avsiktligt, som den avslöjat, att den samhällsbevarande inställningen bara är en skylt för

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
den rena vårdslösheten i lagstiftningen, så snart en dylik vårdslöshet bäst passar de krassa högerintressena?

Vad slutligen, herr talman, angår de borgerligas beslut att förorda sakens hänskjutande till en urtima riksdag, så måste jag för min del säga, att ett dylikt narrspel synes mig riksdagen ovärdigt. Urtima riksdag förutsätter ett visst nödfallsläge. Jag behöver icke närmare gå in på saken, utan jag tillåter mig hänvisa till de ord, som i detta ämne nyss yttrades av hans excellens herr statsministern. Jag endast ställer några frågor: Har någonsin förut en situation, jämförlig med den nu föreliggande, påkallat en urtima riksdag? Kan ett enda skäl utom de tarvligaste spekulationer i de förestående landstingsmannavalen motivera inkallandet av denna urtima riksdag? Några månaders tidigare *datum* för ett riksdagsbeslut har ingen betydelse. I varje fall är datum av underordnad vikt i jämförelse med *innehållet* i riksdagsbeslutet. Det förefaller, som om vissa riksdagsmän behövde skriva sig den saken till minnes. Så mycket jurist är jag, herr talman, att jag, när denna kommission tillsattes, förstod, att det måste vara mycket raskt marscherat, om blott frågan på ett tillfredsställande sätt kunde bringas i hamn under nästa års riksdag. Nämn mig ett lagstiftningsarbete — i svårighet och i betydelse för vårt ekonomiska liv jämförligt med det föreliggande — som har utförts i snabbare tempo än denna fråga, om den hinner utageras under nästa riksdag. Jag är övertygad om, att det icke finns någon enda i lagfrågor mera förfaren jurist, vilken känner sitt ansvar och som vågar tala utan skräck för partipiskan, som icke i detta avseende delar min uppfattning. Att under dessa omständigheter, och då inom kommissionen både direkt och indirekt har varnats mot ett forcerande av saken, tillgripa denna extraordinära, både tid och pengar förslösande åtgärd med en urtima riksdag, det är sannerligen icke politik i *anständig* mening. Det är i stället att driva det politiska intrigspelet till bristningsgränsen. Det är ingalunda, såsom man kanske tror, herr talman, att vädja till valmännens omdömesförmåga, utan det är att ockra på den politiska slöhet i landet, som fått sin karakterisering i det odiösa begreppet valboskap. Det kan emellertid hända, herr talman, att upphovsmännen till detta urtimaprojekt varit *alltför* sluga. Det kan hända, att valboskapen upplöser sig i reflekterande valmän, vilka reagera däremot, att deras representanter i riksdagen använda för hela folket betydelsefulla frågor såsom bollar i ett futtigt spel mellan partierna, icke om valmännens utan om valboskapens gunst.

Herr talman! Jag vädjar till dem av kammarens ledamöter, i avsende å vilka en sådan vädjan kan vara behövlig, att söka frigöra sig ifrån partitvånget och icke lämna sin medverkan till ett så löjligt och för riksdagens anseende så nedsättande beslut som det, vilket utskottsmajoriteten har föreslagit.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! En av de viktigaste lagar, för att icke säga den viktigaste, som bör komma till stånd, och detta med det allra snaraste, är just den här ifrågavarande. Jag och kolossalt många med mig äro av den uppfattningen, att det icke kan bli någon ordning och reda i detta land, förr än man fått en lag, som säger ifrån, att alla som vilja arbeta, då arbete bjuds, skola åtnjuta skydd vid utförandet av detta sitt arbete. Finns det t. ex. någon rim och reson i ett sådant tillstånd, som nu under många år rått, att om det finns en person, som vill arbeta för att försörja sig själv och sin familj, som han kanske har mycket, mycket kär, skola hans kolleger kunna komma och säga till honom, att han icke får arbeta, ty gör han det, kommer han att råka ut för tråkiga följder.

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

Professor Lundstedt sade nyss, att det härvidlag råder en politisk slöhet, så att man kan tala om valboskap etc. Jag vill för min del säga, att det i detta hänseende icke råder någon slöhet, ty ute i landet kräver man inom mycket stora grupper av befolkningen, att en dylik lagstiftning snarast möjligt kommer till stånd. Till professor Lundstedt och flera med honom vill jag säga, att för den händelse herrarna vilja, att ett demokratiskt styrelsesätt skall upprätthållas i detta land, måste man med det snaraste införa en lagstiftning och en effektiv sådan, som avskaffar alla utväxter, och detta icke minst då det gäller avarter på fackföreningsrörelsens område.

Jag ber, herr talman, att helt kort få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Om man får tro den siste ärade talaren, skulle väl sakläget ungefär vara det, att vi ha att välja mellan urtima riksdag och en omedelbar revolution fram på höstkanten. Nu förmodar jag, att vi ha en tredje väg att välja, och jag tror inte, att läget är så tillspetsat, som herr Bengtsson i Kullen ville göra gällande.

När jag för min del ställt mig bland dem, som fogat en reservation till detta utskottsutlåtande, har jag icke gjort detta för att tillkännagiva något avståndstagande från själva tanken på en lagstiftning till skydd för tredje mans rätt. Jag är för min del icke anhängare av några som helst rättskränkningar. Tvärtom har jag, så långt det varit mig möjligt, ända sedan jag blev så pass gammal, att jag fick det förståndet, sökt att bekämpa rättskränkningar, på vilket område de än förekommit, och jag hoppas att i fortsättningen få vandra fram på samma väg.

Enligt min mening skall ingen medborgare i detta land kränkas i sin rätt, han må sedan kallas första, andra eller tredje man. Det är allså icke min mening att här göra några principiella invändningar emot en lagstiftning på det område, varom här är fråga. I stället är det min mening att framföra några synpunkter, som enligt min åsikt nödvändigtvis böra komma under beaktande i detta sammanhang.

När helst man här i landet talat om tredje mans rätt, har det alltid hetat: tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter. Så heter det i årets motioner, och så heter det i detta utskottsutlåtande. Detta förhållande, att man talar om att tredje mans rätt skall skyddas, endast när det gäller arbetskonflikter, är belysande för hur ensidigt man alltjämt ser på denna fråga. Frågan om en lagstiftning till skydd för tredje mans rätt har på grund härav bland de fackligt organiserade arbetarna i landet kommit att uppfattas såsom frågan om en lagstiftning mot fackföreningsrörelsen. Även om man nu säger, att man icke vill en lagstiftning, som riktar sig särskilt mot fackföreningsrörelsen, blir det på grund av vad som förekommit synnerligen svårt att få arbetarna att tro, att det föreligger en sådan vilja till verklig neutralitet eller opartiskhet.

Varför förhåller det sig på det sättet? Tillåt mig att så stillsamt, som det är mig möjligt, söka förklara den saken. Det är — det kan inte hjälpas — ett stycke historia i den förklaringen.

Sveriges organiserade arbetare ha alltid ådagalagt djup misstro mot lagstiftning, som ingripit i arbetarorganisationernas verksamhet eller berört det fackliga verksamhetsområdet. Denna misstro och det motstånd mot sådan lagstiftning, som denna misstro framkallat, har man på borgerligt håll velat uttolka som bevis för att arbetarna skulle försvara rättskränkningar. Ingenting kan vara mera oriktigt än en sådan uttolkning. I själva verket är misstron och motståndet uttryck för verklig rättskänsla. Man reagerar, därför att man anar en lagstiftning, som kränker arbetarnas rätt. Skulden härtill

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
ligger icke hos arbetarna, den ligger hos dem, som kränkt deras rätt hittills och som i dag sikta till klasslagstiftning emot dem. När fackföreningarna trädde in i det svenska samhällets sociala historia och när de socialdemokratiska organisationerna kommo till såsom uttryck för arbetarklassens politiska vilja och strävanden, då och just då var det, som grunden lades till den misstro mot sådan här lagstiftning, som alltjämt lever kvar bland arbetarna. Ty på den tiden tolererade samhället de grövsta rättskränkningar mot arbetarna. Vi, som voro med tidigt, veta detta. Hederliga och skötsamma arbetare, som ställde sig i spetsen för arbetarnas organisationer, avskedades utan förbarmande och utan varje spår av hänsyn. De gjordes hemlösa, ty de vräktes från sina bostäder, de gjordes brödlösa, ty de nekades arbete. De jagades runt om i landet, och de drevos även i landsflykt, ja, de förföljdes till och med utanför landets gränser. Då kränktes både första, andra och tredje mans rätt, ty då trampades oskyldiga mödrars och värnlösa barns rätt under fötterna. Det var hårda och rättslösa tider för ett rättslöst folk. Men den gången ropades det inte om någon urtima riksdag för att lagstifta mot rättskränkningarna, och de lagtima riksdagarna gjorde heller ingenting för att stävja ett då enväldigt arbetsgivardömes framfart. Inom det borgerliga lägret höjdes icke en röst, icke ett finger till de förföljdas försvar. I stället för en lag om föreningsrätt kom en annan lag, Åkarpslagen, som stadgade särskilt skydd för strejkbrytarna, för dem, som i den hårda kampen ställde sig på arbetsgivarnas sida. Då och under dessa förhållanden grundlades den svenska arbetarklassens misstro mot lagstiftning av det slag, varom här är fråga. Det svenska samhället skyddade icke arbetarna mot förföljelse, Sveriges lagstiftande församling uraktlät att träda in till deras försvar.

Här avbröts talaren av herr *förste vice talmannen*, som yttrade: Jag får anmoda den ärade talaren att hålla sig till saken.

Talaren fortsatte: Det gör jag. Arbetarna lämnades rättslösa i sitt fädernesland, men den lagstiftande församlingen trädde in till extra försvar för arbetarklassens fiender. Där ha vi grunden till misstroendet, där ha vi grunden till motståndet. Är det underligt, att misstroendet sitter kvar? Nej, det är inte alls underligt, det är i stället både naturligt och förklarligt, ty hittills har kravet på lagstiftning till skydd för tredje mans rätt framburits i ordalag, som klart visat, att det i första hand är mot fackföreningarna man vänder sig. Skall denna misstro skingras, måste det från de drivande krafternas sida visas, att man inte vill en klasslagstiftning, och då får det icke lagstiftas i panikens tecken.

Den svenska arbetarklassen begär icke för sig någon rätt, som icke är tillerkänd andra. Den kommer inte att motsätta sig ett rättsskydd för någon, som därav kan vara i behov. Den vill demokrati, lagbunden ordning och rättvisa, men siktar man ensidigt på dess enda värn, kommer den att stegra sig, icke i avsikt att försvara eller begå rättskränkningar utan för att försvara vad den tror vara hotat. Vill man nu på detta område få fram en lagstiftning till gagn för land och folk, då skall man visa sin vilja att få fram en rättvis lagstiftning, och en sådan lagstiftning ha vi för vår del ingenting att erinra emot.

Den väg, på vilken man skall kunna söka sig fram till en sådan lagstiftning, synes nu ligga inom synhåll. Först på det yttersta av dessa dagar har man nödgats erkänna, att en lagstiftning till skydd för tredje man icke kan få bli sådan, som man tidigare hade tänkt sig. Man har nödgats erkänna, att tredje man fått sitta emellan inte minst på det håll, där man häftigast ropar på skydd för honom.

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

Här avbröts talaren ånyo av herr *förste vice talmannen*, som yttrade: Jag vill fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att saken gäller tiden för denna lagstiftning.

Talaren fortsatte: Jag ber att få påminna om, att utskottsutlåtandet gäller tredje mans rätt, icke endast urtima.

Man har upptäckt tredje man vid jordbrukarnas mjölkblockader, och man har upptäckt honom som ett oskyldigt offer för affärsmännens leveransblockader och bojkotter. Men dessa upptäckter äro nyligen gjorda. Det finns säkerligen mer att finna, om man söker en tid till. Gör man det, kanske man får fullt klart för sig, hur det skall lagstiftas till skydd för tredje mans rätt, och då kanske arbetarnas misstro icke längre finns kvar. Betänksamheten inställer sig då möjligen på annat håll, men den betänksamheten får väl övervinnas.

Det mest okloka av allt är att på detta område lagstifta i förhastande. Det är framför allt denna vår uppfattning, som legat till grund för vår reservation. Genom att sammankalla en urtima riksdag för att behandla ett lagförslag om skydd för tredje mans rätt skulle man skapa panikstämning i landet. Saken skulle blåsas upp till orimliga proportioner och göras till någonting annat än vad den är. Det finns ingen anledning att handla så. Har tredje man klarat sig hittills, klarar han sig nog några månader till. Härtill kommer det slöseri med statens medel, som sammankallandet av en urtima riksdag innebär. Jag har svårt att förstå, hur det skall vara möjligt att för fattiga torpare och lantarbetare förklara, att det skall vara skäl i att kasta ut omkring en miljon kronor bara för att få en lagstiftning prövad ett par månader tidigare, än om man dröjer till nästa års lagtima riksdag. Utskottets krav på urtima riksdag har säkerligen icke stöd bland landets folk. Kravet innebär en uppmaning till slöseri med statens medel. Det innebär vidare ett anvisande av den sämsta tänkbara väg för lösning av denna fråga. Skall denna fråga lösas något så när i enighetens och samförståndets tecken, få de, som här äro de drivande krafterna, försöka att lära sig förstå, vad det är som skapat misstron bland arbetarna, och det är just vad jag under första delen av mitt anförande pekade på. Sammankallandet av en urtima skulle säkerligen icke komma att främja en god lösning. Om kammaren ändå kommer att följa utskottet, må ju de taga ansvaret, som dikterat beslutet. Vi för vår del göra det icke.

Häruti instämde fru *Östlund* samt herrar *Lindberg* i Stockholm, *Anderson* i Igelboda, *Eriksson* i Sandby, *Johansson* i Silingeborg, *Lundbom*, *Johnsson* i Norrahammar, *Falk*, *Erlander*, *Landgren*, *Andersson* i Munkaljungby, *Mårtensson*, *Persson* i Tidaholm, *Norsell*, *Norling*, *Bäcklund*, *Hansson* i Örebro, *Johansson* i Djursnäs, *Eklund*, *Andersson* i Surahammar, *Gustavson* i Sala, *Ericsson* i Sörsjön, *Persson* i Undersvik, *Johansson* i Sollefteå, *Berg*, *Jonsson* i Haverö, *Norén*, *Vougt*, *Lindberg* i Umeå, *Ericson* i Boxholm, *Ward*, *Blomquist*, *Wiklund*, *Gustafson* i Dädesjö, *Englund* och *Persson* i Tidaholm.

Herr **Johanson** i Hallagården: Herr talman! Då jag varit med i utskottet vid behandlingen av denna fråga, ber jag att få säga några ord.

Den föregående ärade talaren kände sig upprörd över det föreliggande förslaget. Han tillade för övrigt, att han ville vara med om en rättvist avvägd lagstiftning på området. Jag vill säga herr Olovson i Västerås, att vi heller icke avse något annat än att åstadkomma en sådan lagstiftning fortast möjligt.

Man behöver knappast spilla många ord på förslaget om att riksdagen re-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
dan nu skulle besluta en lagstiftning till skydd för tredje man. Läget var ett helt annat, när motioner i början av riksdagen väcktes från vårt håll om att riksdagen måtte antaga lagar angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter i huvudsaklig överensstämmelse med professor Bergendals förslag. Utgångspunkten var, att det uppgjorda lagutkastet skulle kunna överarbetas inom utskottet, men då frågan härefter hänskjutits till ny utredning och resultatet av denna blivit ett helt nytt förslag, som ansågs behöva remitteras på lång tid för yttrandens inhämtande, kan det inte vara tal om att lägga det ursprungliga utkastet till grund för lagstiftningen. Den saken är så pass klar, att den icke behöver diskuteras, och att antaga kommissionsförslaget kan heller icke komma i fråga, förr än man fått höra, vad myndigheter och sammanslutningar ha att säga. Det skulle vara en lagstiftning i blindo att göra upp lagtexten i utskottet, innan man fått reda på, vilka anmärkningar som kunna komma att framställas.

För min del vill jag icke fälla något omdöme, huruvida det var nödvändigt att remittera kommissionsförslaget på sätt som skett. Det måste enligt min mening vara Kungl. Maj:ts sak att avgöra detta. Jag är också förvånad över, att så kraftiga anmärkningar framställts mot denna remiss. Tidigare under riksdagen har ju starkt klandrats, att en viktig fråga icke remitterats till myndigheterna före propositions framläggande. Det märkligaste är, att det skarpaste klandret i båda fallen kommer från samma håll. Min uppfattning är, att riksdagen icke bör blanda sig i sådana beredningsärenden. Det är att falla Kungl. Maj:t i ämbetet. Jag hade trott, att det var en fördel för landet att ha en stark och arbetsduglig regering. Men hur skola vi få en sådan, om riksdagen skall blanda sig i regeringens befogenhet att bereda ärendena? De, som i detta fall främst uppträda och kritisera men samtidigt säga sig ivra för en stark regeringsmakt, borde, synes det mig, taga sig en grundlig funderare, innan de driva sina synpunkter allt för långt.

Från vårt håll har den uppfattningen gjorts gällande, att lagstiftningen om tredje mans rätt icke borde uppskjutas längre, än som är absolut nödvändigt. Vi hade hoppats, att frågan skulle kunna lösas redan under denna riksdag, men då det visat sig omöjligt, ha vi framfört krav, att riksdagen i varje fall före årets slut borde sättas i tillfälle att fatta beslut i ärendet.

Det invändes häremot, att frågan icke är tillräckligt viktig för att motivera en urtima riksdag, som ju kostar en hel del pengar. Jag tror, att man ser detta problem ur allt för trång synvinkel, när man anlägger detta betraktelsesätt. Vare sig man som motiv anför, att frågan är för obetydlig eller att en urtima riksdag är för dyr, måste jag säga, att en sådan uppfattning tyder på felorientering. Frågan är verkligen av den vikt, att den icke får eller bör uppskjutas en dag längre, än som är alldeles nödvändigt, och om behandlingen skulle föra med sig en del extra kostnader, får väl detta anses vara av mindre betydelse i ett dylikt sammanhang, i ett så omfattande spörsmål, som det här gäller. När utredningsarbetet nu efter att ha pågått i flera år fortskridit så långt, att en framkomlig väg kan skymtas för en lagstiftning, bör något onödigt dröjsmål icke komma i fråga. En mycket stark folkopinion väntar, att riksdagen icke skjuter på denna fråga ytterligare utan avgör densamma, så snart ske kan, och enligt min mening bör detta avgörande kunna ske redan innevarande år, då remissvaren hunnit inkomma och bearbetas.

Under förhoppning, att så kommer att bli fallet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Flyg:** Herr talman! Av såväl den hittills i frågan förda debatten som föreliggande utskottsutlåtande kan man endast få *en* uppfattning, näm-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
ligen den, att det i själva sakfrågan råder enighet mellan samtliga de partier, vars representanter hittills deltagit i debatten, i fråga om behovet av en lagstiftning på detta område. När det gäller en positiv inställning till nödvändigheten av en sådan lagstiftning, finnes hos samtliga dessa riktningar endast en mening. Statsministern har i det anförande, med vilket han inledde debatten här i dag, för regeringens vidkommande klart sagt ut, att regeringen visat ett positivt intresse för saken, att det i huvudfrågan icke råder några delade meningar och att regeringen eftersträvar ett positivt förslag, och han markerade mycket starkt, att såväl han som socialministern offentligen hävdat denna uppfattning. Representanter för övriga partier ha också tydligt sagt ifrån i debatten här i kammaren, att de ha ett levande och starkt intresse för att ifrågavarande lagstiftning till skydd för tredje man skall genomföras. Jag konstaterar alltså, herr talman, att det egentligen härvidlag är en tävlan, vilket av de olika partierna som är mest intresserat; högern, bondeförbundet, de frisinnade, liberalerna och socialdemokraterna löpa sida vid sida ett hundrameterslopp om vem som är den mest energiske och den mest kraftige företrädaren för önskemålet att få igenom en lagstiftning till skydd för tredje mans rätt.

Vad är det då man egentligen bråkar om? Vad är det herrarna egentligen diskutera? Vad var det, som gav herr Olovson i Västerås anledning att nyss här i kammaren hålla sitt temperamentsfulla anförande, som liknade ett förstamajtal med utläggningar om fattiga änkor, oförsörjda barn o. s. v.? Vad gav honom anledning att utveckla detta väldiga patos? Herrarna äro ju ense. Oenighet råder endast i *ett* avseende, nämligen huruvida frågan skall avgöras i november eller i januari. I sak äro ni ju fullkomligt eniga, och det är ännu icke uppenbart, om det överhuvud taget består någon oenighet. Det få vi först se, när vederbörande betänkande från de sakkunniga ligger på riksdagens bord. Då blir det tillfälle att konstatera, om det kommer att föreligga några reservationer från högerns eller socialdemokraternas sida. För dagen kunna vi fastslå, att samtliga partier i sak äro fullkomligt ense, och jag förstår då icke, varför man skall använda så djupa brösttoner som herr Olovson i Västerås gjorde, då han här företrädde de socialdemokratiska utskottsreservanterna — vilka för övrigt icke ha en enda rad text i sin reservation, något som jag begriper, sedan jag hört reservanternas talesman; man kunde ju knappast låta trycka sådant i en reservation. Och varför dessa djupa brösttoner från statsministerns sida, när det i realiteten råder en sådan enighet — jag konstaterar det ännu en gång — i sakfrågan och oenighet endast beträffande tidpunkten?

Ursprungligen sade herr Lindman: frågan skall absolut avgöras vid denna riksdag. Ursprungligen sade socialdemokraterna detsamma men senare lät det: frågan skall avgöras och kan avgöras först vid nästa riksdag. Denna uppfattning vidhålla socialdemokraterna tydligen fortfarande. Av statsminister Hanssons anförande kan man draga den slutsatsen, att han ännu icke är på det klara med, huruvida han skall böja sig för ett uttalande av riksdagen för en urtima riksdag eller ej. Och här stodo nu representanterna för bondeförbundet, d. v. s. de ledande krafterna för det nya vågmästarpartiet, och funderade över hur uppgiften egentligen skulle lösas. Jag är övertygad om att hade det icke varit landstings- och kommunalval i höst, hade bondeförbundets talesmän precis som statsministern sagt, att riksdagen skall avgöra frågan, när vederbörande organ, som skall behandla densamma, fått pröva den grundligt. Hade det icke varit landstings- och kommunalval i höst, hade det absolut icke i dag på riksdagens bord förelegat en fråga om urtima riksdag. Nu skall det bli sådana val i höst, och därför blev bondeförbundets stånd-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

punktstagande i frågan litet mera komplicerat. Men nu hittades en lösning av herr Westman, som därmed skrivit in sitt namn i den svenska riksdagens historia som en av dess mest snillrika, idérika och i fråga om uppslag mest framsynta personligheter. Han sade nej, herr Lindman, frågan skall icke lösas i år; herr Hansson, den skall icke heller lösas nästa år, den skall lösas genom en urtima riksdag någon gång i höst. Den som följt högerpressens kommentarer, herr talman, till denna uppläggning av saken, kan icke undgå att le ett gott leende i dag vid minnet av vad som sedan skedde. Högerpressen var mycket vredgad först. Den protesterade energiskt mot ett sådant förslag. Men vreden gick mycket hastigt över, och protesterna utbyttes mot ett undan för undan stegrat intresse. Och så ha vi kommit fram till den nuvarande situationen, då vi se högern, bondeförbundet och — som jag förmodar — också de frisinnade eniga om att frågan om tredje mans rätt är av så brådskande natur och att nödvändigheten att genomföra en lagstiftning så stor, att riksdagen måste sammankallas till en extra session. Vi skola betala ut en liten summa av 1 miljon kronor — det är det belopp, som nämnts i tidningspressen, och jag förmodar, att uppgiften är riktig — för att få frågan ur världen. Det brådskar! Tredje man sitter synnerligen illa till!

Ja, herr talman, så har frågan legat till, och så ligger den till för närvarande. Jag skulle tro, att min historieskrivning, i den mån min framställning kan kallas för en sådan, icke kan betecknas såsom alltför oriktig eller subjektivt betonad. Jag spörjer då, huruvida man har anledning att antaga, att tredje man, denna mystiska, under sista året synnerligen omtalade person, skulle ha det så illa ställt, att man på grund därav måste vidtaga en dylik speciell åtgärd och jag ifrågasätter därmed allvaret bakom initiativtagarna till urtima riksdagsförslaget och bakom deras stödtrupper inom det svenska högerpartiet. Om vi skulle ha en möjlighet att i denna kammare få fram det uppriktiga svaret på frågan, genom någon annan teknisk apparat än den nyligen demonstrerade, skulle det säkerligen visa sig, att det reella skälet icke är frågans brådskande natur utan att det reella skälet bakom denna framstöt egentligen har mycket litet med tredje man att skaffa.

Vem är denne tredje man, som man börjat tala om så mycket under de senaste åren? Är det en personlighet, som är endast ett par tre år gammal möjligen, en liten späd varelse, vilken befinner sig på det stadium av människoåldern, då människan är ytterst ömtålig? Är det på grund därav man begärt att nu snarast få upp dessa lagväggar omkring honom? Nej, tredje man är en mycket gammal känd personlighet. De med mig jämngamla i denna kammare, alla de som gått igenom den svenska folkskolan, innan den senaste skolreformen genomfördes, känna tredje man mycket väl. Vi ha en lärobok, som man energiskt ålade oss att studera, som hette Bibliska historien, och i denna bok fanns tredje man under namn av Judas Iskariot. Han förekom där som en fult skildrad personlighet. Hans öde blev — och detta ansåg man vara riktigt — att han, sedan han mottagit de 30 silverpengarna, gick bort och hängde sig. I dag är den officiella moralens inställning till denna figur fullkomligt förändrad. I dag skall denna figur icke gå bort och hänga sig. I dag skall han i stället skyddas, och det är till den grad nödvändigt med ett skydd för honom, att man måste ha en speciell riksdag i det demokratiens mönsterland, som kallas Sverige, för att han snarast möjligt skall få en lagstiftning till sitt skydd.

Jag skall, herr talman, icke gå in på någon detaljerad skildring av det utlåtande, som avgivits av den senaste sakkunnigkommissionen — ehuru en sådan skulle vara rätt värdefull och intressant på detta skede av debatten — denna utvidgade kommission, som förvandlat det ursprungliga bergendalska

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
förslaget med dess 8 paragrafer till ett förslag med nära 50 paragrafer. Om vi studera utlåtandet och se efter vad de sakkunniga ha att säga, finna vi emellertid, att med tredje man icke uteslutande avses den figur, som jag här nämnt, fastän det är honom man främst tänker på. Det är också andra parter, som kunna komma in mellan de två stridande huvudgrupperna på det fackliga området, inom hyresgäströrelsen o. s. v. Frågan om tredje man är emellertid med andra ord främst en detalj i spörsmålet om den antifackliga lagstiftning, som man i dessa tider är i full färd med att genomföra här i landet och som utgör ett intressant och betydelsefullt avsnitt i den svenska demokratiens avdemokratiseringsprocess. Här stiger herr Olovson i Västerås upp och deklarerar, här stiger hans chef, statsministern, ledaren för det socialdemokratiska partiet, upp och deklarerar det stora intresse som på socialdemokratiskt håll finns för denna fråga. Man motiverar sitt tal med, att man icke är anhängare av några rättskränkningar o. s. v. Jag kan icke hjälpa, att jag utan tvekan måste säga ut, att herrarna säkerligen tala mot bättre vetande. Ty vad vi här syssla med i dag och den fråga vi stå i begrepp att avgöra i denna stund är ingenting typiskt svenskt och ingenting som står för första gången på en parlamentarisk församlings dagordning. Det är en reform, som genomförts tidigare i andra länder, då dessa befunnit sig i samma stadium av utvecklingsprocessen som vi för närvarande befinna oss i här i Sverige. Herrarna på socialdemokratiskt och frisinnat håll — och jag förmodar i dag även på bondeförbundshåll; jag får väl räkna bondeförbundet till de för demokratien intresserade, åtminstone så länge partiet samarbetar med socialdemokratien — försäkra, att de göra allt detta för att hävda demokratien, för att värna och säkra demokratien. Om jag icke minns fel, var herr Lindman uppe i årets remissdebatt och talade också han om att demokratien måste »hävda sig». Och när han markerat, att det gäller för demokratien att »hävda sig», presenterade han hela sin lista på önskemål beträffande antifacklig lagstiftning. Men fackföreningsrörelsen i Sverige är icke skapad år 1933 eller år 1932. Den har bakom sig en flera decennier omfattande verksamhet. Är det då icke underligt, att herrarnas synnerligen energiska aktioner i detta avseende komma just i nuvarande moment? Där ha vi, herr talman, utgångspunkten till den fråga vi i dag diskutera. Frågan om skydd för »tredje man», som han officiellt kallas, strejkbrytaren, reellt sagt, och den fråga, som vi senare komma till och som står i sammanhang med detta spörsmål, frågan om »arbetsfredens bevarande», som det så vackert heter, vad äro de annat än spörsmål framställda av dem, vilka inse, att vårt land liksom andra länder befinner sig i en situation av skärpta ekonomiska och politiska motsättningar, och vilka i denna situation vilja förbereda införandet av lagar, som skola kunna utnyttjas uteslutande mot den ena parten i dessa strider. Så ligger problemet till, herr talman, och så bedömer jag det. Därför äro vi för vårt partis vidkommande bestämda motståndare till alla försök till lagstiftning på det fackliga området. Om det förekommer motsvarande situationer, då kanske en tredje mans rätt trädes för nära, är detta ett förhållande, som inträffar, då det råder strid.

Tänk, om herrarna skulle tillämpa edra principer angående tredje man, även då det gäller er »försvarsorganisation», även på områden, då det gäller andra slags strider! Ånej, det gör herrarna inte. Då resonerar man i stället som så: den tredje man, som råkar komma emellan eller som vi måste trampa ner, han skall trampas ner, därför att det är vårt intresse att så sker.

Vi skola vara fullt medvetna om, att om det verkligen finnes svårigheter av tredje mans karaktär, så är det svårigheter, vilka arbetarrörelsen *kan* för sitt vidkommande övervinna med egen kraft, för den händelse man nu skulle an-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
vända sådana utgångspunkter, man här argumenterar med, men dylika stå sig icke, herr talman, i realiteten.

Kommer jag så till frågan om urtima riksdag. Jag har redan sagt, att jag sätter hela framstöten beträffande urtima riksdag och förslagen i detta avseende i samband med höstens kommunal- och landstingsval. Jag förmodar, att jag skulle kunna få en enhällig kammare att instämma med mig — till exempel genom en försöksomröstning, om detta vore möjligt — då jag säger, att dessa val i höst, som gälla kommuner, stadsfullmäktige och landsting, i första hand komma att bli politiska val och ytterst litet komma att syssla med kommunala och landstingsproblem. Det kommer att bli en kraftmätning, i vilken de olika partierna med alla resurser komma att gå in för att kunna utläsa: hurudan är stämningen i landet? Detta är förklaringen, varför man önskat få en urtima till stånd. Valen i fråga komma att gälla en avläsning först och främst av, hur väljarna ställa sig. Vidare kommer förmodligen det nuvarande mellanpartiet eller vågmästarpartiet — herr C. G. Ekmans efterträdare på området — bondeförbundet, att avgöra sitt kommande ställningstagande, sin kommande manövrering, allt givetvis utgående från satsen att även i fortsättningen på bästa möjliga sätt tjäna det älskade fosterlandet.

Herr statsminister Hansson erinrade i sitt anförande om herr Lindmans demonstration för någon söndag sedan ute vid Källhagen. Det är ett märkligt tidens tecken bland andra, att numera demonstrerar högern. Det folk, som tidigare låg i fönsterna på Östermalm och småsvor eller hånlog åt dem, som demonstrerade, det folk, som ansåg och offentligen förklarade, att det är meningslöst med dessa demonstrationståg, som varje första maj trampa ut till Gärdet — det folket har också börjat på att demonstrera, om jag så får säga, på gamla dar. De ha nu gått ut på gatorna. Man skulle kunna säga, att herr Lindman har upptäckt gatans parlament, han har upptäckt en kraft, som han tidigare haft mycket ringa intresse för — jag skulle tro under intryck av vad som hänt söderut. Det har ju alltid varit så, att vad som hänt söderut haft en kraftig inverkan på de borgerliga här i landet och framför allt på den svenska högern, och så är även förhållandet nu. Herr Hansson har uppmärksammat herr Lindmans demonstration vid Källhagen, och han har reagerat mot vissa satser i herr Lindmans tal. Den märkligaste satsen i herr Lindmans tal, det kraftiga uttalandet om, att det här i landet måste bli systemskifte, glömde dock herr Hansson.

Jag läste i bondeförbundets tidning Landsbygdens Folk en artikel häromdagen, vari det stod, att detta tyder på, att högern vill ha regeringen här i landet. Ja, men varför sade man då inte regeringsskifte? Kanske herr Lindman är vänlig, om han tänker yttra sig i denna debatt, att närmare uttala sig i denna fråga. Nej, han sade inte så, därför att i ordet systemskifte, sett i dess sammanhang med den övriga högerförkunnelsen, ligger någonting mer än regeringsskifte. Det var den indirekta programförklaringen, som kom från Källhagen. Herr Lindman hade fått nya och skarpare formuleringar än dem han använde på Götaplatsen i Göteborg för ett halvår sedan. Högerledaren och högern vid Källhagen liksom vid den sista riksstämman deklarerade sin önskan om ett systemskifte. Det gäller med andra ord att i snabbast möjliga tempo utnyttja höstens landstings- och kommunalval för att utgående ifrån den styrkemätningen om möjligt få till stånd en regim här i landet, som mer passar högerns intressen, d. v. s. demokratiens nedtrampande och den borgerliga diktaturens uppbyggande. Det är därför man är så intresserad av en urtima. Man vill alltså redan på detta tidiga stadium få tillfälle att pröva och plöja för de linjer, man ännu anser opportunt att icke gå in direkt för.

När jag säger detta, herr talman, ser jag några högermän le, bland andra

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
min bänkkamrat, herr Lundqvist. Jag förstår, att detta är vad de anse vara enda svaret i dag, men jag är övertygad, att om ett halvår eller ett år skall det vara ganska uppenbart, att vad jag här sagt om planerna och syftena från den svenska borgarklassens ledande parti är riktigt — kanske mer riktigt än vi i dag förstå här i landet.

Jag bygger inte detta, mina herrar, enbart på talet om systemskifte. Jag bygger min uppfattning på vad som i övrigt sades. Bliv vred — var det inte så, herr Lindman sade — men nöj dig inte med att bara knyta näven utan se till, att du handlar också! Så kom sekundanten Hassler upp och sade: Slå näven tungt i bordet! — Ja, så där förstår jag att man kan tala, om man vill stimulera sitt folk fram till någonting annat och utöver vad som i dag är. Det är bakgrunden och syftet med detta projekt om tredje mans rätt. Det är bakgrunden och motivet, herr talman, till önskvärdheten och anammandet av bondeförbundsförslaget om urtima. Detta är bakgrunden och önskemålet med det projekt, som kommit på riksdagens bord nu i dess sena timma. Så ligger problemet till. Det är förslagsställarnas tankegång, och då skola vi förstå, hur oriktigt, hur hopplöst omöjligt det är ur arbetarklassens synpunkt, då i dag det parti, som ännu säger sig vara arbetarpartiet och samtidigt också är regeringspartiet, stiger upp och säger: vi äro lika positivt intresserade av en dylik lagstiftning. Det är partier av liknande kulör, som tidigare gått den vägen — det vill jag ha sagt till kammarens socialdemokrater — som tidigare deklarerat absolut detsamma, men trots deras deklarationer om positivt intresse, trots deras i handling givna varma bevis på att detta positiva intresse finns för demokratiens värnande, demokratiens skyddande, slogos de utan tvekan ned av meningsfränder till den riktning, som framträdde med sin demonstration vid Källhagen för någon söndag sedan.

Herr talman! Jag ber att med den motivering jag här i mitt anförande utvecklat få yrka avslag dels på utskottets hemställan och dels även på reservanternas förslag. Vår ståndpunkt är, att varje lagstiftning av denna art skall avvisas och att en sådan lagstiftning icke skall behandlas vare sig på urtima eller på lagtima riksdag. Jag ber därför att få yrka avslag på samtliga dessa förslag.

Herr **Hage:** Herr talman! Jag har begärt ordet närmast efter en talare från Kilbomsriktningen för att få tillfälle beröra några av de synpunkter jag visste att en sådan talare skulle hävda här i dag.

Jag skall då börja med att säga till herr Flyg, att det finns ganska liten anledning från hans sida att förfasa sig över möjligheten att i detta land kommer att genomföras en fackföreningslagstiftning av restriktiv art, som går längre än arbetarklassen vill. Ty jag vågar det påståendet, att det är just en facklig politik av desperadosart — som gynnas av de två vänsterriktningarna bland arbetarna på det politiska området — det är just en sådan facklig politik, som är i högre grad än något annat anledningen till, att frågan om en restriktiv lagstiftning på detta område kunnat föras fram och *forceras* fram här i landet. Alltså vill jag för min del säga till den föregående talaren, att — om det kommer att genomföras i detta land, på grund av förslag även i ett följande utlåtande, en långt gående restriktiv lagstiftning för att hindra den fackliga rörelsen — då vågar jag bestämt det påståendet, att desperadosriktningarna inom den fackliga rörelsen — vilka stå herrarna närmast — ha medverkat härtill i högre grad än de borgerliga. Ty det är ett faktum, att det inte är den reformistiska fackföreningsrörelsen, som i någon högre grad samlat bränsle till den opinionsbildning, som sedan har påblåsts och förstorats av de borgerliga partierna och som nu kanske resulterar i en orimlig och långt

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
gående lagstiftning på detta område. Det var detta jag i första hand skulle vilja säga till herr Flyg.

Det är emellertid även en annan sak, jag skulle vilja framhålla gent emot honom. Det finns nu, som herr Flyg mycket väl vet, en majoritet i riksdagen för genomförandet av en lagstiftning om tredje mans rätt. Och om man ser till sak, måste man alltså utgå från fakta, som inte kunna förnekas och alltså från vår sida resonera, som vi gjort i utskottet, att här gäller det att inte ställa sig utanför utan på något sätt deltaga i detta arbete med denna lagstiftnings tillblivelse, så att det inte blir en lagstiftning av orimlig art och som slår ned den fackliga rörelsen på ett sätt, som vi på allt sätt vilja förhindra. Alltså i den situation, som nu har inträtt, duger det inte att ställa sig utanför det hela och säga ungefär så här: det må bli vilken lagstiftning som helst, vi befläcka inte våra händer med att delta i detta. Vi tvingas — det är min bestämda uppfattning — antingen vi vilja eller icke — att deltaga i detta arbete för att söka få fram en lagstiftning, som är sådan, att den — på samma gång som den åstadkommer ett visst skydd för tredje man — dock samtidigt icke stadgar så långt gående lagstiftningsåtgärder, att de överhuvud taget strida mot fackföreningsrörelsens legitima krav på rörelsefrihet.

Detta är min synpunkt, då jag varit med om att avgiva en blank reservation. I den blanka reservationen inlägger jag även vad jag från början framförde i utskottet. Jag vill nämligen i någon mån protestera emot det sätt, på vilket man fört fram denna fråga i riksdagen. Jag vill liksom föregående talare protestera emot, att man anser det nödvändigt att kräva en urtima för lösandet av denna fråga. Jag vill dessutom överhuvud protestera mot den meningen, att det är nödvändigt att i denna särskilda punkt skriva till Kungl. Maj:t. Jag framhöll också i utskottet den uppfattningen, att — när hela denna fråga nu undersökes och behandlas på det sätt, som är vanligt med avseende på lagstiftningsfrågor, d. v. s. den skickas ut på remiss till olika myndigheter m. m. — då hade det varit mest rimligt, att utskottet helt enkelt sagt — som det är brukligt i dylika fall — att denna fråga är under utredning och kommer att framläggas, då den är färdigbehandlad. Och från den utgångspunkten hade det väl varit naturligast, att de motioner, som härutinnan väckts, hade avslagits av riksdagen.

Jag vill dessutom framhålla, att jag i den reservation, jag varit med om att underteckna, inlägger någon liten antydan om, att man inte är beredd att vara med på en lagstiftning på detta område, om denna lagstiftning skall få former, som äro orimliga. I det fallet har jag nu den bestämda uppfattningen, som jag även deklarerat vid något föregående tillfälle, att det är icke riktigt — och om den saken borde det ej finnas mer än en mening — att trakasserier få förekomma mot vad jag skulle vilja kalla för en renodlad tredje man. Det är kanske ett egendomligt uttryck, men herrarna förstå möjligen ändå, vad jag avser. Med renodlad tredje man menar jag en person i exempelvis följande fall. Det har uppstått konflikt på en plats mellan arbetsgivarna och arbetarna. Till platsen komma strejkbrytare, som liksom andra människor få handla hos handlanden på platsen och få mat och kaffe hos kaféidkaren. Kanske handlanden eller kaféidkaren inte ens vet om, att de äro strejkbrytare. Det har dock inträffat i vissa fall, att en sådan handlande eller kaféidkare blivit förföljd, vilket jag icke kan gilla. Det är någonting kränkande för rättskänslan i detta. Man må vara hur mycket fackföreningsbetonad som helst, man måste ändå säga, att när sådant har inträffat, och om det kan visas, att det sker i alltför stor utsträckning, då är det önskvärt, att det åstadkommes en lagstiftning för att beivra sådana företeelser.

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

Men det sorgliga härvidlag är, att det finnes en tendens på en del håll att på det mest överdrivna sätt söka utvidga tredjemansbegreppet. Jag vill passa på att redan här reagera mot detta. Om begreppet tredje man — som skall skyddas genom den blivande lagstiftningen — utvidgas på ett sådant sätt, att det till och med skall komma att omfatta till exempel strejkbrytare, tillhörande den vanliga kåren, som brukar skickas till olika platser vid strejker för att hjälpa arbetsgivarna, då kan man naturligtvis inte under några omständigheter från arbetarklassens sida vara med om en dylik utvidgning av begreppet i fråga.

Då jag såväl i utskottet som i övrigt under utredningsarbetet mött tendenser av denna art, syftande till att på detta sätt utvidga tredjemansbegreppet, har jag genom reservationen liksom nu genom detta anförande velat ta avstånd därifrån och bestämt säga ifrån, att jag inte under några omständigheter kan vara med om en lagstiftning av sådan art. Nu är jag emellertid övertygad därom, att sitter det en socialdemokratisk regering, kommer säkerligen aldrig en lagstiftning att föreslås, som går så långt med avseende på utvidgningen av tredjemansbegreppet. Men det är ju möjligt, att det kommer att sitta, låt mig säga en Lindmansregering eller — varför inte — en Meyerhöfferregering vid ett tillfälle, då detta spörsmål skall läggas fram i kammaren, och då skulle det sannerligen inte förvåna mig, om det framlades en tredjemanslagstiftning, enligt vilken man utvidgat sagda begrepp på ett orimligt sätt.

Detta var några synpunkter jag velat framhålla i debatten. Jag vill dessutom säga, att vad som är det mest beklämmande i allt detta är naturligtvis, att de motionärer, som här i riksdagen framfört de motionsyrkanden vi här gå att behandla, näppeligen äro kända såsom några fackföreningsvänner. Just därför att dessa motioner komma från detta håll, har man i någon mån också anledning vara misstänksam mot hela denna aktion.

Herr talman! Härmed skall jag be att för min del få deklarera, att jag icke kan vara med om att rösta för utskottsförslaget i dess nuvarande form. Detta är för mitt vidkommande den enda deklarationen och det enda yrkande, vartill jag för närvarande vill inskränka mig.

Herr **Lindman:** Herr talman! Det har från vissa håll sagts, att det skulle ligga politiska bevekelsegrunder bakom högerns ställningstagande i den nu föreliggande frågan. Detta är ett ofta upprepat tal, och den, som sade det sist här i kammaren, var ju herr Flyg. När herr Flyg står här och talar om att han inte kan vara med om, att det framlägges ett förslag till lagstiftning på detta område inför en lagtima riksdag och ej heller inför en urtima riksdag, skulle jag emellertid bra gärna vilja veta, om det talet är alldeles fritt från politiska bevekelsegrunder. Jag kan visserligen inte rannsaka, vad herr Flyg bär i sitt hjärta, lika litet som herr Flyg kan rannsaka, vad jag bär inom mig, men om jag säger, att jag inte har några partipolitiska bevekelsegrunder för mitt ståndpunktstagande, är han skyldig att tro mig, om jag i min tur skall tro, att han inte har några sådana bevekelsegrunder. Herr Flygs bevekelsegrunder ligger det för övrigt närmare hans excellens herr statsministern än mig att klargöra. Herr Flygs politiska bevekelsegrunder äro, förmodar jag, att han vill försöka slå socialdemokraterna ur brädet i sommar.

Men inte hade jag trott, att det medborgartåg, som högern anordnade till Källhagen, skulle behöva väcka ett sådant uppseende här i kammaren. Det var nästan, som om herr Flyg tyckte, att nu skulle all demokrati flyga så långt vägen bär, bara för att vi uttalat oss om att det skulle vara lyckligt,

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
om man kunde få ett systemskifte. Jag skall ärligt och uppriktigt säga, varför jag vill ha ett systemskifte. Det är i främsta rummet därför, att vi önska få till stånd en förbättring i det sätt, på vilket statens ekonomi skötes. Det är det förnämsta skälet för mig. Som ett andra skäl kan jag därtill lägga, att jag vill ha ett systemskifte, för att vi skola kunna få till stånd en verkligt god lagstiftning på det område, som vi nu behandla. Även i det avseendet finns det tillräckliga skäl för mig att önska ett systemskifte.

Vad sedan angår denne arme tredje man, har han ju fått så många olika benämningar i debatten. Den siste ärade talaren kallade honom för »den renodlade tredje mannen», och herr Flyg kallade honom för Judas Iskariot. Den kvickheten förstår jag uppriktigt sagt inte. Judas Iskariot tog ju emot pengar för att förråda sin vän, och det skall man inte göra, herr Flyg — man skall överhuvud taget inte ta emot pengar från främmande håll. Det var Judas Iskariots stora fel, att han gjorde det och förrådde den, som han utgav för sin vän. Vad detta har med tredje man att göra, begriper jag verkligen inte.

Vad sedan angår högerns demonstrationståg till Källhagen, så hoppas jag verkligen, att vi även i fortsättningen skola få tillstånd att gå på gatorna, om vi skulle vilja det. När socialdemokrater och kommunister av alla slag i broderlig förening ha gått och trampat gatorna i demonstrationståg, så kunna väl vi ha rätt att begagna gatorna för ett medborgartåg någon gång, om vi finna anledning anordna ett sådant. Vi ha ju kunnat mönstra ett betydligt större antal deltagare än vad herrarna kunnat göra i edra demonstrationståg, som ni hållit på med i så många år. När vi demonstrera, är det ett sätt att ge uttryck för vår inställning till de politiska dagsfrågorna. Vi ha ju i alla fall aldrig demonstrerat utanför riksdagshuset, och jag hoppas verkligen, att den dagen aldrig skall komma, när högern demonstrerar utanför riksdagshuset för att öva påtryckning på de beslut, som riksdagen skall fatta. Jag skall emellertid inte längre uppehålla mig vid herr Flyg och hans anförande — jag har kanske redan gjort det alltför länge.

Jag skall övergå till att säga ett par ord till hans excellens herr statsministern beträffande det stora intresse, som han uppger, att han haft för att få till stånd en lösning av denna fråga vid innevarande års riksdag. Statsministern sade, att regeringen visat ett positivt intresse, och i detta sammanhang förebrådde han mig för ett uttalande, som fällts i samband med tåget till Källhagen, att regeringen saknade intresse för denna fråga. Jag kan inte bestrida, att hans excellens i dag har visat intresse för denna lagstiftning, men jag tillåter mig verkligen fråga, om detta intresse har funnits vid tidigare tillfällen.

Denna fråga om en lagstiftning till skydd för tredje man är ingen ny fråga, utan den har förelegat ganska länge. 1929 väcktes det motioner här i riksdagen från högerhåll, för att söka få till stånd en utredning om behovet av en sådan lagstiftning. Det socialdemokratiska partiets representanter voro med om att avslå dessa motioner, och man kan således inte säga, att det 1929 fanns något intresse för att få till stånd en lagstiftning på detta område. Den högerregering, som sedan tillkom, uppdrog 1929 åt professor Bergendal att företaga denna utredning. Den frisinnade regering, som sedan trädde till, tog professor Bergendals tid i anspråk för andra uppdrag; man kan i varje fall inte säga, att den gjorde något för att påskynda utredningen. 1930 fick sålunda professor Bergendal av den då sittande frisinnade regeringen i uppdrag att vara ledamot av lagberedningen. Han fick då visserligen en medhjälpare. Den andra mars 1932 gjorde dåvarande socialministern herr Sam Larsson här i riksdagen ett uttalande om, att utred-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
ningsmannen hade de bästa förhoppningar att kunna framlägga förslaget i slutgiltigt skick i april 1932. Kammarens ledamöter kanske erinra sig, att det vid den riksdagen från högerhåll väcktes förslag om att man skulle göra vissa förändringar i tryckfrihetsförordningen för att ha den saken undangjord. Detta förslag avslogs emellertid med socialdemokraternas röster. När jag sedan läser berättelsen till 1933 års riksdag över vad sig i rikets styrelse tilldragit haver, finner jag, att man där säger, att professor Bergendal under 1932 kunnat ägna endast begränsad och splittrad tid åt detta ärende. Den regering, som nu sitter, gav det oaktat den 16 december 1932 professor Bergendal ett speicellt uppdrag, nämligen att biträda med utredningen angående partiella reformer på strafflagens område. Om man verkligen hade haft det stora intresse, som hans excellens herr statsministern i dag deklarerat, så förmodar jag, att man kunnat få en annan sakkunnig för detta speciella uppdrag. Man borde ju i stället ha sökt påskynda professor Bergendal och givit honom i uppdrag att fullfölja utredningen snarast möjligt.

Den 15 maj i fjol framställdes här i kammaren en interpellation av herr Nilsson i Antnäs, som frågade socialministern, om han hade för avsikt att tillse, att denna utredning snarast skulle komma att slutföras. Det kom inte ens något svar på den frågan. Man brydde sig således inte ens om att lämna ett svar. Enligt vanligt parlamentariskt bruk i ett demokratiskt land skulle man väl kunnat begära, att man åtminstone lämnat ett svar på en interpellation, som framställts så tidigt som den 5 maj. Något svar på herr Nilssons i Antnäs interpellation kom emellertid som sagt inte. Jag tillåter mig verkligen fråga kammarens ledamöter, om detta visar ett sådant utomordentligt stort och varmt intresse för själva saken?

Vi ha för vår del inom högerpartiet haft den uppfattningen, att denna fråga bort kunna komma till avgörande redan vid innevarande års riksdag. Jag tror för min del, att om regeringen verkligen hade haft ett stort och brinnande intresse, så hade den kunnat åstadkomma detta genom att påskynda den bergendalska utredningen. Om så skett, hade man kunnat tillsätta den särskilda sakkunnigkommissionen mycket tidigare. Men även som saken nu låg till, när man tillsatte sakkunnigkommissionen, borde man ha kunnat få fram ett förslag till innevarande års riksdag. Jag tror nog, att det var ganska noga uträknat på förhand, hur det skulle gå till med remisser till vederbörande myndigheter och organisationer, varefter ju regeringen skulle ha tagit ställning till förslaget och remitterat det till lagrådet. Vid ett sådant tillvägagångssätt hade det ju kunnat hända, att riksdagen hade måst bli något förlängd, men som jag redan tidigare uttalat, voro vi från högerhåll fullt beredda att underkasta oss detta. Den vägen följdes emellertid inte av regeringen, utan regeringen remitterade ut förslaget med en så pass lång remisstid som till första september.

Jag trodde verkligen, när man tillsatte en stor sakkunnigberedning som denna, med en kärna av framstående jurister, bland dem professor Bergendal själv, som verkställt utredningen om tredje mans rätt, och med ett antal sakkunniga, representerande praktiskt taget alla parter, som kunde vara intresserade i saken, att avsikten därmed var, att man skulle få fram vad dessa olika sakkunniga hade för mening om förslaget. Det lider väl intet tvivel om att de sakkunniga under arbetets gång hade kunnat göra sig underrättade om, vilken ställning deras organisationer intogo till det föreliggande förslaget. Jag trodde således, att när man tillsatt en sådan sakkunnigkommitté, så hade man inte behövt så många remisser, utan man hade direkt från sakkunnigberedningen kunnat få underlag för ett förslag till lagrådet. Så har emeller-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

tid inte skett, utan riksdagen har ställts inför ett fait accompli — remisserna äro redan gjorda.

Vad högern beträffar har vår inställning varit den, att vi trots detta velat söka få fram ett förslag till innevarande års riksdag. Jag är nämligen livligt medveten om att det finns en stark stämning i landet mot ytterligare uppskov. Jag kan inte dela den uppfattning, som herr statsministern framförde, nämligen den att det råder sådant lugn och en sådan frid för närvarande, att vi inte behöva påskynda denna lagstiftning; förhållandena kunna ju för övrigt ganska snabbt ändra sig på den punkten. Det finns ett gammalt latinskt ordspråk, som säger, att »man skall smida medan järnet är varmt», som har tillämpning på detta område. Här har man från alla håll deklarerat sitt stora och brinnande intresse för att få till stånd en lagstiftning. Herr Flyg konstaterade ju, att alla utom han och hans systerparti i Norrbotten hade intresse för denna sak, så då förstår man ju, att det måste finnas intresse för att det skall bli någonting gjort. Högerpartiets representanter i lagutskottet ha också sökt att få fram ett avgörande redan vid innevarande års riksdag. I minoritet, som vi äro, kunde vi ju inte åstadkomma detta, utan vi voro slagna till en slant, som man säger; vi kunde inte få fram detta yrkande.

Då väcktes från bondeförbundshåll av professor Westman förslaget om att man skulle göra en hemställan om en urtima riksdag. Jag vill därvidlag framhålla, att jag för min del anser, att en urtima riksdag är ett prerogativ, som är förbehållet regeringen allena. Det kan således endast vara fråga om att uttala en förhoppning om att man måtte få fram ett förslag till lagstiftning på detta område så fort som möjligt, helst redan under innevarande år. När emellertid tanken på en urtima framkom, är det ganska naturligt, att högern skulle stödja det förslaget, hellre än att frågan sköts upp till nästa lagtima riksdag. Det är den inställningen, som högerpartiet har intagit. Jag tror inte, att man rättvisligen och rimligen skall kunna framställa någon anmärkning mot att vi ha velat få till stånd ett så snabbt avgörande som möjligt. Det vilja vi alljämt.

Jag förmodar, att i det yttrande, som herr Carleson hade, och varvid han uttalade en önskan om att få stryka ordet »urtima», icke ligger något, som hindrar, att han är ense med den borgerliga majoriteten och vill ha ett snabbt avgörande.

Det är alltså min önskan att få till stånd ett avgörande så snart som möjligt, och jag hoppas, att denna önskan omfattas av den borgerliga majoriteten i denna kammare.

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Jag har ingen anledning att beröra de synpunkter på den föreliggande frågan, som ha framkommit under den här förda diskussionen, men herr Lindmans anförande ger mig anledning att säga ytterligare ett par ord.

Herr Lindman gjorde, som jag väntat mig, saken så lätt som möjligt för sig. Vad jag i mitt förra anförande riktade anmärkning mot var inte något vagt uttalande om att regeringen skulle sakna tillräckligt intresse för att lägga fram ett förslag till lagstiftning på detta område, utan det var mot den formulering, som denna anklagelse fått. Jag åsyftar här den samlingsparoll, som utfärdades för det så kallade medborgartåget här om söndagen, i vilken man säger, att regeringen inte vill eller vågar föra fram denna lagstiftning utan söker förhala och förhindra den. När ett sådant uttalande göres, efter det att socialministern i konselj uttryckligen har förklarat, att regeringen arbetar på att få fram ett förslag till lagstiftning, och efter det att jag själv i

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
ett par offentliga uttalanden har givit till känna mitt positiva intresse för saken, måste ett dylikt uttalande innebära en anklagelse mot mig och mina kolleger, för att vi här driva ett spel, att vi inte äro uppriktiga. Det är mot den anklagelsen, som jag har velat protestera. Vi ha sannerligen haft intresse för denna lagstiftning, och vi ha inte försökt att förhala eller förhindra den. Jag tycker, att man kan ha rätt att ställa det anspråket på en stor politisk organisation, som genom sin ledare här står och braverar över hur många anhängare, som man kan sätta på fötter, att man vid sina demonstrationsmöten inte tar rena sanningslösheten i sin tjänst.

Herr Lindman försökte att motivera sina tvivel på att regeringens intresse var tillräckligt brinnande genom att hänvisa till saker och ting, som förekommit, innan den nu sittande regeringen överhuvud taget hade blivit till. Han nämnde emellertid även ett uppdrag, som regeringen givit professor Bergendal och som skulle bevisa, att även vi hade försökt att hindra honom i hans arbete. Jag kan meddela herr Lindman, att när professor Bergendal fick detta uppdrag, var det med det klart uttalade förbehållet, att det inte på något sätt fick hindra fortgången av hans arbete med utredningen rörande tredje mans rätt. Detta var alltså förutsättningen, för att han överhuvud taget fick uppdraget.

När professor Bergendals förslag sedan kom in, remitterades det skyndsamt ut till myndigheter och organisationer. När deras yttranden förelågo, befanns det, att en överarbetning var motiverad. Jag erinrar härvid om att professor Bergendal själv hade betecknat sitt utkast som preliminärt och att han själv hade ansett, att det skulle undergå en ytterligare bearbetning, innan förslaget slutgiltigt utformades. Denna bearbetning uppdrogs åt trettonmannakommissionen.

Herr Lindman menade nu, att den sammansättning, som denna kommission fick, borde ha varit tillräcklig, för att man skulle kunnat få fram ett slutgiltigt förslag. Den bestod av framstående jurister, representanter för sådana organisationer, som berördes av lagstiftningen, samt representanter för de politiska partierna. Herr Lindman ansåg alltså, att sedan dessa hade uttalat sig, borde saken ha varit klar. Herr Lindman undvek dock att beröra det faktum, att denna kommission inte kom fram med ett överarbetat bergendalsförslag utan med ett helt nytt föslag, i vilket man tog upp många spörsmål, som inte hade berörts i det bergendalska förslaget. Kommissionen förordade alltså en lagstiftning av mycket större räckvidd, som träffade sådana sammanslutningar som man inte hade haft tillfälle eller anledning att inhämta yttranden från angående det bergendalska förslaget. Det är ju detta faktum, som har nödvändiggjort en fortsatt prövning.

I detta sammanhang vill jag också fästa uppmärksamheten på att när trettonmannakommissionen inkom med sitt yttrande, så var detta beledsagat av en hel rad av särskilda uttalanden från representanter för olika organisationer. Bland annat förklarade svenska arbetsgivareföreningens direktör i ett särskilt uttalande uttryckligen, att han inte hade haft tillräcklig tid att sätta sig in i förslagets alla detaljer för att kunna taga en slutgiltig ståndpunkt till detsamma. Det är orimligt att i ett sådant fall tolka saken på det sättet, att han inte bara satt i kommissionen och uttalade en egen mening, utan att han samtidigt också skulle ha avgivit arbetsgivareföreningens yttrande. Det fanns många liknande särskilda uttalanden. Det kan här erinras om att högerns representant, professor Hassler, hade ett särskilt uttalande, i vilket han förklarade, att han inte ens läst motiveringen till den lag, som juristkommissionen hade utformat.

Tycker verkligen herr Lindman, att detta är något så tillfredsställande, att

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
regeringen utan vidare skulle ha sagt, att nu ligger det hela klappat och klart, att nu se vi, vad alla vilja i denna sak.

Regeringen kom till det resultatet, att kommissionens förslag var av den karaktär, att det måste undergå en ytterligare beredning, och i sin strävan att uppehålla god kontakt med riksdagen underrättade regeringen också omedelbart partiledarna om sitt ställningstagande.

Jag har här tidigare sagt, att utskottet, ehuru med en viss motvillighet, har erkänt, att det förelåg anledning till denna remissåtgärd. Jag är glad att kunna konstatera, att utskottets ordförande har i första kammaren förklarat, att det fanns ingen sådan motvillighet i detta uttalande, och härmed har man också från utskottet fått bekräftat, att regeringens förnyade remissåtgärd var fullkomligt befogad.

Herr Lindman hade en vändning, som skulle kunna tolkas så, att han menade, att man efter den 1 maj och till riksdagens slut skulle ha hunnit med ett remissförfarande. Om nu detta är ett alldeles nytt förslag, ett förslag, som kommissionen höll på med, jag vill minnas i sju veckor, tycker herr Lindman då, att det är rimligt att begära av organisationer, som tidigare inte haft tillfälle att taga del av detta förslag, att de på fjorton dagar skulle vara färdiga med att ge sitt utlåtande? Även om de hade varit det, vilket varit orimligt begärt, så skulle ju, sedan yttrandena inkommit, regeringen utarbeta sitt förslag. Därefter skulle lagrådet ha hörts, och lagrådet behöver väl sin vecka eller sina två veckor för att granska detta omfattande förslag. Vi skulle alltså med en orimlig forcering möjligen kunnat vara färdiga att förelägga riksdagen ett förslag, låt mig säga någon gång i slutet av juni. Jag förmodar, att herr Lindman menar, att utskottet skulle sakligt granska detta förslag. Jag förmodar, att herr Lindman menar, att riksdagen icke skulle hafsa i väg och bara sluka vad som föreslagits. Jag förmodar också, att herr Lindman menar, att man icke skulle inskränka på motionstiden. Om man alltså förutsätter, att riksdagens ledamöter skulle få i motioner framlägga sina synpunkter och att utskottet skulle behandla saken ordentligt, då förstår nog kammaren utan vidare, att vi hade kommit orimligt långt fram på året, innan riksdagen kunnat fatta något beslut. Även om man hade följt den anvisning, som herr Lindman ger, hade det blivit en fördröjning av riksdagsarbetet, som icke haft någon som helst saklig motivering.

Vi hade icke den uppfattningen, att vi kunde följa herr Lindmans tidtabell. Vi ville, att saken skulle behandlas ordentligt, och detta har gjort, att vi skickat ut ärendena på remiss. Vi ha begärt in yttrandena till den 1 september. Man kan naturligtvis diskutera, om icke den remisstiden kunde avkortas, men när förslaget utremitterades, gick regeringen ut ifrån att förslaget skulle föreläggas nästkommande års riksdag, och att, om yttrandena komme in till den 1 september, det skulle finnas tillräcklig tid för övervägande i regeringen och för ärendets behandling i lagrådet. Under sådana förhållanden hade vi inte någon anledning att kräva, att de organisationer och myndigheter, som skulle yttra sig, forcerade sitt arbete. Jag tror, att om man överhuvud vill hålla sig till fakta i denna sak, så skall man också nödgas erkänna, att det icke finnes någon rimlig grund till anmärkning mot den handläggning regeringen givit ärendet. Och det saknas absolut varje grund för påståendet att vi ha sökt förhindra och förhala ärendet. Men eftersom den grunden saknas, så skulle jag vilja säga, att det också saknas all grund för det medborgartåg, som herr Lindman i denna sak arrangerat.

Jag har inte mycket att tillägga. Jag vet inte, om herr Lindman kommer att klaga över att jag återigen tager upp vad som skett utanför riksdagen, men jag tillmäter denna sak en ganska stor vikt. Det har här åtminstone i

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
första kammaren talats om de krafter, som äro i rörelse för att misstänkliggöra demokratien. Det har sagts i första kammaren, att om inte riksdagen visar tillräcklig handlingskraft, så ger den sådana krafter ökad styrka. Det är inte bara detta som är farligt ur den synpunkten, utan det är också farligt, om de politiska partierna föra sin polemik och sin agitation på det sättet, att folk ute i landet till sist måste tro, att det inte är hederliga karlar, som sitta i regering och riksdag. Ur den synpunkten finnes det anledning att verkligen opponera mot att man använder metoder, vilka, jag säger det utan tvekan, icke äro hederliga.

Herr **Flyg,** som nu på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill för det första säga, att vår grupp aldrig vid något tillfälle framträtt utan att ha klart angivit, att vi ha ett politiskt motiv för vårt ståndpunktstagande, och jag vill tillägga, att den av riksdagens ledamöter, som vill påstå, att hans ställningstagande till de frågor, som här behandlas, sker utan politiska motiv, är en humbug. För det andra vill jag tacka herr Lindman för det program han framlade och för den deklaration, som han gjorde i fråga om vad han ville. Herr Lindman vill en annan ekonomisk politik än den nu förda, och han vill ha sådana lagar, som »jag finner för goda», — så föllo orden. Detta är en bekräftelse på vad jag tidigare sagt. Herr Lindman åsyftar, ekonomiskt och politiskt, en så beskuren demokrati, att man måste ha mikroskop för att upptäcka, vari denna demokrati består. Det är med andra ord ingenting annat än en diktatur genomförd på demokratisk väg.

Jag vill rekommendera herr Lindman att vid något tillfälle bättre lära sig sin bibliska historia. Judas Iskariot var ingen tjuv, utan en förrädare. Legenden var intagen i läroboken för att visa det föraktliga i en förrädares roll och passar därför utmärkt bra att använda på det folk det här gäller, nämligen strejkbrytarna, som kasta sig in i kampen mellan arbetare och arbetsköpare på det fackliga området och för pengar medverka till de fattiga arbetarnas nederlag i konflikterna. Det är sådant folk, som herrarna ha samlade på strejkbrytarhem och i organisationer. Min liknelse håller, och herr Lindman får korrigera sin uppfattning i detta fall.

Vidare yttrade:

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Det föreliggande förslaget är av mycket stor omfattning, och man kan också säga, att det är av en ömtålig natur. Enligt min uppfattning är det önskvärt, att ett förslag sådant som det föreliggande genomföres snarast möjligt, enär det finnes en djupgående känsla hos det svenska folket att få denna eftersträvade lagstiftning till stånd, varför det naturligtvis måste anses lyckligt, att frågan kan lösas så snart som möjligt och med anslutning från så stora delar av samhällets medborgare som överhuvud är möjligt.

Herr Flyg ifrågasatte här, om någonting särskilt hade hänt, som gjorde, att det föreliggande lagförslaget blivit aktuellt på så kort tid. Ja, om jag vore i herr Flygs ställe, skulle jag göra klart för mina kommittenter och dem, som jag eljest samtalade med ute i bygderna, att det icke minst är det ståndpunktstagande och den agitation, som från visst håll bedrivits bland fackföreningarna och på arbetsplatserna, som i hög grad aktualiserat den nu ifrågavarande lagstiftningen. Jag menar alltså, att herr Flyg borde göra den saken klar för arbetare, vilka i fullt lojalt syfte organiserat sig för att åstadkomma det bästa möjliga åt sig själva, men som icke fått arbeta i fred på fullföljandet av det lojala syfte de sökt åstadkomma med dessa organisationer.

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

Om man nu ser på det överarbetade förslaget, så må väl vem som helst kunna erkänna, att det är av en väsentligt större omfattning än vad det förut utremitterade bergendalska förslaget var. Av den anledningen hade jag också redan då vi inför statsministern blevo tillfrågade om vår uppfattning om det överarbetade förslaget, kommit till insikt om, att detta var av den beskaffenheten, att det enligt mitt förmenande icke kunde anses riktigt att därpå bygga en lag, med mindre organisationer av skilda slag dessförinnan fått tillfälle att avge yttrande över förslaget.

Saken ligger nog så till, att den stora massan av svenska folket säkerligen önskar en så snar och snabb lösning av denna fråga som möjligt, men då nu förslaget är ute på remiss, kan jag å andra sidan icke förstå, att man från visst håll kan anse, att riksdagen det oaktat skulle skriva ihop ett lagförslag och avgöra frågan, utan att invänta svaren från de organisationer och myndigheter, till vilka förslaget utremitterats. Enligt min uppfattning kan man därför icke, såsom vissa reservanter här föreslagit, lösa denna fråga under den nu pågående riksdagen, men då, såsom jag nämnde, det är ett önskemål från stora grupper av folket att ett uttalande göres till förmån för att frågan må lösas snarast möjligt, synes det mig fullt riktigt och i överensstämmelse med folkmeningen som också vad utskottet i sitt utlåtande framhållit att till Kungl. Maj:t framföra önskemålet om att förslag i ämnet måtte framläggas om möjligt under innevarande år.

Nu sade herr Lundstedt, att det där är bara en politisk gest, och han ville t. o. m. göra gällande, att man genom att komma fram med ett sådant förslag skulle handla, som om man hade valboskap att göra med och icke tänkande människor. Jag tog emellertid fasta på ett yttrande av professor Lundstedt, och det var, då han sade, att han såsom jurist var av den uppfattningen, att det skulle kunna ifrågasättas, om det överhuvud skulle kunna gå att utarbeta förslaget så, att frågan skulle ens kunna lösas vid 1935 års riksdag. Om man vid ärendets fortsatta behandling haft att räkna med jurister av herr Lundstedts natur, torde riksdagen haft anledning att kraftigare ge uttryck för den meningen, att det icke måtte gå så långsamt med beredningen av detta ärende, som det sannolikt skulle gå, om professor Lundstedt därvidlag skulle haft något avgörande inflytande.

Det är ju alldeles klart, att det ur många synpunkter kan göras invändningar mot det förslag till urtima riksdag, som nu framkommit, men jag vill göra gällande, att förslaget icke har framkommit med tanke på landstingsmannavalen eller för att göra dessa mera politiska än de överhuvud böra vara, utan förslaget har framkommit mera med tanke på nödvändigheten av att nationens representanter inom det svenska parlamentet skulle kunna samlas så långt möjligt i enighet om ett uttalande för lösningen av en fråga sådan som denna. Man har här den bestämda uppfattningen, att det föreligger en ganska klar majoritet för att denna fråga är mogen för att lösas snarast möjligt. Genom att man får fram den uppfattningen i riksdagen är det min bestämda övertygelse, att landstingsvalen beträffande denna fråga skola avpolitiseras i väsentlig grad, medan de däremot skulle mera politiseras, om olika uppfattningar skulle stå mot varandra på det sätt att en del skulle ha krävt frågans omedelbara lösning under det andra skulle vilja uppskjuta den till en oviss framtid. Här har en så utpräglad enighet framkommit, att jag tror man kan säga, att det hos hela svenska folket, om jag undantar herr Flyg och hans meningsfränder jämte Silénkommunisterna, finnes en bestämd vilja att gå in för en lösning av frågan. Denna enighet inom riksdagen och denna vilja hos folkets flertal anser jag vara av värde, ty det visar att man inser, att frågan är av en ömtålig natur och att den bör lösas så fort som

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

möjligt. Det är klart, att olika synpunkter skola framkomma i de remissvar, som väntas, och detta är heller icke underligt, om man betänker, att förslaget även berör vissa organisationer, som icke alls skulle hava berörts av en lagstiftning enligt det bergendalska förslaget. Men därför vore det också märkvärdigt, om man icke, innan proposition framlagts för riksdagen, skulle invänta svaren även från dessa organisationer och taga i övervägande de synpunkter, som från dessa håll kunna framföras.

Herr talman! Med dessa ord skall jag endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Wallerius:** Herr talman! Från olika håll har under debatten den ståndpunkt, som högermännen inom utskottet intagit, blivit kritiserad och delvis ganska hårt angripen såsom rent oförsvarlig, och det kan då kännas såsom en förpliktelse att här säga några ord för att lägga fram det resonemang, som legat bakom denna ståndpunkt.

Med avseende på det nuvarande tidsläget och de förutsättningar för en lagstiftning, som detta kan anses erbjuda, skulle jag allra först vilja erinra om vad andra lagutskottet uttalade år 1920 med anledning av ett förslag till arbetsfredens befrämjande. Utskottet uttalade där en förhoppning att Kungl. Maj:t »så snart i framtiden en fastare rättsuppfattning på ifrågavarande område bildats, måtte vidtaga åtgärder för att en sådan rättsuppfattning i största möjliga omfattning fastställdes genom lag».

Detta uttalande har en viss tillämpning även på de nu förevarande frågorna, ehuru dessa ingalunda äro begränsade till arbetstvister. Men sedan detta uttalande av andra lagutskottet gjordes, ha vi kommit så pass långt, att det även ifrån fackföreningshåll icke allenast klart erkännes, att det finnes enskilda individer och grupper av individer, som under konflikter mellan arbetsgivare och arbetare faktiskt med fog kunna göra anspråk på att få betraktas såsom neutrala, utan det har också från samma håll yrkats, att den i detta avseende befintliga bristen i rättsordningen bör avhjälpas. Regeringen har givit tillkänna sin anslutning till att lagbestämmelser, som skydda tredje mans rätt till neutralitet i konflikter av ekonomisk natur, böra införas.

Utskottet anser nu, att det kan konstateras, att »det utredningsarbete, som under flera år pågått på ifrågavarande område, numera fortskridit så långt, att tämligen fasta konturer uppdragits för de lagstiftningsåtgärder, som böra komma under övervägande». Utskottet anför vidare att »trots att betydande meningsskiljaktigheter alltjämt kvarstå, synes dock hava ernåtts, att från början avvikande uppfattningar i viktiga delar närmat sig varandra». Men då frågar man måhända: Kan det ändå inte tarvas uppskov för att åstadkomma överensstämmelse mellan stridiga uppfattningar? Utskottet drar emellertid, och helt visst med rätta, den slutsatsen, att det är fråga om en lagstiftning, varom i åskilliga hänseenden full enighet icke lär kunna förväntas mellan samtliga de intressegrupper, som komma att beröras av densamma. Detta vill jag ha sagt till att börja med om de allmänna förutsättningarna för en lagstiftning i det tidsläge, som nu är inne.

Men det finnes dessutom en speciell och påtaglig förutsättning i den utredning och det utkast, som framlagts av professor Bergendal och det av kommissionen utarbetade och motiverade förslaget. Dessa giva ett starkt intryck av en allvarlig strävan — jag säger detta gent emot vad som sagts från visst håll under debatten — att genomtränga detta stora frågekomplex, att med erfarenheten och praktiken såsom källa och ledning söka rätt bedöma de skiftande enskilda fallen, att komma berättigade krav från olika håll till mötes och sammanjämka stridiga meningar med uppsökande av det gemensamma. Jag tror,

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
att kommissionens sammansättning i sin mån borgade för att av lagstiftningen berörda intressen verkligen bleve auktoritativt representerade. Under sådana förhållanden, herr talman, kan jag icke finna annat, än att den nu förefintliga speciella förutsättningen, varom jag här talat, har någonting av epok över sig, och att strävandena nu nått fram till den punkt, där en skörd bör kunna utan dröjsmål inbärgas. Angående tidpunkten härför hava emellertid meningarna varit olika.

Högerrepresentanterna i utskottet ha uttalat den här under debatten bekämpade och kritiserade uppfattningen att redan innevarande års riksdag borde besluta om en lagstiftning på grundvalen av kommissionens förslag, men av den provisoriska karaktär, som kommissionen själv tillmäter sitt förslag. Då emellertid denna uppfattning icke har kunnat omsättas i något yrkande, skall jag ej heller här ägna den längre motivering, än jag anser vara nödvändigt med hänsyn till vad som yttrats därom under debatten. Den anmärkning som man har riktat mot högern är väl egentligen den att högern vid riksdagens början, då det nämnda utkastet förelåg såsom enda förslag i frågan, yrkade på att en lagstiftning skulle komma till stånd i anslutning till detta utkast, men att vi sedermera, när kommissionens förslag förelåg, inom utskottet yrkat på att det vid denna riksdag skulle fattas beslut om en lagstiftning på grundval av kommissionens förslag och detta, fastän detta förslag — såsom man menar — företer så stora nyheter i förhållande till utkastet, att man icke kunnat finna dessa två förslag i så hög grad förenliga med varandra. Mot detta vill jag allenast framhålla, att en stor överensstämmelse råder ifråga om de avgörande huvudprinciperna, även däri, att man i båda förslagen tagit med ekonomiska konflikter i vidsträcktare bemärkelse. Den omarbetning, som skett av utkastet, är till stor del ett mera detaljerat utarbetande av dess bestämmelser. Behörighetsregeln har sin anknytning till vad som stadgas eller eftersträvas inom de centrala s. k. stridsorganisationerna. Bestämmelsen om ställande av säkerhet är ett uppenbart tillmötesgående av kravet på att kriminaliseringen skall inskränkas, men innebär även ett försök att lösa en fråga, som varken i vår eller i främmande lagstiftning är ny, nämligen frågan om skadestånd. Den frågan finna vi t. ex. i lagen om kollektivavtal. Jag skall ock be att få understryka, att utkastets författare varit en av de tre, åt vilka kommissionens arbete egentligen anförtrotts, och att han har anslutit sig till kommissionens förslag.

Av icke mindre betydelse från den synpunkt, som jag alltså företräder, är, att man nu hade ett tillfälle, då man utifrån uppfattningar, som tidigare gått mycket mera isär, kunnat förena sig om en lagstiftning, låt vara att det komme att ske med reservationer, vilka, såsom redan antytts, man nog aldrig lär kunna komma ifrån. Lagstiftningen skulle alltså få provisorisk karaktär och erfarenheten under begränsad tid ådagalägga, i vad mån rättelse tarvas. — Jag förstår icke, varför ej denna tid, om vilken man säger, att den är fredlig, just bör begagnas till en sådan lagstiftning som denna,

Herr talman! Genom våra överväganden tränger emellertid en vädjan, som påkallar gehör. Det är en vädjan från den enskilda, fredliga medborgaren, som icke bättre begär än att i fred och frihet få utöva sitt arbete och försörja sig. Han har rätt därtill; han står värnlös, alltför länge har han väntat på samhällets skydd. Frågan om den enskilda individens skydd är, såsom professor Bergendal med styrka framhåller, spörsmålets kärnpunkt både i principiellt och praktiskt avseende. Men när det är fråga om de ekonomiska förförhållandena, så måste självfallet en avvägning ske mellan kraven från olika håll på rörelsefrihet. Men den enskilda medborgaren, som vill stå utanför kampen mellan två organisationer, bör icke mot sin vilja tvingas att gå in i stri-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

den. Denna ståndpunkt erkännes, såsom jag nämnt, mer och mer allmänt och därmed också, vad Kungl. Maj:t sagt i beslutet den 22 november 1929, att en fredlig medborgare, vilken vill vara neutral i en konflikt, icke borde behöva utsättas för förluster och kanske riskera sin välfärd genom tvång från andra medborgares sida.

Värnlös står han mot överlägsna organisationer, vilka numera ha växt ut till maktfaktorer inom det ekonomiska livet i det samhälle, vars medborgareskydd han dock skall åtnjuta. Värnlös står han inför dessa organisationers fordran att han skall vara likriktad, värnlös med utsikten att samhället passivt åser hans svårigheter eller hans ofärd.

Redan för ett kvarts sekel sedan bragtes hans belägenhet och krav på tal i riksdagen. Det var år 1908 i herr Hildebrands motion, och konstitutionsutskottet, som då tillstyrkte en lagändring, vitsordade den enskilde medborgarens befogade anspråk på skydd mot obehöriga ingrepp i hans lagenliga fri- och rättigheter. Alltför länge har han fått vänta på lagstiftningsåtgärder till sitt skydd. Alltför länge har han fått vänta på att domareregeln att vilja eller våld är icke landsrätt skulle, vad den enskilde angår, bli omsatt i en effektiv lagstiftning, eller att det, som vi väl få anse ligga inneslutet i den paragraf i regeringsformen, som kallats för Sveriges Magna Charta, skulle komma fram i dagen i en lagstiftning till de enskilda medborgarnas skydd och till båtnad även för samhällsfriden.

Ifrån dessa synpunkter och av de skäl, som jag härmed framfört, anhåller jag, herr talman, i övertygelsen om att ärendet är brådskande, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Wallerius förenade sig herrar *Lundqvist*, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Gustafson* i Kasenberg, *Olsson* i Staxäng, *Lindmark* och *Brännström*.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Det torde, efter vad som förekommit här i dag, vara skäligen överflödigt att ingå på någon diskussion om behovet av och motiven för en lagstiftning till skydd för tredje mans rätt. Som herr Flyg ganska riktigt fastslog finnes det i riksdagen en stark majoritet, som är färdig att gå in för en lagstiftning i här åsyftad riktning. Om vi undantaga det parti, som herr Flyg och den talare, som kommer närmast efter mig, representera, kunna vi konstatera att enhälligheten är mycket stor. Sedan hans excellens herr statsministern å regeringens vägnar förklarat, att saken kommer att behandlas med den största omsorg och skyndsamhet — en förklaring vars riktighet vi icke ha någon rättighet att betvivla — förefaller det mig, som sagt, som om man borde kunna låta själva saken vara med ett konstaterande av att den diskussion, som förts under de sista månaderna, dock fört frågan framåt så pass långt, att man blivit ense i huvudsak, d. v. s. därom att något skall göras. Meningsskiljaktigheterna röra sig här förnämligast om sättet för den fortsatta behandlingen av ärendet. I den delen måste jag ge de talare rätt, som givit uttryck åt den meningen, att det icke har varit möjligt att vid innevarande års riksdag forcera fram ett positivt beslut i lagstiftningsfrågan. Jag lämnar därhän var felet ligger att så icke har kunnat ske. Jag tror ingalunda, att den nuvarande regeringen därvidlag har någon stor skuld. Omständigheterna ha fogat sig så, att ärendet icke har kunnat komma i det skick, att det på ett regelrätt sätt kunnat behandlas, och därvidlag finnes det väl som alltid en orsakskedja, i vilken både den ena och den andra har en viss andel.

Beträffande spörsmålet, huruvida denna fråga om rättsskydd för tredje

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
man vid ekonomiska konflikter bör föras fram till behandling av en urtima riksdag förhåller det sig, kan man säga, så, att man i utskottet haft att pröva två särskilda omständigheter. Den ena är den, huruvida det är praktiskt möjligt att forcera ärendets behandling så, att en proposition hinner färdigställas till låt oss säga oktober eller november månad. Huruvida så skulle kunna ske, beror givetvis på i vad mån de inkommande remissvaren nödvändiggöra en omarbetning av det senast framlagda förslaget och även på i vad mån regeringen för sin del anser sig kunna ansluta sig till de synpunkter, som däri framkommit. Beträffande den saken har andra lagutskottet icke haft några möjligheter att intaga någon bestämd ståndpunkt, men vi ha förutsatt, att det bör kunna gå för sig att rent tekniskt behandla ärendet, så att en proposition kan färdigställas tidigare än till nästa års lagtima riksdag. Den andra frågan, till vilken utskottet har tagit en mera bestämd ståndpunkt, är den, huruvida saken, när den kommit i detta läge, skall vila till 1935 års riksdag eller upptagas till behandling vid en för ändamålet sammankallad riksdag. Det är i den frågan, som utskottet fattat position.

Nu invänder man, att denna fråga i och för sig icke är tillräckligt betydelsefull för att motivera en så extra ordinär åtgärd som en urtima. Jag medgiver, att frågan om tredje mans rätt endast är en del i det stora frågekomplex, som behandlas i ett senare på föredragningslistan stående ärende och som rör samhällsåtgärder överhuvud taget för främjande av arbetsfreden och frågan om en reglering av rättsförhållandet mellan parterna på arbetsmarknaden. Den fråga som vi nu behandla är visserligen endast en detalj i detta stora spörsmål, men, såsom åtskilliga talare här förut anmärkt, är den i alla fall stor på det sättet att den är ny. Det är en nyhet, som vi giva oss in på och som berör ett rättsområde, som förut är oreglerat. Även om det första steget, som man tar på denna väg, icke är så långt, är det i alla fall ett mycket betydelsefullt steg, därför att man kan förvänta, att det följes av flera. Jag tror därför, att man kan säga, att denna fråga, så som den kommit att ligga till, är av så stor betydelse, att den motiverar sammankallandet av en urtima riksdag. Jag har därför ansett mig kunna ge min anslutning till utskottets utlåtande i den delen.

Det är så mycket mera angeläget att göra någonting ju förr dess hellre, som det finnes en mycket stark opinion i landet för lagstiftningsåtgärder i här berörda syfte, och den opinionen finns utan tvivel även på arbetarsidan, varom vi fått bevis i åtskilliga av de yttranden, som hållits här i dag. Man kan allså säga, att saken är mogen. Den behöver icke längre hållas bara på diskussionens stadium utan kan föras fram till ett avgörande. För resten är det också så, att i vår tid växla stämningar och strömningar så hastigt, att det kan vara skäl att handla, medan man kan överblicka situationen. Här om någonsin gäller satsen att smida medan järnet är varmt. När man kan konstatera, att det finnes en kraftig opinion i riksdagen för att någonting göres på detta område och om det därtill visar sig praktiskt möjligt att förbereda ärendet, så att det hinner föreläggas riksdagen tidigare än vid 1935 års lagtima riksdag, anser jag, att det är angeläget att så sker.

Med anledning av det yrkande, som framställdes av herr Carleson och som flera ha anslutit sig till, vill jag säga, att det vore olyckligt för sakens fortsatta behandling om detta yrkande vinner andra kammarens bifall. Då komma kamrarna att stanna vid olika beslut beträffande den viktigaste delen av motiveringen, vilket skulle ha till följd att hela uttalandet förfaller. Frågan kommer då att ligga ungefär i samma skick som vid riksdagens början. Då detta icke skulle gagna sakens vidare utveckling, ber jag särskilt nu, sedan

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
första kammaren fattat sitt beslut, att få varna andra kammaren för att följa herr Carlesons yrkande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Ramsta, *Hilding*, *Nilsson* i Steneberg, *Åqvist*, *Olsson* i Mora, *Björling*, *Danielsson* och *Lundén*.

Herr **Hagberg** i Luleå: Då den här frågan tydligen kommer att spela en betydande roll i valrörelsen, har jag ansett mig böra motivera det yrkande, som jag kommer att framställa. Jag vill emellertid först ge en replik till herr Hage, som i sitt anförande gjorde gällande, att det var s. k. desperados — förmodligen åsyftade han därmed anhängare av det parti, som jag tillhör — som vore orsaken till denna aktion att med nya lagar binda arbetarna. Låt mig hänvisa till professor Bergendals utredning. Under andra halvåret 1930, d. v. s. det år, då Beckerkonflikten pågick, det år då det kanske oftare än vanligt förekom »övergrepp mot tredje man», inträffade det enligt professor Bergendals utredning 15 fall av övergrepp. Men under samma tid förekom det inte mindre än 569 konflikter, godkända av landsorganisationen och de olika förbunden, mot arbetsköparna, på grund av att dessa sökt trakassera arbetarna eller vägrat utbetala intjänta löner eller på grund av att arbetsköparna sökt kringgå kollektivavtalen. Under den tid alltså som det enligt vad professor Bergendal funnit förelåg 15 exempel på övergrepp mot tredje man, förekommo dessa talrika och väldiga övergrepp från arbetsköparnas sida mot arbetarna, till vilkas skydd man här icke bryr sig det ringaste om att vidtaga åtgärder.

Om man studerar högermotionerna, finner man, att det är de gamla historierna från allmänna valmansförbundet, som där fått tjäna som underlag för motiveringen. Där valsar Per Jonssons »Prickad» tillsammans med kaféinnehavarinnan Ruth Jonson, som vägrade att betala ut ordentliga löner åt sin personal. Där finna vi ett företag — det var också ett kafé, som kallades Kajsa Varg — som vägrade skriva kollektivavtal, allt typiska hetshistorier, mot personer, som ej höra till oss utan förmodligen ha socialdemokratiska medlemsböcker. I dessa fall gäller det legala aktioner företagna av fackförbunden. Dessa aktioner få tjäna som utgångspunkt för högerns krav och för den aktion, som man här har igångsatt.

Det förslag, som professor Bergendal har utarbetat, är en upprörande utmaning mot arbetarklassen. Man skall skydda tredje man, säger man. Enligt professor Bergendals förutsättningar skall en kategori i samhället, nämligen småhandlarna och mellanhänderna, icke behöva skriva under avtal eller böra bindas av kollektivavtal. Detta tredjemansbegrepp är emellertid betydligt vidsträcktare än så. Ur tidningen Socialdemokraten har jag hämtat en definition på vad som innefattas i begreppet tredje man. Denna definition visar ganska kort och koncist varom frågan står, liksom den också belyser den bifallsyttring, som här gjorts från socialdemokratiskt håll om själva principen för en dylik lagstiftning. Det säges i artikeln i Socialdemokraten: »Det skyddade tredjemansbegreppet har bestämts att i huvudsak omfatta dem, som äro arbetsgivarnas eller näringsidkarnas naturliga bundsförvanter, t. ex. alla osolidariska arbetare jämte dem, som förse dessa med livets nödtorft, ävensom de, vilka vidmakthålla ekonomiska förbindelser med blockerad näringsidkare. Tredje man är med ett ord den, som faller arbetarna i ryggen.» Denna definition ur regeringsorganet visar, att det är strejkbrytarna, sådana som i kampen mellan kapitalet och arbetarna falla arbetarna i ryggen och tar parti för arbetsköparna, man vill skydda. Det är om den saken

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)

man vill lagstifta. Men när man talar om att skydda tredje man, har man inte tänkt på hustru och barn till arbetare, som blivit lockoutade. Om man skall tala om tredje man, så äro dessa i tredjemansställning, som indirekt och för övrigt även direkt beröras av de åtgärder, som arbetsköparna kunna komma att lagligen vidtaga enligt det förslag, som framlagts av professor Bergendal.

Professor Bergendals förslag har skärpts av Lindhagenkommissionen. I kommissionen har man gått in för att skydda alla strejkbrytare. Det är sålunda icke nog med att man skyddar de strejkbrytare, som komma till en arbetsplats, utan man går längre. Jag skall ta ett exempel. Enligt professor Bergendals förslag skall man, om det av 100 arbetare på en arbetsplats är 75, som besluta strejk, men 25 icke vilja gå med utan bli kvar i arbetet, betraktas dessa såsom tredje man. Det är sådana, som enligt arbetarnas mening äro att betrakta såsom strejkbrytare. Det har skett en uppmjukning i Lindhagenkommissionens förslag, så att man tar endast de oorganiserade på arbetsplatsen. Det betyder således — för att taga samma exempel — att om av 100 man på arbetsplatsen 25 äro oorganiserade, kunna de fortsätta arbetet och betraktas såsom tredje man och skyddas av denna lag. Men dessa ha alltid enligt den praxis, som utbildats i Sverige, även på arbetarmotståndarnas håll, betraktats såsom strejkbrytare, såsom sådana, vilka tagit parti för arbetsköparna i striderna mellan kapital och arbete.

Vidare innebär såväl professor Bergendals som Lindhagenkommissionens förslag, att man skärper Åkarpslagen. Det ställer de sympatiförklaringar, som avgivits från socialdemokratiskt håll för själva tanken att avskaffa Åkarpslagen, i underlig belysning, och detsamma gäller om deras votering härom dagen, då de röstade för en motion, som jag väckt om avskaffande av Åkarpslagen. När de acceptera Lindhagenkommissionens förslag — som jag förmodar de i huvudsak komma att göra — betyder det därför, att de slå sig själva i ansiktet. Då de röstade för Åkarpslagens avskaffande, var det endast en tom gest, som icke var allvarligt menad.

Efter förslagets antagande blir det omöjligt att få bukt med sådana arbetsgivare och affärsmän, som vägra skriva under avtal eller som, när de skrivit under ett avtal, söka kringgå detsamma. Man upphäver den gamla rätten för arbetarna att genom upplysning i olika former, t. ex. genom blockadlappar, bekantgöra för allmänheten, att vederbörande är blockerad. Det är icke någon tröst för arbetarna, att man samtidigt förbjuder arbetsköparna att utdela blockadlappar. Man genomför enligt förslaget en uppluckring av alla tidigare möjligheter för arbetarna att organisera arbetarna. Man upphäver det organisationstvång, som i praktiken genomförts bland de oorganiserade arbetarna, men samtidigt gör man det möjligt för arbetsköparna, t. ex. arbetsgivareföreningen, att vidtaga åtgärder mot sådana arbetsköpare, som strejka eller sätta sig på tvären mot att betala in den avgift, som vederbörande är ålagd att inbetala. Man möjliggör med lag för arbetsköparna att smussla med arbetarnas löner. Genom de bestämmelser man uppställer kunna sådana arbetsgivare, som vilja komma undan att betala arbetarnas löner, bli i stånd att göra det.

För övrigt, när man talar om skydd för tredje man, men samtidigt går in för Lindhagenkommissionens förslag, så innebär det, att man faktiskt gått ifrån den tidigare principen. Lex Lindhagen innebär i själva verket, att man utplånar skillnaden mellan part och tredje man. Arbetsgivareföreningen får rätt att genom en storlockout ruinera tredje man i stor utsträckning här i landet.

När man om lex Lindhagen vidare säger, att den går in för principen om

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
avtalsfrihet och arbetsfred, har det inget värde för arbetarna, då det icke samtidigt ålägges arbetsgivarna att skriva under avtalen. Fortfarande stå de inför uppgiften att tillkämpa sig rätten till avtal, men skillnaden blir den, att denna kamp få de föra i strafflagens skugga och under hot om repressalier och andra åtgärder från de statliga myndigheterna.

Redan de fakta, som jag nu framfört, äro alldeles tillräckliga för att motivera ett blankt avslagsyrkande. Några socialdemokrater, exempelvis professor Lundstedt och herr Olovson i Västerås, ha med starkt patos uppträtt och protesterat mot högern. Jag måste beteckna detta såsom ett rent hyckleri. Har man uttalat sin principiella vilja att gå in för och genomföra dessa åtgärder bara man får 3 månaders längre tid på sig därtill, har man förklarat sig acceptera herr Carlesons förslag, som innebär, att riksdagen nästa år såsom en av de första frågorna skall taga denna fråga och genomföra en lagstiftning på området, blir det närmast ett hyckleri att blåsa upp sig till patos mot högerns strävanden i denna fråga.

Jag skall ännu en gång göra ett citat ur tidningen Socialdemokraten, som belyser det faktiska läget för arbetarna, när frågan går till avgörande. Det framhålles i artikeln, som är en kommentar till Lindhagenkommissionens förslag, bl. a. följande: »Oreglerat är således bl. a. skydd för intjänt arbetslön, uppsägningstid, ordinarieanställningsfrågan och frågan om rättslig prövning av avskedande, semester, pension, rätt till kollektivavtal, rätt till hövligt bemötande, skydd för varje yngre kvinnlig arbetskraft mot tvång till samlag, minimilöner, ocker på och utpressning av arbetskraft, överhuvud taget allt som skulle ha givit den egendomslöse ett minimum av frihet och medborgerliga rättigheter. Dessa frågor äro av den art, att deras lösning icke kan anstå. Det nuvarande tillståndet, särskilt efter kollektivavtalslagens tillkomst, innebär en avsevärd försämring i förhållande till vad som ansågs skäligt i 1833 års legostadga. Enligt denna fanns åtminstone rätt till ålderdomsförsörjning hos arbetsgivaren för troget tjänstehjon. Om man således måste utgå från att dessa arbetsavtalsfrågor icke kunna längre skjutas åt sidan, då är frågan, hur man, ärligt talat, bäst gagnar arbetsfreden. Lex Lindhagen innebär att man överlämnar reglerandet av dessa frågor åt de anställdas stridsorganisationer med striden som vapen. Men samtidigt beskär man med strafflagens hjälp stridsmöjligheterna till ett minimum. Lex Lindhagen innebär således att man säger till de egendomslösa, till den stora majoriteten av vårt folk, som för sin försörjning hänvisas till sin arbetskraft: 'Om ni vilja ha en arbetsrätt, så få ni själva strida för den saken med de besittande — men i strafflagens skugga.' Det är föga förtroendeingivande att kalla en dylik anordning för arbetsfred. Dess rätta namn är laglöshet.» Denna förintande dom, som är publicerad i regeringsorganet för en månad sedan, är en dom över det förslag, som riksdagen indirekt behandlar i dag. Det är också en förintande dom över regeringens politiska ställningstagande i denna fråga.

Jag betraktar dessa strävanden såsom ett försök att ytterligare snärja arbetarna, att ytterligare avväpna dem, att binda dem i lagparagrafer för att omöjliggöra deras kamp för en bättre avlöning, kanske fem öre i timmen, och för skydd mot de angrepp, som från arbetsköparna riktas mot arbetarklassen.

Det har från utskottet ställts förslag om urtima riksdag för att på det viset ernå ett snabbt avgörande. Herr Carleson har yrkat avslag på det, men i sin tur föreslagit, att frågan skulle avgöras så, att riksdagen skulle uttala sig för att regeringen redan i början av nästa års riksdag skulle lägga fram en proposition i frågan, så att man snabbt kunde fatta beslut. Det förslaget har regeringspartiet anslutit sig till. Jag tror åtminstone, att det är så, att jag och min partikamrat jämte »socialisterna» ha avgörandet i vår hand.

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
Jag tror, att vi kunna med våra röster ge regeringen en prestigeseger, så att den slipper ett beslut om urtima riksdag. Men då herr Carlesons förslag är ett klart principiellt accepterande av tanken på denna lagstiftning, vilken vi bestämt vända oss emot, kan jag icke inse, att det finnes någon möjlighet för oss att rösta för ett sådant förslag. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka dels avslag på utskottets hemställan, dels också avslag på de motioner, som ha väckts i frågan.

Herr talmannen, som nu återtagit ledningen av förhandlingarna, gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Hage,** som anförde: Herr talman! Herr Hagberg i Luleå har framställt saken så, att socialdemokraterna skulle vara inställda på att intaga en bestämd ståndpunkt i en massa detaljfrågor, t. ex. i fråga om vad tredjemansbegreppet skulle omfatta eller i vad det gäller detaljerna i »lex Lindhagen». Jag vill därför bestämt säga ifrån — och det vet herr Hagberg på grund av anföranden, som hållits här förut — att socialdemokraterna icke ha intagit ståndpunkt till dessa detaljfrågor. Socialdemokraterna äro endast med om ett uttalande i fråga om en utredning, men när den utredningen kommer fram, förbehålla vi oss rätt att intaga ståndpunkt till detaljerna.

Härpå yttrade:

Herr **Ström:** Herr talman! Under en föregående diskussion i kammaren har herr Hallén uttalat sina betänkligheter angående åhörarna på läktarna, då det gällde frågan om att rösta med Ström eller ej. Om åhörarna på läktarna hört på den diskussion, som förts i denna fråga, så fråga sig säkerligen dessa åhörare: Vad bråkar man egentligen för? Alla äro ju egentligen överens utom herr Flyg och herr Hagberg i Luleå, som deklarerat en annan uppfattning än de övriga. De övriga herrarna äro överens, och vad bråkar man då för? Herr statsministern har uppträtt och talat, herr Lindman, herr Pehrsson i Bramstorp och herr Andersson i Rasjön likaså. Samtliga äro överens om att denna lagstiftning skall komma till stånd, och de äro också överens om att det varit sådana avarter, att det är nödvändigt att forcera fram denna lagstiftning. Man bråkar endast om tiden, om den skall komma ett par månader förr eller senare. Vad är det då egentligen att bråka om och upptaga så lång tid med en diskussion om denna sak? Det är förmodligen camouflage för att dölja sveket för den allmänna arbetaropinionen i landet. Nu kommer herr Hage och andra socialdemokrater att gå ut i valrörelsen och säga, att vi slogos förtvivlat mot förslaget om att taga en urtima riksdag, men man har dock uttalat sig i riktning mot att taga en sådan lagstiftning som denna, och det förklarar man säkert med att det var nödvändigt att taga det mindre onda framför de mera onda, och det kommer man att försvara sig med ute i landet. Det har varit vår ståndpunkt, då vi talat om att förkorta riksdagssammanträdena, att det vore lämpligt, att man, när man är överens i sak, komme fram till det beslut, som skulle fattas utan alltför många krumbukter. Det är dock så, att folket börjar genomskåda de här sakerna. Det tror icke längre på detta. Det går inte längre att inbilla arbetarna ute i landet, att regeringen och socialdemokraterna föra någon intensiv kamp mot de borgerliga, såsom man försöker inbilla folket på diskussionsmöten. Alla herrarna utom dem jag förut omnämnt äro eniga i sak. Vad är det då för anledning att föra en så lång diskussion? Dessutom har ju herr statsministern talat om att, om riksdagen uttalar sig för att det skall bli en urtima riksdag, behöver icke rege-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
ringen följa det beslutet. Och herr Lindman har understött det och sagt, att det är Kungl. Maj:ts egen sak. Och då måste man nog säga, att det är för mycket bråk om den saken.

Beträffande själva sakfrågan, har den kommit undan i diskussionen, men i utskottets motivering heter det, att det till följd av de strider, som förts på de fackliga områdena och även på hyresgästföreningarnas område är nödvändigt med en lagstiftning. Då kan man fråga sig, vad är det exempelvis som brister på dessa punkter? Jag minns från i fjol höstas, då den stora hyresgäststriden fördes, hurusom man skrek i en massa tidningar, att man måste ha en lagstiftning för att förhindra de stridsmetoder, som då tillämpades, och speciellt var det fråga om ett upprop som utsändes. Jag har det i min hand, det står där: »Uppmaning till allmänheten. Visa Eder solidaritet och hjälp hyresgästerna i deras berättigade strid för sina hem och låt nedanstående affärsmän få den ro och det lugn under julhelgen, som de förvägrar sina kunder — hyresgästerna. Gör inga inköp hos de affärsmän, som äro medlemmar i Fastighetsägarnas Garantiförening och äro medansvariga för beslutet om vräkning av 1,500 familjer.» Får man i fortsättningen skicka ut en uppmaning till allmänheten att skaffa lugn och ro åt affärsmännen på sätt vi gjort? Jag tycker det vore förvånansvärt, om man inte skulle få göra det. Men hur skola herrarna för övrigt förhindra det? Om det inte går i den formen, få vi väl skicka ut några slags visitkort till de arbetare, som vilja stödja oss i en sådan strid och där tala om det, som vi nu talade om i en uppmaning till allmänheten, att vi endast önskade affärsmännen lugn och ro under julhelgen. Att uppmaningen hade åsyftad verkan framgår bäst därav, att det blev en snabb uppgörelse. Det har man tagit till intäkt för att få fram denna lagstiftning, och man frågar sig, om det är meningen att söka förhindra sådana saker i fortsättningen. Tror ni, att ni kan förhindra det? Alltid finnes det något sätt att formulera en uppmaning, som kan uttrycka det man önskar, även om det framställes aldrig så många förslag i den här riktningen. Berättigade åtgärder komma alltid att vidtagas, även om det beredes svårigheter för arbetarparten genom en sådan här lagstiftning. I mycket ringa utsträckning kommer den att träffa arbetsköparna därför att de ha enklare metoder att gå till väga, när de vilja sätta sig i förbindelse med allmänheten.

Herr Hage förfasade sig över, att man från vissa håll på vänstersidan fört en sådan politik, att denna lagstiftning är nödvändig. Jag är något förvånad över hans uttalande på den punkten. Var och en, som följt hetsen i den borgerliga pressen, har märkt, att den tilltagit i intensitet undan för undan och har vuxit med den allmänna reaktionens tillväxt i världen, och hur då en socialdemokrat kan missuppfatta läget så som herr Hage, det förvånar mig verkligen. Sedan uttalade herr Hage den uppfattningen, att det antagligen finnes majoritet för genomförande av en sådan lagstiftning, och att då skulle vi vara med om att genomföra densamma. På det sättet kan herr Hage tvingas att vara med om de mest reaktionära åtgärder. Jag har uttalat det tidigare och upprepar det nu. Förra gången gällde det hyreslagstiftningen. Då använde herr Hage samma argument. Nu användes det här vid detta tillfälle, och förmodligen kommer det att användas vid varje tillfälle, det argumentet, att när det är borgerlig majoritet för en åtgärd, skall man ej låta bli att rösta för den åtgärd, som de kunna genomföra, utan löpa med och taga ansvaret och vara med om att genomföra en sådan åtgärd. Det är alltså en ny politik, och jag tror ej, att det för de rörelser, som skola föra folkets talan, kan vara av intresse att utveckla denna politik.

Statsministern har i sitt anförande uttryckligen talat om, hur det för-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
håller sig med socialdemokraternas ställning till denna lagstiftning. Han har reagerat mot högerns sanningslösa hetsagitation mot regeringen, där högern sagt, att regeringen ej är tjänstvillig nog att införa en sådan lagstiftning. Det är verkligen fult sagt av högern. Nog har regeringen visat sig tjänstvillig hittills, så att högern har ingen anmärkning att göra på den punkten. Det framgår av ett uttalande i Nya Dagligt Allehanda, där det talas om, att det förslag till lagstiftning, som Per Albin Hanssons kommission framlagt, är betydligt bättre än det ursprungliga bergendalska förslaget, och då är det ingen anledning att klaga från högerns sida. Regeringen har gjort vad den kunnat och kommer att göra det i fortsättningen. Men bland arbetarna ute i landet råder en helt annan uppfattning. Det är en enhetlig stämning över hela landet mot denna lagstiftning, och denna enhetliga stämning kommer nog senare att visa sig.

Här ha framlagts olika förslag. Jag förmodar, att socialdemokraterna komma att gå ifrån sin blanka reservation och ansluta sig till herr Carlesons förslag. Det innefattar hela den reaktionära motivering, som återfinnes i andra lagutskottets uttalande, och en sådan motivering kunna vi under inga förhållanden vara med om. Det har sagts tidigare i dag, att det kanske betyder, att de borgerliga segra i fråga om urtiman, men här gäller det att rösta för en sådan motivering som ingen socialist kan godkänna, och när socialdemokraterna ställa sig i en sådan ställning, få de också taga ansvaret därför. Därför yrkar jag bifall till det förslag om rent avslag, som kamrat Flyg framställt, och detta avslagsyrkande innebär också avslag på herr Carlesons förslag, vilket inrymmer hela den reaktionära motivering, som andra lagutskottet föreslagit, såsom jag tidigare påpekat.

Herr **Lindman:** Herr talman! Jag nödgas på grund av vad som förekommit i debatten yttra mig ännu en gång.

Det förefaller mig, att man har blandat in i debatten något som är ovidkommande men som tydligen spelar en viss roll, nämligen det s. k. medborgartåget, som högern anordnade för någon tid sedan. Jag visste inte, att man skulle behöva taga så illa vid sig, för att man anordnade ett sådant tåg. Jag har själv varit med och sett det ena första majtåget efter det andra och hört uttalanden därvid, som varit nog så skarpa. Jag vågar säga, att de varit mycket, mycket skarpare än de, som förekommo i det medborgartåg, som vi anordnat, utan att det väckt några protester. Nu säger hans excellens statsministern, att det förekommit något uttalande i ett flygblad vid det tillfället av innehåll, att regeringen ej ville och ej vågade lägga fram detta förslag. Herr Hansson, hans excellens statsministern, har vid flerfaldiga tillfällen vandrat med i spetsen för första majtåget. Tar herr statsministern hela ansvaret för alla inskriptioner på de fanor, som medförts i tåget, även beträffande dem, som medförts av medvandrarna i tåget, kommunisterna, och för de flygblad, som utdelats vid dessa tillfällen? Tar han ansvaret för allt detta och svarar därför i alla delar? Det förefaller mig och har gjort det ganska länge, som om ledaren för det socialdemokratiska partiet i riksdagen, hans excellens statsministern, tar till något för skarpa ord. Han uppträder som en förorättad oskuld, som man ej får röra vid. Och dock kan det ej förnekas, att det socialdemokratiska partiet under hans ledning i denna fråga har ett föregående, och det är det, som jag tagit mig friheten tala om. Och jag vågar påstå, att om man uppriktigt och noggrant undersöker, vilken opposition som varit mest lojal, om det varit den opposition, som nu uppträder mot den socialdemokratiska regeringen, eller den, som uppträdde mot den regering, för vilken jag stod i spetsen, så utfaller den jämförelsen icke

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
till fördel för den opposition, för vilken hans excellens statsministern stod i spetsen. Om jag hade tillfälle att plocka fram allt vad därvid förekommit, skulle allt, vad hans excellens statsministern sagt om mig som ledare för ett oppositionsparti, falla till marken. Jag frågar: Vinna vi något här i riksdagen genom att stå och beskylla varandra för metoder, som ej äro hederliga, för att ej tala sanning? Jag vågar säga, att detta ord »sanningslöshet» tar mig ganska hårt, när det användes, och jag vill påpeka, att det går icke an att använda det. Om en parlamentsledamot i England använde det ordet, skulle han komma att väcka en storm av ovilja mot sig i hela huset. Det är ett ord, som ej får användas.

Hans excellens statsministern säger, att hela medborgartåget var onödigt, och att det ej behövt förekomma. Jo, det var nödvändigt för att fästa uppmärksamheten på att man måste komma med någonting i den riktning, varom vi talat. Ett uttalande är gjort, säger statsministern, av socialministern, när han tillsatte de sakkunniga. Jag har läst hans yttrande och har det här i min hand, och jag kan ej se, att han uttalat sig vare sig för eller mot saken. Jag minns, att tidningarna då talade om, att han talade ganska urvattnat om att det skulle tillsättas en kommission, att ärendet kommit i sådant skick, att en sådan behövde tillsättas. Jag vill fästa uppmärksamheten vid, att utredningen skulle anförtros åt 3 personer, men därutöver skulle kommissionen bestå av högst 10 representanter för olika intressen och meningsriktningar. Det tillägges, att kommissionen borde snarast möjligt avlämna sitt betänkande, och om det visade sig, att den ej kunde utföra uppdraget före april månads utgång, skulle den komma in med en redogörelse om, hur utredningen låg till. Vad var det för mening med att säga, att de skulle före april månads utgång avlämna sitt betänkande, om det ej — vilken slutsats jag och många med mig drogo — var regeringens mening att, om den finge in betänkandet före april månads utgång, skulle det vara att vänta förslag i ämnet till innevarande års riksdag? Jag har aldrig kunnat tolka detta uttalande på annat sätt. Nu är det sant, att kommittén kom icke in med sitt betänkande förrän den 4 maj. Det betydde endast, att det blev en förskjutning på 4 dagar. Vill nu regeringen sätta in hela sin kraft på att få förslaget igenom, och vill regeringen komma med ett förslag, i huvudsak överensstämmande med det av justitieråd et Lindhagens kommission framlagda förslaget, även om det inträffar, att det stöter på motstånd på ett eller annat håll? Jag läser i samma betänkande, vad landsorganisationens representant Forslund sade. Han ville ej ha fram ärendet nu. Han säger, att ärendet ej kunnat få sådan ingående granskning, att man nu kunde upptaga det till slutlig behandling. Med andra ord, han ville skjuta på det, han ville att behandlingen skulle förlängas. Det är dock en av regeringen insatt representant för landsorganisationen, som säger, att han ej är färdig med något omdöme. När jag hör statsministern tala, verkar det på mig alldeles som om han nu ville göra gällande, att allt vad som förut varit det skola vi se bort ifrån. Det kunna vi göra. Men när jag bedömer människors handlingssätt, ser vilket verkligt intresse de ha för en sak, har jag rätt att bedöma det med utgångspunkt även från tidigare år. Det är det, jag tillåtit mig göra och fråga, om man från socialdemokratiskt håll visat så starkt intresse för denna sak. Nu heter det, att man har detta intresse. Men i vilken riktning? Vad vill man? Vad har statsministern sagt? Vad ha andra män i ledande ställning inom det socialdemokratiska partiet sagt i positiva uttalanden om vad detta lagförslag skall komma att innehålla? Det är saker, som det skulle vara av stort intresse att få veta något om. Men när jag bedömer det, måste jag även taga i betraktande, att man nu säger, att man har

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
ett verkligt positivt intresse för saken. Jag tvivlar inte en sekund på, att man har det, men jag skulle vilja veta i vilken riktning.

Skall man komma, som hans excellens statsministern gjorde i slutet av sitt sista anförande, och tala om, att stora partier bedriva sådan politik, att de sprida den uppfattningen, att de personer, som sitta i regeringen ej äro hederliga? Jag menar, herr talman, göra vi här i riksdagen någon nytta med ett sådant uttalande? Jag har ej beskyllt hans excellens statsministern för ohederlighet och hoppas, att han ej vill beskylla mig för ohederlighet. Jag tror, att ingenting är så skadligt som att komma med sådant, som ger allmänheten intryck av, att vi beskylla varandra för ohederlighet. Men vad frågan nu gäller är: Vill regeringen visa intresse i handling, sätta in ett positivt och starkt intresse för att få frågan bragt i hamn och få en lösning huvudsakligen efter det förslag, som är framlagt av denna kommission?

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Skulle jag följa herr Lindmans metod, skulle jag vid varje tillfälle, då vi diskutera högerns ställningstagande, kunna gå långt tillbaka i historien och påvisa, hur högern under tidernas lopp förändrat sina ståndpunkter. Jag finner det för min del ganska naturligt, att så sker. Samhället ser icke alltid likadant ut, och det vore en dålig politiker och en dålig medborgare, som ej toge hänsyn till de faktiska omständigheterna. Vad som intresserar mig är ej var högern stod för 10—15 år sedan utan var högern står i dag, och vad jag vill ha besked från herr Lindman är, om han anser att denna regering, som nu sitter, försöker förhindra och förhala denna lagstiftning.

Jag har ej uttalat någon protest mot medborgartåget. Det är klart, att vilken samhällsgrupp som helst har rätt att välja sina former för demonstrationer. Vad jag uttalat mig emot är, att man gör det på basis av påståenden, som ej äro riktiga. Herr Lindman frågade mig, om jag ville taga ansvaret för allt vad som hänt vid majdemonstrationerna. Jag har ej begärt något dylikt av herr Lindman i avseende på medborgartåget. Vad jag håller mig till är den kallelse till de nationellt sinnade medborgarna, som är undertecknad av allmänna valmansförbundet, och ej av någon grupp, som uppträder vid sidan om. För åtgärder från sådana grupper kan han ej bära ansvaret. Jag förmodar, att herr Lindman med sitt yttrande ej avsåge att taga avstånd från sitt eget parti och allmänna valmansförbundets styrelse, som inbjudit till detta tåg. Det är i denna inbjudan, som dessa beskyllningar mot regeringen förekommit.

Jag har ej någon anledning att ingå på frågan, om oppositionen är hänsynsfull eller ej. Men när herr Lindman talar om sin sista regering, vill jag erinra om, att jag offentligen i kammaren blivit förebrådd för den välvilja, som från socialdemokratiskt håll då visades den regeringen. Det var ej därför, att vi tyckte särskilt om regeringen, utan helt enkelt därför, att den parlamentariska situationen var sådan, att det var en naturlig lösning av regeringsfrågan som skett, och att vi ej ville understödja ett spel, som undergrävde den regeringens auktoritet, när man ej var beredd att ersätta den med en annan. Det är endast det kravet jag framställt. Jag begär ej, att oppositionen mot regeringen skall komma med silkesvantar, jag begär ej, att den skall underlåta sin kritik mot vår politik, men jag begär, att så länge regeringen sitter och representerar regeringsmakten i landet, skola dess medlemmar behandlas som hederliga karlar. Och då återkommer jag till vad som tidigare förekommit. Herr Lindman vill tydligen ej förstå. Jag har offentligen deklarerat mitt intresse för saken, och socialministern har deklarerat sitt intresse i konseljen. Jag vet ej hur herr Lindman kan förbise detta. »För egen del», säger socialministern vid tillsättandet av sakkunnigkommissionen, »hyser jag den upp-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
fattningen, att en reglering i lag på detta område är av förhållandena påkallad.» När vi sålunda offentligt tillkännagivit, att vi ha detta positiva intresse, och när man sedan säger, att vi söka förhala och förhindra, att något sker, måste det betyda, att våra offentliga försäkringar ej skulle vara allvarligt menade, utan att dessa försäkringar äro ett spel inför landet för att söka undkomma att taga ståndpunkt i frågan. Om detta vore sant, då tycker jag, att herrarna för länge sedan skulle ha kört bort oss. Men nu, när vi sagt detta och mena detta, ha vi rätt att begära att bli trodda på våra ord, så mycket mer som de stå i fullkomlig samklang med det sätt, varpå vi handlat.

Herr Lindman kom in på frågan, varför regeringen begärde, att den lindhagenska kommittén skulle avlämna sitt yttrande före april månads utgång. Det innebar icke, som bekant, någon begäran från regeringen att få ett utformat förslag. Kunde ett sådant framläggas, vore det bra. Men i varje fall önskades det från kommittén en redogörelse för i vilket läge ärendet befann sig. Det är riktigt, när herr Lindman säger, att denna önskan innebar, att man om möjligt skulle kunna slutföra utredningen och lägga fram förslag vid årets riksdag. Men sedan går herr Lindman förbi det faktum, att det var ett helt nytt förslag, som framkom, som skapade en helt ny situation. Det var i det läget, som regeringens förfarande i fortsättningen blev fullkomligt logiskt. Därmed att vi sagt, att vi önskade få fram förslaget så tidigt, att vi kunde taga ståndpunkt därtill vid denna riksdag, kunde vi ej ge någon förhandsutfästelse att acceptera vilket förslag som helst, som denna kommission kunde komma att framlägga. Nu ställer herr Lindman den frågan: Vill regeringen sätta in all sin kraft på att driva igenom det lindhagenska förslaget? Jag svarar öppet, att därom yttrar jag mig ej. Är herr Lindman utan vidare beredd att acceptera varje detalj i detta förslag, är bondeförbundet berett att nu acceptera alla dessa detaljer, äro de frisinnade beredda att göra det? Frånsäger sig riksdagen rätten att pröva förslaget? Jag antar, att riksdagen icke gör det, och det gör icke heller regeringen. Regeringen är intresserad för en sådan lagstiftning, som förhindrar fortvaron av de missförhållanden vi vilja ha bort, men regeringen förbehåller sig fullkomlig rätt att pröva hur det bäst skall ske. Regeringen hoppas, att när den framlägger sitt förslag för riksdagen, skall man i gott samarbete med riksdagen vinna den rimligaste lösningen av frågan.

Det är en detalj till, som jag kanske skulle beröra, då den nämligen är rätt upplysande för metoderna för polemiken. Här har hänvisats till vad landsorganisationens representant har yttrat. Det hade väl varit naturligare, när man diskuterar med det socialdemokratiska partiets ordförande, att hänvisa till vad det socialdemokratiska partiets representant i denna kommission har sagt. Han har dock avgivit ett ganska utförligt utlåtande, där han icke lämnar något tvivel om sitt rent positiva intresse i saken.

Herr Lindman slutade med att säga, att han icke ett ögonblick tvekade om min hederlighet. Jag är tacksam för detta. Men skulle herr Lindman icke då också se till, att i varje fall när partiet framträder såsom parti, det sker under sådana former, att man icke misstänkliggör uppriktigheten och hederligheten hos en motståndare, som man tror är hederlig?

Herr **Carleson:** Herr talman! Endast några ord. Herr Andersson i Rasjön underrättade i sitt anförande därom, att första kammaren för sin del hade tagit utskottets förslag med oförändrad motivering. Om under sådana förhållanden andra kammaren skulle gå på det förslag, som från min sida blivit framställt, så skulle, menade han, hela skrivelsen förfalla. Även om så skulle vara förhållandet, så ser jag icke så stor skada däri efter de förklaringar, som

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.)
ha framkommit från regeringsbänken, där man rätt tydligt sagt ut, att förslag i ämnet skall föreligga utarbetat till hösten. När därjämte är deklarerat sådant intresse för saken, som skett, finns det intet tvivel om att icke förslag i ämnet framkommer vid riksdagens början nästa år. Jag tror emellertid, att herr Andersson i Rasjön tar fel. Bägge kamrarna komma väl nämligen att fatta ensartade beslut i fråga om klämmen, d. v. s. besluta, att en skrivelse till Kungl. Maj:t skall avlåtas. I utskottets kläm står, att man anhåller, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad utskottet ovan anfört, ville för riksdagen framlägga förslag till lag, och dessa ord, »med beaktande av vad utskottet ovan anfört» medföra ju, att det måste finnas en motivering. Man är ju ense om allra största delen av utskottets motivering och striden står allenast om en enda punkt i motiveringen, nämligen ifall förslaget skall framläggas till en urtima riksdag eller i början av nästkommande lagtima riksdag. Den punkten får då bli föremål för sammanjämkning, och det vore väl icke otroligt att tänka sig, att utskottet komme att hemställa, att första kammaren med frångående av sitt votum ville biträda andra kammarens från medkammarens eventuellt avvikande beslut på den punkten.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag måste ge ett par repliker till herr Hage, trots att tiden är så långt framskriden. Han förklarade, att socialdemokraterna i verkligheten icke tagit ställning till detaljerna i förslaget. Det är tillräckligt vad statsministern har sagt och vad socialdemokratiska partiets representant i Lindhagenkommissionen har sagt och vad som i övrigt har förekommit.

Sedan vill jag också ge en replik i anledning av vad herr Hage i sitt tidigare anförande sade om riksdagens sammansättning. Jag vill erinra om för det första, att i valrörelsen 1932 anslog landsorganisationen en kvarts miljon kronor till socialdemokratiska partiet för att förhindra genomförandet av nya lagar mot arbetarna. För det andra att flertalet i detta land röstade emot sådana lagar, som man här diskuterar och vill genomföra. För det tredje, herr Hage: I norska odelstinget, där det också finns majoritet för genomförandet av en reaktionär fackföreningslag, avslog man i går förslag om ett omedelbart avgörande av frågan. Och varför? Jo, därför att de norska arbetarna etablerat strejker i en hel rad av städer, alltså till följd av en utomparlamentarisk aktion. Jag menar, att vill socialdemokratien förhindra, att dessa lagrar genomföras, så har den makt därtill genom att mobilisera den fackföreningsrörelse, som i dag finns. Fackföreningsrörelsen kan diktera för riksdagen i denna fråga, om den vill utnyttja sin makt.

Herr **Lindman:** Herr talman! Endast en replik till hans excellens herr statsministern. När jag bedömer, huruvida denna fråga skulle kunnat föreläggas årets riksdag eller icke, är det en omdömesfråga från min sida, vilket ingalunda, såsom herr statsministern vill uttyda det, skulle innebära, att jag icke talade sanning, lika litet som jag med att säga, att statsministern icke lagt fram ett sådant förslag, skulle mena och tro, att han därför skulle vara ohederlig.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Carleson under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å utskottets hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Magnusson i Kalmar begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontra-

Ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. (Forts.) propositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen äskade likväl herr Flyg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 47 antager det av herr Carleson under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om avslag å utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Carleson under överläggningen framställda yrkandet.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 96 ja och 92 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta behandlingen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 9.

Ordet lämnades slutligen på begäran till herr **Hagberg** i Luleå, som yttrade: *Interpellation.*
Herr talman! Den s. k. nedrustningskonferensen, som nu sammanträder på tredje året av sin tillvaro, har icke på något sätt visat sig motverka krigsrustningarna eller utjämna motsättningarna mellan staterna. Tvärtom föras de nu pågående förhandlingarna i en påtagligt krigisk atmosfär. Och i stället för nedrustning pågår en febril upprustning; krigsfaran är akut. Alla element för ett nytt världskrig äro för handen. Nedrustningskonferensens sammanbrott är obestridligt.

Endast Sovjetunionen har med sina förslag sökt förverkliga nedrustnings-

Interpellation. (Forts.)
konferensens uppgivna syfte. Den har ställt förslag om fullständig avrustning under betryggande kontroll, den enda möjligheten för världsfredens bevarande. När detta avslogs, ställde sovjetregeringen andra, mindre vittgående förslag till nedrustning i avsikt att finna en gemensam plattform. Tack vare sovjetregeringens initiativ har en serie fördrag slutits med dess grannstater för förhindrande av ett krigsutbrott.

Socialismens seger i alla länder är den enda verkliga fredsgarantien. Så länge kapitalismens sociala och ekonomiska system består i samtliga stater utom Sovjetunionen, är krigsfaran alltid hotande. De kapitalistiska staternas ovisshet att finna en utväg ur krisen endast genom att stegra utplundringen av de arbetande massorna har lett till att de knyta sina förhoppningar till ett nytt imperialistiskt krig.

Nu har sovjetregeringen i Genève återigen framlagt ett förslag i avsikt att ge alla uppriktiga anhängare av freden en plattform för gemensamma fredssträvanden och förhindra, att den s. k. nedrustningskonferensens upplösning resulterar i ännu våldsammare kapprustningar och ett krigsutbrott. Detta förslag innebär, att konferensen fortsätter som ett ständigt fredsorgan, en bestämd definition av frågan om angripare, åtgärder mot fredsstörare samt upprättandet av pakter mellan olika länder.

Samtidigt med att Sovjetunionen genomför denna orubbliga fredspolitik och inför hela världen bevisat sin uppriktiga fredsvilja, visar den politik som en rad andra stater genomför, en medveten strävan att tända en ny världsbrand. Den japanska imperialismen genomför i fjärran östern en aggressiv krigsprovokatorisk politik riktad mot Sovjetunionen. Att de japanska krigshetsarna hittills inte lyckats i sina krigssträvanden, är uteslutande tack vare Sovjetunionens fredsvilja och ständigt återkommande försök att fredligt bilägga konfliktanledningarna.

Den fascistiska diktaturens upprättande i Tyskland har i oerhörd grad hetsat upp de nationella lidelserna i landet. De fascistiska makthavarna föra en öppet krigisk propaganda och ha i strid mot alla fördrag genomfört en väldig upprustning. Rosenbergs provokatoriska uttalanden mot Sovjetunionen uttrycka mentaliteten i dessa kretsar. I pressen har meddelats om en hemlig pakt mellan Japan och Tyskland. Ett Londontelegram i tidningen »Social-Demokraten», meddelar, att »denna överenskommelse går ut på samarbete i den händelse Japan skulle anfalla Sovjetunionen. Enligt uppgörelsen skulle Japan anfalla till sjöss, medan Tyskland skulle marschera in i Sovjetunionen genom Polen, som skulle förhålla sig passivt. För sin medverkan skulle Tyskland tillförsäkras territoriell utvidgning på Sovjetunionens bekostnad.» Det senare skulle betyda realiserandet av Rosenbergs planer på att rycka lös Ukraina från Sovjetunionen. Att inte heller vissa kretsar i England äro främmande för en sådan utveckling visar följande intervju i »Neue Freie Presse» den 17 maj, som dess Londonkorrespondent haft med en ledande konservativ politiker:

»Vi överlåta åt Japan fria händer mot Ryssland: det må dra upp den koreanska mandsjuriska gränsens linje till Ishavet och annektera den fjärranöstliga delen av Sibirien. Då erhåller Japan förfogande över guldfälten vid Lena, vilket väsentligt kommer att ändra dess nuvarande exportpolitik. Vi tillåta Tyskland fria rustningar och ingå en allians med Frankrike, som genom brittiskt-franskt samarbete omöjliggör Tysklands expansion åt väster men möjliggör Tysklands väg till öster för att åstadkomma dess nödvändiga expansion. På detta sätt blir Japan och Tyskland avlänkat från oss och Ryssland hålles i schack.»

Den brittiske utrikesministern Simon betygade för kort tid sedan i brittiska

Interpellation. (Forts.)

parlamentet sin »tro på Japans vänskap och Tysklands goda vilja». Ärkebiskopen av Canterbury förklarade i ett tal i torsdags, att »Tyskland bör tillåtas en rimlig upprustning». Detta är i verkligheten den engelska ståndpunkten, som döljer sig under sympatiförklaringarna för rustningskontroll och likaberättigande i Genève. Den betyder aktivt understöd åt krigssträvandena i Japan och Tyskland mot Sovjetunionen.

Nya Dagligt Allehanda tecknar den 8 juni i en ledande artikel efter att ha uttalat sin tillfredsställelse med den svenska regeringens program i Genève läget sålunda:

Regeringens program »säger ingenting om problemet för dagen: i vilken utsträckning skall en tysk upprustning tillåtas.

Detta är nedrustningens kärnpunkt, dold bakom molnstoder av allmänna talesätt och försäkringar.»

Den svenska regeringen har tillsammans med fem andra stater framlagt ett förslag, som i huvudsak tidigare stått till diskussion, men utan något som helst resultat. Dess krav om rustningsbegränsning eller rustningsminskning på vissa specialgebit står i bjärt motsättning till de faktiska åtgärder, som i militärt avseende vidtages såväl av Sverige som andra kapitalistiska länder. Dess krav om likställighet för exempelvis ett land sådant som Tyskland, vars aggressiva krigssträvanden belysts härovan, betyder ett faktiskt understöd till de stater, som i dag mest påtagligt uppträda som världsfredens störare. I sin deklaration i Genève på de sex förslagsställande staternas vägnar förklarade utrikesminister Sandler, att han inte ville »uttala någon mening om huruvida någon viss regerings ståndpunkt är mer eller mindre berättigad». Detta kan blott tolkas som ett avståndstagande från det enda förslag, som verkligen allvarligt söker förhindra krigsutbrottet, nämligen Sovjetunionens.

Den svenska regeringens representant i Genève har själv givit en karakteristik av sexmaktsförslagets innebörd i sitt tal, där han enligt TT-referatet efter att ha konstaterat, att nedrustningsvägen blivit stängd, säger:

»Då denna väg vore stängd, framstode likställigheten i form av det brutala alternativet att antingen medgiva upprustningen, men under kontroll, eller låta den förverkligas utan kontroll.»

Detta uttalande kan blott tolkas som ett accepterande av de vanvettiga krigsrustningarna. Det ligger i verkligheten i linje med den engelska ståndpunkten.

För belysande vad ett understödjande av den tyska imperialismens krigsförberedelser, vilka framförallt riktas mot Sovjetunionen, innebär, tillåter jag mig återge några rubriker och ett sammandrag från första sidan av Social-Demokraten den 6 maj 1934. Rubrikerna lyda:

»Tyskland rustar febrilt. — Värnorganisationer av en mängd typer utbilda fältsoldater. — Exercis och granatkastning på de arbetslösas kurser. — S. A. armén betalas av folket. — Kostnaderna för flygvapnet ha femdubblats under Görings tid.»

Sammandraget har följande lydelse: »Att Tyskland rustar, vet hela världen. Mindre känt är, i vilken omfattning och med vilken snabbhet denna upprustning äger rum. Den tyska riksbudgeten för 1934, som lämnar full klarhet i dessa frågor, ger sålunda vid handen, att trots stora finansiella svårigheter utgifterna för militära ändamål enbart från föregående år mer än fördubblats. De ha stigit från 671 milj. riksmark för 1933 till 1,354 milj. för 1934. Den tyska socialdemokratiska partiledningen i Prag har i en undersökning påvisat, vad som i verkligheten ligger bakom dessa våldsamt ökade siffror.»

Sovjetregeringens genom Litvinov framförda förslag är byggt på praktiska realiteter och besjälat av en allvarlig vilja att förhindra kriget. För de stater,

Interpellation. (Forts.)
som verkligen vill förhindra ett nytt världskrig, finns i dag intet annat alternativ än att understödja det förslag, som framlagts av den väldiga Sovjetunionen, det enda socialistiska landet i världen.

Med hänvisning till ovanstående och då jag anser det nödvändigt, att denna fråga blir föremål för riksdagens behandling, anhåller jag om kammarens tillstånd att till excellensen och chefen för utrikesdepartementet framställa följande frågor:

Varför understöder icke den svenska regeringen Sovjetunionens förslag i Genève?

Varför understöder den svenska regeringen under masken av ett abstrakt likställighetskrav den tyska naziststatens krigsförberedelser?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.34 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 9 juni.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat.

Till avgörande förelåg först andra lagutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av väckt motion angående förbud för sammanslutningar att i politiskt eller därmed jämförligt syfte företaga aktioner mot utländsk stat.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 300, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lundqvist m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästkommande riksdag angående förbud för sammanslutningar att i politiskt eller därmed jämförligt syfte företaga aktioner riktade mot utländsk stat.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, vilka ågärder kunde vara erforderliga och lämpliga för att förebygga, att från enskilt håll vidtoges handelspolitiska handlingar, sådana som bojkott mot varor från visst land, av beskaffenhet att motverka den svenska regeringens handelspolitik.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Sigfrid Hansson, Norman, Forslund, Hage, Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken och *Hansson* i Trollhättan.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hage:** Herr talman! Då jag är en av reservanterna, som här avgivit en blank reservation, ber jag kort och gott att få deklarera, att denna reservations innebörd är, att man vill ha avslag på utredningsyrkandet, och med denna korta motivering skall jag be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Spångberg:** Herr andre vice talman! Jag väntade med en viss spänning på vad som låg bakom den blanka socialdemokratiska reservationen. Jag måste erkänna, att jag väntat mig något mera, än vad reservanten här har angivit i sin motivering. Jag anser denna fråga vara av synnerligen stor vikt, och att man icke så här lättvindigt kan gå förbi den, ty tydligen kommer kammaren, så glest besatt som den är, dock att så småningom fatta beslut i enlighet med utskottets förslag.

Utskottsutlåtandet är ett utslag av borgarklassens moral, denna klassmoral, som man så ofta träffar på. Man gömmer sig här bakom talet om fosterlandet, regeringen och dess handelspolitik för att uppnå sina syften. De syftemål, man här avser, äro tydligen att förmå det svenska folket att understödja Hitlerregimen i Tyskland genom att indirekt tvinga det att köpa tyska varor. I allmänhet är det ju så, att det ropas ifrån den kanten: köp svenska varor, köp icke utländska varor, och det tillägges ofta: köp svenska varor, gynna svensk industri och ge arbete åt svenska armar. Samma nationalpatrioter bruka ju ofta visa, vad som ligger bakom det där talet, genom att de både begagna och sälja utländska varor. Uppmaningen att icke köpa utländska varor utan köpa svenska varor har varit en vanlig, billig och förmodligen givande affärsreklam. Men likaväl som nationalpatrioterna ha rätt och frihet ropa sitt »köp svenska varor» och sedan själva begagna utländska varor, har allmänheten haft frihet att vid köp välja de varor, som den önskar. Ingen har betraktat det som på något sätt brottsligt. När det här från fackföreningarna och arbetarklassen uppmanas, att man icke skall köpa tyska varor, då borde det från statens synpunkt sett kunna tolkas på samma sätt, som när det ifrån affärshåll reklameras för att man icke skall köpa utländska varor.

Det utlåtande, som här föreligger, innebär emellertid ett ingripande mot denna frihet enligt hittills gällande rätt. Motionärerna ha ju haft den stora förmånen att i sin motion kunna anföra åtskilliga brottstycken av vad socialdemokraten utrikesminister Sandler i fjol höst yttrade i ett föredrag nere i Göteborg. Nu intar man med utgångspunkt bland annat från utrikesminister Sandlers tal och vad i övrigt i motionen anförts en motsatt inställning till den frihet vid val av varor, som man förut har haft. Utskottet säger, att detta skett för att förebygga, att från enskilt håll vidtagas handelspolitiska åtgärder av beskaffenhet att motverka den svenska regeringens handelspolitik. Det tjänar ingenting till att försöka skapa politisk dimbildning i denna fråga. Det är i själva verket, det kunna vi vara överens om, ingen handelspolitisk fråga det här, det är en långt djupare fråga. Det är en internationell klassfråga eller, om man så vill, en detalj av motsättningarna mellan två världar, som i detta historiska avsnitt stå emot varandra.

Utskottet har här självt i sitt utlåtande för övrigt visat, att det icke är, vad det i slutet av motiveringen och i klämmen sägs, en svensk handelspolitisk fråga. Man hinner icke mer än tio rader av utskottsbetänkandet, förrän utskottet självt bevisar, att det är en internationell fråga. Som det i utskottsutlåtandet framhålles, har fackföreningsinternationalen fattat beslut om bojkott av tyska varor, innan den svenska landsorganisationen fattade sitt beslut. Bakom ligger ju det mänskliga försöket att befria det tyska, fattiga, ned-

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

tryckta folket från den terror, som det är utsatt för av Hitlerfascismen. Fackföreningsinternationalen framhåller ju, såsom återgivits i utskottsutlåtandet, den utomordentliga fara, som uppstått genom den tyska nazistregimen och säger, att denna också kräver utomordentliga åtgärder, samt fortsätter: »Kongressen utfärdar därför en allmän bojkott mot tyska varor och produkter. Den hälsar med tillfredsställelse aktionerna från de enskilda landsorganisationer, vilka redan beslutat åtgärder i denna riktning. Till alla anslutna organisationer ställes nu en uppmaning att omedelbart, och i den mån det är dem möjligt, vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att göra bojkotten effektiv. Kongressen vädjar till arbetarklassen och till alla rättänkande människor att hörsamma denna bojkott.» Denna uppmaning utsändes som sagt, innan landsorganisationen i Sverige fattade sitt beslut, och om man läser landsorganisationens proklamation, finner man, att den sannerligen icke har tillgripit några medel av den art, att det finnes anledning att här lagstifta mot rätten att låta bli att köpa tyska varor. Man behöver bara anföra följande avsnitt i landsorganisationens upprop för att få bevis på den mildhet, som landsorganisationen har visat mot Hitlerfascismen. Det sägs där: »Vi framhålla uttryckligen, att det icke är fråga om transportblockader eller andra aktioner, som kunna ställa svenska företag i omedelbara svårigheter och medföra arbetslöshetsrisk för svenska arbetare. Det är heller icke avsikten att vidtaga åtgärder, som kränka gällande avtal och således endast resultera i obehag för arbetarna själva. Avsikten är att genomföra en köpblockad, varvid en var undviker att tillhanda sig tyska varor, så länge likvärdiga produkter av inhemsk tillverkning eller i import från andra länder kunna förvärvas.»

Det vore mycket frestande, och det är kanske nödvändigt i kampen mellan å ena sidan arbetarna i Tyskland och Hitlerfascismen samt å andra sidan arbetarna i Tyskland som en del av hela världens arbetarklass att anföra, vad Hitlerherrarna själva i vissa situationer säga, när det gäller den kamp, som de nu hålla på att genomföra. Jag skall därför citera riksminister Görings tal i radio från Essen, när han skulle dementera, att det pågick någon terror i Tyskland, för att se, vad han anser, att man skall kunna använda för metoder, utan att det skall betraktas som terror och utan att några klagoljud behöva ifrågakomma. Herr Göring säger: »När man säger, att här eller där någon hämtats och misshandlats, så kan man endast svara: där man hyvlar, falla spånor.» Göring säger vidare: »Man kommer här och lipar över att jag låter släpa socialister över gatan i nattskjortan. Nå, vi ha nu dragit på eder ännu en skjorta, så att ni skall få sova. Man förebrår mig illdåd — nå, ännu ser jag då inga kommunister och socialdemokrater springa omkring med avskurna öron och avskurna näsor.»

Det kan vara på sin plats att erinra om det talet i motsats till vad man här sökt att lagstifta mot och vilket återfinnes i den proklamation, som anförts här i detta utskottsutlåtande och som utfärdats av den svenska landsorganisationen. När, som här har skett, genom detta utskottsutlåtande de borgerliga i riksdagen enigt skyndat att söka komma den tyska reaktionen till hjälp, så förstå vi detta. Vi förstå, vad det är för krafter, som driva de borgerliga härvidlag, reaktionära krafter; det är internationella företeelser. Men man må å andra sidan från våra motståndares sida begripa och förstå, att vi bekämpa samma reaktion. Arbetarklassen känner solidaritet med sin klass i andra länder, och även om man lagstiftar mot denna solidaritet, kommer den ändå säkert att taga sig uttryck, att finna utvägar att hjälpa nedtryckta kamrater i andra länder.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Man borde här från utskottets sida ha gjort klart för sig det tillstånd, som råder i Tyskland och mot vilket fackföreningsrörelsen bland annat här i landet har på det milda sätt, jag här har anfört, försökt att komma sina kamrater där till hjälp. Bojkotten av tyska varor och bojkott överhuvud taget av varor i ett land från ett annat land, där arbetarklassen tryckes ned och terroriseras på ett sätt, som här finns en rad av exempel på ute i världen, det är en mänsklig och god handling, en stor moralisk handling i mänsklighetens tjänst, mot vilken man sannerligen icke bör lagstifta. Skulle man ställa anklagelser i denna tid mot den ena eller andra klassen för övergrepp, så sannerligen att det kan ställas mot arbetarklassen. Arbetarna ha egentligen kommit in i ett läge, som visar upp en resignation och en lojalitet, som jag skulle vilja säga är alldeles för stor. Det behövs skarp lut till skorviga huvuden, säger en författare, och arbetarklassen bör nog taga i med betydligt kraftigare medel, såvida icke mänskligheten skall knuffas tillbaka i ett läge, som det vore mycket svårt att kämpa sig upp ur igen. Övergreppen ske från bourgeoisien, och även om många borgare såsom individer äro vänliga personer, som ofta icke göra någon människa för när, så är deras klassmoral den rena rovdjursmoralen. Beträffande Tyskland är det ju bekant för alla, att alla organiserade grupper, fackföreningar och partier, hava förintats och att det utanför nazismens leder överhuvud taget icke existerar något öppet, offentligt politiskt liv. Och hur har man icke gått till väga? Jag förstår, att jag kommer att fresta talmannens klubba, men jag hoppas, att vi skola komma överens om att den icke skall komma att störa mig i mitt anförande.

Jag vill relatera åtgärder, som ha vidtagits i Tyskland, och tager som exempel den offentliga redogörelse, som har lämnats beträffande behandlingen av den socialdemokratiske arbetarledaren, inrikesministern i Stresemanns kabinett, herr Sollmann. Det heter härom, när han fick besök i sitt hem — jag anför den redogörelse, som har publicerats i tidningen Social-Demokraten, regeringsorganet —: »Några S. A.-män trängde in i Sollmanns våning i Köln och slogo hans möbler och övriga tillhörigheter sönder och samman. Därefter kastade de sig över Sollmann, som satt vid sin skrivmaskin, och slogo honom sanslös. För att väcka honom till liv igen slogo de några ämbar vatten över den medvetslöse. Då detta inte hjälpte, grepo de nationalsocialistiska vilddjuren till andra medel. De drogo av sitt offer strumpor och skor och höllo en brinnande fackla under hans fötter. Genom de vansinniga smärtorna återfick den torterade medvetandet. Då hittade de fega nidingarna på ett annat sätt att misshandla sitt offer. De spottade honom i ansiktet, och en av hans plågoandar kastade en handfull senap i ögonen på den försvarslöse Sollmann. Under tiden höllo de övriga fast honom, så att han inte ens kunde stryka bort svedan i ögonen. Men ännu voro inte hakkors-sadisterna nöjda med sitt verk. De öppnade med brutalt våld munnen på den värnlöse Sollmann och hällde ättika i honom för att sedan fortsätta med urin.» Ja, det var, herr talman, detta exempel. Jag skall icke fortsätta längre med redogörelsen. Det sagda är tillräckligt för att bevisa nödvändigheten av att människorna i andra länder måste förstå att låta sina mänskliga känslor därvidlag reagera på det sätt, som vårt parti och andra politiska arbetarorganisationer här i landet gjort. Det kan icke i något avseende kallas för brottsligt. Ur mänskliga synpunkter, herr talman, skulle det vara brottsligt att lagstifta mot att människor reagera mot handlingar av sådan beskaffenhet, som framgår av det citat, jag här anfört.

När man i motionen och i lagutskottet angriper fackföreningsrörelsen för denna bojkott, vill jag erinra därom, att fackföreningarna känna på samma

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

sätt som de politiska partierna, och fackföreningsfolket har icke alldeles blundat för vad som inträffat. Som motsats till nazismens råhet vill jag erinra om den krypande lojalitet, som de socialdemokratiska fackföreningsmännen i Tyskland visat. Jag andrar ett litet stycke ur den proklamation, som de tyska fackföreningsledarna utfärdade till 1 maj föregående år, då i Tyskland arbetarorganisationernas och fackföreningarnas majdemonstrationer blivit förbjudna. Fackföreningsledarnas upprop innehöll bland annat följande: »Vi hälsa med glädje, att riksregeringen har förklarat denna vår dag, det nationella arbetets festdag, för Tysklands folkfestdag. På denna dag skall enligt det officiella meddelandet den tyske arbetaren stå som festens medelpunkt. Den tyske arbetaren skall den 1 maj demonstrera i medvetande av sitt yrke. Han skall bli en likaberättigad medlem i tyska folkgemenskapen.» Ja, vad skall en borgarklass mera begära i ödmjukhet av en stark klass, som håller på att på detta sätt låta sig trampas ned. Men vad skedde? Jo, på morgonen dagen efter besattes samtliga fackföreningars lokaler av nazister. Deras ledare häktades och fördes till koncentrationsläger, och den tyska fackföreningsrörelsen var utplånad från Tysklands yta. Där fanns icke ens skenet kvar av de elementäraste rättigheter. På samma sätt gick det med de kristliga och borgerliga fackföreningarna. Alltsammans blev »gleichgeschaltet». I det sammanhanget är det kanske också på sin plats att erinra om behandlingen av en rad av världens främsta vetenskapsmän, som befinna sig i landsflykt i andra länder, några med pris på sitt huvud, och om behandlingen av författare och konstnärer, kända över hela världen och uppskattade i alla kretsar. Många av dem sitta i koncentrationsläger och fängelse eller befinna sig i landsflykt.

Ja, jag anser, herr talman, att alla rättänkande människor måste se på dessa förhållanden sådana de äro, belysta av dessa handlingar, belysta av riksdagsbranden, belysta av det flammande bokbålet från föregående års 10 maj.

Bojkotten av de tyska varorna blir därför en liten handräckning åt tyska arbetarklassen, till dess att de mänskliga rättigheterna hava återförts. Jag måste säga, att i den skymning, som för närvarande råder i världen, tillhör denna internationella bojkott en av de ljusa sidorna i en eljest rätt så mörk värld. Även om det finnes gränser mellan nationerna, äro dessa mer eller mindre konstlade. Man kan icke blunda för, vad som försiggår på andra sidan en gräns. Gränserna äro ju icke det fundamentala i världen. Det borde därför, i motsats till vad som här kommer till uttryck i detta utskottsutlåtande, vara en glädje för alla rättänkande människor att konstatera, att ändå på andra sidan nationernas gränser finnas människor, som äro fria och obundna och med sina organisationer vilja träda förtrampade, nedtryckta medmänniskor till hjälp. Det är vad som skett i den proteströrelse, som bojkottaktionen innebär.

Jag är övertygad därom, herr andre vice talman, att skulle det bliva en lagstiftning mot rättigheten att bojkotta andra länders varor, då det råder ett sådant tillstånd, som jag här har sökt skildra, så skulle ändå arbetarklassen bredvid lagen eller mot lagen finna sådana vägar, att den ändå skulle genomföra sina organiserade proteströrelser av detta slag.

Ty det är uppenbart, herr talman, att om lag står mot rätt, då är det riktigt att bekämpa lagen.

Med denna motivering ber jag att få yrka avslag på här föreliggande förslag.

Herr **Lundqvist:** Herr talman! Jag känner mig nästan övertygad, att flertalet kammarledamöter skall hålla mig räkning, ifall jag underlåter att upptaga till något bemötande det långa uttalande, som nyss hölls av den so-

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

cialistiske talesmannen. I den mån det höll sig till saken, innehöll det, såvitt jag kunde förstå, ingenting, som behövde bemötas. Jag konstaterar endast, att det till alldeles övervägande grad rörde sig om allt möjligt, som icke har med denna sak att göra, samtidigt som det, åtminstone till en del, var späckat av personliga utfall och insinuationer.

Endast beträffande en detalj i herr Spångbergs anförande skulle jag vilja i någon mån bemöta honom. Han talade om den kulturskymning, som han tyckte sig förmärka ute i världen. Det är möjligt, herr andre vice talman, att en sådan kulturskymning verkligen existerar. Men jag betvivlar på det allra bestämdaste, att herr Spångberg och hans meningsfränder äro de, som på något sätt skola kunna skingra denna skymning.

Vad beträffar herr Hage, den förste talaren i denna debatt, så kan man ju icke beskylla honom för att i likhet med den siste talaren ha svävat ut för långt, då det gäller detta ämne. Jag måste säga, att herr Hages avstyrkande, sådant det framfördes, var ganska anmärkningsvärt. Det var ett avstyrkande utan någon som helst motivering.

Jag får säga, att jag personligen — och jag är övertygad många med mig i kammaren — hade med intresse väntat på att höra, vad denna blanka reservation innehöll. Då vi nu fingo av herr Hage höra, att den betydde ett yrkande om avslag, skulle vi också vara ganska intresserade av att höra de skäl, på vilka socialdemokraterna i andra lagutskottet stödja detta sitt ur flera synpunkter ganska märkliga ställningstagande.

Vi äro ju emellertid, herr andre vice talman, här i landet vid detta lag ganska vana vid, att fackföreningarna söka uppträda som en särskild stat i staten. De hava ju sedan länge haft sina egna lagar vid sidan av eller kanske rättare sagt över landets egna. Nu är det uppenbart, att man icke längre vill stanna ens vid det. Såsom av det nu föreliggande ärendet framgår, är man tydligen på väg också att vilja starta sin egen utrikes- och handelspolitik.

Att emellertid fackföreningarna med detta steg hava överskridit gränsen för vad staten rimligen kan tolerera, tror jag nog, att alla åtminstone utanför socialdemokraterna och kommunisterna äro ganska eniga om.

Det kan omöjligen, herr talman, vara till gagn för eller förenligt med vårt lands intressen, att privata sammanslutningar på sätt, som här har skett, efter gottfinnande och av egen maktfullkomlighet vidtaga utmanande blockader mot främmande makt, med vilken vårt eget land upprätthåller vänskapliga förbindelser. Saken blir naturligtvis så mycket allvarsammare, i händelse man, såsom i det nu närmast berörda fallet, öppet proklamerar både från dem, som satt i gång aktionen, och här i kammaren såsom från den siste talaren, att aktionen riktar sig mot i det främmande landet rådande statsskick i avsikt att störta detta och att störta dagens makthavare i detta land.

Så ömtåliga som de handelspolitiska förhållandena i våra dagar äro och så utomordentligt beroende som vi i vårt land äro av vår export till främmande länder, är det, såvitt jag förstår, av den allra största vikt, att ingenting åtgöres, som kan försvåra vår ansvariga utrikeslednings strävan att söka så långt som möjligt tillvarataga och tillgodose dessa vårt eget lands och dess näringslivs intressen. Och att den tyska handelsblockad, som av landsorganisationen proklamerats, varit till allvarligt men i detta fall, ligger, såvitt jag åtminstone kan se, i öppen dag. Jag måste säga, herr andre vice talman, att det är ganska underligt, att den högsta ledningen för landets stora arbetarorganisationer icke redan från början har insett detta och icke redan från början har avvisat varje tanke på en sådan aktion som denna handelsblockad mot det tyska riket.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Man tycker väl ändå, att man åtminstone på detta ansvariga fackföreningshåll hade bort inse, att denna öppna utmaning måste allvarligt försämra vårt handelsutbyte med det tyska riket och därmed också bliva till allvarlig skada för vårt eget land. Och ännu underligare och ännu mera anmärkningsvärt måste det ju anses vara, att landsorganisationen icke ens funnit anledning att retirera, sedan vår egen utrikesminister offentligen funnit sig böra påtala denna blockad såsom direkt för landet skadlig och såsom stridande mot landets och folkets egna intressen.

Jag måste säga, att det förefaller mig obegripligt, hur en ansvarskännande ledning för landsorganisationen efter ett dylikt offentligt påtalande kunnat underlåta att inhibera den påbjudna blockaden. Jag fäster uppmärksamheten på, att detta offentliga brännmärkande, som här ägt rum i detta fall, ju kommit från håll, som icke gärna kan misstänkas eller beskyllas vare sig för att vilja komma arbetarrörelsen eller fackföreningsrörelsen som sådan till livs, eller att ha någon lust att i onödan kritisera fackföreningarna och deras verksamhet. — När vi behandlade det förra ärendet, så framhöll herr Hage, att de motionärer, som uppträtt för att söka få till stånd en sanering av förhållandena på arbetsmarknaden, vilken han själv fann påkallad, de motionärerna vore icke kända för någon särskild kärlek till eller omtanke om fackföreningsrörelsen. Därför hade man från socialdemokratiskt håll inom andra lagutskottet icke känt sig tilltalad av motionärernas yrkande och icke heller gärna velat gå med på det. Jag understryker i anledning av detta uttalande, att i *detta* fall brännmärkandet kommit från håll, som även herr Hage måste erkänna dock har ett stort och levande intresse för fackföreningsrörelsen och som verkligen alltså vill fackföreningsrörelsens bästa.

Excellensen Sandlers påtalande av den här ifrågavarande aktionen från landsorganisationens sida visar klart och tydligt, såvitt jag förstår, att landsorganisationens ingripande mot Tyskland måste ur vårt lands synpunkt betraktas såsom synnerligen allvarligt och beklagligt.

Det räcker med att konstatera detta som motiv för den aktion, som här från mitt med flera håll vidtagits. Jag vill gärna tillägga, herr andre vice talman, att den omständigheten, att utrikesministern här har sagt ifrån på det klara och tydliga sätt, som han gjort mot landsorganisationen, länder honom personligen till heder. För detta är han också värd ett uppriktigt erkännande även från politiska motståndare.

Vad som emellertid är beklagligt, det är, att, såvitt jag åtminstone har kunnat finna, man icke från regeringens sida sedan på något sätt gentemot denna aktion vidtagit några åtgärder. I varje fall har man icke lyckats att göra slut på denna enligt utrikesministerns egen mening ur landets synpunkt olyckliga aktion från landsorganisationens sida.

Jag förstår, herr andre vice talman, att det uppdrag som andra lagutskottet nu har velat lägga i den sittande regeringens hand, kanske icke av denna upptages med den allra största tacksamhet och än mindre med någon särskild entusiasm. Men jag skulle vilja tillägga, att, om den nuvarande regeringen vill, som den ju ofta har sagt, vara en landsregering, och om den vill liksom vi en sund demokratisk ordning i landet, så har den här fått ett utmärkt tillfälle att i handling visa denna sin vilja.

Jag skall icke uppehålla kammarens tid längre. Jag vill till slut personligen endast uttala ett tack till andra lagutskottet för den välvilliga hållning, som utskottet eller i varje fall dess majoritet har intagit gentemot den motion, som jag jämte en del andra av kammarens ledamöter har väckt. Jag vill där-

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

till endast uttala den förhoppningen, att utskottets hemställan utan onödigt dröjsmål skall komma att leda till positivt resultat.

Med dessa ord, herr andre vice talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Hagberg* i Malmö, *Meyerhöffer*, *Thorell*, *Ossbahr* och *Olsson* i Staxäng.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det är ett ganska märkligt utlåtande, som här föreligger från andra lagutskottet, där man vänder sig mot, att en fackorganisation här i landet uppmanar sina medlemmar att icke göra affärer med ett visst land. Nå, det ligger kanske i linje med de övriga strävandena att skydda tredje man.

Jag behöver icke erinra om det, som var anledningen till landsorganisationens bojkott. Det blev ju en allmän förbittring över terrorväldet i Tyskland, som tvingade vederbörande säkerligen mot deras egen vilja att göra bojkotten. Med de fakta, som i dag föreligga, dels regeringens klara avståndstagande från bjokottproklamationen, dels landsorganisationens eget avståndstagande i sak från densamma, tycker jag, att de borgerliga kunnat åtminstone bespara socialdemokraterna denna smälek. Ty vad är det, som inträffat? Socialdemokraterna ha bojkottat tyska varor. Men det första kvartalet i år var Sveriges import av tyska varor 10.5 miljoner kronor större än första kvartalet i fjol. Alltså, om landsorganisationens åtgärd haft någon effekt, är det den, att den har stimulerat till ökad avsättning av tyska varor här i Sverige. Inför ett sådant för socialdemokraterna och landsorganisationen fullständigt förkrossande faktum tycker jag, att andra lagutskottet borde ha kunnat stryka över och låta udda vara jämnt.

Herr Hages enkla avslagsyrkande utan någon som helst motivering visar ju också, att det är bara en tung plikt på ämbetets vägnar, när herrarna ändå låtsas ställa sig bakom denna bojkott mot Tyskland.

Jag skall i alla fall här göra en påminnelse till kammarens protokoll. Det finns återgivet i, jag tror det senaste numret av tidskriften »Svensk export» några uppgifter om Tysklands utrikeshandel, och där citerar jag på sidan 119: »Minskningen av exporten till Europa beror nu som sedan en längre tid tillbaka på Rysslands återhållsamhet; exporten till Ryssland sjönk med 68 miljoner riksmark, medan exporten till Europa i övrigt sjönk med 27 miljoner riksmark.» Detta är alltså den verkliga nedgången av den tyska exporten. Och detta visar, vilka länder, som ha försökt förverkliga denna appell. Men i Sverige, där vi ha en socialdemokratisk regering och en mäktig landsorganisation, där är läget det rakt motsatta; där har man i stället ökat importen, ökat uppköpen av tyska varor, vilket de siffror, som jag nyss angivit, visa.

Då emellertid detta utlåtande är ett reaktionärt utlåtande, ehuru det icke tycks komma att få några praktiska verkningar för den sak, det gäller, yrkar jag i alla fall avslag på detsamma.

Herr **Andersson** i Rasjön: Med anledning av herr Spångbergs skildringar rörande förhållandena i Tyskland finner jag mig föranlåten understryka, att mitt ståndpunktstagande i här föreliggande fråga icke på något som helst sätt får anses som ett uttryck för min inställning till förhållandena i det nya Tyskland. Mycket av vad som där skett och sker strider direkt emot min demokratiska samhällsuppfattning överhuvud, och åtskilligt av vad som skett där strider måhända även emot rent allmänmänskliga och humanitära krav.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Jag har biträtt föreliggande motions yrkande av de skäl, som finnas angivna i utskottets utlåtande. Det kan nämligen icke vara lämpligt och riktigt att tillåta en ekonomisk massbojkott mot ett främmande land, med vilket vi officiellt leva i vänskapligt förhållande, och med vilket vi haft och fortfarande vilja hava intima handelsförbindelser. Det gäller ett land i det här aktuella fallet. En annan gång kan det gälla ett annat land, och principen lika mot alla bör härvidlag upprätthållas. Det kan exempelvis en annan gång, herr Hagberg, gälla Ryssland, och det har ju förresten förekommit inom andra nationer tendenser till handelsblockader även mot detta land. Skulle en sådan tendens komma till synes här i Sverige och taga sig samma uttryck som landsorganisationens bojkottförklaring mot tyska varor, så har jag den uppfattningen, att även en sådan aktion bör av statsmakterna förhindras så långt det är möjligt. Det bör vara landets officiella regering, som svarar för vårt förhållande till främmande makter, och icke enskilda korporationer och sammanslutningar. För övrigt är icke en sådan här ekonomisk massbojkott alldeles utan sina risker. Var det icke en sådan bojkott, som föranledde konflikten mellan Kina och Japan, en konflikt, som omsider tog sig uttryck i krigiska förvecklingar?

Det är alltså av allmänt principiella skäl, herr talman, och ingalunda med någon speciell inriktning mot förhållandena i vårt södra grannland, som jag biträder föreliggande utskottsförslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herrar *Magnusson* i Skövde och *Bengtsson* i Kullen instämde häruti.

Herr **Cruse:** Herr andre vice talman! Herr Lundqvist söker göra gällande, att han icke väckt denna motion på grund av någon fackföreningsfientlighet utan med omsorg om landets handelsförbindelser med Tyskland som motiv. Men han sökte i sitt anförande ge ett helt annat uttryck för syftet med sin motion, ty han gav ju en fullständigt förvrängd framställning rörande fackföreningsrörelsens ställning i vårt samhälle. Han fällde det yttrandet, att fackföreningarna hava sina egna lagar vid sidan av eller över samhällets lagar. Det är ju en ren förvanskning av det verkliga förhållandet. Fackföreningsrörelsen har sina lagar och bestämmelser liksom varje annan fri och självständig organisation, och i det avseendet är det ingen skillnad mellan landsorganisationen och t. ex. allmänna valmansförbundet. Även detta förbund har sina lagar och bestämmelser för sin verksamhet.

Nu vill jag också fästa uppmärksamheten på, att denna aktion är en internationell aktion. Den är alltså beslutad av fackföreningsinternationalen och har även fått understöd av den socialdemokratiska internationalen. Landsorganisationens åtgärd i denna fråga har endast varit att meddela medlemmarna i vårt land fackföreningsinternationalens beslut, och landsorganisationen har dragit upp vissa riktlinjer rörande hur denna aktion skall skötas. Det är inom dessa riktlinjer icke fråga om en bojkott i de organiserade fackföreningarnas bemärkelse, utan det är tvärtom fråga om en köpstrejk. Ni, som kanske icke förstå er på de fackliga stridsmetoderna, kunna ju tycka, att det icke är någon skillnad på detta. Men det är en väsentlig skillnad, därför att om man sätter i gång en bojkott, så söker man icke bara förhindra köp av en viss vara, utan man förklarar också strid emot den, som tillhandahåller dessa varor. Så är det icke här. Det har sagts ifrån i landsorganisationens cirkulär, att denna aktion icke får medföra några svårigheter för svenska företag, och den får icke heller åstadkomma några fackliga stridsåtgärder. Det är bara en hemställan till medlemmarna att underlåta köpa tyska varor. Denna ak-

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

tion står sålunda fullständigt i nivå med köpmännens aktion för att det skall köpas endast svenska varor. En sådan aktion riktar sig indirekt mot köp av alla utländska varor, alltså en mycket längre gående aktion än den, som landsorganisationen här igångsatt. Jag kan sålunda icke se, att det kan finnas någon anledning för herr Lundqvist att vända sig emot detta. Jag antar, att han själv deltagit i den stora reklamen för köp av svenska varor och understött densamma. Landsorganisationens paroll syftar ju faktiskt till samma mål: att svenska arbetare i första hand skola köpa svenska varor.

Sedan uttryckte herr Lundqvist sin förundran över att landsorganisationen icke inhiberade denna åtgärd efter utrikesministerns uttalande. Ja, det visar bara, att landsorganisationen är en fri och självständig organisation, och att det icke, som man i högerpressen många gånger påstår, är regeringen, som tar sina order från landsorganisationen. Regeringen står fullt fri och obunden i förhållande till landsorganisationen. Regeringen har ju att företräda landets intressen i denna fråga, och landsorganisationen har att företräda speciellt arbetarklassens synpunkter. Det är uppenbart, att det med två så olika utgångspunkter kan bli olika förfaringssätt icke bara i denna fråga utan även i en hel del andra. Jag anser alltså, att den aktion, som landsorganisationen här vidtagit, är fullt motiverad med hänsyn till de händelser, som inträffat i Tyskland. Vi må komma ihåg, att det är solidaritetskänslan, som den fackliga rörelsen bygger på, och denna solidaritetskänsla kräver en opinionsyttring från de svenska arbetarnas sida. Och genom att landsorganisationen leder denna aktion har den kunnat fullföljas på sådant sätt, att ingen egentligen har anledning att rikta något klander emot densamma.

Herr **Lundqvist,** som nu för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag är säker om, att icke bara jag utan även de flesta av kammarens ledamöter blevo ganska förundrade över det tal, som nyss hölls av landsorganisationens representant. Jag tror också, att betydande skikt av vårt folk kommer att dela denna förvåning.

Emellertid sade herr Cruse det, att när jag talade om fackföreningarnas egna lagar, så förelåg därvidlag intet annat förhållande, än att de hade lagar och bestämmelser precis på samma sätt som t. ex. allmänna valmansförbundet eller vilken annan organisation som helst. Jag tillåter mig, herr Cruse, att sätta ett litet frågetecken efter detta uttalande. Det är sannerligen icke på det sättet. I varje fall lära nog icke alla vara villiga att instämma i detta uttalande, i alla händelser icke de, som genom fackföreningarnas ingripanden — trots vad som i svensk lag är inskrivet om närings- och arbetsfrihet — hava hindrats att genom ärligt arbete försörja sig och de sina.

Vidare säger herr Cruse, att denna blockad är ingenting annat än en hemställan från landsorganisationens sida till Sveriges arbetare och befolkningen i övrigt att icke köpa utländska varor. Det är alltså, mina herrar, en vänlig hemställan och ingenting annat. Jag undrar, vad arbetarna ute i landet komma att tänka om denna förklaring av uppropet. Jag har i varje fall ganska svårt att lägga in denna blygsamma betydelse i aktionen. Syftet är, säger herr Cruse, ingenting annat än att uppmana svenskarna att köpa svenska varor. Jag måste, herr talman, säga, att det är något egendomligt att på det sättet propagera för svenska varor.

Och när slutligen herr Cruse vänder sig till mig och påstår, att min aktion i denna fråga är fullständigt omotiverad, så vill jag bara säga, att på min sida står dock även hans excellens utrikesministern.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Vidare anförde:

Herr **Hansson** i Trollhättan: Herr talman! Herr Lundqvist blev så överraskad att höra, att hans motion var tillstyrkt, att han höll ett långt tal, vilket naturligtvis i sådant fall bort vara onödigt här i dag. Det kom också fram i hans anförande hans hjärtas innersta mening med motionen, nämligen den, som herr Cruse gav uttryck åt, att ge den vanliga sparken åt den svenska fackföreningsrörelsen. Jag ber att få poängtera, att avsikten kom så tydligt fram, att hela kammaren märkte det, när han sade, att fackföreningarna göra sig egna lagar över landets lagar, och icke kunde förstå det sammanhang, som dessa arbetare ha med övriga arbetare ute i världen i detta avseende. Då märktes det tydligt, att han åsyftade långt mera att göra ett angrepp på fackföreningsrörelsen än att tillvarataga handelspolitiska intressen.

»Så ömtåliga som våra handelspolitiska frågor äro», säger herr Lundqvist. Ja, vem känner icke till detta? Men vi hade dock en fråga för en tid sedan här i riksdagen, då det gällde Ryssland, som var så ömtålig för vårt folk, att den betydde icke mindre än 100 miljoner kronor i arbete åt vårt lands folk, och då förekom det en agitation utan like. En präst i min valkrets yttrade bl. a. till en stor folksamling, att i denna sak ansåg han det vara orätt att på något sätt ingå i handelsförbindelser med detta land, så länge den nuvarande regimen — gudsfientlig som den är, sade han — fanns där. Jag ställer detta i sammanhang med utskottets kläm i förevarande ärende, när utskottet anhåller, »att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, vilka åtgärder kunna vara erforderliga och lämpliga för att förebygga, att från enskilt håll vidtagas handelspolitiska handlingar sådana som bojkott mot varor från visst land». Det är ganska oklart och svårt att avgöra, huru detta uttryck »från enskilt håll» skall tolkas, ty om en resande i detta land far från plats till plats och uppmanar folk att icke köpa tyska varor utan andra varor, så är detta också ett slags bojkottförklaring mot tyska varor.

Vad jag vill säga, herr talman, är det, att man enligt min mening givit frågan en storleksordning, som den icke äger. Den har skjutits fram i förgrunden beroende på att det i år är valår. De försiktiga uttalanden, som herr Andersson i Rasjön här gjorde, tyda väl också på, att han icke själv kan ställa sig annorlunda i detta ärende. Man är nog vid sådana här tillfällen känsligare än eljest.

Jag måste för min del, herr talman, som reservant och såsom ärendet nu ligger till helt naturligt instämma i det avslagsyrkande, som framställts av herr Hage.

Herr **Flyg**: Herr talman! Jag blev uppkallad i denna debatt av herr Cruses anförande. Jag har vid en tidigare frågas behandling här i kammaren i dag sagt, att jag vid det tillfället fann, att skillnaden mellan de partier, som deltogo i den diskussionen, var ytterst minimal, ja, nära nog obefintlig, i själva sakfrågan. Och vad återstår i dag mellan å ena sidan herr Cruse som representant för landsorganisationen och landssekretariatet och å andra sidan herr Lundqvist? Det var herr Cruse själv, som drog likhetstecknet. Han hade sett de vackra deviserna, blågult färgade, som säga: »Köp svenska varor!» — denna speciella propaganda i det tecknet under detta måtto — och säger, att vad den svenska landsorganisationen ville med sin bojkottförklaring var ingenting annat än: »Köp svenska varor!» Den står alltså på samma ståndpunkt som herr Lundqvist.

När jag hörde detta och på grund därav begärde ordet, herr talman, så

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat.
(Forts.)

gjorde jag det på grund av att jag något följt utvecklingen av den historia, som det här gäller. Det är så, som herr Cruse upplyst om här, att den fackliga internationalen på sin sammankomst liksom den socialdemokratiska internationalen, arbetarinternationalen, på sin sammankomst beslöto att organisera i de olika länder, där dessa internationaler ha sina olika underavdelningar, en bojkottaktion mot Tyskland och den nuvarande regimen där såsom ett uttryck för sin solidaritet med den tyska arbetarrörelsen, och framför allt givetvis då med det tyska fackföreningsfolket och den tyska socialdemokratien, på grund av de förföljelser, som gått ut över dessa rörelser. Man antog resolutioner, där man mycket bestämt och i mycket kraftiga ordalag förklarade, att detta var en protestaktion. Jag vet, att de svenska delegaterna på den fackliga internationalens kongress, bl. a. Edvard Johanson, ställde sig mycket tveksamma, det har t. o. m. sagts som motståndare till denna aktion. Och jag har hörts sägas — och därom kan säkert herr Cruse upplysa oss — att herr Edvard Johanson även i landssekretariatet, då frågan där skulle avgöras, ställde sig avvisande mot att någonting skulle göras i enlighet med internationalens beslut, medan däremot övriga medlemmar av sekretariatet med bättre kännedom om strömningarna bland Sveriges arbetare voro de, som beslöto om den bojkottaktion, som här vidtogs från svenska landsorganisationens ledning. Jag tror alltså, att vi här hava ytterligare ett bevis på, att svenska landsorganisationens ledare, herr Edvard Johanson, eventuellt tillsammans med sin meddelegat, även står på den ståndpunkt, som företrädes av herr Lundqvist, och att den minimala skillnaden mellan dessa två riktningars ståndpunkter i frågan härigenom ytterligare markeras.

Sedan skall jag, herr talman, be att få säga ett par ord till herr Lundqvist med anledning av hans första anförande. Han sade, att hans motion ingalunda kommit till främst därför, att han ville uttrycka någon sympati för den nuvarande regimen i Tyskland, utan att det för honom var reella motiv, som utgjort drivkraften för hans aktivitet på detta område, och det var omtanken om den svenska utrikeshandeln, som just nu befann sig i så ömtåligt läge. Ja, herr talman, nyss har en talare före mig erinrat om en tidigare fråga på riksdagens bord, och jag ber att få till kammarens protokoll fastslå, att då denna fråga stod på dagordningen, så fingo vi i hela den svenska borgarpressen, i högerpressen framför allt, bara ett intryck, och det var, att det fanns i realiteten intet som helst behov av någon utrikeshandel. I varje fall syntes inte sådana förhållanden nu vara för handen, som motiverade, att man skulle behöva gå in för denna speciella aktion. Herr Lundqvist, om det är så att det reella motivet till denna motion är omtanke om svensk utrikeshandel, om svensk exportindustri, då synes det mig att denna omtanke, detta varma intresse borde ha fått komma till synes vid detta tillfälle såsom uttrycket för en fronderande ställning inom högerpartiet mot den ståndpunkt, som detta parti då intog, en ståndpunkt som ledde till att denna aktion, till skada för tusentals arbetare här i landet, icke kunde fullföljas utan i stället blev just på grund härutav, jämte annat som här även påtalats, misslyckad och icke ledde till något positivt resultat. Det hade varit på sin plats, att omtanken i detta avseende då hade kommit till synes. Men man borde inte nu, med hänsyn till förhållandena härvidlag sådana de faktiskt föreligga, komma och tala om, att bakom denna motion enbart ligger denna varma omtanke om svensk handel och svensk industri.

Det reella skälet är ett annat. Jag skulle tro, att vi i motionen kunna se — vilket jag finner naturligt — hos det parti, det gäller, ett uttryck av sympati för en regim, vilken man innerst inne beundrar, och vilken man i varje

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

fall inom Nationella ungdomsförbundet hyllar såsom utmärkt, men som man i det officiella högerpartiet ännu ej anser riktigt opportunt att bekänna sig till i dag. Det är uttrycket för denna utvecklingsprocess, som jag även tidigare i dag pekat på, som vi nu konstatera även i denna motion. Jag finner det inte alls underligt, att herr Lundqvist motionerat på detta sätt. Det är ett bevis på, att han är en intresserad arbetare i den Herrans vingård, där man även här i landet arbetar för att skapa lika förtjusande förhållanden som för närvarande råda nere i Tyskland.

Herr **Lindman:** Herr talman! Blott några ord i denna fråga, som onekligen är intressant. Den *kan* också ha ganska stor betydelse, även om det förhåller sig så, som vi hörde från Norrlandsbänken nyss, att importen ökat i trots av landsorganisationens aktion, som i alla fall vidtogs i avsikt att försöka minska handeln.

Jag skall inte återigen uppta till bemötande herr Flygs yttrande om att högern speciellt skulle ha något intresse för ett dylikt besluts genomförande och att detta vore en högerns politiska angelägenhet. Jag förstår, att ett dylikt påstående är en upptakt, som herr Flyg sätter i gång med redan nu, till den valrörelse som börjar i sommar. Sådant där komma vi nog att få höra många gånger från det hållet. Emellertid är det snarare en önskan att skilja på det politiska och ekonomiska, som gör att jag tar till orda i detta fall.

När jag hörde herr Cruse, som jag förmodar nu uppträder som L. O:s representant här i kammaren, då herr Edvard Johanson är borta, förundrade det mig, att han började med att göra en jämförelse mellan landsorganisationens lagar och Allmänna valmansförbundets. Vi ha inga lagar. Vi ha ett program. Men ni ha fackföreningslagar, ni ha bestämmelser om en hel mängd saker, som herr Cruse känner till mycket bättre än jag och som äro så invecklade, att jag i vissa fall inte ens skulle våga försöka mig på att tyda dem. Denna jämförelse med ett politiskt parti är ju fullkomligt ohållbar. Då kan herr Cruse hellre jämföra L. O. med det socialdemokratiska partiet. Skulle herr Cruse ha gjort det, skulle han ha funnit, att såväl herr utrikesministern som herr statsministern tagit avstånd från den aktion, som landsorganisationen i detta avseende satt i gång.

Att L. O:s lagar äro ett invecklat spörsmål förstår jag mycket väl, när jag hör herr Cruse säga, att det här inte var fråga om någon bojkott utan om en köpstrejk. Men strax därefter talar herr Flyg om denna bojkottaktion. Nu kanske inte herr Flyg tillhör L. O. och följaktligen inte alls har med denna sak att skaffa. Därför skall jag försöka att ta litet bättre vittnesbörd. Sålunda finnes i utskottets utlåtande ett utdrag ur tidskriften »Fackföreningsrörelsen» nr 36 år 1933. I detta upprop anföres bland annat: »Landsorganisationen i Sverige ansluter sig till bojkottaktionen i avsikt att öva påtryckning på dagens tyska makthavare.» Nu säger herr Cruse: Det är ingen bojkott, det är en köpstrejk. Vad är skillnaden? Här står ordet bojkott, det ha ni själva sagt. För min del har jag mycket svårt, herr talman, att inse skillnaden. Här är en bojkott utfärdad emot ett land, fullkomligt likgiltigt om det ena landet eller det andra, och herr Cruse säger, att denna fackliga aktion inte skall medföra några svårigheter. Förlåt mig, men *vilken* facklig aktion skulle ni överhuvud taget i ett fall som detta företaga, utan att detta skulle medföra några komplikationer?

Vad jag också fäste mig vid i landsorganisationens talesmans yttrande, var hans meddelande, att man inte gjort något annat än påpekat fackföreningsinternationalens beslut. Med andra ord, här ha vi sålunda ett bevis för, att

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

man inte följer den svenska landsorganisationens beslut utan att det är en international, som bestämmer och som man helt enkelt bör lyda och säga: vi fullfölja dess beslut. Vad internationalen beslutat skola vi sätta i verket, det är vår plikt. Detta är en underdånighetsförklaring till en internationell organisation, ett förhållande som jag tycker det ganska illa passar att tala om i den svenska riksdagen.

Jag fäster uppmärksamheten vid, att vad det här gäller och vad som för mig är utav betydelse, är ungefär detsamma, som är sagt av herr statsministern. Man vill inte skapa några svårigheter för Sverige, säger man. Men, herr talman, hur kan man undgå att åstadkomma svårigheter för svensk industri och svenskt näringsliv och därmed för svenska arbetare, om man uppträder på detta sätt mot ett land med vilket man står i förbindelse och har ett handelsutbyte, som det i dessa tider är utomordentligt svårt att kunna fullfölja, på grund av alla de åtgärder, som numera vidtagas från det ena och det andra hållet? Hur skall man överhuvud taget kunna upprätthålla en sådan förbindelse, om en sådan organisation som L. O. utfärdar en sådan där blockadförklaring — ni ha själva använt det ordet — och därtill på internationell order? Hur skall regeringen bära sig åt i sina förhandlingar med det främmande land, som vi vilja driva handel med, ifall en sådan institution som L. O. dekreterar: här skall strejkas, här skall inte köpas någonting av tyska varor, vi uppmana alla som höra oss till att inte köpa tyska varor? Förstår man inte, att detta kan medföra repressalier och att dessa repressalier visst inte behöva komma att skona dem, som ni undantagit härvidlag, nämligen transportarbetarna. Repressalierna kunna gå vida därutöver och medföra svårigheter för svenskt näringsliv, svenska industrier och därmed också för svenska arbetare. Den svaga punkten härutinnan är just, att man tillgriper en sådan där åtgärd i något slags raseri över politiska förhållanden, som existera i ett annat land. Det är detta jag för min del inte kan gilla.

Slutligen vill jag säga till herr Flyg: tala inte om rysskrediten! Den gick ju sitt öde till mötes och detta inte på grund av ingripande från svensk utan från rysk sida. Jag förstår så väl, att dess förverkligande legat herr Flyg särdeles varmt om hjärtat. Den skulle ha betytt så oändligt mycket! Men märker inte herr Flyg ohållbarheten i den jämförelsen? Frågan om rysskrediten hade ju uppkommit genom ett regeringsförslag, som vi hade att taga ställning till från de synpunkter som därvid helt naturligt måste anläggas från svensk sida. Det var en riksdagsfråga som varje annan, med regeringen som förslagsställare och riksdagen som beslutande. Här är det fråga om något helt annat.

Herr talman! För min del anser jag, att denna åtgärd från landsorganisationens sida är en synnerligen lättsinnig åtgärd. Som en lättsinnig åtgärd skall den också bedömas, även om den inte alls har haft sådana följder och burit de frukter, som vederbörande kanske hade hoppats. Jag tror, att den nog varit skäligen betydelselös, men själva åtgärden är dock sådan, att den icke kan få bli opåtald.

Med herr Lindman förenade sig herr *Persson* i Fritorp.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Herr Cruse gjorde ett uttalande, som var nog så egendomligt. Han ville göra gällande, att det här inte var fråga om någon bojkottaktion utan om en köpstrejk mot tyska varor, eller snarare någonting liknande uppmaningen »köp svenska varor» i stället för tyska.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Om herr Cruse hade gjort sig besväret att se efter en smula i utskottsutlåtandet och genomgått de citat av landsorganisationens egna proklamationer i detta ärende, som där finnas införda, skulle han överst på sidan 2 kunnat läsa: »Landsorganisationen i Sverige ansluter sig till bojkottaktionen i avsikt att öva påtryckning på dagens tyska makthavare.» Nederst på samma sida finnes också ett citat från landsorganisationens upprop, vari det heter: »Landsorganisationens cirkulär nr 823 med uppmaning till medlemmarna att genomföra en bojkott mot tyska varor — — —», och slutligen på sidan 3, nederst: »Landssekretariatets proklamation om bojkotten av tyska varor — — —.» Jag tycker, att det är att väl lätt taga del utav, vad som i sak har förekommit, när man söker ge den tydningen av det inträffade, som herr Cruse gjort, eller också är det att kanske litet för mycket räkna med kammarens ledamöters oförmåga, eller — lättja, att ta del av vad som i saken förekommit.

Emellertid skulle jag ändå inte ha tagit till orda i denna fråga, om inte såväl herr Cruse som sedan herr Hansson i Trollhättan hade drivit det påståendet, att den motion, vi här bedöma jämte utskottsutlåtandet därom, skulle vara ett led i den aktion emot fackföreningarna, som ifrån visst håll blivit igångsatt. Jag undrar, om det är riktigt klädsamt och lämpligt att vara så ömtålig, att man i varje framställning, som för fackföreningsrörelsen är obekväm, ser en vilja och lust att komma fackföreningsrörelsen såsom sådan till livs. Denna rörelse kan lika litet som någon annan inom vårt land existerande rörelse av större eller mindre betydelse begära att vara tabu, när den företar sådana handlingar, som ingripa i det samhälleliga livet, med inverkan på förhållanden, som inte längre äro sammanslutningens egen interna angelägenhet och som gripa in även på många andra områden, vilket tvivelsutan härvidlag varit fallet.

Enligt min mening skulle denna fråga på bästa, lugnaste och ur alla synpunkter värdigaste sättet ha blivit avskriven, därest L. O. hade följt den mycket befogade maningen i denna sak, som av utrikesministern, excellensen Sandler, riktades till L. O. i ett föredrag, jag vill minnas i Göteborg, varom ett citat återfinnes i motionen. Han ogillade ju alldeles bestämt denna särakction, och han tillade, att det var inte på grund av någon personlighetsklyvning, det var inte blott på grund av sin ställning som utrikesminister som han hade anledning anmärka mot landsorganisationens tillvägagångssätt. Han tillade, att även om han hade haft att handla såsom vanlig enkel medborgare och ledamot av det socialdemokratiska partiet, skulle han ha uppträtt på samma sätt.

När nu denna herr utrikesministerns befogade maning inte ledde till någon efterföljd, är det både förklarligt och försvarligt, att frågan dragits fram i Sveriges riksdag, och att man där begär ett uttalande. Jag vågar också påstå, att när frågan kommit inför detta forum, skulle det vara att beklaga, om riksdagen icke nu intoge den enda ståndpunkt som i detta fall är den riktiga, nämligen underströke, att det här varit fråga om en åtgärd, som är ägnad att försvåra möjligheterna, att försvåra handlingsfriheten för landets i detta fall ansvariga myndighet och som sålunda bör av riksdagen erhålla det stöd, som den kan och bör ge i form av ett bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Anderson* i Norrköping.

Herr andre vice talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Hansson** i Trollhättan, som anförde: Jag ber blott att få säga herr Magnusson i Skövde, med anledning av hans anmärkning mot mig, att mitt

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

inlägg i debatten föranleddes av motionen. Jag yttrade ingenting mot herr Magnusson i Skövde utan om det sätt, varpå herr Lundqvist anlade sina synpunkter, då han talade i frågan i dag.

Härpå yttrade:

Herr **Severin:** Herr talman! När herr Magnusson i Skövde uppmanade fackföreningsrörelsen att inte för mycket spela rollen av prinsessan på ärten och inte vara så rasande ömtålig och då han sade, att så snart man gör någon anmärkning mot en åtgärd, som fackföreningsrörelsen vidtagit, anses det som ett obefogat och ohemult angrepp mot fackföreningsrörelsen, tänkte jag, att ingenting egentligen kunde vara mera överflödigt än att ställa en dylik maning till fackföreningsrörelsen. Den har gunås inte varit van att bli behandlad med sammetsvantar från samhällets sida under de femtio år, den existerat. Var lugn för, att den minst av allt känner sig som någon prinsessa på ärten. Den tål nog de angrepp och den kritik, den får.

Jag skulle inte ha blandat mig i denna debatt, om det inte varit med mig alldeles som med herr Hansson i Trollhättan, att jag blivit uppkallad härtill uteslutande med anledning av motionen. Vad som närmast föranledde mig att begära ordet var — alldeles såsom med herr Hansson i Trollhättan — det sätt, på vilket herr Lundqvist argumenterar för sin motion. Jag konstaterade emellertid senare med tillfredsställelse, när herr Lindman hade ordet, att han åtminstone inte försjönk till den enkla demagogi, som herr Lundqvist tillät sig och som på mig knappast gjorde intryck av att vara annat än citat ur Allehanda, beträffande vilken tidning jag förmodar, att herr Lundqvist är ense med mig att den står på en sådan politisk nivå, att den egentligen inte borde vara lämplig såsom argumenteringskälla här i riksdagen.

Landsorganisationen och fackföreningsrörelsen ha blivit en stat i staten, hette det, och L. O. har skapat sina egna lagar, som stå över statens lagar, till vilka L. O. naturligtvis inte tar någon som helst hänsyn. Vad är det för lagar, som L. O. har skapat och som stå över statens lagar? Vid vilka tillfällen har L. O. utan vidare negligerat statens lagar? Är L. O., herr Lundqvist, en förbrytarsammanslutning, som uppträder som något slags gangsterliga på 638,000 medlemmar, städse bekämpande staten? Bryter L. O., bryter fackföreningsrörelsen mot statens lagar? Ja, det har organisationen naturligtvis gjort. Den har då och då blivit indragen inför arbetsdomstolen och förlorat ett eller annat mål. Men det finns också en hel massa arbetsgivarsammanslutningar, som blivit dragna inför arbetsdomstolen och så vitt jag kan minnas, ha även dessa förlorat en del mål. Således ha även de senare begått en del lagbrott. Alltså utgöra väl också dessa arbetsgivarföreningar en stat i staten? Således skapa de egna lagar och sätta sig upp emot statens lagar? Är bojkotten mot Tyskland, som L. O. utfärdat, en olaglighet? Finns det inom den svenska lagstiftningen, herr Lundqvist, något ställe som förbjuder L. O. att utfärda en dylik bojkott? Vad är det då för fraser man kommer med här i denna församling! Hade jag tillhört herr Lundqvists parti, skulle jag ha blygts å herr Lundqvists vägnar för en dylik argumentering. Landsorganisationen har laglig rätt att utfärda en bojkott. Den har utfärdat denna bojkottparoll; beträffande sedan dennas verkningar är det en annan sak.

Jag tror inte, att herr Hagberg i Luleå har fullt så stor anledning att förhäva sig över den minskning på 68 miljoner av exporten till Ryssland, som ägt rum. Detta beror inte uteslutande på Rysslands vilja att bojkotta våra

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

varor. Det beror också till stor del på kreditförhållandena. Men det var inte denna sak, vi nu skulle diskutera. Jag säger detta blott i förbigående, för att herr Hagberg inte skall förhäva sig över hövan. Det var för övrigt inte för herr Hagbergs skull, jag begärde ordet utan för att svara herr Lundqvist.

Jag hade hoppats, att man skulle vara befriad från denna enkla demagogi i en riksdagsdebatt. Herr Lundqvist må ha den meningen, att det är rimligt att utfärda ett lagligt förbud för en enskild sammanslutning att påbjuda en bojkott mot en främmande stat. Jag bestrider inte herr Lundqvists rätt att hysa denna uppfattning. Jag bestrider heller inte rätten att motionera därom i riksdagen, och är det så, att en dylik lag skulle antagas, kommer naturligtvis landsorganisationen att respektera densamma. Men denna lag är ännu icke antagen, och så länge detta icke är fallet har landsorganisationen icke begått något lagbrott. Den är icke att betrakta såsom en stat i staten därför att den proklamerat en dylik bojkott.

Herr Lindman frågade, vilka andra åtgärder än en enkel köpstrejk, som i detta sammanhang skulle kunna tänkas. Ja, det kan ju tänkas andra åtgärder, som också ligga inom laglighetens ram. Det kan ju tänkas en transportblockad, en bojkott av tyska fartyg, som komma hit, åtgärder som ju äro ännu längre gående och som även diskuterats inom landsorganisationen, ehuru de icke kommit till utförande. Men som sagt ha inom landsorganisationen röster höjts för ett tillgripande av dylika åtgärder.

Trots allt detta tal om hänsynen till främmande makter och den fruktansvärda faran för vårt lands ekonomiska liv, som skulle kunna bli en följd av denna bojkott mot Tyskland, undrar jag, om man icke väsentligen överdriver dessa faror. Våra handelsförbindelser med Tyskland äro icke av det slag, att det egentligen kan för Sverige innebära några så stora faror, om dessa förbindelser bli ännu mindre än de nu äro. Naturligtvis kan en dylik åtgärd innebära en olägenhet, det skall jag gärna medgiva, men olägenheterna äro nog icke av den karaktär att man egentligen har anledning att tala om någon särskild fara för landet. Det är ur den synpunkten jag anser åtgärden icke vara så fruktansvärt lättsinnig som herr Lindman bedömde den.

Om man städse skall vara så hänsynsfull mot främmande makter anser jag, att man utifrån samma synpunkter äger en rättighet att påtala icke den omständigheten, att den ryska krediten icke kom till stånd men väl det sätt, varpå denna kredit bekämpades i högerpressen, där det sannerligen icke sparades på krutet. Många av de argument, som i de dagarna lästes framförallt i högerpressen och särskilt i Nya Dagligt Allehanda, vilken tidning tycks vara herr Lundqvists organ, voro av den art, att, om detta främmande land varit tillräckligt ömtåligt, skulle det ha känt sig kränkt. Hade detta land varit Tyskland, hade det säkert känt sig kränt. Ty detta land har ju vid ett par tillfällen varit färdigt att hemställa till utrikesministern om åtgärder mot alltför frispråkiga uttalanden i svenska tidningar. Hade Ryssland varit lika ömtåligt, hade detta land haft precis samma anledning att hänvända sig till utrikesministern och hemställa om åtgärder mot de svenska tidningar, som i vårt lands namn — och naturligtvis med all vederbörlig hänsyn till utländska makter — gjort kränkande uttalanden om en makt, med vilken vi befunno oss i vänskapliga förbindelser vid den tidpunkten. Detta bör man erinra sig, när man talar om vårt lättsinne i detta fall.

Herr talman! Jag vill icke ställa något yrkande om avslag på utskottets hemställan, men jag har i vart fall velat begagna tillfället att protestera mot det sätt, varpå man här argumenterat för sina önskemål.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Herr **Lundqvist:** Herr talman! Den siste ärade talaren ville söka göra gällande, att mitt anförande på något sätt skulle vara hämtat ur Nya Dagligt Allehanda, vilken tidning han tydligen icke ville skänka något större erkännande. Jag vill säga herr Severin, att jag icke alls tagit detta uttalande ur Nya Dagligt Allehanda. Det är möjligt, att min uppfattning i detta fall sammanfaller med vad denna tidning anser. Jag tror emellertid, att jag ganska snart i en annan fråga skall bli i tillfälle att citera ett uttalande i en tidning, som står herr Severin mycket nära, jag drar mig nämligen icke för att hämta min visdom ur olika tidningsorgan. Jag tror, att detta är ganska nyttigt, och jag är säker på, att herr Severin gör det också. Men om till äventyrs någon av hans ärade partikamrater icke gör det, skulle jag vilja rekommendera detta sätt, ty jag tror, att det är ganska nyttigt.

Emellertid förklarade herr Severin med mycket djupa brösttoner, att landsorganisationen aldrig skulle på något sätt ha satt sig över Sveriges rikes lag. Nu sade jag för min del icke, herr Severin, att landsorganisationen gjort detta. Jag använde avsiktligt ordet fackföreningarna. Det förefaller mig, som om åtminstone det ärende, vi närmast före detta behandlat, tillräckligt tydligt visat, att övergrepp från de hållen förekommit. Icke svävar för övrigt herr Severin i okunnighet om, hurusom man på fackföreningshåll vidtagit direkt förföljelse emot misshagliga personer och bokstavligen hindrat dem ifrån att utöva sin näring, en rätt, som dock enligt rikets lag är dem garanterad.

Herr Severin ville kalla min argumentering demagogisk. Jag känner mig icke överväldigad av det betyget. Min argumentation innebar kritik, och kritik förbehåller jag mig rätt att framställa. Vill herr Severin sedan undgå denna kritik, har han ett utmärkt tillfälle därtill genom att söka åstadkomma att orsakerna bli undanröjda, ty då skall kritiken för visso tystna.

Jag skulle sedan endast be att få säga några ord till min granne till vänster, herr Flyg, som ju vid olika tillfällen i dag har vänt sig till mig. Den artigheten fordrar ju att på något sätt bli återgäldad. Han ville emellertid påstå, att, när det var fråga om ryssavtalet, varken jag eller någon av mina partikamrater hade haft något intresse för vårt arma näringsliv. Då höjdes ingen röst från vårt håll till fromma för näringslivet! Jag undrar om detta är så riktigt. Såvitt jag kunde läsa handlingarna i det målet rätt innantill, hade de olika näringsorganisationer, som fått tillfälle yttra sig i den frågan, betackat sig för denna affär just därför att ett bifall till denna proposition skulle — åtminstone i det långa loppet — för landets näringsliv enligt vad deras egna talesmän gjorde gällande bli till allvarlig skada. Under sådana förhållanden tror jag, att vi, som i detta fall följde näringslivets egna representanter, stå på ganska säker mark. Det var alltså icke alls på det sättet, som herr Flyg förmenade, nämligen att vi icke hade något intresse för näringslivet, utan det var tvärtom så, att vi av omtanke om vårt eget lands näringsliv gingo emot ryssavtalet.

Jag ber emellertid till sist att få tacka herr Flyg för hans erkännande åt mig såsom den gode och ärlige arbetaren i vingården. Jag beklagar endast, att herr Flyg har så dåligt reda på vad detta arbete är inriktat på; det är säkerligen icke alls på det sättet, herr talman, att arbetet i vår vingård är inriktat på att söka införa diktatur av ena eller andra slaget i vårt land, utan vi försöka verkligen, ehuru det ser mörkt ut, att rädda den sunda demokratien i detta land. Skulle herr Flyg vilja medverka därtill, skulle arbetet säkerligen gå lättare. Jag konstaterar emellertid, att herr Flyg hittills icke på något sätt har velat vara med i den strävan.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av förhandlingarna. . .

Herr **Hage:** Herr talman! Herr Lundqvist förebrådde mig i början av denna debatt för att jag icke anfört någon motivering, när jag yrkade avslag på det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag vill härvidlag bara säga, att en av orsakerna var, att när denna debatt började kl. 7 fanns det summa summarum fem personer i kammaren, och det är ju ganska tröstlöst att tala till ett så litet publikum. När nu några flera ledamöter kommit till, kan man ju ha anledning att säga ytterligare några ord.

Det var emellertid ännu en sak som gjorde, att jag icke lade ner någon möda i det av herr Lundqvist åsyftade anförandet, nämligen den omständigheten, att det inom utskottet hände sig — eller var det kanske *utom* utskottet — att, när herr Lundqvist i början av riksdagen väckte sin motion, mötte jag en borgerlig riksdagsman och frågade honom, vad man skulle göra åt den där motionen. Han svarade mig ungefär som så, att motionen var en sådan där tulipanaros-motion, som ibland brukar väckas av ytterlighetspartier och som man kunde rycka på axlarna åt och avfärda utan vidare spisning. Detta var alltså en borgerlig riksdagsmans uppfattning vid den tiden. Nu har, märkligt nog, och trots allt utskottet betraktat denna motion såsom ett allvarligt menat förslag, vilket en hel del borgerliga riksdagsmän från början säkerligen icke gjorde. Jag för min del betraktar emellertid fortfarande motionen som en slags demonstrationsmotion och ingenting annat.

Jag vill för att belysa vad jag nu sagt påminna därom, att vi i utskottet ha resonerat om, huruvida det kunde finnas en lagstiftning som denna i någon annan demokratisk stat. Såvitt jag nu har kunnat inhämta, finns icke någon dylik lagstiftning införd i någon annan demokratisk stat. En aktion mot tyska varor har ju — såsom för övrigt här i debatten framhållits — inletts i ett flertal andra stater såsom Schweiz, England, Holland och Belgien. Men ingen har i dessa stater, såvitt vi kunnat finna, kommit på den illustra idén att försöka åstadkomma en lagstiftning mot ifrågavarande bojkottrörelser. Om vi sålunda nu skulle fullfölja herr Lundqvists mening, skulle bland de demokratiska staterna Sverige antagligen bli den enda, som komme att begåvas med en dylik lagstiftning. Det vore sannerligen icke hedrande för Sverige, om så skedde.

Jag vill vidare säga, att det ju är en sak att hysa den mening — som exempelvis uttryckts av hans excellens utrikesministern — d. v. s. att en facklig organisation, när den vidtager vissa åtgärder, som åsyfta att ge en viss opinion till känna, bör ta en viss hänsyn till landet i dess helhet. Men det är en helt annan sak, när man, som herr Lundqvist, vill gå in för en *lagstiftning* på detta område, vilken när som helst kan tillgripas. Man kan alltså mycket väl ha en sådan uppfattning som exempelvis hans excellens utrikesministern givit till känna eller att man, när det gäller dylika saker, måste iakttaga en viss försiktighet, utan att man därför behöver avancera så långt, att man kräver en *lagstiftning* på området i fråga. Vidare vill jag för min del säga, att redan den omständigheten, att i de andra demokratiska stater, där man även inlett en dylik facklig aktion, man icke framfört krav på en lagstiftning i denna riktning, tyder bland annat på, att man förstår, att det är mycket svårt att åstadkomma en effektiv lagstiftning på detta område. Jag tror för min del, att — trots varje lagstiftning, som man kan komma att införa för fall, sådana som dessa — folkopinionen på ett eller annat sätt kommer att ta sig uttryck. Ett ganska vanligt uttryck för folkopinionen och ett uttryck, som

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

man måste förstå, är just inledande av en köpstrejksaktion mot det land, där en del humaniteten och förnuftet stötande saker tillåtas hända, eller där man för en mot arbetarklassen särskilt utmanande och hänsynslös politik. Jag menar under sådana förhållanden, att skall man kunna åstadkomma en lagstiftning för beivrandet av detta, måste denna lagstiftning, såvitt jag förstår, gå mycket långt. Den måste med andra ord gå så långt, att man i lag måste stadga, att t. ex. om jag — som icke gärna köper tyska varor — kommer in i en affär, där det ligger tyska varor på disken, och jag säger, att där ligger en tysk vara, som jag inte vill köpa, så skall affärsinnehavaren ha rätt att hålla mig kvar och kalla på polisen och säga, att här är en jycke, som icke vill köpa tyska varor, passa på och hanka honom och för honom till häktet. Jag menar sålunda, att, först om man får en så långt gående lagstiftning, kan det bli någon verklig effekt med lagstiftningen i fråga.

Jag anser med ett ord, att det är ett orimligt förslag, som herr Lundvist här framlagt. Det finns ingen möjlighet — även om man tilläventyrs skulle ha en dylik uppfattning — att genomföra en sådan lagstiftning. Alltså, jag tror icke, att det finns möjlighet att verkligen åstadkomma en lagstiftning på detta område, som skulle göra någon som helst effekt. Jag har den känslan, överhuvud taget, att där möjligen lagstiftarna varit inne på tanken att åstadkomma en sådan lagstiftning, där ha de givit tappt. De ha stoppat, då de funnit det vara omöjligt att på lagtekniskt effektivt sätt åstadkomma en lagstiftning, varigenom man verkligen skulle kunna nå det, som man vill nå. Även från *den* utgångspunkten ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! I sin förnämliga egenskap av ställföreträdande L.O.-chef har herr Cruse i detta sammanhang gjort en distinktion, som jag anser icke bör gå alldeles obeaktad förbi.

Under debattens tidigare skede har det talats om det anförande i detta spörsmål, som hans excellens utrikesministern i höstas hållit i Göteborg. Det talades även om det anförande, som hans excellens statsministern höll i remissdebatten i första kammaren i januari i år. Herr Cruse fann icke anledning till några direkta anmärkningar mot dessa statsrådsuttalanden, men han gjorde en bestämd distinktion. Han förklarade — om jag nu har noterat rätt, och det tror jag, att jag har gjort — följande: Regeringen har givetvis att företräda landets intressen, men landsorganisationen har att tillvarataga arbetarnas synpunkter. Härav vill det förefalla som om — åtminstone enligt herr Cruses uppfattning — ett motsatsförhållande skulle förefinnas mellan å ena sidan landets intressen och å andra sidan arbetarnas eller i varje fall landsorganisationens intressen. Är herr Cruse beredd draga ut konsekvenserna av detta resonemang? Och i så fall: vilka intressen skola gå främst, landets intressen eller landsorganisationens intressen? Ett klart och rakt svar på den frågan synes mig i någon mån vara på sin plats.

En föregående ärad talare — jag tror det var herr Hansson i Trollhättan — menade, att denna angelägenhet givits alltför stora proportioner. Ja, detta är mycket möjligt, och jag tror, att vi i varje fall skulle kunna begränsa denna debatt, om vi utan vidare här i kammaren enigt och samfällt sluta upp kring den ståndpunkt, som har företrätts av dels hans excellens utrikesministern och dels hans excellens statsministern. Jag tror, att kammarens majoritet kan göra detta med största lugn och utan samvetsnöd.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Herr **Månsson:** Herr talman, mina herrar! Jag är av den meningen att bojkott icke är någonting, som man proklamerar, utan som man gör och som inte kan göras utan att det finns en viss mognad hos viss intressegrupp. Det hindrar inte, att vi dagligdags se bojkotter. Vi ha nu i många år, särskilt då det suttit högerregeringar i England, men även vid andra tillfällen under vänsterregeringars tid, sett, att tidningar som Daily Express och Daily Mail och andra ideligen kört med bojkottaktioner och blockadförklaringar mot Ryssland. Om vi tänka på Kinas köpmän, så veta vi huru våldsamt de med bojkottvapnet ha härjat mot Japans exporthandel. De äro för all del icke de enda, utan det finns även andra folk, som riktat sig emot Japans handel. Om vi se på Indiens köpmän och för övrigt icke blott på köpmännen utan på Indiens folk på det hela taget, finna vi huru de med bojkottrörelser härjat med Englands handel. Om jag tänker på de central- och sydamerikanska staterna, är det knappast ett kvartal som förgår, utan att man där gör agitatoriska uttalanden gentemot de fordringsägarstater, som icke utan vidare vilja gå med på alla deras krav på moratorier och transferspärrar för förfallna räntor och amorteringar o. s. v. Vi kunna för övrigt knappast leta upp en fläck på jorden, där den »lagliga» bojkotten — om jag nu får använda det uttrycket — pågår icke bara i form av handelsspärrar av allehanda slag, utan även i form av uttalanden i tidningspressen.

Vad det svenska högerpartiet beträffar kan det ju inte precis fritaga sig från beskyllningen för att bedriva bojkott. Det är väl bekant ifrån en fråga, som vi behandlade för någon tid sedan, vilken enstämmig inställning högerpressen intog i just den frågan. Högerpressen var visserligen icke ensam om detta, utan även andra tidningar gjorde gemensam sak med den, vilket resulterade i att ett förslag, som innebar, att möjligheten att vi skulle kunnat sälja för 100 miljoner kronor till ett visst land, ett belopp, varav 25, nej, knappast 20 miljoner voro verkliga råvaruutgifter, 40 miljoner arbetslöner och resten ren köpmansvinst gick om intet. Vi hade kunnat ta in 100 miljoner kronor på en utgift av praktiskt taget 20 à 25 miljoner. Men därför att man apade efter högerns inställning i Kanada och andra länder, och därför att man för övrigt inblandade inländskt partispel i handelspolitiken, gick det som det gick. Följden blev, att under den sista månaden eller under de sista fyra à fem veckorna ha Danmarks bönder sålt 9,000 avelssvin och 750 kvigor till Ryssland. I vad mån detta gynnat svenska bönder och svenska näringsidkare och arbetare vill jag lämna därhän.

Å Tysklands vägnar behöver herr Lundqvist icke beklaga sig. Visserligen är ju, såsom vi veta, detta land den svenska högerns speciella fosterland. Det såg man 1914 och det har man sett sedan undan för undan. Denna barnakärlek har kostat Sverige oerhörda summor. Nu ha vi 900 miljoner kronor infrusna i Tyskland. Stora skogar, marker och domäner, som Belgiens hela ytvidd, ströko åt på värdelösa tyska mark ett årtionde tidigare o. s. v. Tyskland har sannerligen ingen anledning att beklaga sig. Sverige har låtit sin handel med Tyskland gå därhän, att vi, om jag minns rätt — jag har tyvärr icke siffrorna tillgängliga, men jag slog igenom dem en kväll för en månad sedan — på ett antal år köpt från Tyskland för mer än 2 miljarder kronor, d. v. s. värdet av två års svenska grödor rubb och stubb. Så inte har Tyskland någon anledning till klagomål, och för övrigt brukar Tyskland inte vara den ömtåligaste nationen, när det gäller ting sådana som dessa. I dess historia spela ju bojkott och blockad mot andra länder en utomordentlig roll ända från Hansans tider, och denna bojkott har minsann icke enbart bestått i

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

köpstrejk, utan gått därhän att man vägrat andra länders fartyg att segla på Östersjön.

Men fast står, herr talman, och det vill jag säga här offentligt, att dessa bojkottförklaringar och köpstrejksförklaringar och vad man kallar dem äro sådant, som man aldrig talar om. Sådant gör man. Den svenska högern brukar inte förklara bojkott. Ändå driver den bojkott som ett av sina förnämsta näringsfång. Jag skall bara erinra om sådana saker som t. ex. handlarkårens hänsynslösa bojkott emot alla de affärsmän, som handla med kooperativa förbundet. Jag skall erinra om att en här i kammaren mycket bekant man, en stor affärsman — han är numera icke medlem av kammaren — behövde bara låna ut 6,000 kronor till en av sina vänner i biträdeskåren för att denne man i åratal skulle bojkottas av alla svenska affärsmän i sin bransch. Jag skall bara tala om en sak, som är välbekant för alla och speciellt för arbetarna, men jag antager även för högerledningen här, arbetsgivarnas svarta listor. Jag skall bara nämna vad man kallar Brunkebergsklubben, d. v. s. en organiserad högeraktion, som genomdriver bojkott mot varenda akademiskt bildad man och kvinna, som misstänkes för att hysa radikala åsikter. Denna klubb besätter enväldigt alla den svenska domarkårens poster och så gott som alla poster i Kungl. Maj:ts kansli utan att man behöver utfärda någon bojkott mot någon. Arbetarna behöva en gång lära sig av högerns exempel att, om man skall vidtaga klassaktioner, skall man icke tala om dem.

Jag har intet yrkande.

Herr **Sandström:** Herr talman! Jag tror det kan vara tid på att återföra den här diskussionen i normala gängor och sysselsätta oss bara med den sak, som föreligger i utskottsbetänkandet. Här är ju fråga om en åtgärd, som en organisation i vårt land, Svenska landsorganisationen, företagit, och den åtgärden har föranlett en motion i den svenska riksdagen. Motionen har behandlats av andra lagutskottet, och utskottet har avgivit ett utlåtande. Det är således vad som står i det utlåtandet, som vi nu egentligen ha att syssla med.

Jag vill då erinra om att den omständigheten, att den här blockaden — landsorganisationens åtgärd bestod ju i en blockadaktion, en köpblockad mot tyska varor — riktat sig mot landet Tyskland, för utskottsmajoriteten icke alls var av någon avgörande betydelse. Det hade varit samma sak, om den riktat sig mot något annat land, med vilket Sverige stått i vänskaplig förbindelse. Nu har ju emellertid landsorganisationen begått denna dumhet, som jag anser man kan kalla det. Denna dumhet har sedan blivit påtalad av vår egen utrikesminister, som sagt, att det icke var någon lämplig åtgärd och att den var ämnad skada handhavandet av svenska utrikesärenden med hänsyn till den makt, som åtgärden riktade sig emot. Vid sådant förhållande får man väl icke undra på att, då även statsministern understrukit denna synpunkt, ett riksdagens utskott, som haft att behandla en sådan här sak, velat söka ge regeringen fullmakt att åstadkomma ett instrument för att för framtiden undvika sådant ingripande på utrikespolitikens område, som här faktiskt har skett. Därför har också utskottet framlagt sitt förslag. Jag vill här fastslå, att detta förslag icke riktar sig mot någon särskild organisation, utan man föreslår endast i allmänhet, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, vilka åtgärder kunna vara erforderliga och lämpliga för att förebygga att från enskilt håll vidtas handelspolitiska handlingar sådana som bojkott mot varor från visst land etc., handlingar, som äro av beskaffenhet att motverka den svenska regeringens handelspolitik.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Jag vill påpeka detta för att poängtera, att utskottets majoritet vid behandlingen av detta ärende inte i den ringaste mån haft anledning att rikta sig mot den svenska fackföreningsrörelsen. Visserligen har debatten på den punkten svävat ut alltför långt, men det föreligger faktiskt intet skäl för att antaga, att utskottet här haft för avsikt att visa någon aggressivitet mot den svenska fackföreningsrörelsen. Tvärtom står det ju här i motiveringen, att enligt vad utskottet inhämtat liknande åtgärder som de, vilka vidtagits av Svenska landsorganisationen, vidtagits även från annat håll. Vi rikta oss således även mot annat håll. Jag vet, att utskottsmajoritetens ståndpunkt är den, att regeringen skall kunna ingripa mot vem som helst, enskild eller organisation, som vidtar sådana åtgärder, som Svenska landsorganisationen i detta hänseende gjort sig skyldig till. Det är själva sakens kärna, och jag tycker det vore konstigt, om det skulle kunna finnas kammarledamöter, som skulle gå emot denna ståndpunkt, som ju även intagits av landets ansvariga regering.

Herr Hage talade om att han först, då vi kommo hit kl. 7, yrkat avslag på detta utskottsbetänkande utan att ange någon motivering. Herr Hage sade, att det var så litet folk. Det var ju heller icke många, jag tror det var mellan fem och tio personer här då. Men nog fick jag det intrycket då, att herr Hage hade den avsikten med det korta yrkandet att försöka få saken hastigt och lustigt avgjord, innan de andra kommo. Det må nu vara herr Hages ensak.

Herr talman, jag vill icke förlänga debatten utan hoppas, att den med det allra snaraste måtte avslutas. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det har naturligtvis sina vanskligheter att ge sig upp i en sådan här debatt, och jag har heller icke begärt ordet för att taga parti för den ena eller den andra ståndpunkten utan endast för att säga något, som jag tycker borde vara ganska självklart.

Innan jag gör det, skall jag dock be få säga till min ärade vän herr Lundqvist, att det är nog klokast för både herr Lundqvist och andra att överlämna åt framtiden att yttra sig om, huruvida näringsorganisationernas yttranden i fråga om rysslandsavtalet med hänsyn till svensk näringspolitik voro kloka eller icke. Jag misstänker, att den dagen kommer, då deras uppfattning kommer att undergå en mycket betydande justering.

Det var om det.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Lundqvist, att, om han hade varit diplomat — vilket han av allt att döma icke är och i ännu mindre grad jag — skulle han låtit vid utrikesministerns och statsministerns respektive förklaringar bero, ty ett är säkert, att en sådan här debatt efteråt, som här kommit till stånd, icke är ägnad att på något sätt främja det goda förhållandet till främmande makter. Ursäkta att en enkel man av folket, som icke alls är bevandrad i utrikespolitikens labyrinter, säger det, men om man finner utrikesministerns och statsministerns förklaringar tillfredsställande, kan jag icke finna, att det finns den ringaste anledning för en motionär att blåsa liv i frågan på nytt och på den vägen få fram uttalanden, som äro mer eller mindre obefogade.

För min del har jag alltså svårt att finna, att icke herr Lundqvist varit ute i ogjort väder, när han väckte sin motion, och jag kan inte finna, att andra lagutskottets majoritet varit så värst mycket klokare, ty det hade, som jag nyss antydde, helt säkert varit mycket bättre att låta utrikesledningen

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

sköta saken. Herr Lundqvist i Rotebro och andra lagutskottet hade icke bort försöka spela utrikesministern nr 2.

Sedan jag sagt detta, herr talman, skall jag be att få säga, att jag under debattens sista skede tyckt mig märka, att en viss eftertankens kranka blekhet gjort sig gällande, i det att herr Hagberg i Malmö uttalat den förhoppningen, att vi snarast möjligt skulle kunna avsluta denna debatt. Den siste ärade talaren herr Sandström var tydligen av samma mening. Jag har den uppfattningen, att, om herr Lundqvist hållit vad han sade i början av sitt anförande, att han icke alls skulle blåsa upp någon debatt i denna sak eller åtminstone icke åstadkomma någon längre debatt, hade han handlat i svenska statens och framför allt i riksdagens intresse.

Häruti instämde herr *Pettersson* i Hällbacken.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det kan nog tvistas om, huruvida skulden till denna långa debatt ligger på den sida, som min ärade vän herr Anderson i Råstock ville göra gällande. I varje fall kunde han haft anledning ägna ett litet minnesord åt den talare och hans eftersägare här i denna kammare, som hade det längsta anförandet och som inledde den långa debatten.

Om det nu är så, att debatten blåsts upp till orimliga proportioner, har det säkerligen icke varit vårt fel. Om det är sant, som herr Severin gjorde gällande, att högerpartiet hade anledning att blygas över herr Lundqvists uttalanden, så får jag säga, att nog tror jag, att det parti herr Severin tillhör har sådan anledning att blygas över hans uttalanden, och det snarast under den gamla formen i säck och aska.

Herr Hage bidrog genom sitt anförande i väsentlig mån att föra debatten in på avvägar. Det kan dock icke ha undgått herr Hage, att det inom utskottet eftertryckligt angavs, att utskottet alldeles bortsåg ifrån lagstiftningsåtgärder, vilket också framgår utav utskottets kläm. Herr Hage står framme i talarstolen och försöker slå in öppna dörrar, vilket är ganska överflödigt i föreliggande fråga.

Sedan hade herr Månsson i Hagaström ett anförande, vari han även vidrörde ryssavtalet. Jag tillåter mig att upptaga det till granskning, ehuru det bör bemärkas, att det icke är vi, som fört in ryssavtalet i debatten. Det har däremot skett av flera talare från det socialdemokratiska hållet. Herr Månsson talar om bojkott och anför därvidlag, att det sker bojkott dagligdags. Han säger bl. a., att Kinas köpmän bojkottat Japans varor och fortfarande så göra. Ja, det är bra, herr Månsson, men det är ett farligt exempel, ty den bojkotten ledde ju faktiskt till utrikespolitiska konsekvenser av yttersta slaget. Det var ju denna Kinas bojkott av japanska varor, som medförde Japans besättande av Shanghai och många andra förvecklingar. Det är ju litet vanskligt att anföra sådana exempel, när man vill så att säga reducera bojkotterna, särskilt dem, som gälla annan makt, till sådana dimensioner, att det icke egentligen är någonting att fästa sig vid.

Sedan kom herr Månsson in på högerpartiet och sade, att vi kunde icke fria oss från att använda bojkott, och anförde därvid som exempel handlandenas bojkott gentemot kooperativa förbundet. Det var en nyhet för mig, herr Månsson, att handlandena samt och synnerligen skulle vara högermän. Jag har icke vågat hoppas detta. Om så är fallet, ha vi anledning att också därigenom räkna med vissa möjligheter till de stundande landstingsmannavalen. Jag tror i varje fall inte på den saken. Det torde kanske vara lika

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

många handlande som äro vänstermän som de som äro högermän. Jag tycker det är litet för lättvindigt att illustrera sina påståenden på detta sätt.

Herr Månsson säger, att man proklamerar icke utan man gör bojkott. En förträfflig illustration är då rysslånet, ifall herr Månsson vill göra gällande, som tydligen var hans avsikt, att det skulle på något sätt ha bojkottats från högern inom vårt land. Alldeles spontant och innan någon agitation i den frågan hade kunnat göra sig gällande, var den svenska allmänheten sällsynt enig emot lånet, och varje riksdagsman vet, att ingen fråga under de senaste årtiondena har hos den svenska allmänheten väckt en sådan uppmärksamhet och en så spontan reaktion. Det var icke nog med att man ropade tvärs över gatan om det utan längs efter gatan ropade man: Hör nu, riksdagsmän, ni måtte väl aldrig ta rysslånet! Det var en sådan bojkott, som icke var proklamerad utan skedde spontant.

När jag i går såg i tidningarna, att Danmark sålt vissa avelsdjur till Ryssland, tänkte jag, att detta kommer att från socialdemokratiskt håll tagas till intäkt för att säga: Vad ni voro dumma, som inte togo rysslånet! Därvid synes man alldeles ha glömt, att det var Ryssland, som sade: Nej, vi vill inte ha lånet, då villkoren äro oförmånliga.

Danmark har sålt avelsdjur, men har Danmark lånat Ryssland pengar att betala med? Hade det icke varit lika stora möjligheter för oss att få sälja avelsdjur som för Danmark utan att vi behövt låna Ryssland 100 miljoner kronor för att få sälja varor? Och kunde icke vår regering för vår del utverkat lika förmånliga villkor? Det är mot sättet för den överenskommelsen man har haft anledning att reagera.

Jag skall övergå till att med ett par ord ytterligare bemöta herr Anderson i Råstock. Han förklarade, att man genom den framställning, som herr Lundqvist gjort, rivit upp saken. Det borde varit tillräckligt med de uttalanden, som gjorts utav utrikesministern och statsministern. Det *borde* ha varit tillräckligt, men det *var* icke tillräckligt, ty det föranledde ju ingen rättelse från vederbörandes sida.

Sedan säger han, att andra lagutskottet gjort sig skyldigt till samma misstag. Jag skall för ögonblicket icke yttra mig om herr Andersons i Råstock ståndpunkt — man må ha den meningen, att motionen var oklok, eller man må ha den meningen, att densamma var klok, därom uttalar jag mig icke i detta sammanhang — men jag vill framhålla, att andra lagutskottet stod dock inför det faktum, och det lär väl herr Anderson i Råstock icke förneka, att utskottet hade att taga ställning till den framställning, som faktiskt förelåg. Då hade vi att välja emellan att genom avstyrkande i viss mån ställa regeringen och dess uttalanden utan stöd ifrån utskottets och riksdagens sida. Vi ansågo, att, när tvingande anledning förelåg för oss till ett ståndpunktstagande, vi voro skyldiga stryka under den uppfattning, som tidigare med kraft uttalats av såväl utrikesministern som statsministern, och därför formulerade utskottet sitt uttalande på sätt skett. Därför lär det också utan tvivel vara klokt och riktigt, om kammaren nu följer utskottet.

Herr **Anderson** i Råstock erhöll härefter för kort genmäle ordet samt anförde: Herr talman! Jag konstaterar endast, att herr Magnusson i Skövde och jag äro överens om att det var oklokt att väcka motionen.

Vidare yttrade:

Herr **Lundell:** Herr talman! Man motiverar från fackföreningshåll bojkotten mot de tyska varorna med de våldshandlingar och kränkningar av de-

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

mokratien som begåtts i Tyskland. Det är väl närmast kränkningar av partivänner eller organisationskamrater det är fråga om, ty de andra intresserar man sig väl icke fullt så mycket för.

Jag skulle vilja fråga förespråkarna för denna politik, varför de på sin tid icke vidtogo här i landet en liknande aktion mot de ännu värre våldsdåd, som under den ryska revolutionens första år förekommo i Sovjetryssland. Våldsdåden riktade sig då icke bara mot borgarklassen — jag kan förstå, att man på detta håll helt kan bortse ifrån dem — utan även mot ryska socialdemokrater. Det finns många skildringar om sådana våldsdåd, lämnade av offren själva.

Det gör ett mycket egendomligt intryck då man hör herr Spångberg eller någon annan stå och beskriva våldsåtgärder, vilka man uppgiver ha ägt rum i Tyskland, och vilka på håret när i alla sina detaljer likna de våldshandlingar, som man tidigare hört beskrivas ifrån Ryssland under bolsjevikrevolutionens första år, under de år då herr Spångbergs partivänner ännu gingo ut och in i Ryssland som barn i huset. När man nu läser dessa skräckskildringar från Tyskland i socialdemokratiska och kommunistiska tidningar, är det alldeles som om de vore kvarglömda skildringar av vad som för 12 à 15 år sedan hände i Sovjetryssland, kvarglömda skildringar som legat på redaktionerna och som man nu bara ändrat namnen i. Men så kan det ju icke vara, ty på den tiden tog man icke in dylika skildringar från Ryssland i den socialdemokratiska och den kommunistiska pressen — och man gör det förresten icke heller nu. T. o. m. det ordstäv, som herr Spångberg nämnde och som han uppgav, att makthavarna i Tyskland använde för att skyla över sina våldshandlingar, är så gott som ordagrant detsamma, som bolsjevikerna begagnade för att skyla över tjekans våldsdåd. Det ordstäv herr Spångberg citerade löd: »När man hyvlar, faller det spånor.» I Ryssland hette det: »När man hugger timmer, flyger det spånor.»

Det som nu sker i Tyskland i fråga om våldsdåd är enligt min uppfattning endast en blek kopia av vad som på sin tid skedde i Sovjetryssland. Jag vet vad jag talar om ty jag har på platsen upplevat några av Sovjetrevolutionens första år. Om man nu på fackförbundshåll här i Sverige reagerar mot det mindre onda, under det man förut icke reagerat mot det större, kan man väl icke med bibehållen självaktning komma och säga, att man reagerar av humanitära skäl. Icke heller kan man göra gällande, att man reagerar mot krossandet av demokratien, ty denna är väl snarare mera eftertryckligt krossad och obefintlig i Sovjetryssland, än i Tyskland. Det har dock icke, så vitt jag känner till, förekommit några bojkottåtgärder från den svenska fackföreningsrörelsen gentemot ryska varor. Jag vet visserligen — jag har åtminstone en föreställning att det var på det sättet — att det från II. internationalens sida eller från fackföreningsinternationalen utfärdades vissa proklamationer mot våldsdåden i Ryssland, men de ledde icke till någon effekt här i Sverige. Jag har velat fastslå här i kammaren denna skillnad i uppträdandet gentemot våldshandlingar från olika håll.

Sedan skall jag bara tillägga en liten anmärkning. Herr Flyg påstod, att högerpartiet gillar och innerst beundrar utvecklingen i Tyskland, ehuru man icke vill erkänna det öppet — det var något i den stilen herr Flyg sade. Herr Lindman har ju redan genmält en del mot detta herr Flygs yttrande, men jag skulle härtill ytterligare vilja framhålla, att högern vänder sig mot socialismen även när denna såsom i Tyskland icke är klasskampsbetonad. Ty socialismen även i denna form kväver det enskilda ekonomiska intresset och det enskilda initiativet.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

Herr **Cruse:** Herr talman! Endast ett par repliker. Herr Hagberg i Malmö sökte draga ut så vidunderliga konsekvenser av mitt tidigare anförande som att jag skulle ha påstått, att landsorganisationens intressen skulle stå i strid med landets intressen. Även om vi ha olika uppfattningar i den föreliggande frågan, borde den väl ändå vara av den natur, att vi skulle kunna diskutera sakligt i den. Jag har icke gjort något sådant påstående, att landsorganisationen här skulle handlat i någon sorts strid mot landets intressen. Tvärtom ha vi genom det sätt, varpå vi fullföljt den internationella aktionen, sökt att åstadkomma så ringa skada som möjligt, och jag tror ej heller, herr talman, att det kan bestridas, att det sätt, på vilket vi lett denna aktion, varit sådant, att det kunnat påvisas, att vi skadat några intressen.

Att man i regeringsställning kan intaga en något olikartad ställning än eljest har ju herr Lindman bäst bevisat. När han senast satt i regeringen, hade han en synnerligen human och förstående inställning till den fackliga rörelsen, men det är ju helt andra toner nu, då högerpartiet är i opposition. Jag vill härmed inte ha sagt, att herr Lindman ändrat uppfattning, men som regeringschef kunde han inte driva en ensidig partipolitik utan måste se frågorna mera över partierna. Så är det givetvis också med en socialdemokratisk regering. Den måste bedöma frågorna något över partisynpunkterna.

Jag vill härmed inte hava sagt, att utrikesministern eller statsministern, även om de icke suttit i regeringen, skulle ha varit med om denna bojkott, ty inom landsorganisationen har det vid den förberedande behandlingen varit delade meningar i denna fråga — det behöver jag ju inte hålla hemligt. Men det var en avgörande majoritet för att man skulle ansluta sig till bojkottaktionen, och det var ju klart, att alla medlemmar då lojalt böjde sig för ett sådant beslut.

Sedan säger herr Lundell, att vi vidtogo ju inga bojkottåtgärder emot Ryssland, då det genomförde sina våldsaktioner både mot borgare och socialdemokrater. Då vill jag fästa herr Lundells uppmärksamhet på, att den socialdemokratiska pressen, det socialdemokratiska partiet och landsorganisationen togo lika bestämt avstånd ifrån våldshandlingarna i Ryssland som de nu tagit avstånd ifrån våldshandlingarna i Tyskland. Det har icke varit någon skillnad i inställningen härvidlag. Att det icke blev någon bojkott mot Ryssland 1917 har den enkla förklaringen, att Ryssland vid denna tidpunkt icke sålde några varor till vårt land, i varje fall ingenting att tala om. Det kunde icke exportera under de förhållanden, som då rådde.

Jag har den uppfattningen, att landsorganisationen, då den fattar sina beslut, skall taga nödig hänsyn till landets intressen, och jag tror heller icke, att någon kan påstå, att icke landsorganisationen så långt det varit möjligt tagit sådana hänsyn. Detta framgår ju också av, att när man kritiserar fackföreningsrörelsen, har det sällan varit landsorganisationens ledning man har angripit, utan det har varit enskilda fackföreningars och medlemmars uppträdande, som man har kritiserat. I stort sett har även den borgerliga opinionen måst erkänna, att landsorganisationens ledning sökt att på ett riktigt sätt handha ledningen av den fackliga rörelsen, och vi ha även i denna fråga sökt att på bästa sätt fullfölja vårt uppdrag och vår uppgift.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Om inte herr Anderson i Råstock omedelbart efter mitt anförande haft ordet, skulle jag kunnat få den uppfattningen, att hans felaktiga konstaterande och felaktiga slutsatser berodde på, att arbetet i riksdagens sista timme och inom statsutskottets hade så ansträngt honom, att han icke längre orkade göra sitt intellekt gällande. Jag ber emel-

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

lertid att få påpeka, att jag uttryckligen i mitt anförande garderat mig emot de premisser, på vilka han byggde sitt konstaterande.

Herr **Hage:** Herr talman! Endast en replik till herr Magnusson i Skövde. Han påstod, att det förslag, som här föreligger, icke talar om, att det skulle åstadkommas en *lagstiftning* på detta område. Jag fattade honom så.

Jag vill emellertid säga, att det är visserligen sant, att det står ingenting om lagstiftningen i utskottets utlåtande, men, såvitt jag förstår, finns det ingen möjlighet att åstadkomma något på detta område annat än genom en lagstiftning. Skall det överhuvud taget bli något ingripande mot fackorganisationerna, förutsätter detta, såvitt jag kan förstå, att Kungl. Maj:t får en viss fullmakt i sin hand att göra detta, och detta åter igen måste förutsätta en lagstiftning. För övrigt finns det ingenting här i yrkandet, som säger, att man inte får övergå till lagstiftning. Alltså, enda vägen att göra något härvidlag måste enligt min mening bli, att man skriver någon sorts lag, den kan naturligtvis bli kortare eller längre.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Min ärade vän herr Cruse har deklarerat, att landsorganisationen i här föreliggande fall icke handlat mot landets intresse. Jag vill då fråga: Varför i all rimlighets namn ha då utrikesministern och statsministern funnit sig föranlåtna att göra mycket allvarliga erinringar mot detta landsorganisationens tillvägagångssätt?

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vet inte, om herr Magnusson i Skövde är tillräckligt psykiater för att kunna avgöra, hur det är med mina nerver för ögonblicket. Själv tycker jag inte, att det är något vidare fel med dem.

Jag begärde emellertid ordet för att säga till herr Magnusson i Skövde, att det var litet svårt att få en annan uppfattning, eftersom han uttryckte sig ungefär så här: När motionen nu var där, måste vi taga ställning.

Jag överlämnar till kammarens ledamöter att läsa ut, vad som skall utläsas ur detta.

Herr **Lundqvist:** Herr talman! Det var närmast herr Andersons i Råstock första anförande, som gav mig anledning att begära ordet.

Det är mycket svårt, herr talman, att veta, hur man skall förhålla sig. Jag har en bestämd känsla av att kammaren är mycket angelägen om, att denna diskussion skall taga slut, men när då en talesman för motionärerna vädjade, att vi skulle söka begränsa debatten, passade herr Anderson i Råstock på att tolka detta såsom ett uttryck för att vi voro osäkra på vår sak och det berättigade i vår motion. Det är mot detta, som jag har velat reagera.

När herr Anderson i Råstock sedan sökte förvränga ett uttalande av herr Magnusson i Skövde därhän, att han skulle påstått, att motionens väckande var oklokt, vill jag endast för egen del säga, att jag naturligtvis icke delar herr Andersons i Råstock uppfattning, att det var oklokt. Om fackföreningarna och landsorganisationen hade handlat förnuftigt, på det sätt alltså, som utrikesministern har rekommenderat, hade säkerligen denna motion icke kommit till. Är det någon, som skall förebrås för oklokhet, vill jag vädja till min gode vän, herr Anderson i Råstock, att i så fall rikta den förebråelsen till landsorganisationen. Att under rådande förhållanden motionen varken var oklok eller opåkallad bekräftas även av herr Cruses sista anförande, vari han ju förklarade, att man hade velat ställa sig tillmötesgående mot

Ang. förbud för sammanslutningar att företaga aktioner mot utländsk stat. (Forts.)

internationalens krav men dock göra det så, att man så litet som möjligt skadade landets intressen. Herr Cruse har alltså öppet och ärligt medgivit, att denna handelsblockad, som landsorganisationen proklamerat, varit till skada för landet och dess näringsliv.

Till slut vill jag säga, att jag skall försöka att icke uppträda mera i denna debatt. Jag vill dock slå fast, att detta icke alls beror på, att jag tvivlar på det berättigade i motionen. Jag har icke på grund av vad som anförts i debatten funnit anledning att ändra ståndpunkt, herr talman.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 80 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogos vart för sig

andra lagutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag angående förhållandena inom byggnadsindustrien; och

statsutskottets utlåtande, nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skyddsuppfostran m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Ang. anslag till medicinalstyrelsen.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till medicinalstyrelsen jämte i ämnet väckta motioner. Därvid lämnades på begäran ordet till

Herr **Bengtsson** i Kullen, som yttrade: Herr talman! All annan statlig kontroll av privat affärsrörelse gäldas av den kontrollerade — med undantag av apotekens.

Medicinalstyrelsen har här tydligen haft öppet öga för detta pågående missförhållande, när styrelsen med frejdigt mod föreslog Kungl. Maj:t, att apo-

Ang. anslag till medicinalstyrelsen. (Forts.)

teken härvidlag icke längre skulle förlänas undantagsställning. De höga apoteksprisen giva ju heller icke någon anledning till att staten allt fortfarande skall bekosta ifrågavarande kontroll. Tvärtom.

Medicinalstyrelsen anför i sitt nämnda förslag:

»Det kan också utan tvekan anses vara fullt riktigt, att inkomsterna av läkemedelsförsäljningen böra användas allenast för ändamål, som avse apoteksväsendets bästa. Användning för annat ändamål av dylika inkomster skulle nämligen innebära en extra beskattning av de sjuka personer, från vilka dessa inkomster ytterst härröra. Däremot får det anses vara befogat, att inkomsterna av läkemedelsförsäljningen få disponeras för förutom ovan angivna ändamål (vittomfattande pensionsändamål) vissa statliga utgifter, som avse apoteksväsendet.»

På grund härav föreslog medicinalstyrelsen, att statens hittillsvarande kostnader å 6,000 kronor för apoteksinspektioner, apotekarbefordringsnämnden och medicinaltaxerevisorerna från och med kommande budgetår skulle överföras från statsanslag till fonden för apoteksinnehavares pensionering.

Denna apoteksfond hade enligt medicinalstyrelsens uppgift på 13 år vuxit upp till cirka 11 miljoner och växer årligen med ytterligare cirka 1 miljon kronor. Någon risk i fråga om fondmedlens tillräcklighet för övriga därmed avsedda ändamål skulle, enligt medicinalstyrelsen, icke uppstå, i den händelse statsbudgeten avlastades med dessa 6,000 kronor.

I infordrat remissyttrande förklarade statskontoret, att ämbetsverket icke ville i princip ställa sig avvisande till tanken, att ifrågavarande fond i vidgad omfattning toges i anspråk. Statskontoret erinrade därjämte om att vid årets beräkning av medicinalstyrelsens ordinarie förslagsanslag »hänsyn tagits till den anslagsminskning, som skulle följa av ett biträdande av medicinalstyrelsens förslag».

Socialministern entusiasmerades helt naturligt av detta förslag och detta i så hög grad, att han redan i årets statsverksproposition optimistiskt förleddes att meddela riksdagen om utsikten till denna besparing i medicinalstyrelsens stat.

Sedan apotekssakkunniga hemställt, att denna statliga besparingsåtgärd måtte anförtros åt dem, framkom i kungl. propositionen 177 eftertankens kranka blekhet. Statsutskottet har, som vi nyss hört, ytterligare blekt beslutsamhetens friska hy i medicinalstyrelsens berömvärda förslag.

Under tiden har riksdagen beslutat, att den farmaceutiska industrien själv skall i år gälda 45,000 kronor och därefter årligen omkring 35,000 kronor i och för statlig kontroll av deras tillverkningar, vars årliga försäljningsvärde torde uppgå till cirka 18 miljoner kronor. Men apoteken, vilkas årliga omsättning rör sig om minst 36 miljoner kronor, skulle icke från nästa budgetår kunna bära de 6,000 kronor för statlig kontroll, vilka medicinalstyrelsen föreslagit! Industrien har dock icke att räkna med apotekens avsatta miljonfonder — på 20-talet miljoner och kanske därutöver. Det kan väl då icke vara annat än riktigt, att även det förmögna apoteksväsendet får betala för direkta kostnader för sin statskontroll, en kontroll vilken ytterst dock avser apoteksväsendets bästa enligt medicinalstyrelsens uppfattning.

Summan på 6,000 kronor är ju ytterst blygsam. Relativt taget är den endast en tiondel av den årliga kontrollbeskattning riksdagen belastat den farmaceutiska industrien med.

Nyss yttrades det från statsrådsbänken i denna kammare, att det icke kan hjälpas, att fabrikant-, försäljar- och pressintressen trampades på tårna vid specialitetsförfattningens genomförande. När denna uppfattning kan godkännas av kammaren, då det gäller nämnda stora medborgargrupper, frågar

Ang. anslag till medicinalstyrelsen. (Forts.)

man sig helt naturligt, om icke riksdagen i detta sammanhang också skulle kunna »trampa på tårna» den lilla och mindre omfattande medborgargrupp, vilken representeras av apotekarna och deras ekonomiska intressen.

Ja, herr talman, medicinalstyrelsen motiverar nöjaktigt, att de sjukas pengar för deras läkemedelsinköp å apoteken, såsom de ligga samlade i fonden för apoteksinnehavares pensionering, väl böra användas även för gäldande av statens kostnader för kontroll av apoteken. Socialministern har — kanske i ett starkt ögonblick — delat denna uppfattning, men sedan ändrat åsikt. Motionen ville dock understryka detta socialministerns glädjefulla budskap i statsverkspropositionen. Sedan dess äro fem månader förflutna. Statsutskottet har nu skaffat kryckor åt socialministerns vacklande hållning i detta ärende. En lika rättmätig som behörig besparingsåtgärd lägges härmed på hyllan, trots socialministerns uppmaning till ämbetsverken att under rådande statsfinansiella läge söka nedbringa sina anslag.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen, som nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, framställde proposition i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till statens farmacevtiska laboratorium biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 5.

Om höjning av tullsatserna för fajans- och porslinsvaror.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 57, i anledning av väckta motioner om höjning av tullsatserna för vissa fajans- och porslinsvaror; och anförde därvid

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Då den tull, det här är fråga om, kommer att belasta de små inkomsttagarna, ber jag få yrka avslag på utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 6.

Om ökat tullskydd för vissa slag av hattar och mössor.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 58, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för vissa slag av hattar och mössor. Ordet begärdes därvid av

Herr **Hagberg** i Luleå, som yttrade: Jag ber att få yrka avslag även på denna hemställan.

Vidare anförde:

Herr **Lövgren:** Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner på de därunder förekomna yrkandena; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om beskattning av realisationsvinst i samband med rekonstruktion av den s. k. Kreugerkoncernen, m. m. anförde:

Ang. beskattning av viss realisationsvinst m. m.

Herr **Lithander:** Herr talman! Då det kommer en kungl. proposition så här vid riksdagens sista sammanträden, bör man nog gå en smula försiktigt tillväga beträffande densamma. Propositionen är daterad den 31 maj i år, och vid denna tidpunkt gäller inte den vanliga motionstiden, och det finns knappast heller normal eller tillräcklig tid för utskottet att behandla ett dylikt ärende.

Jag förstår mycket väl, att det kan vara regeringen angeläget att försöka, om det finns någon möjlighet därtill, att åt det svenska näringslivet bevara spillrorna av tändsticksindustrien. För min del tror jag emellertid inte, att det, på grund av de åtgärder, som regeringen här föreslagit, skulle kunna skapas möjlighet att tillvarataga dessa arbetstillfällen. Jag tror inte heller på den möjligheten, som här är framhållen såsom nödvändig, att i Sverige skapa en lex in casu för att därigenom åt landet bevara de företag, det här gäller. Jag har nämligen den uppfattningen, att det är andra omständigheter, som äro de avgörande i detta fall. Det finns i vårt land förhållanden, som göra det fördelaktigt för företag av åsyftad art att stanna inom landet. Vi ha exempelvis än så länge lugna förhållanden. Tyvärr har regeringen emellertid gått in för en skattepolitik, som är mycket näringsfientlig och som förvisso inte är ägnad att göra tillvaron lycklig för de företag, som här ha sin hemvist.

Jag är dessutom inte alldeles övertygad om, att det ur landets synpunkt är så önskvärt, att vi ha för mycket utav dessa synnnerligen spekulativt inriktade företag, vilka i varje fall under gångna år i mångt och mycket sannerligen inte varit några föredömen. Det har i stället beträffande dessa varit en dans kring guldkalven, som inte ur allmän svensk uppfattning varit önskvärd. Jag menar härmed, att det vore till större gagn, om näringslivet i dess olika former återginge till gamla tiders mönster, nämligen ett idogt strävande och ett arbete i tävlan med andra. När detta kan skänka ett överskott åt de arbetande, skänkas dessa samtidigt tillfredsställelse. Det förefaller mig emellertid, som om en dylik tillfredsställelse inte alltid varit tillfinnandes beträffande en mycket stor del av de företag, vilkas spillror man nu söker rädda.

När man under de sista veckorna i bevillningsutskottet har debatterat de kungl. propositionerna, vari det från regeringen föreslagits — bevillningsutskottet har visserligen inte gått med på allt — ytterligt långt gående beskattningsformer för dels vad det svenska näringslivet — industri, handel och jordbruk — har producerat i tävlan med andra, dels även en föreslagen ytterligt skärpt bouppteckningsbeskattning för vad som skapats i näringslivet — handel, industri och jordbruk, det sista inte minst — inte alltid under en generation, många gånger under flera, har man måst reagera. Propositioner ha framlagts med förslag till så skarp beskattning, att dess införande i många fall vore katastrofal. Understundom skulle en dylik lagstiftning gå ut över familjeinnehav, som gått i arv från led till led och som det måste vara angeläget att bevara till kommande släkten. När alltså beskattningen beträffande närskylda har skärpts så oerhört, att det inte ens med riksdagens nuvarande sammansättning har gått att få majoritet för dessa förslag, då kan man inte, herr talman, annat än reflektera över den omständigheten, att när det gäller att kratsa kastanjerna ur elden för företag — ja, jag skall kanske inte beteckna dem med det ord, som närmast faller på tungan — företag alltnog,

Ang. beskattning av viss realisationsvinst m. m. (Forts.)

som säkerligen ingen i denna kammare vill framhålla såsom exempel eller föredömen, då är man beredd till lättnader. Den beskattningslättnad, som förvägras de svenska medborgarna — beträffande dem kan man inte få beskattningen skarp nog — den är förbehållen utlänningar. De äro befriade från arvsskatt, och när det exempelvis är fråga om nyemissioner etc., skola dylika företag även vara befriade från den beskattning, som träffar lojalt arbetande svenska företag. Det förefaller, herr talman, som om det bara behövde vara tillräckligt spekulativt, tillräckligt stort och anlagt efter väldiga mått, för att undantag skola kunna göras. Men svenska medborgare i mera blygsam ställning få sannerligen inte dessa skattelättnader. Detta är i varje fall reflexioner, som jag för min del inte kunnat underlåta att göra, när vi i bevillningsutskottet behandlat denna fråga.

Det sägs, herr talman, att den stämpelskattelindring det nu är fråga om, skulle röra sig om ett minimibelopp på 250,000 kronor, gällande ett kapital på c:a 900 miljoner kronor. När man emot detta ställer den oerhört skarpa beskattning, vilken som jag nyss nämnde, föreslagits beträffande närskylda, då kan man inte annat än undra över, hur det härvidlag är beställt. I den kungl. propositionen står talat om befrielse från viss skattskyldighet. Överst på sidan 5 står talat om, att vid »överflyttningar av tillgångar samt utfärdandet av nya aktier», skola de tillgångar, som det därvidlag gäller, »anses i beskattningsavseende hava förvärvats av detsamma (företaget) vid samma tidpunkter och till samma priser, som de ursprungligen förvärvats av koncernen». Om man härmed jämför den utskiftningsskatt, som träffar andra företag i Sverige, vilka av olika anledningar vidtagit precis samma anordning, gäller härvidlag tydligen inte den likhet inför lagen, som man anser eftersträvansvärd. Det står också på sid. 4 i slutet på näst sista stycket: »Av liknande skäl borde aktieägare i utlandet befrias från arvskatt i fråga om dessa aktier.» Jag har redan antytt den olikhet inför lagen, som i detta fall blir tillämpad. Detta arrangemang kan också komma att medföra svårigheter i framtiden. Man vet till exempel inte, hur det kan komma att gå, om regeringen utav någon anledning i letandet efter skatteobjekt skulle komma på tanken att föreslå någon kupongskatt.

Herr talman! Det är åtskilliga reflexioner i den vägen, som man inte kunnat undgå att göra vid behandlingen av denna fråga. Tvenne av bevillningsutskottets ledamöter ha också avgivit en blank reservation. Jag har vid detta ärendes behandling i kammaren till protokollet velat ge uttryck åt dessa betänkligheter.

Herr **Lövgren:** Herr förste vice talman! Vid föredragningen av detta ärende i utskottet fick jag den bestämda uppfattningen, att denna framställning tillkommit helt enkelt därför att man ville rädda åt landet det som kunde räddas ur den stora Kreugerkraschen, och jag föreställer mig, att Kungl. Majt: kommer att vara mycket försiktig med att bevilja lättnader därvidlag och ingalunda bevilja lättnader utan att det finns goda skäl för den saken.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Ang. visst tillägg till lagen om kollektivavtal.

Härefter föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckt motion om visst tillägg till lagen om kollektivavtal; och yttrade därvid:

Ang. visst tillägg till lagen om kollektivavtal. (Forts.)

Herr **Arnemark:** Herr förste vice talman! Då den motion, som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande, väckts av mig, ber jag att få yttra några ord i frågan. Med hänsyn till att utskottet är enhälligt, och frågan, såsom utskottet även betonar, är av ömtålig natur, skall jag, herr talman, söka beflita mig om att bli relativt kortfattad och undvika att mitt yttrande river upp någon stor allmän debatt.

Hans excellens herr statsministern yttrade i sitt tal på Svenska flaggans dag bland mycket annat sant och tänkvärt följande ord: »Sysslolösheten har blivit till en plåga för skaror av vår ungdom och en fara för samhället.»

Det är så sant och riktigt som det är sagt. Jag skulle bara vilja tillägga, att det räcker icke med att endast söka ge ungdomen sysselsättning. Den bör även beredas möjlighet att inhämta yrkeskunskaper, som ge den möjlighet till framtida utkomst och försörjning. Erfarenheten, och för övrigt även arbetslöshetsstatistiken, visar, att den, som besitter fullgod yrkesskicklighet, har betydligt större möjligheter att själv skaffa sig utkomst än den, som saknar sådan.

1934 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga uttala å sid. 36 i sitt betänkande något som bestyrker detta, och som jag vill tillåta mig att citera. Nämnda sakkunniga skriva på följande sätt: »Vad angår frågan om möjligheterna att bereda sysselsättning och utbildning genom deltagande i arbetet inom respektive yrken vilja de sakkunniga erinra därom, att det otvivelaktigt förhåller sig så, att den yrkesutbildade är utsatt för mindre arbetslöshetsrisk än den, som icke erhållit någon yrkesutbildning. Det synes därför vara en samhällsangelägenhet av största vikt, att de unga erhålla en så god utbildning som möjligt för den verksamhet, åt vilken de i framtiden skola ägna sig.» De sakkunniga framhålla vidare, att deltagande i arbetet inom respektive yrken är den lämpligaste och mest effektiva formen av utbildning. Icke minst inom alla praktiska yrken kan verklig yrkesutbildning förvärvas endast på detta sätt.

Under sådana omständigheter är det, enligt mitt sätt att se på saken, ett samhällsintresse av allra största vikt att tillse, att inga möjligheter förspillas i fråga om vår ungdoms yrkesutbildning och därmed dess naturliga inväxande i förvärvsarbetet. Det är också ur den synpunkten, herr talman, som vi motionärer vänt oss mot införandet av lärlingsregulativ och organisationsklausuler i de kollektivavtal, som bruka träffas. Detta har ju tämligen allmänt satts i system inom hantverksnäringarna, såsom framgår av utskottsutlåtandet. Syftet är klart arbetsmonopolistiskt och står, vågar jag påstå, i bestämd strid mot samhällsintresset. Det måste vara angeläget, att det allmänna tillser, att alla de omständigheter, som försvåra vår ungdoms yrkesutbildning, så långt möjligt avlägsnas.

Att hantverket genom det praktiserade systemet råkat in i stor ofrihet och hamnat i någonting, som man med skäl kan beteckna som skråmässighet, erinras man om då och då; bl. a. genom utslag från arbetsdomstolen. I vår motion ha vi hänvisat till åtskilliga sådana domslut. Jag skall, herr talman, för att något belysa dessa sidor av saken, nämligen ofriheten och skråmässigheten, be att få redogöra för två av dessa domar. Jag har hämtat dem direkt ur arbetsdomstolens tryckta domar, och det är alltså icke ur någon grumlig källa, jag relaterar dessa fall.

Det första fallet är arbetsdomstolens dom nr 148/1933.

Svenska Bleck- & Plåtslagareförbundets avdelning nr 26 i Kalmar hade stämt en plåtslagarmästare i samma stad för brott mot gällande kollektivavtal. Avtalet stipulerade, *dels* att arbetsgivaren endast fick använda ar-

Ang. visst tillägg till lagen om kollektivavtal. (Forts.)

betare, som tillhörde vederbörande fackorganisation, *dels* att arbetsgivare ej ägde rätt att sysselsätta mer än en lärling på en fullt betald arbetare. Tillfällig anställning av flera utlärda arbetare berättigade ej till intagande av flera lärlingar. Detta var avtalets bestämmelser i kort sammandrag.

Plåtslagarmästaren hade å sin verkstad två gesäller och två lärlingar. En av lärlingarna hade på våren insjuknat och måst intagas på lasarettet, och hade mästaren, enligt till domstolen lämnad uppgift, då bett arbetarna på verkstaden ge honom anvisning på en lärling i den sjukes ställe. På sina egna arbetares rekommendation anställde han sålunda i början av maj en yngling som lärling. Omkring den 15 juni återkom den insjuknade lärlingen i tjänst. Arbetsgivaren behöll emellertid den sist intagne lärlingen och fick på så sätt två gesäller och tre lärlingar under tiden 15 juni—25 juli, då han på grund av ökade beställningar kunde varaktigt anställa ytterligare en arbetare och sålunda återställa den proportion mellan gesäller och lärlingar, som avtalet stipulerade.

Fackföreningen, som stämde honom, yrkade, att mästaren skulle förpliktas dels avskeda den nyantagne, därför att han ej var medlem av fackföreningen, dels ock till avdelningen utbetala ett belopp av cirka 600 kronor.

Arbetsdomstolen dömde arbetsgivaren att i skadestånd till fackföreningsavdelningen utgiva 100 kronor för att han från mitten av juni till den 25 juli i strid mot avtalet haft tre lärlingar mot två gesäller. Dessutom dömdes han att ersätta avdelningens rättegångskostnader.

Att domstolen i detta fall underkände arbetarpartens yrkande, att lärlingen skulle avskedas därför att han ej var medlem av fackföreningen, berodde på, om jag ej minns fel, att fackföreningens egna stadgar, för ovanlighetens skull kanske man kan säga, icke stipulerade absolut organisationstvång under första lärlingsåret.

Fallet nummer två, som jag nu relaterar, är arbetsdomstolens dom nr 121/1931.

Svenska livsmedelsarbetarförbundet hade stämt ett bageri i Stockholm. Bageriet sysselsatte två arbetare, en lärling och en springpojke.

Enligt i avtalet inskrivna lärlingsregulativ fick antalet lärlingar vid detta bageri ej överstiga en. I avtalet fanns en bestämmelse att springpojkar icke finge användas i direkt bageri- och konditoriarbete. Firman hade emellertid råkat använda sin springpojke även till vissa enklare arbeten i bageriet. På grund härav hade fackföreningen fordrat lärlingslön för honom. Oaktat avtalet icke tillät, att två lärlingar voro anställda, ansåg fackföreningen tydligen för sin del, att detta icke hindrade, att lärlingslön utbetalades till två stycken.

Denna dom är ganska talande i fråga om just den skråmässighet, som yrket i fråga råkat in i, och jag ber, herr talman, att få ordagrant citera själva domen. Den lyder på följande sätt:

»Arbetsdomstolen har tagit i övervägande vad sålunda och i övrigt förekommit.

Av utredningen framgår, *att* Ahlborg» — det var springpojken — »i bageriet fått utföra bl. a. följande arbeten, nämligen strykning av wienerbröd, mottagning av dylikt bröd ur ugnen och glasering av detsamma, avsättning på plåt, skrapning och smörjning av plåt, smörjning av formar, skalning av mandel och rengöring av kärl, *att* samtliga dessa arbeten äro att hänföra till bageriarbete, *samt att* Ahlborg använts till sådant arbete en betydande del av varje arbetsdag.

Med hänsyn härtill finner Arbetsdomstolen det styrkt, att Ljungberg» — det var mästaren — »som anställt Ahlborg såsom springpojke, i vidsträckt

Ang. visst tillägg till lagen om kollektivavtal. (Forts.)

omfattning överträtt bestämmelsen, att springpojkar icke få användas i direkt bageri- och konditoriarbete.

Emellertid finner Arbetsdomstolen tillika, att Ahlborg icke använts till bageriarbete i den omfattning, att han bör betraktas såsom lärling, och förbundets anspråk» — alltså fackföreningens — »att Ljungberg skall utbetala lärlingslön till Ahlborg saknar därför fog.

Däremot måste förbundet anses berättigat att av Ljungberg utfå skadestånd för det ådagalagda avtalsbrottet, och prövar Arbetsdomstolen rättvist förplikta Ljungberg att i sådant avseende till förbundet utgiva ett belopp av 500 kronor.»

Herr talman! Om man gör sig besvär att gå igenom övriga domar, som vi motionärer hänvisat till i motionens motivering, finner man, att facit nästan alltid är detta, att någon yngling eller flicka fått lov att sluta, fastän arbetsgivaren velat behålla vederbörande, förutom att arbetsgivaren i det enskilda fallet ofta dömts till böter.

Nu invänder man häremot: Det är bara enstaka fall och ingenting att fästa sig vid. Man tar fram statistiken och söker visa, att dessa metoder icke vunnit så stort insteg. Man har särskilt velat understryka de siffror, som socialstyrelsen fått fram vid sin undersökning av de förefintliga kollektivavtalen. Man förmenar, att då endast cirka 30,000 arbetare av tillsammans 635,000 ha avtal med lärlingsregulativ, och då siffrorna äro ungefär desamma i fråga om avtal med organisationsklausul, är det just ingenting att fästa sig vid.

Jag för min del tycker, att det är alldeles tillräckligt för att man skall gripas av bekymmer över utvecklingen på detta område.

Dessa siffror, som socialstyrelsen anför, äro riktiga i och för sig, men de säga, herr talman, bra litet om verkningarna av systemet, framför allt då om de indirekta följderna. Jag för min personliga del hyser den bestämda uppfattningen, att dessa regulativ och organisationsklausuler kombinerade med de energiska strävandena från fackföreningarnas sida att fånga in i detta system de anställda hos varje aldrig så liten företagare, verka hämmande icke blott i fråga om meddelandet av yrkesutbildning åt vår ungdom utan även för ungdomsarbetslöshetens lindrande överhuvud taget. Det finns en hel del små företagare särskilt inom hantverket, som nu föredraga att reda sig utan hjälp, därför att de frukta trassel med fackföreningarna. Det är icke alls ovanligt, att man, inom vissa hantverk åtminstone, finner, att både man och hustru knoga och arbeta själva långt över förmåga och in i sena ålderdomen utan lejd arbetskraft. Och om man frågar varför de icke ta sig en pojke eller flicka till hjälp i sin verksamhet, så får man i regel till svar, att man törs inte, ty det blir bara obehag. Så verkar systemet indirekt, herr talman. Att detta är otillfredsställande icke minst ur samhällets synpunkt särskilt i våra dagar, då man redovisar en officiell arbetslöshetssiffra på över 50,000 arbetslösa i åldern 16—25 år borde, tycker jag för min personliga del, ligga i öppen dag.

Utskottet har icke velat vara med om den väg, som vi motionärer föreslagit, bl. a. av de mera formella, juridiska skäl, som socialstyrelsen anfört.

Med relativ tillfredsställelse finner jag dock, att utskottet gjort uttalanden i sin motivering, som till en viss grad åtminstone tillgodose syftet med motionen. Jag tänker då närmast på uttalandena på femte sidan i utlåtandet, där utskottet förutsätter, att frågan om lärlingsregulativen skall komma att upptagas vid den utredning angående lärlingsutbildningen inom hantverket, varom riksdagen tidigare i år hemställt.

Vidare tänker jag på utskottets uttalande, att det förutsätter, att frågan

Ang. visst tillägg till lagen om kollektivavtal. (Forts.)

om organisationsklausul i kollektivavtal kommer att upptagas till ytterligare prövning vid den fortsatta behandlingen av frågan om tredje mans rätt.

Jag skall, herr talman, under sådana förhållanden icke ställa något yrkande om bifall till motionen, utan vill till sist endast understryka vikten av, att det spörsmål, som vi motionärer genom vår motion framlagt för riksdagen, verkligen upptages till allvarligt dryftande i de sammanhang utskottet förutsatt. Jag vill till sist än en gång understryka, att statsmakterna icke få stå som overksamma iakttagare, om man finner, att mäktiga krafter i arbetsmonopolistiskt syfte ställa sig i vägen för det uppväxande släktets naturliga inväxande i förvärvsarbetet.

Med herr Arnemark förenade sig herrar *Jacobsson* och *Lundqvist*.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Trollhättan: Herr talman! Det var väl ingen som trodde, att den ärade motionären skulle tala så länge i denna fråga, ty hans motion har ju blivit enhälligt avstyrkt av utskottet. Det är inte min mening att falla utskottets vice ordförande i ämbetet, om jag nu ber att få säga några ord i anledning av utskottets betänkande.

Motionären har framför allt velat framhålla, att det varit mera av formella skäl som utskottet avstyrkt motionen. Jag ber att få säga till den ärade motionären, att motionen avstyrkts även på grund av mycket bistra sakskäl. Det är nämligen på det sättet, att det råder enighet mellan hantverkarnas organisationer och arbetarnas organisationer angående hithörande förhållanden. Ett exempel, som återfinnes i en av bilagorna till utskottets utlåtande, visar, att på en namngiven plats i landet fanns *en yrkesutbildad gesäll på 24 lärlingar.* Det uppgives vidare av bleck- och plåtslagarförbundet, att inom detta förbund för ögonblicket finnas 500 lärlingar, och att endast 200 av dessa ha arbete inom yrket. Förhållandena härvidlag äro därför sådana, att motionären här egentligen bara slår in öppna dörrar.

Det kanske också bör anmärkas, att han icke är ensam om sin motion, utan att icke mindre än 46 motionärer undertecknat densamma. Jag känner det som ett behov att med anledning av vad som står på sid. 6 i motionen, »att det icke är med modern samhällsuppfattning förenligt att enskilda arbetargrupper i löneuppdrivande syfte förhindra tillströmningen av arbetare till yrkena», säga, att då härvidlag en överenskommelse existerar mellan arbetare och arbetsgivare, motionärernas påstående icke är riktigt, utan att det här som i åtskilliga andra avseenden måste modifieras.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m.

Slutligen upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till arbetsfredens bevarande med mera.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tio inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 148 av herr *Hamrin m. fl.*, nr 149 av herr andre vice tal-

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)
mannen *Nilsson m. fl.*, nr 154 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.*, samt nr 241 och 242 av herr *Löfgren*, ävensom motionerna i andra kammaren nr 287 av herr *Jeppsson m. fl.*, nr 289 av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*, nr 340 av herr *Lindman m. fl.* samt nr 496 och 497 av herr *Carleson*.

I motionerna I: 148 och II: 287, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville snarast låta verkställa utredning och för 1935 års riksdag framlägga förslag till lagstiftning rörande dels obligatorisk skiljedom och därmed förenat förbud mot arbetsinställelse såväl i arbetstvister, vari stat eller kommun vore part, som ock i andra arbetstvister, som medförde fara för betydande samhällsintressen, dels stärkande av den nuvarande medlingsinstitutionen i anslutning till de synpunkter, som i motionerna framhållits, dels ock en allmän reglering av de fackliga sammanslutningarnas ställning, organisation och verksamhet.

I motionerna I: 149 och II: 289, som jämväl voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måte verkställa utredning av frågan om lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande samt utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i ämnet.

Motionerna I: 154 och II: 340, även de likalydande, utmynnade i en hemställlan, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning dels angående åtgärder till förebyggande och biläggande av samhällsfarliga arbetsinställelser och därmed sammanhängande stridsåtgärder, dels ock angående åtgärder i övrigt till främjande av arbetsfreden.

I motionerna I: 241 och II: 496, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte låta verkställa utredning om lämpliga åtgärder till befordrande av arbetsfreden å arbetsmarknaden och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Slutligen hade i motionerna I: 242 och II: 497, jämväl de likalydande, föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville i enlighet med närmare angivna grunder låta utarbeta förslag till beredskapslagstiftning till förhindrande av arbetskonflikter av i motionerna angiven beskaffenhet att tillämpas efter det Kungl. Maj:t och riksdagen därom fattat beslut samt för riksdagen framlägga sagda förslag till förberedande granskning och yttrande.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 148, I: 149, I: 154, I: 241 och I: 242 ävensom II: 287, II: 289, II: 340, II: 496 och II: 497 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande de åtgärder på föreningsrättens och arbetsrättens områden, som kunde vidtagas i syfte att rättsligen utbilda arbetsgivarnas och arbetarnas fackliga föreningsväsen och att främja arbetsfreden, samt utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

B) att förevarande motioner — motionerna I: 148 och II: 287 i den mån de ej omfattades av utskottets utlåtande, nr 52, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till förhindrande av fackliga eller andra yrkesorganisationers kollektiva anslutning till visst politiskt parti — måtte få anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)

Vid utlåtandet voro fogade

dels särskilt yttrande av herr *Sigfrid Hansson*, som, med instämmande av herr *Magnusson* i Kalmar, på anförda skäl förklarat att han ansett sig böra biträda det av utskottet fattade beslutet angående skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en allsidig och förutsättningslös utredning av ifrågavarande komplex av arbetsrättsliga och föreningsrättsliga problem,

dels ock reservation av herrar *Norman, Forslund, Olovson* i Västerås, *Hansson* i Trollhättan och *Lindberg* i Stockholm, vilka hemställt, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Severin:** Herr förste vice talman! Med hänsyn till den sena timmen är det naturligtvis inte lämpligt att taga upp någon större debatt i denna fråga, och jag skall icke heller göra det. Jag skall tvärtom försöka fatta mig så kort som möjligt. Då jag emellertid ämnar ställa ett speciellt yrkande och sålunda varken ämnar yrka bifall till utskottets hemställan eller till någon av de vid utskottsutlåtandet fogade reservationerna, är jag tvungen att med ett par ord motivera detta mitt ställningstagande.

Det är egentligen inte så lätt att av utskottets utlåtande få ett klart begrepp om det motiv, som ligger bakom utskottets yrkande. Detta är också mycket förklarligt. Arbetsfredens problem är ett väldigt problem i det moderna samhället. Utskottet har ju i sitt yttrande avfärdat hela detta problem på knappa två sidor. Självfallet kan icke ett sådant problem behandlas så kortfattat, att man på ett par sidor kan ange en motivering för en ståndpunkt i frågan.

Vill man ha ett närmare begrepp om vad som egentligen avses med utskottets yrkande, får man gå till motionerna, ty såvitt man av utskottets yrkande kan förstå, innebär utskottets ståndpunktstagande ett bifall till de väckta motionerna. Om vi då se på motionernas yrkanden och motiveringar finna vi, att det i högermotionen, den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. väckta motionen, heter: »Icke från något håll lärer ifrågasättas någon annan allmän grund för ordningen på den industriella arbetsmarknaden än den nu gällande, enligt vilken parterna själva utforma och därmed stå ansvaret för avvägningen av de arbetsvillkor, som skola gälla dem emellan.» Detta skulle man kunna säga utgör den allmänna ramen för de detaljyrkanden, som därefter följa i motionen och som för övrigt också återfinnas i de andra motionerna. Går man emellertid till dessa detaljyrkanden, finner man, att de speciella metoder för upprätthållandet av arbetsfreden, som rekommenderas, äro statliga ingripanden och regleringar i fråga om spörsmål, som eljest hänvisas till parternas fria överenskommelse. De områden, som man i motionerna anser lämpade att underkastas en dylik statlig reglering, finner man utav den av herr Petrus Nilsson i Gränebo m. fl. i första kammaren väckta motionen särskilt vara vissa statliga och kommunala företag såsom transportväsendet, samhällets förseende med vatten, gas och elektrisk kraft, brandväsendet m. m. ävensom jordbruket. Går man till den frisinnade motionen, som avgivits av herr Hamrin, finner man, att han beträffande samma sak eller i fråga om de områden, som skola underkastas denna statliga reglering, säger: »Emellertid torde särskilt vad under de sista åren förekommit utgöra ett starkt stöd för den uppfattningen, att en sådan lagstiftning icke bör begränsas till de i sträng mening samhälleliga företagen. Av de arbetsinställelser, som under senare år ägt rum inom vårt lands industri, ha flera haft en sådan återverkan å allmänna eller samhälleliga intressen, att ett återställande av arbetsfreden måste anses som en samhällsangelägenhet av högsta vikt. På denna punkt kan det

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)

vara nog att erinra om den alltjämt pågående konflikten inom byggnadsfacket.» Detta uttalande måste man väl närmast förstå så, att bland de områden, som herr Hamrin och hans medmotionärer anse lämpliga att underkasta denna statliga reglering, befinner sig också byggnadsindustrien. Längre fram i sin motion säger herr Hamrin: »Ej heller kan i detta sammanhang förbises, att en arbetsinställelse inom någon av våra stora exportindustrier kan genom dess följdverkningar i fråga om vår betalningsställning till utlandet ha för hela vårt ekonomiska liv i hög grad menliga verkningar.» Detta måste man naturligtvis förstå så, att även vårt lands stora exportindustrier tillhöra de områden, som sålunda skola underkastas denna statliga reglering. Gå vi vidare till motionerna, finna vi, att man i den av herr Eliel Löfgren väckta motionen mest talar om att staten borde äga möjligheter att hindra större konflikters igångsättande. Det heter i motionen att »för att staten överhuvud taget även beträffande mindre omfattande konflikter skall hava ett visst fog till ingripande å arbetsmarknaden, talar redan det förhållandet» o. s. v. Alltså, herr Löfgren anser, att staten bör ha möjlighet att ingripa i de konflikter, som ha en synnerligen stor omfattning, men han anser också, att det är nödvändigt, att staten skall kunna underkasta även de små konflikterna en dylik reglering. Inom parentes sagt gör herr Löfgren sig skyldig till ett misstag, då han talar om de stora sympatistrejkerna. Sedan år 1909 har ingen stor sympatistrejk ägt rum i detta land, men väl stora sympatilockouter. Det är just med hänsyn till detta faktum egendomligt, att den anda, som genomgår motionerna, städse visar, att det är fackföreningsrörelsen, som man här talar om, även om man använder arbetsgivarnas förklaringar om konflikterna såsom motiv för denna reglering av fackföreningsrörelsen.

Man kan fråga sig vilka områden det är, som enligt högermotionernas mening skola överlämnas till parternas fria överenskommelse. Ja, de stora konflikterna skola överlämnas till statens reglering, likaså de små konflikterna och vidare konflikter, som beröra samhälleliga institutioner. På alla dessa områden skall staten vid konflikter reglera arbetsvillkoren. Vid konflikt i en sådan industri som byggnadsindustrien skall sålunda en statlig reglering ske. Vidare blir så förhållandet vid våra stora exportindustrier liksom även vid konflikter vid jordbruket. Vad är det egentligen för områden inom näringslivet, som skola överlämnas till parternas fria överenskommelse? Såvitt jag förstår är det icke något område alls. Om man skall förstå motionärerna och sålunda även utskottets yrkande rätt, så syftar man uppenbarligen till att underkasta hela arbetsmarknaden denna statliga kontroll, d. v. s. man vill icke överlämna någonting till parternas fria överenskommelse, utan man vill söka slita tvisterna och meningsskiljaktigheterna dem emellan förmedelst en obligatorisk skiljedom. Detta passar rätt illa samman med den allmänna ram, som gives i högermotionerna, men så vitt jag förstår kan man icke komma ifrån att få en sådan uppfattning.

Nu är frågan: kan staten underkasta hela arbetsmarknaden en reglering och sedan stanna vid det? Behöver icke den statliga regleringen, när den hunnit så långt, ytterligare utvidgas? På det sättet undandragas parterna möjlighet att förmedelst fria avtal träffa överenskommelse om de arbetsvillkor, som skola gälla. Detta innebär ett upphävande av en mycket viktig liberal princip, nämligen principen att parterna själva skola träffa överenskommelser. Detta är helt och hållet en liberal princip. Avtalsfriheten hör sålunda principiellt samman med det nuvarande samhället. Om man upphäver denna liberala princip på ett område, men låter den kvarstå på ett annat lika viktigt område, gör man sig skyldig till en halvhet. Avtalsfriheten bör nämligen sträcka sig längre. Jag kan icke tänka mig att exempelvis högern är anhängare av att utsträcka avtalsfriheten längre. Enligt

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)
min mening måste staten, om den skall bestämma alla löner, också bestämma alla priser. Om staten skall bestämma alla löner men icke i övrigt lägga sig i prisbildningen, kan en lagstiftning, som här åsyftas, endast innebära ett fullständigt bindande av fackföreningsrörelsen, medan arbetsgivarna fortfarande äga fullständig frihet på sitt område. Jag kan icke föreställa mig att utskottet egentligen menat detta, och jag tror knappast ens att högern menat detta, men detta blir dock konsekvensen av utskottets ståndpunkt, om det nu skall vara någon konsekvens däri. Man vill behålla skenet av avtalsfrihet, men i realiteten upphäver man möjligheterna för arbetarna att förmedelst sina organisationer utnyttja avtalsfriheten, ty så snart detta skulle ske, måste de underkasta sig statlig reglering. Den andra faktorn vid prisbildningen blir helt och hållet oberörd av en dylik reglering.

Om man nu gör invändningar mot en sådan anordning, innebär det naturligtvis icke, att man är motståndare till arbetsfreden. Jag är i varje fall icke motståndare till åtgärder, som kunna gagna arbetsfreden, men skall avtalsfriheten upprätthållas, kunna uppenbarligen icke alla strider på arbetsmarknaden undvikas. Skola alla strider på arbetsmarknaden undvikas, kan icke avtalsfriheten uppehållas. Ty varav uppkomma striderna på arbetsmarknaden? Jo därav att båda parterna ha olika intressen så till vida att arbetsgivarna självfallet söka erhålla arbetskraften till så lågt pris som möjligt medan arbetskraften vill ha så högt pris som möjligt. När man icke kan komma överens om priset så söka endera eller båda parterna, om de tro att det hjälper, att förmedelst användande av sina maktmedel förbättra sin ställning. Då bryter striden ut. När staten icke vill överlämna till parterna att genom fria överenskommelser eller genom de maktmedel, som stå till deras förfogande, komma överens om det pris, varom striden står, måste staten fastställa detta pris. Staten får säga: detta är den rättvisa lönen, var så god, för detta pris skall ni arbeta. På annat sätt kan icke staten ingripa, och att dylika ingripanden kunna bli rättvisa är helt enkelt omöjligt. Då måste staten gå ett stycke längre. Det innebär ovillkorligen en halvhet, om t. ex. staten bestämmer att så och så högt skall spannmålspriset vara, så och så höga skola bagarlönerna vara och så och så höga skola kvarnarbetarnas löner vara, men samtidigt överlämnar åt bagarmästarna att taga betalt som de behaga för sitt bröd. Detta är en inkonsekvens, som jag tycker omedelbart skulle falla utskottet i ögonen, då utskottet på grundvalen av de väckta motionerna framställt detta yrkande.

Jag är, som jag förut sagt, icke någon motståndare till arbetsfreden utan tvärtom anhängare av alla rimliga åtgärder, som kunna tillgripas från samhällets sida för att trygga arbetsfreden. Ingen av parterna drager ju någon nytta av striderna. Om någon part, som förlorat i en strid, på förhand vetat, hur striden skulle utmynnat, skulle vederbörande naturligtvis aldrig gått ut i striden. Det är naturligtvis utsikten att vinna något som gjort att vederbörande gått in i striden. Men en strid innesluter ju även möjligheten, att man kan förlora. Hur striden kommer att utfalla vet man ju icke vid stridens utbrott, och därför bryter striden ut. Ingen har ju någon nytta av själva striden. De öppna konflikterna medföra ju bara förluster. Dessa konflikter, som framför allt gälla lönernas fastställande, äro för övrigt viktiga ur andra synpunkter, nämligen ur arbetslöshetssynpunkt. För mitt vidkommande har jag städse framhållit att åtminstone en del av den arbetslöshet, som existerar, nästan ständigt måste betraktas såsom härrörande från arbetslönernas låga nivå. Givetvis kunna arbetslönerna också bli så höga, att det härigenom kan framkallas arbetslöshet. Det har aldrig fallit mig in att förneka detta faktum.

Staten bör icke göra sig skyldig till en sådan ensidighet, att staten regle-

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)

rar bara en del av näringslivet, nämligen den delen, där arbetarna ha sina intressen, men lämnar den övriga delen av näringslivet fullkomligt oreglerad. Staten bör icke göra sig skyldig till en sådan ensidighet, att den t. ex. säger, att byggnadsarbetarnas löner, om de skola vara rättvisa, icke kunna nå högre än dit och dit, komma de därutöver äro de att betrakta som orättvisa, och om byggnadsarbetarna söka tillgripa en konflikt för att genomdriva en höjning av lönerna över en nivå, som kan anses rättvis, eller för att hindra en sänkning av lönerna ned till denna nivå, må staten ingripa med sina maktmedel för att förhindra en dylik åtgärd. Om nu byggnadsarbetarnas löner kunna fastställas till belopp, som kunna anses rättvisa, kunna däremot tomtpriserna vara hur höga som helst. Om jag köper en tomt för, låt mig säga, 50,000 kronor i dag och säljer den för 100,000 kronor i morgon, har icke samhället att göra med den saken. Det är bara affärsskicklighet. Om jag bygger ett hus för en miljon kronor och säljer det färdigt för en och en halv miljon kronor, har staten icke att göra därmed. Det är på sin höjd affärsskicklighet. Men om murarna råka förtjäna 2 eller 3 kronor per timme över vad som nu kan anses rättvist, måste staten inskrida för att förhindra denna skriande orättvisa. Detta är påtagligen utskottets mening. Det är omöjligt att gå med på en sådan ensidig inställning. Detta står naturligtvis icke i utskottets hemställan, icke ens i motiveringen, men väl i motionerna, vartill utskottets motivering hänvisar.

Jag har, som sagt, ingenting emot en utredning beträffande dessa stora problem. Dessa kunna behöva utredas. Vårt ekonomiska liv är för närvarande så pass ömtåligt och så pass komplicerat, att det kan behöva bli föremål för en undersökning, som möjligen kan resultera i några åtgärder eller förslag, som kunna befria oss från en del av de svåraste missförhållandena på arbetsmarknaden. Då jag sålunda kan yrka bifall till en sådan utredning, kan jag emellertid ingalunda göra det med andra lagutskottets motivering. Då jag yrkar bifall till denna kläm, alltså till en utredning, får vad jag här har sagt utgöra en motivering för detta mitt yrkande.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till andra lagutskottets kläm med uteslutande av dess motivering.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag hade hoppats att denna fråga skulle kunna avgöras utan någon längre debatt, då kammaren vid denna tidpunkt bör vara ganska trött på sådana här frågor. Vi ha ju haft tillfällen förut i dag att ingående debattera nära liggande spörsmål.

Jag skall ej heller upptaga den föregående ärade talarens långa inlägg till bemötande så mycket mera som hans anförande, i den mån jag från min plats förmådde uppfatta detsamma, nog i väsentlig grad byggde på missförstånd och konstruktioner. Jag hörde, att han i slutet av sitt anförande sade, att det påtagligen var utskottet mening, att man skulle ha en lagstiftning, som ensidigt ingriper mot arbetarnas topplöner. Herr Severin var emellertid så försiktig, att han sade, att detta icke står att läsa i utskottets motivering utan i motionerna. Utskottet har emellertid icke anslutit sig till vad som står i motionerna i annan mån, än som framgår av utskottets motivering och kläm. Utskottets hemställan har samlat icke blott samtliga de borgerliga i utskottet utan även fått understöd av ett par av socialdemokraterna. Det finns sålunda en mycket bestämd majoritet inom utskottet och — hoppas jag — även här i kammaren. Då vi, som jag förut nämnt, torde ha diskuterat detta spörsmål tillräckligt och en utdragen debatt i kväll säkerligen har föga eller intet att giva till frågans belysning och utredning, ber jag, herr talman, att få inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Maxim Gorkij sade en gång att »den tsaristiska polisen härjade som hungriga grisar i en kökträdgård» med hans egna alster. Jag kom att tänka härpå, när jag tog del av den samling yrkanden, som sammanförts i detta utskottsutlåtande från andra lagutskottet. Vi ha där de frisinnades förslag till lagstiftning rörande dels obligatorisk skiljedom och därmed förenat förbud mot arbetsinställelse såväl i arbetstvister, vari stat eller kommun är part, som ock i andra arbetstvister, som medföra fara för betydande samhällsintressen, dels stärkande av den nuvarande medlingsinstitutionen i anslutning till de synpunkter, som i motionerna framhållits, dels ock en allmän reglering av de fackliga sammanslutningarnas ställning, organisation och verksamhet. Här ha vi vidare från bondeförbundshåll krav på utredning av frågan om lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande. Från högerhåll ha vi krav om »åtgärder till förebyggande och biläggande av samhällsfarliga arbetsinställelser och därmed sammanhängande stridsåtgärder, dels ock angående åtgärder i övrigt till främjande av arbetsfreden». Vi ha från liberalt håll krav om utredning om lämpliga åtgärder till befordrande av arbetsfreden å arbetsmarknaden och till slut ha vi en borgerlig samling, som syftar till ungefär detsamma, som jag här återgivit. Det är alltså en mycket vittomspännande offensiv, som man därmed inlett mot den svenska arbetarklassen. Det är mycket långtgående försök man här gör för att avväpna arbetarna och förhindra deras kamp för sitt dagliga bröd.

Jag tänker icke alls taga upp någon diskussion i dessa frågor i kväll, men då icke någon av de socialdemokrater, som ha reserverat sig, här går upp och yrka bifall till sin reservation, måste man åtminstone ställa om, att det, innan frågan går till avgörande, föreligger ett klart avslagsyrkande på det reaktionära förslag, som utskottet lagt fram i den här frågan. När herr Severin i debatten och statsministerns bror och en representant från andra kammaren i en reservation söka framställa detta som en rättsfråga och ge sig in i juridiska diskussioner med borgarna om dessa frågor, så måste jag säga, att det icke är en arbetarklassens väg. För övrigt har man ju från såväl herr Severins sida som från herr Sigfrid Hanssons sida faktiskt uttalat sig för den lagstiftning, som är under utarbetande. Detta är ingen juridisk fråga, även om man söker göra den till en sådan, utan en maktfråga. Det är ett försök att snärja arbetarna hårdare och att omöjliggöra deras kamp för försvaret av deras livsintressen. Utifrån detta förhållande kan åtminstone icke jag för min del acceptera det utlåtande, som här föreligger.

Jag kan förstå de borgerliga. Deras yrkanden äro långt gående, de äro uppseendeväckande, och de visa, vilken reaktionär våg, som för närvarande går igenom borgerligheten, men det är dock ungefär den plattform, som vederbörande ställde sig på i valrörelsen år 1932. Men socialdemokraterna hade den gången valt en annan plattform. De ställde kampen mot dessa fackföreningsfientliga lagstiftningsåtgärder i förgrunden, och landsorganisationen anslog, som jag förut erinrat om här i kväll, en kvarts miljon till det socialdemokratiska partiet för att förhindra dessa strävanden. Då man här i dag hör de anföranden, som hållits av socialdemokratiska representanter och ser, hurusom vissa socialdemokrater i utskottet anslutit sig till dess utlåtande och faktiskt accepterat dessa strävanden, är det därför ett upprörande förfall, som man här får bevittna.

Den väg, som arbetarna ha att gå för att besvara den här offensiven, är icke att försöka tävla med borgarna i fråga om juridiska tolkningar, utan det är att organisera kamp mot dessa lagstiftningssträvanden. I dag har det också redan från ett flertal fackföreningar här i landet höjts krav på generalstrejk, exempelvis mot strävandena att åstadkomma en lagstiftning »till

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)

skydd för tredje man». Jag hoppas, att de strävanden, som här kommit till uttryck, och icke minst en hel del socialdemokratiska representanters ställningstagande, skola klargöra för arbetarna, att den väg jag nyss antydde, är den enda vägen, om de vilja förhindra en fortsatt reaktionär offensiv.

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets utlåtande.

Herr **Hansson** i Trollhättan: Herr talman! Herr Hagberg i Luleå kunde ju ha väntat med att begära ordet, så att de socialdemokratiska reservanterna hunnit före honom. Han behöver inte efterlysa deras uppfattning, ty den är tydligt uttryckt i den reservation, som är avgiven till betänkandet av herr Norman m. fl.

Jag skall för övrigt efterkomma herr Magnussons i Skövde uppmaning att inte draga upp någon längre debatt i ärendet, utan ber endast, under hänvisning till denna reservation, som uttrycker vår mening i saken, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr *Hage* instämde häruti.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Jag har i det föreliggande utskottsutlåtandet instämt i det särskilda yttrande, som avgivits av herr Sigfrid Hansson, och för övrigt har jag inom utskottet medverkat till det skrivelseförslag, varom utskottet hemställt.

När herr Hagberg i Luleå här säger, att de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet genom sitt ståndpunktstagande vilja medverka till antagande av ett förslag, som avser att omöjliggöra arbetarnas kamp för förbättrade levnadsförhållanden, så är detta antingen en medveten osanning eller också vittnar det om en mycket stor fördomsfrihet.

Jag tror, att den förutsättningslösa utredning, som utskottet här har gått in för och förordat, är till gagn. Jag har inte gått in för att på något sätt kräva någonting, som skulle vara bindande för fackföreningsrörelsen i dess strävan att förbättra arbetarnas levnadsförhållanden, men å andra sidan kan jag inte vara blind för det faktum, att när vi från vårt håll kräva positiva åtgärder på socialförsäkringens område, då är det också på sin plats, att vi icke motsätta oss en utredning, som avser att skapa vissa rättsförhållanden och rättsnormer på arbetsrättens och föreningsrättens områden.

Jag tror, att den förutsättningslösa utredning på detta område, som utskottet här begärt, skall visa, att utredningen framdeles kommer till stånd, att här icke äro att befara några som helst nackdelar för fackföreningsrörelsen, förutsatt att man inte vill förorda den metoden, att man skall fiska i grumligt vatten inom fackföreningarna. För en lojal och verkligt kampduglig fackföreningsrörelse däremot anser jag icke, att en sådan utredning skall medföra något som helst men, och det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till utskottets förslag, där jag i fråga om motiveringen instämt i det av herr Sigfrid Hansson avgivna särskilda yttrandet.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Om man i sin dagliga gärning, efter måttet av sina krafter, deltager i den verksamhet, som fackföreningsrörelsen här i landet bedriver, så måste man säga, att man blir bekymrad, när man hör personer, som vilja göra gällande, att de äro fackföreningsrörelsens talesmän, uppträda såsom herr Severin har gjort under debatten. Man kan förstå, att utvecklingen går fort, och jag minnes mycket väl den tid, då herr Severin i tal och skrift gjorde sig till tolk för en helt annan uppfattning än den han företrätt här i dag. Det är dock icke så länge sedan dess, och då herr Severin på den korta tiden kommit så långt, att han varmt talar för

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)

en lagstiftning i syfte att reglera fackföreningarnas verksamhet — ty det är ju dit man syftar med sina anspråk i detta sammanhang — då må man verkligen fråga sig: Hur skall det bli, när några år ha gått och herr Severin blivit ännu litet varmare i kläderna i denna parlamentariska församling, vars hopplöshet och omöjlighet han lyckades bevisa för endast kort tid sedan?

Det är inte bara den förändring, som skett med herr Severin, när det gäller dessa spörsmål, som här framträder, utan det är nog även så, herr Magnusson i Kalmar, att den uppfattning, som ni företräder på detta område, icke motsvarar den uppfattning, som fackföreningsfolket i allmänhet har haft eller den uppfattning, som arbetarna i allmänhet ha om dessa spörsmål. När man här gör anspråk på att få till stånd en utredning om lagstiftning för att reglera fackföreningsrörelsens verksamhet, då syftar man icke till något annat än att draga ut gifttänderna på fackföreningsrörelsen, om jag får använda det uttrycket, så att den skall bli alldeles ofarlig för de intressen, som motionärerna närmast företräda i sin politiska och övriga verksamhet i samhället, nämligen bolagsintressena.

Den här dagen har ju i allt väsentligt ägnats åt en diskussion om fackföreningsrörelsens verksamhet och därmed sammanhängande spörsmål. Jag har med intresse hört på debatten och de uttalanden, som här gjorts. Jag lade märke till att det i en tidigare fråga t. o. m. förklarades, att herr Lindman på sin tid varit vänligt inställd mot fackföreningsrörelsen. Ja, det är möjligt, att någon har velat förstå vissa åtgärder på det sättet, men så har jag icke förstått dem. Tittar man på verkningarna av de olika åtgärder, som vidtagits, skall man finna, att ibland har man så att säga kelat med den fackliga rörelsen, och detta har pågått så länge som det överensstämde med de intressen man själv företrätt. Men när man sedan funnit anledning att lägga om taktiken, då kommer man med sådana här förslag, som högern och de borgerliga partierna i övrigt kommit med i detta sammanhang. Då är situationen den, som herr Hage talade om i en tidigare debatt här, nämligen, att när det finnes majoritet i riksdagen för vissa åtgärder, som de borgerliga vilja få till stånd, då skall man vara med och söka få det bästa möjliga härav. Skulle man alltid handlat så, när de borgerliga ha majoritet i riksdagen — och det ha de ju allt fortfarande — så snart det gällt de politiska synpunkter, som från borgerligt håll framförts, skulle de, som företrätt arbetarna under de gångna åren uppträtt så, som herrarna göra nu, hur skulle det då sett ut med de sociala och övriga reformer, som så att säga bit för bit genomförts i kritiska situationer, fast de sedan återtagits tum för tum och vilka man nu genom lagstiftning mot organisationerna håller på att göra fullständigt värdelösa?

Får man omgärda fackföreningsrörelsen med alla de lagföreskrifter, som här föreslås, och i vilket syfte det också begärts utredning i anledning av de framställda yrkandena, ja då, herr förste vice talman, måste jag säga — jag avser det icke som någon elakhet — att det förefaller mig vara ganska likgiltigt, om man ansluter sig till en fackförening eller till en missionsförening, ty den ena föreningen kommer att få ungefär samma förmåga som den andra vid bevakande av arbetarnas intressen. Vi kunna icke ge vår anslutning till att de organisationer, som arbetarna byggt upp för bevarande av sina intressen, av samhället behandlas på det sättet. Visst kunna vi förstå, att de som företräda bolagen, ställa sådana här anspråk, och vi finna det icke alls inkonsekvent om högerpartiet gör det. Men sannerligen det har något med arbetarnas intressen att skaffa, när man från deras sida, som fortfarande säga sig företräda arbetarna, kommer och säger, att vi skola vara med och utreda detta spörsmål, därför att det behövs lagstiftning på området.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)

Herr Magnusson i Kalmar säger, att han icke alls står på utskottets linje, men såvitt jag förstår, har han givit sin anslutning till utskottets utlåtande, ty det är ju ingen reservation, som han anslutit sig till, och det står ju tvärtom i det uttalande han instämt i, att man biträtt utskottets uppfattning. Och herr Severin tolkade ju utskottets motivering och uppfattning på det sättet, som om det här gällde att företräda de framförda motionerna, och såvitt jag förstår befinner sig även herr Magnusson på den linjen, att han företräder de motioner, som här från olika håll förts fram.

Det har sagts beträffande striderna på arbetsmarknaden, av någon, som väl åtminstone själv anser sig vara socialist — han har åtminstone skrivit en bok om sig själv med den titeln, och han skall väl vara en av socialdemokratiska partiets teoretiker, kan jag förstå — att om mannen på arbetsplatsen lärde sig förstå nationalekonomiens grundelement och lärde sig se folkhushållningens prisproblem från hållbara utgångspunkter, så skulle alla dessa strider på arbetsmarknaden kunna undvikas. Det är Rickard Lindströms uppfattning om orsakerna till striderna på arbetsmarknaden. Ja, jag tillåter mig, herr talman, säga, att kunde skillnaden mellan en otillräcklig lön och vad som behövs för livets uppehälle fyllas ut med det slags studier, som herr Lindström i det sammanhanget rekommenderar, då skulle arbetarklassens ekonomiska spörsmål varit löst långt innan både herr Lindström och andra socialdemokrater hade möjlighet att ge sin anslutning, reellt eller formellt, till sådana yrkanden, som från borgerligt håll motionsvis blivit här framförda.

Vad som förekommer på arbetsmarknaden det är endast resultatet av de ekonomiska intressemotsättningar, som råda i samhället, och dem avskaffar man icke med lagföreskrifter. Med den konstruktion samhället för närvarande har, med den ordning, som nu råder i samhället, blir det bara på det sättet, att här stiftas det lagar, för att samhällsmakten slutligen skall kunna användas till stöd för deras intressen, som ha makten i samhället, och då är det väl lika bra att säga ut detta. Det är dit man syftar med de anspråk, som här förts fram, och då man från socialdemokratiskt håll tills vidare givit sin anslutning till kravet på utredning av dessa spörsmål, kan jag, herr talman, icke tolka detta på annat sätt än att man principiellt är inne på samma linjer som motionärerna. Sedan kan det ju hända, då utredningen blir slutförd och förslaget skall företagas till behandling, att man kommer att skilja sig i några stavelser här och där i denna lag mot svenska fackföreningsrörelsen.

Vi vilja icke medverka till sådana åtgärder, och med hänsyn därtill ber jag att få yrka avslag på de åtgärder, som här äro föreslagna.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Endast några ord för en replik. Herr Andersson i Stockholm frågar, hur det skulle sett ut inom den svenska fackföreningsrörelsen, om man alltid hade handlat så, som vi nu förorda, att det skall handlas. Jag vill då fråga: Hur tror herr Andersson, att det skulle sett ut med Sveriges arbetare och den svenska fackföreningsrörelsen, om det alltid skulle handlats efter de metoder, som det parti förordar, vilket herr Andersson i Stockholm tillhör? Jag misstänker, att det då hade varit väsentligt mycket sämre ställt både med Sveriges arbetare och svensk fackföreningsrörelse än det nu är.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han komme att framställa propositioner först beträffande utskottets hemställan samt därefter beträffande motiveringen.

Ang. lagstiftning till arbetsfredens bevarande m. m. (Forts.)

I enlighet härmed gav herr förste vice talmannen till en början propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Härefter framställde herr förste vice talmannen beträffande motiveringen propositioner på 1:o) godkännande av utskottets motivering, 2:o) godkännande av det förslag till motivering, som innefattades i det av herr Sigfrid Hansson avgivna, vid utlåtandet fogade särskilda yttrandet samt 3:o) uteslutande av utskottets motivering; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förstnämnda propositionen.

§ 10.

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde måndagen den 11 innevarande juni ämnade besvara herr Wallerius' interpellation angående kristendomskunskapens ställning såsom undervisningsämne i rikets gymnasier.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag för bestridande av kostnader för gråbergsbrytning; och

nr 354, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till folkhögskolor ävensom till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning jämte i ämnet väckta motioner; samt

från riksdagens kansli:

nr 357, angående främlingskontrollens rationella ordnande; och

nr 358, angående åtgärder för begränsning av bisyssleväsendet m. m.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till kostnader för årlig taxering jämte en i ämnet väckt motion;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av verkstadsbyggnader vid centralfängelserna i Malmö och å Härlanda;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar angående anslag till byggande av nytt fyrskepp m. m.;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 161, i anledning av väckta motioner om utförande såsom reservarbete av en väg-, bro- och färjförbindelse Lysekil—Skaftö—Flatö—Orust;

nr 162, angående täckandet av kostnaderna för vissa utbildningskurser för f. d. fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till täckande av statens järnvägars återstående fordran hos Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag för frakttillägg för år 1932;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till offentlig arbetsförmedling jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar angående anslag till vissa allmänna arbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 168, angående beredande av täckning m. m. för anslag under rubriken: »Fonden för förlag till statsverket»;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag, jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 65, i anledning av väckta motioner om tull å vissa slag av torkade eller saltade frukter;

nr 66, i anledning av väckta motioner om höjning av tullen å kaffe;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1934 ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 68, i anledning av väckt motion angående revision av den direkta beskattningen till stat och kommun;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften m. m., ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 74, i anledning av väckt motion angående beredande i visst syfte av rätt till förtidspension för befattningshavare i allmän tjänst;

nr 75, i anledning av väckta motioner angående förtidspensionering av småskollärarinnor;

nr 76, i anledning av väckt motion angående förhöjning av enligt äldre pensionsbestämmelser utgående pensioner;

nr 78, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställningar med förslag till dels ny lag för Sveriges riksbank, dels ock nytt bankoreglemente; och

nr 79, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott; samt

andra lagutskottets memorial, nr 54, angående arvode åt särskilda sakkunniga, tillkallade för att inom andra lagutskottet biträda vid behandlingen av vissa ärenden.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Meyerhöffer*	under	3	dagar	fr. o. m.	den	11	juni,	
» *Jönsson*	»	3	»	»	»	11	»	
» *Uddenberg*	»	2	»	»	»	11	»	
fru *Eklund*	»	2	»	»	»	10	»	
herr *Hedlund* i Häste	»	2	»	»	»	10	»	
» *Borg*	»	2	»	»	»	11	»	
» *Elmroth*	»	2	»	»	»	11	»	och
» *Beck*	»	2	»	»	»	10	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1934. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.
341723